

ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΑΤΙ ΟΦΕΙΛΕΤΕ ΝΑ ΥΠΑΓΕΤΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΧΟΛΗΝ ΜΠΕΡΛΙΤΣ ;

ΔΙΟΤΙ :

- 1^{ov}) Πρέπει νὰ μάθετε τὰς ζώσας γλώσσας διὰ τὰς ἐργασίας σας, διὰ νὰ ἀκολουθήσετε τὰ μαθήματα τοῦ Πανεπιστημίου, διὰ τὰ ταξείδια σας ἢ διὰ τὴν εὐχαρίστησίν σας.
- 2^{ov}) Δὲν θὰ μάθετε καλῶς τὰς ζώσας γλώσσας εἰμὴ παίρνοντας μαθήματα τῆς Σχολῆς ΜΠΕΡΛΙΤΣ, τῆς ὁποίας ἡ μέθοδος εἶναι ταχεῖα καὶ ριζική.
- 3^{ov}) Εἰς τὴν ἐκλογὴν σας ἀφίεται νὰ ἀκολουθήσετε μίαν τάξιν ἢ νὰ πάρετε ἰδιαίτερα μαθήματα εἰς τὸ σχολεῖον ἢ κατ' οἶκον.
- 4^{ov}) Οἱ καθηγηταὶ τοῦ Σχολείου τούτου εἶναι διπλωματοῦχοι καὶ δὲν διδάσκουσι παρὰ τὴν μητρικὴν τῶν γλώσσων, ὑπὸ τοὺς καλλιτέρους ὄρους διὰ τὴν ταχύτεραν πρακτικὴν ἐκμάθησιν.
- 5^{ov}) Ἡ διδασκαλία τῆς Σχολῆς ΜΠΕΡΛΙΤΣ ἐπιστατεῖται ὑπὸ τῶν Διευθυντῶν καὶ τῶν Ἐπιθεωρητῶν τῆς.
- 6^{ov}) Ἡ Σχολὴ ΜΠΕΡΛΙΤΣ θὰ σᾶς δώσῃ πάντοτε ἰκανοποιήσεις καὶ μέσα διὰ τὸ μέλλον σας.

ΕΓΓΡΑΦΗΤΕ ΑΜΕΣΩΣ =
= ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΜΑΣ ΔΗΤΕ
ΠΑΡΕΤΕ ΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑ ΔΟΚΙΜΑΣΤΙΚΟΝ ΔΩΡΕΑΝ
ΑΘΗΝΑΙ — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 37

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 5

ΕΤΟΣ Γ'. — ΤΟΜΟΣ Δ'. — ΑΡΙΘ. 40

1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1929

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΑΓΕΡ 29

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ROBERT-LOUIS STEVENSON: ΣΤΙΣ ΘΑΛΑΣΣΕΣ ΤΗΣ ΝΟΤΙΑΣ
ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΒΕΡΚΗ: "SPLEEN",
Κ. Μ.: Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΜΑΡΙΚΑΣ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ.
ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ.
Α. ΚΟΥΚΟΥΛΑ: ΑΝΗΣΥΧΙΑ.
EDGAR A. POE: ΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΠΟΥ ΒΡΕΘΗΚΕ ΜΕΣΑ
ΣΕ ΜΙΑ ΜΠΟΤΙΛΙΑ.
ΜΑΡΩΝΗ ΠΛΕΣΙΟΥ: ΤΟ ΧΟΡΙΟ.
ΜΙΓΚΕΛ ΟΥΝΑΜΟΥΝΟ: ΕΝΑΣ ΣΩΣΤΟΣ ΑΝΤΡΑΣ.

ΣΠ. ΠΕΡΟΥΛΗ: Ο ΚΥΚΝΟΣ.
ΕΛΙΝ ΠΕΛΙΝ: ΛΕΣΠΗ.
ΑΓΓΕΛ. ΚΥΛΟΚΑΡΙΝΟΥ: ΕΙΔΥΛΛΙΟ.
Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ: ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ.
ΑΝΔΡ. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ: Ο ΚΥΡ ΠΛΕΣΗΝΑΡΟΣ.
GR. DELEDDA: ΓΙΑΤΙ ΑΜΑΡΤΗΣΕ
M. BARRING: ΠΕΡ' ΑΠ' ΤΟΝ ΤΑΦΟ
ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ.

ROBERT-LOUIS STEVENSON (*)

ΣΤΙΣ ΘΑΛΑΣΣΕΣ ΤΗΣ ΝΟΤΙΑΣ

ΕΝΑ ΑΤΟΛ: (**) Η ΦΑΚΑΡΑΒΑ

Λίγο πριν ἀπ' τὸ μεσημέρι, τὸ καράβι μας βρισκότανε ἀνοικτὰ ἀπ' τὴν ἀκρογυαλία τῆς Φακαράβας, μ' ἄλλα λόγια γιὰ τὸ νησί πὸν τραβούσαμε. Ἦ ἀγέρι εἶτανε ἀλαφρὸ, ἢ θάλασσα σὰν γυαλί. Ὡστόσο, ἀκουγότανε ἀπ' τὸ μέρος τῆς στεργιάς κάποιο ἀδιάκοπο μουρμουρητό, σὰν νάτανε κανένα τραῖνο πὸν πέραγε πέρα μακριά. Τὸ νησί αὐτὸ ἔχει μεγάλη ἔκταση ἢ λίμνη πῶχει στὴ μέση του ἔχει μᾶκρος τριάντα μίλλια καὶ πλάτος δέκα ὡς δώδεκα, κ' ἢ λωρίδα τοῦ κοραλλιῶ, πὸν τῆς δίνουνε τὸνομα «στεριά», ἔχει ὀγδόντα ὡς ἑνενηντα μίλια μᾶκρος καὶ πλάτος διακόσια μέτρα. Ἡ μεριά πὸν βλέπαμε εἶχε κάτι χαμηλὰ βουναλάκια. Οἱ πλαγιὲς εἶτανε καταπράσινες, κ' οἱ φοίνικες φυτεμένοι μὲ τέτοιο τρόπο, πὸν μαρτυρούσανε χέρι ἀνθρώπινον, πρᾶγμα πὸν δὲν μπορούσαν

νὰ τὸ πιστέψω. Βρισκόμαστε πάλι σὲ μιᾶς κραζιάς ἀπόσταση ἀπ' τοὺς ὁμοίους μας, γιὰτὶ τοῦτο τὸ ἔρημο λιμάνι εἶτανε σὲ μιᾶς μπιστολιάς τόπο ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα τοῦ ἀρχιεπέλαγου. Ἡ ζωὴ ὅμως ἐνὸς ἀτόλ συγκεντρώνεται ὀλόκληρη στὴν ἀπομέσα ἀκρογυαλιά τῆς δαχτυλιδένιας στεργιάς. Ἐκεῖ βρισκονται τὰ χωριοδάκια, κ' ἐκεῖ εἶναι ἀραγμένα τὰ μονόξυλα. Ἐνῶ τὰ ἀκρογυαλία πὸν κυτᾶνε ὄζω πρὸς τὸν ὠκεανό, εἶναι καταραμένα κ' ἔρημα, προωρισμένα γιὰ νὰ κάνουνε μαγεῖτες οἱ ἀράπηδες ἢ γιὰ νὰ κομματιάζονται ἀπάνω τους τὰ καράβια, τόπος πὸν συχνάζουσε αἰμοβόρα φαντάσματα, ὅπως πιστεύουσε οἱ ἰθαγενεῖς.

Σιγὰ σιγὰ, φάνηκε ἓνα στενὸ πέρασμα πὸν εἰσχωροῦσε μέσα στὴν ἀκρογυαλιά, καὶ χῶριζε στὰ δύο τὴ στεριά. Τὸ δάσος τελείωσε. Μιὰ μύτη φουντωμένη εἰσχωροῦσε μέσα στὴ θάλασσα, καὶ μὲ τὸ σμαραγδένιο τῆς κάβο σχεδίαζε τὸ αὐλάκι τῆς θάλασσας πὸν ἔμπαζε μέσα στὸ λιμάνι. Τραβήξαμε παραμέσα καὶ μπήκαμε μέσα σ' αὐτὸν τὸ μικρὸ λαιμὸ τοῦ νεροῦ, πὸν βρίσκεται ἀνάμεσα στὴ ἤσυχη λίμνη, τὴν

* Βλέπε σχετικὸ σημεῖωμα στὰ «Λόγια καὶ πράγματα».

** Ἀτόλ λέγονται εἶδος παράξενα νησιά τοῦ Εἰρηνικοῦ ἢ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ ἀπὸ κοράλι, πῶχουνε σχῆμα δαχτυλιδοῦ, δηλαδὴ μὲ μιὰ λίμνη ἀπὸ θάλασσα περικλεισμένη στὴ μέση τῆς ξηρᾶς.

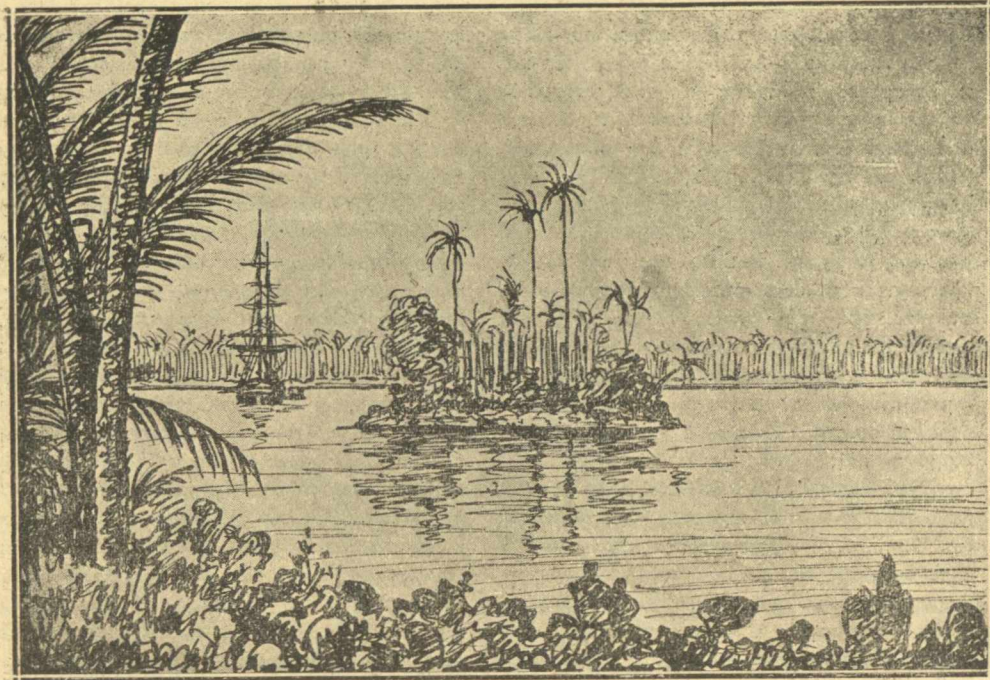
ὅποια περικλείνει ἡ ξηρά, καὶ στὰ μεγαλόπρεπα μουγκρίσματα τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ. Τὸ καράβι κουνήθηκε ἀλαφρά-ἀλαφρά ὑπάρχον ὅμως περιστάσεις, πού τὸ μπάσιμο αὐτουῶν τῶν ἀτόλ πετάει τὸ νερὸ σὰ νᾶναι τρόμπα καὶ σφεντονίζει πέρα τὰ καράβια, τὰ ξεπαρταλώνει καὶ τὰ καταπίνει. Γιὰ νὰ καταλάβετε αὐτὸ τὸ φαινόμενο, φαντασθῆτε μιὰ λίμνη ὀλότελα φραγμένη, ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ τρύπα, στενὴ ὅσο νὰ περνᾷ ἓνα καράβι καὶ πὼς ἡ φουσκοθαλασσιά κι' ὁ ἀγέρας μπάζουσε χιλιάδες τόνους νερὸ καὶ τὸ σφαλᾶνε μέσα σ' αὐτὴ τὴ γοῦρνά καὶ πὼς, σὰν ἀρχίσουν νὰ τραβᾶνε τὰ νερὰ ὄξω κατὰ τὸ πέλαγο καὶ πέση ὁ ἀγέρας, ἀνοίγετε ἄξαφνα τὸν πύρρο αὐτουνοῦ τοῦ βαρελιοῦ, — ἔτσι θὰ πάρετε μιὰν ἰδέα ἀπ' αὐτὸ τὸ φοβερὸ ξεχειλισμα ποῦναι ἀδύνατο νὰ τὸ πιάσῃ ἡ φαντασία τοῦ ἀνθρώπου.

Μόλις βάλουμε πλῶρη κατὰ τὸ μπάσιμο τοῦ λιμανιοῦ, κι' ὅλα τὰ κεφάλια μὲ μιᾶς προβάλανε ἀπ' ἀπ' τὸ παραπέτο γιὰ νὰ ἰδοῦνε. Γιατὶ τὰ νερὰ πού μᾶς σηκίωσαν μεταμορφωθήκανε ἄξαφνα σὲ μιὰ μάζα ἀπὸ χρώματα γαλάζια καὶ γκριζία, καταπληκτικὴ κι' ὀλόδροση, καὶ μέσα ἀπ' τὴ διάφανη τούτη μάζα, ἔβλεπε κανεὶς τὰ κοράλια πού ἀπλώνανε τάνθισμένα κλωνιά τους, ἐνῶ τὰ ψάρια, πού ἔχουνε τίς φωλιές τους στὴ μέσα θάλασσα, πηγαινοερχόντανε ἀπὸ κάτω ἀπ' τὴν καρῆνα μας, πλουμισμένα μὲ χρυσὲς βούλες καὶ μὲ χρωματιστὲς σειρές, κι' ἀρματωμένα μὲ κάτι γυριστὲς μῦτες σὰν τοὺς παπαγάλους.

Στὴ ζωὴ μου μοῦ δόθηκε εὐκαιρία νὰ ἰδῶ πολλά περιεργὰ πράγματα· μολαταῦτα ποτὲς δὲν εἶδα θέαμα τόσο καταπληκτικὸ, ὅσο αὐτὸ ἀντίκρισα σκύβοντας ἀπ' τὸ παραπέτο τοῦ καραβιοῦ μέσα σὸ μπουγάζι τῆς Φακαράβας. Ὡστόσο, ὁ ἀναγνώστης ἂς μὴ ἐλπίζει πὼς μπορεῖ νὰ βλέπῃ κινῆνας, ὁπότε θελήσῃ, αὐτὴ τὴν ὄνειρμένη ὄπτασι. Ἔχω μπῆ ἀπὸ τότε μέσα σὲ περισσότερα ἀπὸ δέκα ἀτόλ, σὲ διάφορα μέρη τοῦ Εἰρηνικοῦ μὰ αὐτὸ τὸ θέημα δὲν τὸ ξαναεἶδα. Ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια χρώματα, ἐκεῖνο τὸ διάφανο νερὸ πού λὲς καὶ φεγγολοῦσε ἀπὸ φῶς ὑποβρύχιο, ἐκεῖνα τὰ κοπάδια ἀπὸ ψάρια στολισμένα μὲ τὰ πειὸ λαμπερὰ χρώματα, δὲ μὲ μαγέψανε πειὰ ἄλλη φορὰ.

Δὲν μπορούσαμε ἀκόμα νὰ σηκώσουμε

τὴ ματιὰ μας ἀπ' αὐτὸ τὸ μαγευτικὸ θέημα, καὶ στὸ μεταξὺ ἡ γολέττα γλυτροῦσε ἀνάμεσα στοὺς δυὸ μῶλους τοῦ κοραλλιοῦ, καὶ μπουκάριζε μέσα στὴ λιμνοθάλασσα. Οἱ ἀκρογιαλιές πού τὴν περικλείουνε εἶναι τόσο χαμηλές, κ' ἡ λιμνοθάλασσα τόσο ἀπέραντη, πού φαίνεται σὰν νὰ ἀπλώνῃ ἴσαμε πέρα τὸν ὀρίζοντα. Ὡστόσο, κάπου-κάπου ξεπηδοῦσε ἀπ' τὸ νερὸ κανένα μικρὸ νησάκι, σὰν γάτανε κάποιον δαχτυλίδι περασμένο σὲ κανένα δάχτυλο, στολισμένο μὲ μερικὰ φοινικόδεντρα πού στεκόντανε σὰν πινέλλα. Ἀποδῶ κι' ἀποκεῖ τὸ δάσος, ὅμοιο μὲ πράσινο τοῖχο τραβοῦσε, χωρὶς νὰ κοπῇ κάμποσα μίλια, κι' ἀπ' τὸ μέρος τοῦ λιμανιοῦ, κάτω ἀπ' τὰ πειὸ ψηλὰ δέντρα, λαμποκοπούσανε λίγα κάτασπρα σπιτάκια, — εἴτανε ἡ Ροτοάβα, ἡ ἀποικιακὴ πρωτεύουσα τῶν Πομοτού. Σὰν φτάξουμε σ' αὐτὸ τὸ μέρος, σὲ τρεῖς ὀργυιές νερὸ, φουντάραμε τὴν ἀγκουρά μας ὀλότελα κοντὰ στὴ στεριά. Εἴτανε ἡ πρώτη φορὰ, ἀπ' τὴ μέρα πού φύγαμε ἀπ' τὸ Σάν Φραντζίσκο, πού βρισκόμαστε σὲ ἡσυχα νερά. Ἡ λιμνοθάλασσα εἶχε πέντε μπόγια βέθος, καὶ μέσα στὰ βαθειὰ, μπορούσε κανένας καὶ τὴ μέρα καὶ τὴ νύχτα, νὰ ξεχωρίσῃ τὰ σκρινιὰ τῆς ἀγκουρας, τὰ κομματιασμένα κοράλλια καὶ τὰ πολύχρωμα ψάρια. Οἱ Εὐρωπαῖοι διαλέξανε τὴ Φακαράβα γιὰ ἔδρα τῆς κυβερνήσεως ἀπὸ λόγους *καθαρώς ναυτικούς*. Ἡ θῆση τῆς εἶναι ἀπόμερη, τὰ προϊόντα τῆς φτωχὰ, ἔστω καὶ γιὰ ἓνα κοραλλόνησο. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πολὺ λίγος καὶ πολὺ πίσω. Μὰ ἡ λιμνοθάλασσά τῆς ἔχει δυὸ καλὰ περάσματα (μπουγάζια), ἓνα κατὰ τὸν ἄνεμο, κι' ἄλλο ἓνα στ' ἀπάνεμο, σὲ τρόπο πού μπορεῖ κανεὶς νὰ μπη καὶ νὰ βγῇ μ' ὅτι καιρὸ κι' ἂν κἀνῃ, μεγάλο προνόμιον γιὰ τοὺς πού κυβερνᾶνε αὐτὰ τὰ ξεμακρυσμένα νησιά. Ἐνας μῶλος ἀπὸ κοράλι, μιὰν ἀποβάθρα μὲ σκαλιά, τὰ φανάρια τοῦ λιμανιοῦ ἰσαρισμένα ἀπάνω σ' ἓναν στῦλο, καὶ τὰ δυὸ εὐρύχωρα κτίρια πού κἀθεται μέσα ἡ κυβερνήση, τριγυρισμένα μὲ ὠραῖα κάγκελα, ὅλα αὐτὰ θῆνανε στὸ βορεινὸ μέρος τῆς Ροτοάβας κάποιον ἄερα πολιτισμένον. Τὸ χωριό, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά τὸ κλείνει κάποιον ἔρημη φυλακὴ, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη, μιὰ στρατῶνα γιομάτη ἀπὸ τοιχοκολλημάτα μὲ ταῖτινὰ γράμματα. Στὴν ἄκρη ἄκρη βρίσκεται κάποιον καθολικὴ ἐκκλησία μὲ τὸ καμπαναριὸ τῆς. Καὶ

Ἐδῶ κι' ἐκεῖ ξεπηδοῦσε ἀπ' τὸ νερὸ κανένα νησάκι φυτεμένο μὲ μερικὲς φοινικὲς.

ἀνάμεσα στις δυὸ αὐτὲς ἄκρες, ἀπάνω σ' ἓνα ἀπαλὸ ταπέτο ἄμμο ἀπὸ τριμμένο ἄσπρο κοράλι, κάτω ἀπὸ ἓναν θόλο πού σχηματίζουνε οἱ φοινικὲς ἀνεμιζόμενες στ' ἀγέρας, εἶναι χτισμένα τὰ σπιτάκια τῶν ἰθαγενῶν, ἀκανόνιστα, ἄλλα ὀλότελα κοντὰ στὴν ἀκρογιαλιά, γιὰ νὰ τραβᾶνε φρέσκο πελαγίσιο, ἄλλα στὸν ἴσκιο τῶν δέντρων, γιὰ νὰ φυλαχτοῦνε ἀπ' τὸν ἥλιο.

Δὲν φαίνεται ψυχὴ ζωντανή. Ἄν δὲν ἀντηχοῦσε ἡ φοβερὴ βουὴ πού κἀνανε τὰ κύματα τοῦ Ὠκεανοῦ πέφτοντας ἀπάνω στὴν ἀκρογιαλιά πού κοιτάζει στὸ πέλαγο, θὰ μπορούσε κανένας νὰ ἀκούσῃ καὶ μιὰ καρφίτσα ἀκόμα πού θᾶπεφτε σὲ κάποιον μέρος αὐτῆς τῆς πρωτεύουσας. Μέσα σὲ τούτη τὴ σιωπὴ πιάνει τὸν ἀνθρώπο ἓνα πολὺ ζωηρὸ συναίσθημα, καὶ πειὸ πολὺ σὰν ἀφουγκράζεται αὐτὴ τὴ μακρυνὴ βουὴ τοῦ Ὠκεανοῦ. Ἐδῶ, μπροστὰ στὰ μάτια μας, μιὰ θάλασσα ἀπλωνε ἴσαμε τὸν ὀρίζοντα, ἐλαφρὰ κυματισμένη, σὰν γάτανε κάποιον λίμνη ἐσωτερικὴ. Κι' ἀκριβῶς ἀπὸ πίσω μας, μιὰν ἄλλη θάλασσα μᾶς πολιορκεῖ μὲ ἀκούραστη μαγία.

Σὰν νύχτωσε, φάνηκε τὸ φανάρι ἰσαρισμένο στὸ στῦλο, ἀπάνω στὸ μῶλο. Κάποιον φῶτα ἀναφτήκανε, κι' ἀκουστήκανε κάτι κουβέντες ἀπὸ κάποιον σπίτι, μέσα σὸ ὅποιο (ὅπως μοῦ εἶπανε) κάμποσοι ἰθαγενεὶς παίζανε χαρτιά· λίγο πειὸ πέρα ἀπὸ τὸ βαθὺ καὶ κατασκότεινο δάσος, εἶδαμε μιὰ μικρὴ φωτιὰ κ' ἔφατξε στὴ μύτη μας ἡ γλυκεῖα μυρουδιά πού βγάζουν οἱ ψημμένες καρῦδες, ἀπὸ κάποιον δεῖπνο πού ἔτοιμαζότανε. Οἱ γρύλλοι τραγουδοῦσανε· τὰ μικρὰ λεπτοκανωμένα αὐτὰ πλάσματα σφυρίζανε μέσα στὰ ἀγριοχόρταρα καὶ τὰ κουνούπια, βουίζανε καὶ κείνα καὶ τσιμπούσανε. Μέσα σ' ὀλάκερο τὸ νησί, τούτη τὴ νύχτα, κανένα ἄλλο σημάδι ἀνθρώπου, πουλιῦ, ἢ ἐντόμου. Τὸ φεγγάρι, τριῶν ἡμερῶν, ἀργυρὸ δρεπάνι κολλημένο ἀπάνω σὲ μιὰ σφαῖρα πού διακρίνεται ἀκόμα, ἔλαμπε μὲ μιὰ λάμψη ἐντονη, ἀνάμεσα σὸ θόλο τῶν φοινικῶν. Τὰ μονοπάτια πού περπατούσαμε εἴτανε ἴσια καὶ καλοδιατηρημένα σὰν λεωφόροι. Διάφορα φυτὰ φυτεμένα ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Ποῦ καὶ ποῦ φαινότανε καμμιὰ σκιερὴ ἔπαυλη, στολισμένη μὲ βερᾶντα. Τὸ

θέαμα εΐτανε ὅμοιο μὲ δημόσιο κῆπο, κατὰ τὴ νύχτα, σὲ κάποια ἀπὸ τὶς ἀνθηρὲς καὶ πολιτισμένες πολιτεῖες ποῦναι χτισμένες πάντα κοντὰ σὲ νερά. Μολαταῦτα, ἀπὸ τῆ μιὰ μεριά ἀπλωνότανε ἡ λιμνοθάλασσα, γλύφοντας τὴν ἀκρογυαλιά, κ' ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ μεγάλη θάλασσα μούγκριζε μέσα στὴ νύχτα. Μὰ ἡ Φακαράβα μπῆκε στὴ ψυχὴ μου καὶ μ' ἔκανε σκλάβο τῆς γιὰ πάντα, προπάντων τὶς ὥρες ποῦ βρισκόμουνα μέσα στὸ καράβι, τὴ νύχτα. Τὸ φεγγάρι εἶχε χαθῆ. Τὰ φῶτα τοῦ λιμανιοῦ καὶ δυὸ ἀπὸ τὰ πεῖδ μεγάλα ἄστρα ἔριχναν μέσα στὴ λιμνοθάλασσα φωτεινὰ κορδόνια μὲ διάφορα χρώματα. Ἀπάνω στὴ στεριά, ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ, τὸ χαρωπὸ λάλημα τοῦ πετεινοῦ ἀκουγότανε μέσα στὸ βαρὺ βουητὸ ποῦ βγάζανε τὰ κύματα τοῦ ὠκεανοῦ. Καὶ ἡ ἰδέα πὼς βρισκόμουνα ἀπάνω σ' ἓνα νησί ὅμοιο μὲ κολουῖρι στενὸ καὶ μακρὺ, πλουμισμένο μὲ φοινικίες, μὲ μιὰ πρωτεύουσα ἀκατοίκητη, κ' ἐκείνη ἡ ἡσυχὴ ἐσωτερικὴ θάλασσα ποῦ ἀπλωνότανε μπροστά μου καὶ τραβοῦσε πέρα ἴσαμε ποῦ ἔσμιγε μὲ τ' ἄστρα,—ἡ ἰδέα λοιπὸν τούτῃ γύριζε μέσα στὸ μυαλό μου, καὶ τὸ γλυκοναοῦριζε ὥρες ὀλόκληρες.

Αὐτὲς οἱ σκέψεις δὲν μ' ἀφήσανε ὅσο διάστημα κάθησα στὸ νησί αὐτό. Ἐάπλωναν κοιμηθῶ κ' ἄξαφνα ξυπνοῦσα μὲ τὴ ζωηρὴ ἐντύπωση τοῦ τί μὲ περιστοίχιζε. Ἀδιάκοπα ἔφερνα στὸ νοῦ μου τὴν εἰκόνα αὐτῆς τῆς στενῆς λωρίδας ἀπάνω στὴν ὁποία βρισκόμουνα, καὶ ποῦ κοιμώτανε, κολουριασμένη καὶ σμίγοντας κεφάλι μὲ οὐρά, σὰν κανένα φίδι, ἀπάνω στὸν τεράστιο ὠκεανό, καὶ κάθε τόσο πῆγαινα—σὰν νὰ περπατοῦσα ἀπ' τὴν πλῶρη ἴσαμε τὴν πρύμνη τοῦ καραβιοῦ—ἀπὸ τῆ μέσα ἀκρογυαλιά τῆς λιμνοθάλασσας, ποῦ τῆ σκιάζανε τὰ δέντρα κ' εἶτανε γιομάτῃ ζωὴ καὶ χαρὰ, στὴ φριχτὴ κ' ἔρημη θαλασσοβραχιά ποῦ τὴν κοπανοῦσανε μὲ φοβερὰ οὐρλιάσματα τὰ κύματα τοῦ ὠκεανοῦ. Τὸ αἶσθημα πὼς δὲν βρίσκειται κανεὶς σὲ σίγουρο μέρος ἀπάνω σὲ μιὰ στεριά τόσο στενὴ, δὲ μπορεῖ νὰ τὸ φαντασθῆ ἄνθρωπος. Εἶναι φορὲς, ποῦ οἱ μεγάλες φουρτούνες καὶ οἱ ἄγριες φουσκοθαλασιές, ξεθεμελιώνουνε αὐτὰ τὰ χαμηλὰ νησιά, ποῦ τὸς εἶναι ἐμπόδια στὴν ὁρμὴ τους: ὁ ὠκεανὸς θυμᾶται τὴ δύναμή του, καὶ κεῖ ποῦ μιὰ φορὰ ὑπῆρχανε ὁμορφα σπιτάκια καὶ

φυτρώνανε οἱ φοινικίες, τώρα αὐτὸς σαλεύει τὴ λευκὴ γενειάδα του ἀπάνω στὸ κοράλι ποῦ ξανάγινε πάλι ἔρημο κ' ἄγονο. Ἡ ἴδια ἡ Φακαράβα τράβηξε τὸ διάολο τῆς: τὰ δέντρα, ποῦ περιστοίχιζαν τὸ σπίτι ποῦ καθόμουνα, τᾶχανε φυτέψῃ, πρὸ λίγα χρόνια. Κ' ἡ Ἀνάα εἶναι λίγος καιρὸς ποῦ δοκίμασε πεῖδ μεγάλη καταστροφή. Γνώρισα ἓναν ἄνθρωπο ποῦ κατοικοῦσε σ' αὐτὸ τὸ νησί τὴν ἐποχὴ πῶγινε ἡ καταστροφή. Μοῦ διηγήθηκε πὼς ἔκανε περίπατο στὴν ἀκρογυαλιά μαζὶ μὲ δύο καπετάνιους, κ' ἐκεῖ κυτάζανε τὰ κύματα ποῦ ζυγώνανε, ὅπου, ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς καπετάνιους ἔβαλε ἄξαφνα τὰ χέρια μπροστὰ στὰ μάτια του καὶ φώναζε μὲ μεγάλες φωνὲς πὼς δὲ μποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ περισσότερο αὐτὸ τὸ θέαμα. Αὐτὰ γινότανε τ' ἀπόγεμα: κατὰ τὰ μεσάνυχτα, ἡ θάλασσα ὤρμησε ἀπάνω στὸ νησί σὰν θηρίο ἡ ἀποικία σαρῶθηκε ὀλόκληρη, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ τὸ πρεσβυτέριο. Κι' ὅταν ξημέρωσε, ὅσοι γλυτώσανε εἶδαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον γαντζωμένους ἀπάνω σ' ἓνα σωρὸ φοινικόδεντρα ξεριζωμένα καὶ σπῆτια ξεθεμελιωμένα.

Ὁ κίνδυνος εἶναι ζήτημα δευτερευόν. Ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται κυρίως ὅτι τοῦ λείπουν οἱ ἀναπαύσεις, ἡ εὐρυχωρία, ἀπάνω σ' ἓνα ἀτόλ. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ νησιά, τὰ πεῖδ παλιά, ὡς φαίνεται, ἔχουνε καλὸ ἔδαφος, καὶ φυτρώνουνε ἀπάνω τους τὰ πεῖδ εὐφορα δένδρα.

Ἡ ζωὴ εἶναι ἄφθονη μέσα στὴ θάλασσα, καὶ στὶς δυὸ ἀκρογυαλιές, κ' εἶναι πολὺ διαφορετικὰ τὰ ζωντανὰ ποῦ ζοῦνε στὴν καθεμιὰ ἀπ' αὐτές. Μέσα στὴ λίμνη, τὸ νερὸ εἶναι ρηχό, κ' ὁ βυθὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄμμο ποῦναι ψιλὸς σὰν βοῦρκος, κ' ἀπάνω του φυτρώνουνε θάμνοι ἀπὸ κοράλι. Μέσα στὰ κοράλια ζεῖ ἓνα ὄστρακο μεγάλο ποῦ τὸ λένε **Τριδάκουα**: λίγο βαθύτερα βρίσκονται ἐκτάσεις σκεπασμένες ἀπὸ στρεΐδια μαργαριτοφόρα καὶ κεῖ ζοῦνε καὶ τὰ ψάρια ποῦ λαμποκοποῦσανε στὸ πέρασμά μας, ὅλα βαμμένα μὲ ζωηρὰ χρώματα. Τὰ πεῖδ πολλὰ ὅμως κοχύλια εἶναι κάτασπρα σὰν ἀσβέστης, ἡ ἐλαφρὰ χρωματισμένα μὲ λίγο ρόζ, τὸ πεῖδ χλωμὸ ποῦ μπορεῖ νὰ γίνῃ: τὰ ψάρια εἶναι σωρὸς, κ' ἡ θάλασσα τὰ κυλᾷ. Ἀπ' τὴ μεριά τοῦ ὠκε-

νοῦ, ἀπάνω σὲ κάθε ἐξόγκωμα τῆς ἀπότομης θαλασσοβραχιάς, ἴσαμε κεῖ ποῦ φτάνει τὸ κύμα, μέσα σὲ κάθε σκισμάδα, κάτω ἀπὸ κάθε κομμάτι κοραλιοῦ, ἓνα σωρὸ θαλασσινὰ, σὲ ἀπίστευτο πλῆθος, ἀπλώνουνε μύρια χρώματα μὲ μιὰ ποικιλία καὶ μιὰ λάμψη ἀνεκδιήγητη. Δὲν ὑπάρχει βράχος ποῦ νὰ μὴν εἶναι στολισμένος μὲ κάποιο διαμάντι. Τὰ ζωντανὰ κοχύλια, ὅπως εἶναι κόκκινα, ἄσπρα, βυσσινιά, πράσινα ἢ κίτρινα, πλουμιστὰ, πιτσιλιστὰ, ἢ ἀχνὰ, συγχίζονται μὲ τὶς διάφορες ἀποχρώσεις πῶχει ὁ ἴδιος ὁ βράχος, τόσο, ποῦ τὸ βλέμμα τοῦ συλλέκτη ζαλιέζεται. Πολλὲς φορὲς μοῦ συνέβη

καὶ κεραμιδιά. Ἐνας μικρὸς ἀκατακάθιστος κάβουρας εἶναι πιτσιλισμένος κ' αὐτὸς μὲ κόκκινες βούλες.

Βάλτε τώρα τὰ κοχύλια, ποῦ μαζέψαμε ἀκρογυαλιά, πλάγι-πλάγι: Τοῦτα δῶ, ζωηρὰ, ἐκεῖνα κεῖ χλωμά. Αὐτὰ ἐδῶ κάτασπρα σὰν χιόνι, ἐκεῖνα κεῖ μ' ἀτελειώτῃ ποικιλία, καὶ γιομάτῃ στίγματα κατὰ κόκκινα, σὰν νὰ τὰ βρῆκε κάποια ἀρρώστεια.

Σὲ πολλὰ ἀτόλ, ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἀνοιχτῆς θάλασσας, ἀνάμεσα στ' ἀμέτρητα ζωντανὰ ὑπάρχουνε καὶ μερικὰ ποῦναι ἐπικίνδυνα. Κάποτε τσάκισα κάτι μεγάλη κομμάτια βράχο, ποῦ ἀχοῦσανε σὰν σίδηρο κεῖ ποῦ τὰ χτυποῦσα, κ' εἶδα πὼς μέσα εἶτανε γιομάτῃ ἀπὸ σκουλίκια μακρὰ ἴσαμε μισὴ ὀ-

Ὅσοι ζῆσανε, βρεθῆκανε γαντζωμένοι ἀπάνω στὰ φοινικόδεντρα.

νὰ πάρω πέτρες γιὰ κοχύλια. Τὸ κοράλι εἶναι πλουμισμένο μὲ κάτι μικρὲς κόκκινες βούλες, κ' εἶναι περίεργο πὼς πλῆθος ἀναρίθμητο κοχύλια εἶναι ντυμένα καὶ κείνα μὲ τὴ μόδα τῆς πατρίδας τους, κόκκινα

γυιὰ καὶ χοντρά ὅσο τὸ δάχτυλο ἐνὸς παιδιοῦ, κάτασπρα, καὶ κολλημένα τὸνα μὲ τᾶλλο.

Ὡστόσο, αὐτὸ τὸ ἀναρίθμητο πλῆθος ἀπὸ ψάρια κάθε χρωματισμοῦ ποῦ βοσκι-

ζει μέσα στην ήσυχη λιμνοθάλασσα, είναι φαρμακερά· ενώ, όσα βρίσκονται στην ανοιχτή θάλασσα, είναι για φάγωμα. Τό περιέργο είναι ότι σ' ένα άλλο άτόλ μπορεί να συμβαίνει τό αντίθετο, και τό πειό περιέργο, ότι τό ίδιο ψάρι, μέσα σε σαρανταοχτώ ώρες μπορεί νάβει φαγώσιμο, σε όποια μεριά τής θάλασσας κι' αν βρίσκεται. Αν πιστεύω κανείς τούς ιθαγενείς, ή εποχή πού ένα ψάρι είναι φαρμακερό ή φαγώσιμο κανονίζεται σύμφωνα με τήν κίνηση τών άστρων. Ο θαυμάσιος πλανήτης τής Αφροδίτης ρυθμίζει όλα τά πράγματα, μέσα στους θρύλλους και στα έθιμα τών νησιών.

Γιά να άποτελειώσουμε τές έντυπώσεις μας άπ' αυτά τά φανταστικά νησιά, άς πούμε και τούτη τή φρικτή πληροφορία: αυτό τό πολύτιμο δαχτυλίδι τού ωκεανού δέν άπαρτίζεται από βράχο, αλλά από ζώα, τά μισά ζωντανά, τά μισά ψόφια και σαπισμένα. Κ' αυτή ή διάφανη θάλασσα και τά χρυσά ψάρια πού τριγυρνάνε μέσα της, είναι φαρμακερά, —τά πειό μεγάλα κομμάτια τού βράχου τά τρυπανίζουν από μέσα τά σκουλίκια, κ' ή σκόνη πού τρίβεται άπάν' άπ' τά πεθαμμένα κοράλια, είναι δηλητήριο κεραυνοβόλο.

Μετάφραση Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

"SPLEEN,"

Κακιά, φαρμακωμένη, ύπουλη σκνίπα,
τή σκέψη μου κεντρώνει για έργα ανάξια!
Μοναδική μου φίλη, ή παλιά πίπα,
με συντροφεύει στη μονάξια.
Μου σφίγγει τήν καρδιά άτσαλένιο χέρι.
Γυρμένος στο παλιό ντιβάνι,
ίσκιους θωροῦ να στήνοννε καρτέρι
πίσω άπ' τά τζάμια, άπ' τες γωνίες, άπ' τό ταβάνι.
"Οξω άπ' τή θύρα κάποιος περπατάει
και τή βαριά κουρτίνα ανασαλεύει.
Και τό ρολόι—τίκ, τίκ—χιτυπάει και πάει
τήν άμοιρη ζωή μου σιγοκλέβει

Τώρα... κ' ή πίπα μου έχει σβύσει...
... μα τό ρολόι... δέ λέει να σταματήσει.

Δεκέμβριος 1928

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΒΕΑΚΗΣ

Η Μαρίκα Κοτοπούλη Οί δημιουργίες της στό Βασιλικό.

Η κ. Μαρίκα Κοτοπούλη στό σημερινό φύλλο άφηγείται τήν περίοδο τού Βασιλικού θεάτρου κατά τήν όποία έσημείωσε τές πρώτες μεγάλες καλλιτεχνικές της δημιουργίες.

II

Η είσοδός μου στό Βασιλικό Θέατρο πού διηύθυνε ο Θωμάς Οικονόμου, έγινε κατά τό συνήθη τρόπο πού συνέβαιναν τά διάφορα γεγονότα κατά τά πρώτα χρόνια τής ζωής μου. Στά 1901 ο θίασος τού πατέρα μου έπαιζε στη Σύρα. Όπως τυχαία πέρασε ο Ζάνος ο όποιος άφού με είδε εκλεισε προσυμφωνία με τόν πατέρα μου, κατά τήν έρχόμενη σαιζόν, να πάω στό Βασιλικό. Αυτή ή σκέψη και κατόπιν άπόφαση τού πατέρα μου δέν μου άρεσε διόλου. Αντιστάθηκα όσο μπορούσα, εφώναξα, έκλαψα, διαμαρτυρήθηκα. Ο πατέρας όμως είχε τήν τελευταία λέξη όπως πάντα. Στην αρχή αντίκρουσε με ψυχραιμία τήν αντίδρασή μου ώσπου μιά μέρα με έπεισε όριστικά με ένα πειστικότατο και αλησμόνητο χαστούκι πού έθεσε τέρμα σε όλα τήν γκρίνια και τή συζήτηση... Στο Βασιλικό θέατρο μπήκα τό Μάιο τού 1902. Βρέθηκα άμέσως σ' ένα περιβάλλον μάλλον έθιμικό. Πολλοί ήθο-

ποιοί διαμαρτυρήθηκαν για τήν προσληψή μου γιατί με θεωρούσαν παιδί και δέν ήθελαν με κανένα τρόπο να παίξουν μαζί μου. Πρωταγωνίστρια πραγματική ήταν ή Άννα Φραγκοπούλου ή όποια κατ' εξαίρεση δέν έβγαινε ποτέ στό κόρο. Όλες οι άλλες χρησιμοποιούνταν για όλα. Παρ' όλη τήν αντίδραση λοιπόν ένα πράγμα μ' έκανε να μην προσέχω σ' όλα αυτά και ν' αρχίζω ν' αγαπώ τή νέα μου κατάσταση: Η διδασκαλία τού Θωμά Οικονόμου. Πρόσεχα όχι μόνο τή γενική του διδασκαλία, όχι μονάχα εκείνα πού διδασκε σε μένα, αλλά όλα και τήν τελευταία οδηγία πού έδινε σ' έναν ήθοποιό. Έπειδή καθ' όλο τό διάστημα τού καλοκαιριού κανα με πρόβες μούχαν δώσει μικρούς και άσημαντους ρόλους σε διάφορα έργα. Ο κρυφός μου πόθος ήταν να πάρω και γώ έναν ρόλο πού να μπορώ κάτι να κάνω. Είχα άπόλυτη πεποίθηση στον εαυτό μου, καταλάβαινα όσο λίγοι τή διδασκαλία τού Θωμά Οικονόμου.

Ήφιγένεια

κονόμου αλλά έπρεπε να πεισθούν και οι άλλοι ότι μπορούσα να κρατήσω ένα μεγάλο ρόλο. Ο Οικονόμου με είχε κάπως προσέξει και πριν μπω στο Βασιλικό θέατρο και μετά, αλλά και ο ίδιος δεν εύρισκε πώς είχα την ώριμότητα που χρειάζεται για έναν μεγάλο ρόλο ούτε ήθελε ναρθη σε σύγκρουση με τις δημιουργημένες αξίες του περιβάλλοντος.

» Ο πρώτος ρόλος που μου έδωσε ήταν η Έρμια στο «Όνειρο Καλοκαιρινής Νυχτιάς» του Σαίξπηρ. Η χαρά μου ήταν απεριγράπτη. Πήρα το ρόλο μου και τον αποστήθησα σε ελάχιστες ώρες και πάσχιζα να φανώ αντάξια της εμπιστοσύνης που μου έδειχνε ο Οικονόμου. Ο Μώμος στο ίδιο έργο είχε δοθεί στην Χαρίκλεια Τριχά. Όταν άρχισαν οι δοκιμές εγώ πήγαινα πολύ καλά και είχα αρχίσει να κερδίζω τη συμπάθεια των συναδέλφων μου και ιδιαιτέρως του μακαρίτη Μέγκουλα ο οποίος μ' ενέθαρνε πάντα σε όλες τις δύσκολες στιγμές που πέρασα κατά την περίοδο του Βασιλικού. Η κ. Χαρίκλεια Τριχά δεν είχε πάρει με την καρδιά της το ρόλο του Μώμου. Παρ' όλη την επιμονή του Οικονόμου δεν κατόρθωνε να δώσει τον τύπο και η ίδια παρακαλούσε να την απαλλάξουν απ' αυτό τον ρόλο. Ο Μώμος ήταν αληθινό μαρτύριο για τη Χαρίκλεια. Μια μέρα περνώντας άκουσα δίχως να το θέλω την Τριχά να λέει σε δυο τρεις ήθοποιούς... «Μα είναι κοριτσάκι να βάζουν έμένα να παίξω το Μώμο». Η φράση της Τριχάς με θορύβησε αφάνταστα. Σκέφτηκα πώς για να μου δώσουν το Μώμο θα μούπερναν την Έρμια. Θεωρούσα τον εαυτό μου κακότυχο αφού τον ένα, το μοναδικό ρόλο που μου είχαν εμπιστευθεί κινδύνευα να τον χάσω επειδή μια συνάδελφος μου δεν κατάφερε να κρατήσει έναν άλλο ρόλο που δεν μου γέμιζε και τόσο το μάτι. Φοβισμένη έτρεξα στον Μέγκουλα που πάντα με υποστήριζε και του είπα.

—Θέλουν να μου πάρουν την Έρμια. Για όνομα του θεού.

—Αυτό επιδιώκω και γώ, μου απάντησε. Είσα κουτή. Αν θές να φανής πρώτη να παίξεις το Μώμο. Αυτός είναι ρόλος.

» Είχα άπολυτη εμπιστοσύνη στον Μέγκουλα κ' άρχισα να σκέπτομαι αυτό που μου είχε περ και σιγά σιγά άρχισα

Η Μαρία στο έργο του Κυριακού «Κασσιανή»

να λαχταρώ το ρόλο της Τριχά. Θα μου τόν έδωσαν όμως; Ο Οικονόμου τότε με κάλεσε και μου είπα.

—Πάρτε το Μώμο δοκιμαστικώς. Δεν πρόκειται να τον παίξετε αλλά οι ήθοποιοι πρέπει να ασκηθούν εις όλους τους ρόλους. Θα κάμετε δοκιμή αύριο.

—Γιατί αύριο—τόλμησα να πω—Να κάμω δοκιμή στις τρεις το απόγευμα. (Ήταν 11 η ώρα πρωί όταν μου έδωσαν το ρόλο).

» Ο Οικονόμου με κοίταζε με δυσπιστία και τέλος ενέκρινε να γίνη η πρόβα—το απόγευμα της ίδιας μέρας... Έφυγα άμέσως από το θέατρο και πήγα σπίτι. Ούτε έφαγα ούτε μίλησα σε κανέναν. Ζάρωσα σε μια γωνιά κ' άρχισα να διαβάζω. Στις 3 το απόγευμα ήξερα το ρόλο μου απόξω, νεράκι. Και δεν τον ήξερα μόνο αλλά και τον έπαιζα σύμφωνα με τη διδασκαλία που είχε κάνει ο Οικονόμου στη Χαρίκλεια Τριχά.

Η Μαρία στην Ίφιγένεια.

» Όταν ήρθε η ώρα της πρόβας και η σειρά μου, άρχισα θαρρετά το μέρος μου. Όλοι στήλωσαν τα μάτια τους άπάνω μου και πρώτος ο Οικονόμου. Στο τέλος όλοι εκείνοι οι ήθοποιοι που είχαν τόσο αντιδράσει εναντίον μου, που είχαν αξιώσει σχεδόν την απομάκρυνσή μου, όλοι εκείνοι σαν ναταν ένας άνθρωπος άρχισαν να χειροκροτούν και να φωνάζουν μπράβο. Τόσες ήταν οι εκδηλώσεις του ενθουσιασμού ώστε ο Οικονόμου αναγκάστηκε να επιβάλη σιωπή. Μετά όμως την πρώτη αυθόρμητη εκδήλωση άρχισε η ζήλεια και οι συμβουλές που δίνονταν με την πρόθεση να κλονίσουν το ζήλο και το θάρρος ενός νέου. Μου παρεστάθη η βραδυά της πρεμιέρας σαν κάτι τρομερό. Πρεμιέρα του βασιλικού δεν ήταν μια κοινή παράσταση! Μου υπέβαλαν την ιδέα πώς ήταν κάτι τρομερό. Θα με παρακολουθούσε όχι το καλόβολο, το γνωστό κοινό, αλλά ένα κοινό δύστροπο, πολύξαιρο, που ε γνώριζε θέατρο Ευρωπαϊκό, θ' αντίκρυζα μάτια εμπειρα μάτια άρχόντων και πριγκίπων και το αυστηρό μάτι του βασιληά. Μονάχα ο Μέγκουλας, ο καλός, ο μεγάλος αυτός άρτίστας που τόσο πρόωρα χάθηκε μούλεγε κρυφά.

—Μην τις άκους. Όταν σου λένε τέτοια ρώτα τους και συ πώς αντίκρυσαν αυτές το Βασιληά και δεν τάχασαν.

» Με τα λόγια του Μέγκουλα και με μιαν ένθετη πίστη που υπήρχε μέσα μου περίμενα άφοβα τη βραδυά της φοβερής πρεμιέρας. Όταν ήρθε τα πράγματα έγιναν κατά τρόπο που δεν δικαίωσε τους φόβους όλων εκείνων που μούδιναν τις τρομερές συμβουλές. Μετά την εμφάνισή μου και τον άκράτητο ενθουσιασμό του κοινού ο Βασιλεύς συνοδευόμενος από το Θών άνέβηκε στα παρασκήνια και μούσφιζε το χέρι. Και δίχως να συλλογιστή πώς μπορούσε να δυσαρεστήσει τις καθιερωμένες αξίες, να ταραξή λίγο την ιεραρχία του θεάτρου έφώναξε.

—Αυτό είναι φαινόμενο!

Και σε λίγο γυρίζοντας σε μένα μου είπα.

—Προσέχετε όταν πηδάτε να μην χτυπίστε το ποδαράκι σας.

Ο Θών βλέποντας πώς η ειλικρίνεια του Βασιλέως μπορούσε να δημιουργήση άνωμαλείες του συνέστησε με τρόπο να σταματήσει τις εκδηλώσεις. Και εκείνο που φοβήθηκε ο μακαρίτης Θών δεν άργησε να γίνη πραγματικότητα. Εύθως μετά την παράσταση άρχισε η έντριγκα και μια όλοκληρη σαιζόν πέρασε χωρίς να πάρω αξιόλογο ρόλο. Αυτό με πίκραινε βαθύτερα και για αυτό όταν παίχθηκε μια κωμωδία ή «Κοκορόμυαλη» στην οποία δεν έκανα παρά έναν άσήμαντο ρόλο, έδημιούργησα τόσο καλά έναν τύπο ώστε το κοινό με χειροκρότησε κατ' επανάληψη και απαιτήσε να ξαναβγώ. Κατόπιν έπαιξα τον Φλοριζέλ στο «Χειμωνιάτικο Παραμύθι» του Σαίξπηρ και το 1903 έδωσα μια πραγματική μάχη.

» Είχε αποφασισθή να παιχθή η «Όρέστεια» κατά μετάφραση του κ. Σωτηριάδη. Ποιός δεν θυμάται τις δραματικές συνέπειες, το θόρυβο που έκαμε εκείνη η παράσταση. Στη διανομή μου έδωσαν μια από τις Χοηφόρες αλλά άμέσως γεννήθηκε ζήτημα ποιός θ' άπήγγελλε ένα ποίημα του Κωστή Παλαμά επίτιδες γραμμένο

για ν' απαγγελθῆ μπροστά στο ἄγαλμα τοῦ Αἰσχύλου πρὶν ἀπὸ τὴν παράσταση. Μετὰ τὸ Μῦμο ἦταν ὁ πρῶτος ὅπως δῆποτε ρόλος πού ἐπαιρνα καὶ ἡ ἀντίδραση πικαρισμένη ὑπὸ τὰ ἄρθρα τοῦ Κανελλίδη στοὺς «Καιροὺς» καὶ ἰδίως τοῦ μακαρίτη Ἄδωνη Κύρου στὴν «Ἐστία» πού δὲν ἐπαψαν οὔτε μιὰ βδομάδα νὰ μὴ ἐλέγχουν τὴ διεύθυνση τοῦ θεάτρου γιὰ τὴν ἀργία καὶ τὴν ἀφάνεια πού μὲ εἶχε καταδικάσει, δὲν εἶχε πάψει. Μολονότι δὲ ὅλοι ὁμολογοῦσαν πὼς ἐγὼ ἔπρεπε ν' ἀπαγγείλω τὸ ποίημα ἐν τούτοις ἔγιναν συζητήσεις ἐπὶ συζητήσεων καὶ ἀναρίθμητα διαβούλια γιὰ νὰ καταλήξουν στὸ τέλος νὰ μοῦ ἀναθέσουν τρία πράγματα: Ν' ἀπαγγείλω τὸ ποίημα καὶ σὲ μιὰ πράξη νὰ παίξω τὴν Ἄθηνά καὶ σὲ ἄλλη στίς Χοηφόρες.

— Γιὰ τὴν ἐπιτυχία σας δὲν θέλω νὰ σᾶς ρωτήσω γιατί πάντα θὰ μοῦ πῆτε λιγότερα ἀπὸ τοὺς διθυράμβους π ο ὐ διάβασα σ τ ἡ ν «Ἐστία», στοὺς «Καιροὺς», σ τ ἡ ν «Ἐσπερινή» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

— «Οἱ ἐπιτυχίες μου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὅσο κι' ἂν

ἐθεωροῦντο ἀπὸ τὴν κριτικὴ ἀληθινὴς δημιουργίης ἐπληρώνωντο μὲ μιὰ ἀφάνεια μηνῶν. Ἐπρεπε νὰ πεισθῆ ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς καὶ ἀπὸ τὸν τύπο ἡ διεύθυνση τοῦ Βασιλικοῦ γιὰ νὰ μοῦ δώσῃ μεγάλους ρόλους. Ἰδίως ὁ μακαρίτης ὁ Κώστας Χατζόπουλος πού ἔφερε στὸ Βασιλικὸ τίς μεταφράσεις τῆς Ἰφιγενείας καὶ τοῦ Φάουστ πού Γκαίτε εἶχε κατηγορηματικὰ ἀπαιτήσει, οἱ μεγάλοι γυναικεῖοι

ρόλοι ν' ἀνατεθοῦν σὲ μένα. Ὁ Θωμᾶς ὁ Οἰκονόμου ἔλεγε:

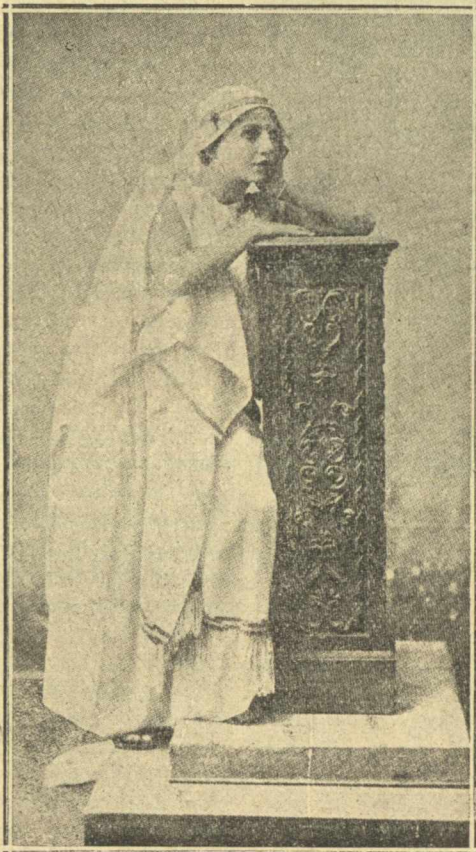
— Ἀναγνωρίζω πὼς ἔχετε δίκιο, ἀναγνωρίζω πὼς ἡ κ. Φραγκοπούλου δὲν μπορεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ Γερμανικὸ θεᾶτρο, συναντῶ ὅμως τέτοιαν ἀντίδραση, ἰδίως μάλιστα ἀπὸ τοὺς κύκλους τῆς Αὐλῆς, ὥστε δὲν μπορῶ νὰ ἀναθέσω τέτοιους ρόλους στὴ δεσποινίδα Κοτοπούλη.

» Στὸ τέλος ὁ ἴδιος ὁ Οἰκονόμου ἔλαβε τὴν πρωτοβουλία καὶ ἐδήλωσε ὅτι προκειμένου ν' ἀνεβάσῃ Γκαίτε δὲν μποροῦσε νὰ χρησιμοποίησῃ τὴν Ἄννα Φραγκοπούλου. Ἐτσι μοῦ ἀνετέθη στὸ τέλος σχεδὸν τῆς χειμερινῆς σαίζόν 1903 ὁ ρόλος τῆς Ἰφιγενείας τοῦ Γκαίτε.

Ἡ παράσταση ἐδόθη εἰς τὰ τέλη τῆς σαίζόν καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ Ἰφιγένεια ὑπῆρξεν ἡ πρώτη μεγάλη ἐπιτυχία μου. Εὐθὺς ἀμέσως ἐφύγαμε γιὰ τὴν Ἀλεξάνδρεια ὅπου θὰ ἐπαίξαμε ἐπὶ ἓνα μῆνα. Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀλεξάνδρειας ἐζήτησαν τὴν Ἰφιγένεια μίᾳ ὅμως ἐκ τῶν πρωταγωνιστριῶν τοῦ θεάτρου ἐδήλωσε ὅτι θὰ παρρητεῖτο ἂν ἐγὼ ἔ-

Ἰφιγένεια

παιζα εἰς τὴν Αἴγυπτο τὴν Ἰφιγένεια. Νέες σκηνὲς, νέα διαβούλια, τηλεγραφήματα στὸ παλάτι, ἀπειλὲς καὶ χίλια ἄλλα πού ἀντὶ νὰ κάμουν τοὺς ὁμογενεῖς τῆς Αἰγύπτου νὰ ὑποχωρήσουν τοὺς ἐξηρέθισαν σὲ τέτοιο σημεῖο ὥστε ἡ παράκληση των νὰ γίνῃ κατηγορηματικὴ ἀξίωση. Ἐτσι ἡ Ἰφιγένεια ἐπαίχθη καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἡ σκηνὴ ἐσκεπασθήκε ἀπὸ τὰ πέταλα τῶν λουλουδιῶν καὶ τὰ μπουκέτα. Ἐλάχιστες

Ἀπὸ τότε μπορῶ νὰ πῶ ἄρχισα ν' ἀποκτῶ πραγματικὴ συνείδηση τοῦ ταλέντου μου, ἄρχισα ν' ἄχω αὐτοπεποίθηση στὸν ἑαυτό μου. Εἶμουν πάρα πολὺ νέα καὶ ὅμως ὅλοι, ἀπὸ τὸν Οἰκονόμου ὡς τὸν τελευταῖο φοιτητὴ μου ἐνίσχυσαν τὴν αὐτοπεποίθησή μου. Ἰδιαιτέρως ὁ Τύπος μὲ ὑπεδέχθη μὲ πραγματικὸν ἐνθουσιασμό. Ποτὲ δὲν θὰ ξεχάσω τὴν ἐνίσχυση τοῦ μακαρίτου διευθυντοῦ τῆς «Ἐστίας» Ἄδωνη Κύρου. Ὁ διακεκριμένος ἐκεῖνος δημοσιογράφος δὲν εἶχε ποτὲ ἀρκεσθεῖ στὴν εὐμενῆ καὶ συχνὰ ἐνθουσιώδη κριτικὴ του, ἀλλὰ ἐπροχωροῦσε καὶ μέχρι αὐστηροτάτου ἐλέγχου, ὅσες φορές ἐνόμισεν ὅτι ἡ διεύθυνση τοῦ θεάτρου ἀδικοῦσε μιὰ νέα ἡθοποιό. Ποτέ, καὶ νέα ἀκόμη, δὲν εἶμουν ἀπὸ τοὺς

Ἡλέκτρα

φορὲς στὴ ζωὴ μου ἀντίκρυσα τέτοιον ἐνθουσιασμὸ κοινῶ, τέτοιο παραλήρημα.

Μπορῶ νὰ Σᾶς κάμω μιὰ πεζὴ καὶ ἀδιάκριτη ἐρώτηση: τί μισθὸ παίρναμε τότε;

— 250 δραχ. καὶ μοῦ κρατοῦσαν γιὰ τὰ ρούχα 85 καὶ ἔτσι ἔπερνα καθαρὲς 165 δραχμὲς. Μετὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς Ἰφιγενείας οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς μὲ ζητοῦσαν γιὰ τὰ ἔργα τους καὶ ἐπαίξα τὴ Θεοδότη στοὺς Ἰσαύρους τοῦ Κλ. Ραγκαβῆ, χατῆρι προσωπικὸ τοῦ Ραγκαβῆ, γιατί δὲν ἐνοοῦσα νὰ παίξω ἔργο καθαραιουσιάνου συγγραφέα. Σὲ ἔργο τοῦ Τιμ. Ἀμπελά εἶχα διαρρήδην ἀποκρούσει τὸ ρόλο πού μοῦ ἔδωσαν. Ἐπίσης τὴν ἴδιο χρόνον ἐπαίξα τὴν Ἡρώ καὶ Λεάνδρον καὶ κατὰ τὸ 1905 τοῦ Βερναρδάκη τὸ «Νικηφόρο Φωκᾶ» καὶ στὸ «Φόουστ» τοῦ Γκαίτε τὴ «Μαργαρίτα».

Ἡλέκτρα

Ἡλέκτρα

ἀνθρώπους πού πιστεύουν στὸν εὐκολο ἔπαινο. Θὰ ἔπρεπε νὰ εἶμαι πολὺ ἀφελῆς ἂν ὀρισμένες σκέψεις μοῦ τις γεννοῦσε μιὰ ἐνθουσιαστικὴ κριτικὴ. Κάθε ἄλλο. Αἰσθανόμουν γύρω μου μιὰ ἀτμόσφαιρα θαυμασμοῦ. Μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρεια ἰδίως τὸ πρᾶγμα εἶχε γίνῃ καταφανέστατο. Ἐκεῖνο μάλιστα πού μὲ συγκινοῦσε ἦταν ὁ εἰλικρινῆς θαυμασμός τῶν νέων καὶ ἰδίως τῶν φοιτητῶν. Εἶχα ἀναρίθμητα γράμματα στὰ ὁποῖα ἄλλοι μοῦ ἐξέφραζαν ἀπλό καλλιτεχνικὸ θαυμασμό, ἄλλοι ἔρωτα, ἄλλοι καὶ τὰ δύο μαζύ. Ἐνα γράμμα ἀπ' αὐτὰ δὲν θὰ τὸ ξεχάσω ποτέ. Ἦταν μιὰ ἐκφραση θαυμασμοῦ πού δὲν ἦταν γι' αὐτὸ ἀπηλαγμένη ἀπὸ κάθε ἐρωτικὸ στοιχεῖο. Ἀλλὰ τὸ περίεργο δὲν εἶναι αὐτό. Τὸ περί-

φημο αὐτὸ γράμμα δὲν εἶχε μιὰ ὑπογραφή, δὲν ἐξέφραζε τὰ αἰσθήματα ἢ τὸ θαυμασμὸ ἑνὸς ἀνθρώπου ἀλλὰ ὀγδοῆντα ἂν ἀγαπᾶτε. Τὸ γράμμα ἔφερε ὀγδοῆντα ὑπογραφὲς καὶ μετὰ τῶν πρώτων ὑπῆρχε καὶ ἡ ὑπογραφή τοῦ Νίκου Καζαντζάκη φοιτητοῦ τότε. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσω, χωρὶς νὰ νομίση κανεὶς πὼς αὐτοπαυνοῦμαι, πὼς ποτὲ οἱ ἐκδηλώσεις αὐτὲς δὲν μὲ παρέσυραν σὲ σκέψεις ἐγωϊστικῆς, οὔτε μοῦ ἐνέπνευσαν ποτὲ τὴν ἰδέα ὅτι ἔφρασα, ὅτι μπορούσα μόνη μου νὰ προχωρήσω στὸ δρόμο μου, ὅτι ἡ βοήθεια τῶν ἀνθρώπων πού εἶχαν τὴ γνώση καὶ τὴν πείρα μοῦ ἦταν περιττά. Πάντα ἔβλεπα σὰν φῶς μπροστά μου τὴ διδασκαλία τοῦ Θωμᾶ Οἰκονόμου πού ἦταν ἰσχυρὸς δάσκαλος καὶ ἀπὸ τοὺς λίγους φωτισμένους

Ἡλέκτρα

καλλιτέχνες. Ἡ διδασκαλία του πού εἶχε ἀντικειμενικὸ σκοπὸ νὰ στερεώσει ὄχι τόσο μονάδες ὅσο σύνολα, νὰ παρουσιάσῃ ὄχι μόνον ἓνα ταλέντο ἀλλὰ μιὰ ἀτμόσφαιρα, εἶταν ἀληθινὴ ἀπόλαυση. Τὸν παρακολούθησα συστηματικὰ ὄχι μονάχα σὲ ὅτι δίδασκε σὲ μένα ἀλλὰ καὶ στὴ διδασκαλία πού ἔκανε στοὺς ἄλλους, ἄντρες καὶ γυναῖκες, καὶ ὁμολογῶ πὼς ἡ ἐπίμονη αὐτὴ παρακολούθησι τῆς διδασκαλίας του, μὲ ὀφέλησε σημαντικὰ. Στὸ Βασιλικὸ μετὰ τὸ 1905 θὰ ἔπαιζε πολὺ περισσότερους ρόλους ἂν τὸ πρᾶγμα ἐξηρτάτο μόνον ἀπὸ τὸν Οἰκονόμου. Ἀτυχῶς ὄργανισμοὶ πού ἐξαρτῶνται ἢ ἀπὸ τὴν Αὐλὴ ἢ ἀπὸ τὸ κράτος παρουσιάζουν πάντοτε τὸ μειονέκτημα ὅτι ὑφίστανται τὴν καταστρεπτικὴ κάποτε ἐπίδραση ξένων στοιχείων, τελείως ἄσχετων πρὸς τὴ δουλειά, στοιχείων πού μὲ τίς ἐπεμβάσεις τους δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ χαλοῦν τὴ γόνιμη δουλειὰ τῶν ἀρμοδίων.

Ὁ Οἰκονόμου διηύθυνε στὸ Βασιλικό, ἀλλὰ διηύθυνε καὶ ὁ μακαρίτης Θῶν. Οἱ παλαιότεροι δημοσιογράφοι θὰ θυμοῦνται τὸ θόρυβο πού ἐδημιουργήθη ἐξ' ἀφορμῆς τῆς «Μόνα Βάνας» τοῦ Μαίτερλιγκ. Ἐπρόκειτο νὰ παιχθῇ ἡ «Μόνα Βάνα» καὶ ὁ ρόλος τῆς «Μόνα Βάνας» ἐδόθη ἀπὸ τὸν Οἰκονόμου σὲ μένα. Ἀρχίσαμε πρόβες, τὸ ἔργο ἐτοιμάσθηκε, ὅλα πῆγαιναν καλὰ, ὁ τύπος τὸ εἶχε ἀναγγεῖλει, ἔγινε καὶ ἡ γενικὴ δοκιμὴ μὲ τὰ κοστῦμια καὶ ἐτοιμαζόμαστε γιὰ τὴν παράσταση. Αἰφνιδίως ἡ παράσταση ἀναβάλλεται καὶ μαθαίνω ὅτι ἡ παράσταση ἀνεβλήθη κατόπιν ἀπαιτήσεως τῆς κ. Φραγκοπούλου ἡ ὁποία εἶχε δηλώσει ὅτι ἐφ' ὅσον τὸ ἔργον ἦτο Γαλλικὸν αὐτὴ καὶ μόνη ἐδικαιοῦτο νὰ παίξῃ τὴν «Μόνα Βάνα». Εἶναι ἀφάνταστη ἡ ἀγανάκτησι πού ἐννοῖσα μέσα μου. Σηκώθηκα καὶ πῆγα στὸν Οἰκονόμου, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀηδιάσει μὲ τὴν κατάστασι αὐτή, καὶ τοῦ ἐδήλωσα πὼς ἂν μοῦ ἔπερναν τὸ ρόλο τῆς «Μόνα Βάνα» δὲν ἔπρεπε νὰ μὲ

ὑπολογίζου πιά στὴ δουλειά. Καὶ ὁ Οἰκονόμου καταγανακτισμένος καὶ δικαιοῦντάς με πληρέστατα μοῦ εἶπε:

— Θὰ κάμετε πάρα πολὺ καλὰ.

Τότε σηκώθηκα καὶ γῶ, πῆρα ὅτι πράγματα εἶχα καὶ πῆγα στὸ σπίτι μου. Ἡ ἀναχώρησις αὐτή, κ' ἡ ἀποφασιστικὴ μου στάσι ἀνάγκασε τὴ διεύθυνσι τοῦ Βασιλικοῦ νὰ στέλγῃ καὶ νὰ ξαναστέλγῃ ἀνθρώπους γιὰ νὰ μὲ πείσουν ὅτι πρέπει νὰ ξαναγυρίσω. Ἐγὼ ὅμως δὲν ἄκουα κανέναν. Τὴν ἐπομένη ἤρθαν καὶ μὲ εἰδοποίησαν ὅτι ὁ Θῶν, αὐτάρχης τότε, μὲ ζήτησε. Πῆγα καὶ μόλις παρουσιάσθηκα εἶδα τὸ Θῶν ὀργισμένον καὶ ἔτοιμον νὰ μὲ ἐπιτημήσῃ. Τοῦ ἐδήλωσα τότε καθαρὰ καὶ ξάστερα ὅτι ἐφ' ὅσον δὲν ἤμουν πλέον ὑπάλληλος τοῦ Βασιλικοῦ δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ μοῦ μιλᾷ σὲ τόνο ἐπιτιμητικῶ. Ὁ Θῶν τότε ὀργισμένος μοῦ λέει.

— Αὐτὸ πού κάνετε εἶναι ἐκβιασμός.

— Ἄν ἔχετε τέτοια ἰδέα κ. Αὐτάρχη, τοῦ εἶπα, δέχομαι νὰ παραμείνω ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ γίνῃ δήλωσις στὶς ἐφημερίδες ὅτι παρέμεινα γιὰ νὰ μὴν νομισθῇ ὅτι κάνω ἐκβιασμό.

— Μὰ εἶναι δυνατόν νὰ κάνω ἐγὼ τέτοια δήλωσι;

— Τότε νὰ ἀνακαλέσετε καὶ νὰ μὴν μοῦ πάρετε τὸ ρόλο.

— Γιὰ τὸ πρῶτο δὲν ἔχω ἀντίρρηση. Ὅσο γιὰ τὸ ρόλο γιὰ ν' ἀποφύγωμε περιπλοκὲς ἢ καλυτέρα λύσις εἶναι νὰ μὴν παιχθῇ ἡ «Μόνα Βάνα».

Ἡ λύσις αὐτὴ υἱοθετήθηκε καὶ ἡ παράστασις τῆς «Μόνα Βάνας» ἐματαιώθη. Τὸ πρᾶγμα ὅμως δὲν πέρασε ἀπαρατήρητο καὶ ὁ τύπος διεμαρτυρήθη ἐντονότατα, τὸ δὲ Βασιλικὸν θέατρον ὀνομάσθη εἰς ἄρθρον ἀπὸ τὸν Ἀδωνὶ Κύρου, Γιλδίξ ὅπου βασιλεύει ἡ αὐθαιρεσία καὶ ἡ ἀδικία.

K. M.

Στὸ ἐρχόμενο: Τὸ τέλος τοῦ Βασιλικοῦ.— Στὴν Νέα Σκηνή.— Νεώτερες δημιουργίαι.

Λόγια και Πράγματα

Οι ζωγραφικές τάσεις.

ΠΟΛΛΟΙ άναγνώστες μας παραπονούνται για την άσάφια που έχουν μερικές κριτικές τέχνης. Ένας μάλιστα άπ' αυτούς ύποστηρίζει ότι ή κριτική γράφεται για να διαφωτίση μάλλον το άναγνωστικό κοινό παρά για να ύποδείξη κάτι στον καλλιτέχνη. Είμαστε άπολύτως σύμφωνοι με την άποψη αυτή. Έπειδή όμως σε μία κρίση χρησιμοποιούνται κάποτε όροι και χαρακτηρισμοί που μάλλον συσκοτίζουν τά πράγματα, γι' αυτό, από το ερχόμενο φύλλο μας θά εγκαινιάσωμε μία σειρά άρθρων συντόμων, τά όποια θά πληροφορούν και τον πιο άμύητο τί είναι «άκαδημαϊσμός», «έμπροσσιονισμός», «έξπρεσσιονισμός», «κιντισμός» κ.λπ. Τά άρθρα αυτά θά συνοδεύονται και από εικόνες χαρακτηριστικές που αντιπροσωπεύουν τις διάφορες σχολές και τάσεις και θά γραφούν από τον κ. Φ. Κόντογλου που είναι, όσο λίγοι, σε θέση να μιλήση άπλά και φωτισμένα για τά ζητήματα αυτά.

Ο ένθουσιασμός.

ΤΟ ΑΡΘΡΟ του κ. Κ. Μπλατιά για τί διάσπαση των ήθολοιών μας, έδωσε άφορμή στον κ. Σπ. Μελά να μιλήση για τον «ένθουσιασμό». Ο κ. Μελάς έχει άπολύτως δίκιο όταν λέει ότι από τον ένθουσιασμό πηγάζουν τά καλλίτερα έργα. Τήν άρχή αυτή κανείς ποτέ δέν έσκέφθηκε ν' άμφισβητήσει. Η δυσκολία είναι μόνο πώς να ξεχωρίση κανείς τον πραγματικό ένθουσιασμό από τον ψεύτικο. Ο ένθουσιασμός που πηγάζει από πίστη και άγάπη προς μίαν ιδέα, είναι πολύ φυσικό να κάνει τον άνθρωπο πολύ προσεχτικό, να τον κάνει σκληρόν σε βαθμό που να μην επιτρέπη ούτε στον έσούτο του ούτε στους άλλους που διαχειρίζονται μίαν ιδέα, επιπολαιότητες, αυτόσχεδιασμούς και προχειρότητες. Τότες ή καλύτερη εκδήλωση του ένθουσιασμού του είναι να πη την άλήθεια, να ύποδείξη σε τόνο φιλικό τό λάθος ή την άπειλή κακή παρεκκλίσεως και πράττοντας τούτο ύπηρετεί τό σκοπό περισσότερο και άπολύτως ούσιαστικότερα παρά άν άρχιζε τά ζήτω και δημιουργούσε πεζοδρομιακή διαδήλωση. Η μάνα που

άγαπά τό παιδί της, άν κάποτε του παρατηρεί και του ύποδεικνύει κάποιο λάθος του, δέν σημαίνει πώς λιγότερη ή άγάπη της ή πώς στά στήθη της δέν κρύβει ένθουσιασμό για τό παιδί της. Ο φίλος που ύποδεικνύει με στοργή σ' ένα αγαπητό πρόσωπο ένα παραστράτημα βραύ ή άσήμαντο, από άγάπη κινείται και προς τό καλό και μόνον άποβλέπει. Θά μπορούσε μία χαρά να μην εκδηλώση τους φόβους του, να ύποθάλη φυσικές ανθρώπινες αδυναμίες και ίσως με τον τρόπο αυτό να ικανοποιούσε προσωπικές διεδικήσεις. Η στάση όμως αυτή δέν θά ήταν ούτε φιλική, ούτε έξυπνη, ούτε ένοχολογική. Φυσικά οι άλήθειες είναι πικρές, μα όσοι έχουν πίστη και άγάπη προς μίαν ιδέα, πραγματικό δηλαδή ένθουσιασμό, αυτοί άρχίζουν ήσυχα και άθόρυβα, ξεκαθαρίζουν τό χωράφι από τά λογής λογής άγκάθια, πράττουν περισσότερο και μιλούν λιγότερο και άφήνουν ύστερα τους ανθρώπους να τους χειροκροτήσουν. Έτσι και μόνον αντιλαμβανόμαστε έμεις τον ένθουσιασμό. Όσο για την έπιτυχία, και μάλιστα την ύλική, αυτή ούτε μας πέρασε καθόλου από τό μυαλό. Κατ' άρχήν λοιπόν είμαστε σύμφωνοι με τό συγγραφέα του «Χαλασιένου Σπιτιού» και ή έξηγήσεις μας αυτές δίνονται για να μην γίνη σύγχυση γύρω από μία λέξη που σηκώνει πολύ νερό.

Άπομονωμένες σεζίδες.

ΜΑΥΤΟ τον τίτλο τά «Έλληνικά Γράμματα» θά δημοσιεύουν κάθε τόσο, διαλεχτά κομμάτια άπ' τους πειο καλούς λογοτέχνες της περασμένης γενεάς, των όποιών τό έργο τόσο σπάνια μας δίνεται ή εύκαιρία να γνωρίσουμε, λόγω του ότι οι παλιές εκδόσεις μερά με τί μερά σπανίζουν και συνεπώς είναι και δυσπρόσιτες. Εκτός αυτού, τά κομμάτια που θά δίνον τά «Έλληνικά Γράμματα» θάχουν διαλεχτή μέσα άπ' όλο τό έργο του καθενός άπ' τους πεθαμένους συγγραφείς.

Τά εικονογραφημένα βιβλία.

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ τό σχετικό προηγούμενο σημείωμα, δίνουμε τους τίτλους των καλύτερων βιβλίων που φάνη-

καν τώρα τελευταία: Α. Άστεριάδη «Τό σπίτι του Σάβερτς», με ξυλογραφίες μονόχρωμες και πολύχρωμες, λαμπρό δείγμα εικονογραφημένου βιβλίου, ή καλύτερα, εικόνων που συνοδεύονται από κείμενο. Γ. Μέγα «Παραμύθια» εικονογραφημένα από τον κ. Φ. Κόντογλου. «Οί έμποροι των Έθνών» του Παπαδιαμάντη, εικονογραφημένα από τον Π. Ρούμπο. Γρυπάρη «Σκαρβαίοι και τερακότρες», εικονογραφημένο από την κ. Πολυξένη Δημαρά. Κόντογλου «Ταξείδια». Κας Ε. Άθανασούλα «Ήταν και δέν ήταν», εικόνες δνίδος Έλλης Παπαδημητρίου. Εκτός άπ' αυτά είναι και κάποια άκόμη βιβλία που δέν έχουμε πρόχειρους τους τίτλους, του οίκου Σιδέρη εικονογραφημένες από τον Δ. Μπισκίνη, εικονογραφημένα διηγήματα της κ. Άθηνάς Ταρσούλη, κλπ. Αί εκδόσεις της Αιγύπτου είναι εικονογραφημένες από τους ζωγράφους Μ. Παπαδημητρίου και Τάξην Καλμούχον. Όπως φαίνεται από τά παραπάνω, ή εικονογράφηση του βιβλίου τείνει να γενικευθή. Και άσφαλώς, στο μέλλον θά γίνεται όλο και άρτιότερη.

Η άρχιτεκτονική εμφάνιση της ώς ζωής.

ΥΠΟ την προεδρεία του κ. Βενιζέλου συνήλθε έπιτροπή έξ άρχιτεκτόνων και άλλων, για να μελετήσει και ρυθμίση τό ζήτημα της αισθητικής εμφάνισεως των Άθηνών. Τό θέμα αυτό είναι σπουδαιότατο, γιατί είτε πειά καιρός να τεθή ένα τέλος στην άνέγερση παντός είδους κτιρίων, κάθε άλλο παρά καλαισθήτων, που άπάνω τους μερδεύονται όλοι οι ρυθμοί, οι ύπάρχοντες και (όπερ και τό χειρότερον) οι άθαιρέτως έφευρισκόμενοι από τους διαφόρους άρχιτέκτονας. Σ' αυτό τό ζήτημα, έχουμε τη γνώμη ότι έκείνο που προέχει είναι να καθορισθή ή κατεύθυνση και ό αισθητικός γνώμων, να πούμε, άπάνω στον όποιον θά γίνεται τό έλληνικό σπίτι, σαφώς και στερεοτύπως σχεδόν. Γιατί, όσο για διπλώματα, και σπουδές εν τη Έσπερία, και βραβεία κλπ., έχουμε πολλά, και ως τά τώρα αυτά έπιδεικνύαμε και δυνάμει αυτών άνελάμβανε ό κάθε σπουδασμένος εν Εύρώπη να παραμορφώση, κατά τό δυνατόν, κάποια γωνία της πρωτευούσης, ή να καταστρέψη με την επέμβαση της τέχνης του την όμορφιά του Άττικου τοπείου. Όλα τά βαρβαροεργήματα που μας άσχημίζουν, όλοι αυτοί οι ψευτοοργανοξυστές κ' οι τούρτες πουναι φροτωμένες από ένα σωρό φρικαλέα κο-

σιμήματα σαν όψίλκοντες κυρίες, όλα αυτά διπλωματούχοι και μεταλλειούχοι άρχιτέκτονες τά φτιάνανε και τά φτιάνουν. Η εν λόγω έπιτροπή είμεθα βέβαιοι ότι αισθάνεται τό βάρος της ευθύνης που άναλαμβάνει άπέναντι του μέλλοντος, τό όποιο, μοιραίως, θά έχη πειο άπαιτητικό μάτι.

Robert-Louis Stevenson.

Ο ΑΓΓΛΟΣ συγγραφέας του όποιου δημοσιεύουμε σ' αυτό τό φύλλο κάποια θαυμάσια περιγραφή ενός «άτόλ», είναι από τους πιο περιεργούς τύπους. Η ζωή του είναι πραγματικό μυθιστόρημα, γιομάτο από ταξείδια, που τά έκαμε, αλλοίμονο, ξεπλωμένος ως επί τό πλείστον άπάνω στο κρεβάτι του, κ' εκεί, τριγυρισμένος από χαρτιά, ζωγραφίες,τσιγαροθήκες, με τό μολύβι στο χέρι και τό χαρτί στο γόνατο, άκουμπώντας τη ράχη του άπάνω σε μαλακά μαξιλάρια, έγραφε τις θείες, τις γοητευτικές του έντυπώσεις, που παρόμοιες δέ βρισκονται ίσως μέσα στην παγκόσμια λογοτεχνία. Λεπτοαίμομένος και φιλόσθενος από μικρός, έφυγε από την Άγγλία και κατά συμβούλη των γιατρών πήγε κάτω στις θάλασσες των τροπικών, κ' εκεί, ξαναβρίσκοντας κάπως την ύγεια του, άρμάτωσε ένα καράβι δικό του και τριγύριζε μέσα στον Ειρηνικό Ωκεανό από νησί σε νησί, μαζεύοντας αυτό τό πολύτιμο ύλικό των έντυπώσεων σαν δέκτης μαγικός, που ή μοναδική πένη του τό έκανε να σκορπά μαγικές πράγματι άνταίγειες. Σ' όλες αυτές τις περιπλανήσεις, ή άφοσιωμένη γυναίκα του του παρίστανε σαν φύλακας άγγελος, σαν μητέρα για τό άρρωστο αυτό παιδί με την άκούραστη καρδιά. Δέν άφησε νησί, βράχο, φυλή, που να μην τά μελετήσει με τό έρευνητικό και ποιητικό μαζί ματι του. Δέν άφησε επικίνδυνο πέραςμα που να μην τό περάση, άκροτήριον φουρτουνασμένο που μην τό καθαρξάση με τό καράβι του, άζύγαντους άνθρωπογάους που να μην τους κάνει να τον αγαπήσουν. Όπου είτε πειά άρρωστοι τους περιποιότανε, τους έδινε φάρμακα, όπου είτε πεινασμένοι τους τάιζε. Σάν πέθανε, οι φύλαρχοι από διάφορα νησιά, μαζεψήκανε άπάνω στον τάφο του και τον κλαίγανε.

Η εικόνα του έξωφύλλου μας.

ΕΙΝΑΙ έργο του Όλλανδού καλλιτέχνη Franz Vondel, ό όποιός τόσο καλά και άπλά μόρφωσε να άποδώση την ψυχή των προσώπων του, που είναι οι δυο πόλοι της ανθρώπινης ζωής.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

ΑΝΗΣΥΧΙΑ

Ἄνοιξε τὸ παράθυρο γιὰ νὰ μπῆ λίγος ἀέρας μὲς στὸ δωμάτιο κ' ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὸ αὐτοκίνητο, ποὺ ἀπομακρυνόταν μὲ ταχύτητα μέσα στὴν ἡσυχία τοῦ κοιμισμένου δρόμου. Σὰ χάθηκε πιά στὴν καμπή, ἔβγαλε τὸ ρολοῖ του, εἶδε τὴν ὥρα καὶ πῆγε καὶ ξαπλώθηκε στὸ ντιβάνι του.

Δυὸ παρὰ τέταρτο! Τὶ ὥραϊα ποὺ εἶχαν περάσει! Ὁραϊα; Εἶναι ὥραϊο νᾶναι κανεὶς μόνος μπρὸς σὲ δυὸ ἀνθρώπους, ποὺ ἀγαπιοῦνται κι' ὅλη τὴν ὥρα σκύβουν νὰ ποῦν κανένα μυστικό, ἢ καὶ νὰ φιληθοῦν ἀκόμα, μὲ μιὰν ἀπάθεια, ποὺ μαρτυρεῖ πὼς δὲν τὸν λογαριάζουν αὐτὸν καθόλου, ἀν σκανδαλίζεται ἢ ὄχι, ἀν ὑπάρχει κἄν ἐκείνη τῆ στιγμῇ; Δὲ βαριέσαι!... Εἶχε φάει καλά, ἀνάπνευσε καθαρὸν ἀέρα καὶ ὄσσην ὥραν ἦταν μέσα στὸ αὐτοκίνητο. ἔνοιωθε μιὰν ἡδονικὴ ζάλη, μυρίζοντας τὸ ἄρωμα τῶν μαλλιῶν της κ' αἰσθανόμενος ποῦ καὶ ποῦ, ὅταν τὸ αὐτοκίνητο περνοῦσε ἀπὸ κανένα ἀνώμαλο μέρος, τὸ σῶμα της νὰ πέφτη πάνω του. Ἄληθεια, τί ὁμορφὴ γυναῖκα! Ἄν ἦταν αὐτὸς στὴ θέση τοῦ Πιέρη θὰ τὴν παντρευόταν. Τὶ διάβολο! Νάχης ἔτσι μιὰ γυναῖκα, αὐτὸ θᾶναι πολὺ δαπανηρὸ, συλλογιζόταν ὁ Μερλέμης... Μὰ τί τᾶθελε τώρα ὅλ' αὐτά; Νὰ παντρευτῆ ὁ ἴδιος δὲν μποροῦσε ἀκόμα. Θᾶπρεπε νὰ ἐξασφαλίσῃ πρῶτα μιὰ καλὴ θέση καὶ ν' ἀποκτήσῃ μεγαλύτερη πελατεῖαν ἀπὸ κείνη ποὺ εἶχε τώρα. Καὶ κείνο, ποὺ ἦταν ἀκόμα πιὸ δύσκολο, ἦταν νὰ ζῆ κι' αὐτὸς μὲ μιὰν ὁμορφὴν γυναικοῦλα, ἔτσι, σὺν τὸν Πιέρη. Μ' αὐτὸς κέρδιζε πολλά, παραπολλά... Ἄν ἦταν ἡ πρώτη φορὰ; Ὁχι, τῶχε μετανιώσει πολλὰς φορές, ποὺ ἔγινε γιαιτρός.

Ὁ Μερλέμης γύρισε τώρα κ' εἶδε τὸ κρεβάτι του καὶ σὰ νὰ τοῦ φάνηκε ἀλλοιώτικο κι' ἀποκρουστικό, ξαπλώθηκε καλύ-

τερα πάνω στὸ ντιβάνι κι' ἄπλωσε σχεδὸν μηχανικὰ τὸ χέρι του πάνω στὸ τραπέζι, ποὺ ἦταν ἀκουμπισμένα μερικὰ βιβλία. Στὴν κάμαρά του δὲν εἶχε ποτὲ ἐπιστημονικὰ βιβλία. Ἦταν κάποιον μυθιστόρημα, ποὺ εἶχε ἀγοράσει τὸ πρῶτ' κι' μόλις εἶχε προφτάσει νὰ κόψῃ τὰ φύλλα του. Ἄνοιξε καὶ θέλησε νὰ τ' ἀρχίσῃ, μὰ σὰ νὰ μὴ καταλάβαινε τί ἔγραφε, τὸ παράτησε ἀμέσως. Οἱ σκέψεις του ἦταν σκορπισμένες σὺν τρομαγμένα πουλιὰ καὶ δὲν μποροῦσε νὰ τις συγκεντρώσῃ. Ἀκαθόριστα, σὰ μέσα σ' ἕνα ἡμιχρῶ φόντο, περνοῦσε μπροστά του πότε ἢ εἰκόνα τοῦ Πιέρη, πότε τῆς φίλης του μὲ τὰ μεγάλα, κατάμαυρα μάτια καὶ πότε τῆς πλάζ, ποὺ εἶχαν καθῆσει νὰ φᾶνε καὶ σὲ μιὰ στιγμῇ, ποὺ ἔτσι, ἐντελῶς χωρὶς ἀφορμῇ, θυμῆθηκε τὸν ἀσθματικὸ γέρο, ποὺ εἶχε ἐπισκεφθῆ τὸ ἀπόγεμα, ἀνατινάχτηκε κυριεμένος ξαφνικὰ ἀπὸ ἕνα δυσάρεστο αἰσθημα καὶ μουρμούρισε:

«Αἶ, τί νὰ τοῦ κάνω!»

Ἀμέσως ὅμως θυμῆθηκε τὴν κόρη του, ποὺ ἦταν τόσο συμπαθητικὴ, καὶ λυπήθηκε, λυπήθηκε περισσότερο γι' αὐτὴν, παρὰ γιὰ τὸ γέρο ποὺ θὰ πέθαινε...

Σκέφτηκε ἀκόμα λίγο, ἀνασηκωμένος ἔτσι, καὶ σὰ νὰ βεβαίωσε τὸν ἑαυτὸ του πὼς δὲ θὰ ἐπιτρέψῃ πιά νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ καμμιά δυσάρεστη σκέψη, ξαπλώθηκε πάλι στὸ ντιβάνι καὶ στύλωσε τὰ μάτια του στὸ ταβάνι, σὰ νὰ προσπαθοῦσε νὰ ἐξηγήσῃ τὸ νόημα τῶν κλαδωτῶν συμπλεγμάτων, ποὺ ἦταν ζωγραφισμένα πάνω. Νά, ὅλα τὰ πολύχρωμα κλαδιὰ ξεκινούσαν ἀπὸ τὸ κέντρο μὲ μιὰν ἀλύγιστη συμμετρία, γιὰ νὰ ἐνωθοῦν στὴ γωνιά μὲ τ' ἄλλα τῆς ἀντίθετης πλευρᾶς, ποὺ ἔκαναν τοὺς ἴδιους ἐλιγμούς. Μὰ ξαφνικὰ σὰ νᾶσθυσαν ὅλα καὶ τὸ ταβάνι νᾶγινε κάτασπρο, ἢ μᾶλλον νᾶφουγε ὀλότελα, εἶδε

Περάσαμε ὥραϊα ἀπόψε.

τοῦ βιβλίου μ' ἕνα πείσμα παραξένο τώρα, μὲ μιὰ προσπάθεια νὰ συγκεντρώσῃ τὸ νοῦ του στὸ νόημα καὶ μόνο τῶν ὄσων διάβαζε. Μὰ ἐπειδὴ δὲν τὸ κατώρθωσε, ἄφησε τὸ βιβλίο πάνω στὸ τραπέζι κι' ἄναψε ἕνα τσιγάρο...

πάλι ὁ Μερλέμης, ξεχωριστὸ αὐτῆ τῆ φορὰ, τὸ πρόσωπο τῆς Καίτης — πὼς θᾶταν δυνατόν, νὰ ξεχάσῃ τὸνομά της! — σὰ μέσα σ' ἕνα ἀπροσδιόριστο γλωσσὸ φόντο. Στὴν ἀρχὴ παραδόθηκε σ' ἕναν ἀνεπίγνωτο θαυμασμό, μὰ, συνεχόμενος ξαφνικὰ, σηκώθηκε τρομαγμένος κ' ἔπιασε τὸ σφυγμὸ του.

— Τώρα διάβαζε ἕνα κάπως ἐλεύθερο βιβλίο γιὰ τὰ ἦθη τῶν ἐταίρων τῆς Αἰγύπτου, ποὺ τῶχε διαλέξει ἐπιτήδες γιὰ ν' ἀποσπάσῃ τις σκέψεις του ἀπὸ τὴν φίλη ἑνὸς ἐπιστήθιου φίλου του, ποὺ ὅσο κι' ἂν ἀκουμποῦσε πάνω του μὲς στὸ αὐτοκίνητο κι' ὅσο κι' ἂν ἦταν περισσότερο ἀπὸ τὸ πρέπον διαχυτικὴ μαζί του, μιὰ φορὰ ἔπρεπε νᾶναι γι' αὐτὸν σεβαστή. Μὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴ τὴ φέρῃ στὸ νοῦ του, κάθε φορὰ ποὺ διάβαζε καμμιάν ἐρεθιστικὴ λεπτομέρεια γιὰ κάποιον Ἀφροδίτη τῆς παλαιᾶς Ἀλεξανδρείας. Στὸ τέλος κατάντησε τὸ πρᾶγμα πολὺ ἐνοχλητικὸ κ' ἐπειδὴ παραδόξως δὲ νύσταζε καθόλου, ὁ Μερλέμης σκέφτηκε σὲ μιὰ στιγμῇ νὰ κάνῃ μιὰν ἔνεση μορφίνης... Μὰ παράτησε ἀμέσως τὴν παροδικὴ αὐτὴ σκέψη γιὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀνάγνωση

Ἐνῶ παρακολουθοῦσε τὰ δαχτυλίδια τοῦ καπνοῦ, ποὺ ἀνέβαιναν πρὸς τὸ ταβάνι, χαμογελοῦσε, γιὰτὶ δὲν ἠθέλε μὲ κανένα τρόπο νὰ παραδεχτῆ πὼς εἶναι κανεὶς πραγματικὸ μοιχός, ὅταν μοιχεύῃ ἀπλῶς... ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ!

Γέλασε δυνατώτερα κ' ἄρχισε νὰ γδύνεται σιγά-σιγά, μὰ ἐντελῶς ἀσυνείδητα, γιὰτὶ οἱ σκέψεις του πετοῦσαν τώρα μὲ μιὰν ἀνεμπόδιση ἐπιμονὴ στὴ γυναῖκα, ποὺ θᾶταν πλάϊ τῆς εὐτυχισμένος καὶ ποὺ ἂν ἔπαιρνε τώρα μὲς στὸ μυαλό του τὴ μορφὴ τῆς μαιτρέσσας τοῦ φίλου του, αὐτὸ συνέβαινε μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ ἔτυχε νᾶναι πρὸ ὀλίγου μαζί κι' ἀκόμα ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦσε, καὶ κείνη, ἢ δική του, ἢ ἀγνωστὴ, νάχῃ τὰ ἴδια μεγάλα, κατάμαυρα μάτια, μὲ κείνο τὸ μαῦρο στεφάνι ἀπὸ κάτω, ποὺ μιλοῦσε γιὰ τὴν κούραση, τὴν παθητικὴ κούραση τῆς ἡδονῆς... Μαῦρα μάτια; Κ' ἡ κόρη τοῦ ἀσθματικοῦ δὲν εἶχε μαῦρα μάτια; Ἀνοήσιες! Ὅ,τι κι' ἂν εἶχε δὲν ἦταν γι' αὐτόν. Κι' ὅταν τὸν κοίταζε ἔτσι, μ' ἕνα τρόπο ποὺ τὸν ἔκανε τ' ἀπόγεμα νὰ σκεφτῆ ἄλλα πράγματα, τῶκανε ἀπὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ πατέρα της. Γιὰ τίποτ' ἄλλο.

Και τὸ κάτω-κάτω γιατί νὰ μὴ γλεντοῦσε ἀκόμα τὴ ζωὴ σὰν τὸν Πιέρρη;

Ὁ Μερλέμης ἔβγαζε τώρα τὰ παπούτσια του, ὅταν μέσα στὴν ἡσυχία τῆς νύχτας ἀκούστηκε ὁ θόρυβος ποὺ ἔκανε μιὰ ἄμαξα. Σταμάτησε μηχανικὰ καὶ πρόσεξε καλύτερα. Ὁ θόρυβος πλησίαζε ὀλοένα. Καὶ ξαφνικά, σὰ νὰ σχημάτιζε τὴν πεποίθησιν πὼς ὁ θόρυβος αὐτὸς θὰ σταματοῦσε στὴν πόρτα του, ὁ Μερλέμης ἔβγαλε γρήγορα τὰ παπούτσια του, σηκώθηκε κ' ἔτρεξε νὰ σβύσῃ τὸ φῶς.

Τὸ μισοσκοτάδο ποὺ ἀπλώθηκε στὴν καμαρά του, θαρεῖς πὼς διευκόλυνε τὴ λειτουργία τοῦ μυαλοῦ του κ' ὁ Μερλέμης πλησίασε τώρα, πατώντας στὶς μύτες, τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο κ' ἔσκυψε μὲ προφύλαξιν νὰ δῆ κάτω στὸ δρόμο. Δὲν εἶχε καμμιά ἀμφιβολία. Τὸ ἀπόγεμα εἶχε πεῖ στὴν—πὼς τὴν ἔλεγαν ἀλήθεια; Ἄ, ναί, Χαρίκλεια τὴν ἔλεγαν!—Τῆς εἶχε πεῖ λοιπόν, πὼς ἂν τὸν χρειάζονταν τὴ νύχτα, μπορούσαν νὰ τὸν ζητήσουν στὸ σπίτι του. Μ' αὐτὸ ἦταν ἀνόητο ἀπὸ μέρος του, γιατί ἔξὸν ἀπὸ τ' ὅτι μιὰ διπλὴ ἔνεση ὀξυγόνο μόνο γιὰ λίγες στιγμὲς θ' ἀνακουφίσει τὸν ἐτοιμοθάνατο, δὲν εἶχε σκεφθῆ καὶ τὸ ἄλλο... Παράξενο! Εἶχε τὴν ἐντύπωσιν πὼς μὲς στὴν καμαρά του ἦταν κάποιος, κάποια, ἢ Καίτη ἢ ἴδια, κ' ἂν ὄχι αὐτή, μιὰ ἄλλη, πού, καθισμένη σὲ μιὰ σκοτεινὴ γωνιά, κρατοῦσε τώρα τὴν καρδιά της ἀπὸ φόβο μήπως κάποιον ἀνεπιθύμητο καὶ ἀπρόβλεπτο γεγονός σὰν αὐτὴ τὴ μεταμεσονύχτια ἐπίσκεψιν, τοὺς διέκοπτε τὴν εὐχάριστη συντροφιά τους!

Τὸ ἄμαξι σταμάτησε τώρα στὴν πύλοδο ποὺ ἦταν ἡ πόρτα του, κ' ἕνας ἄντρας νέος, καθὼς κατάλαβε ἀπὸ τὴ φωνὴ του, κατέβηκε βιαστικὰ καὶ ρώτησε κάποιον ἄλλο, ποὺ εἶχε μείνει μέσα στὸ ἄμαξι:

«Βερέμη τὸν εἶπες, Χαρίκλεια...»

«Μερλέμη,» ἀποκριθὴκε μιὰ γυναικεία φωνή—«Ἐλα, λοιπόν κάνε γρήγορα!»

Ὁ ἄντρας ἄναψε ἕνα σιγάρο καὶ τὸ πλησίασε στὴ χάλκινη ἐπιγραφὴ, ποὺ ἦταν πάνω στὴν πόρτα.

«Ἐδῶ εἶναι!» φώναξε καὶ χτύπησε τὸ κουδούνι.

Ὁ Μερλέμης ἔφυγε νευρικὰ ἀπὸ τὸ παράθυρο καὶ σὰ νᾶθελε νὰ καθισχηχάσῃ κάποιον, ποὺ τὸν παρακαλοῦσε νὰ μὴν πάη, ψιθύρισε, σχεδὸν δυνατὰ:

«Μὴ φοβᾶσαι δὲ θὰ πάω!»

Κ' ἦταν ἡσυχος πραγματικά, γιατί ἤξερε πὼς ἡ γρηᾶ ὑπηρέτοιά του, ποὺ θὰ ξυπνοῦσε μόνο στὸ δέκατο κουδούνισμα, ἐνῶ τώρα μόλις τὸ δεύτερο ἀκούγοταν, δὲ θᾶλεγε ποτὲ πὼς ὁ γιατρὸς εἶναι στὸ σπίτι, ἂν δὲν τὸν ρωτοῦσε πρῶτα. Ἐπειδὴ ὁμοῦ αἰσθανόταν τὴν ἀνάγκη νᾶναι ἀπόλυτα βέβαιος, ἄνοιξε σιγὰ τὴν πόρτα του κ' ἔτσι μὲ τὶς κάλτσες καθὼς ἦταν, προχώρησε σιγὰ στὸ διάδρομο πρὸς τὸ δωμάτιο τῆς γρηᾶς. Τὸ κουδούνι χτυποῦσε τώρα σὰ δαιμονισμένο κ' ὁ Μερλέμης, ποὺ εἶχε ἀκουμπήσει τὸ αὐτί του στὴν πόρτα τοῦ δωματίου της, τὴν ἄκουσε νὰ μουμουρίζῃ θυμωμένα. «Ἐύπνησε!» ψιθύρισε κ' ὕστερα τῆς φώναξε σιγὰ:

«Κυρὰ-Γραμματική!»

«Ποιός;»

«Ἐγὼ—Δὲν ἀκοῦς ποὺ χτυποῦν; Τρέξε ν' ἀνοίξῃς καὶ νὰ πῆς πὼς δὲν εἶμαι σπίτι.»

Περίμενε νὰ λάβῃ μιὰν ἀπάντησιν, μὰ ἀντὶ γι' ἀπάντησιν, ἄκουσε κάτι κομμένα, ἀνάμεσα σ' ἕνα χασμουρητό, λόγια.

«Κατάλαβες;» τὴν ξαναρώτησε ἀνυπόμονα.

«Ναί—».

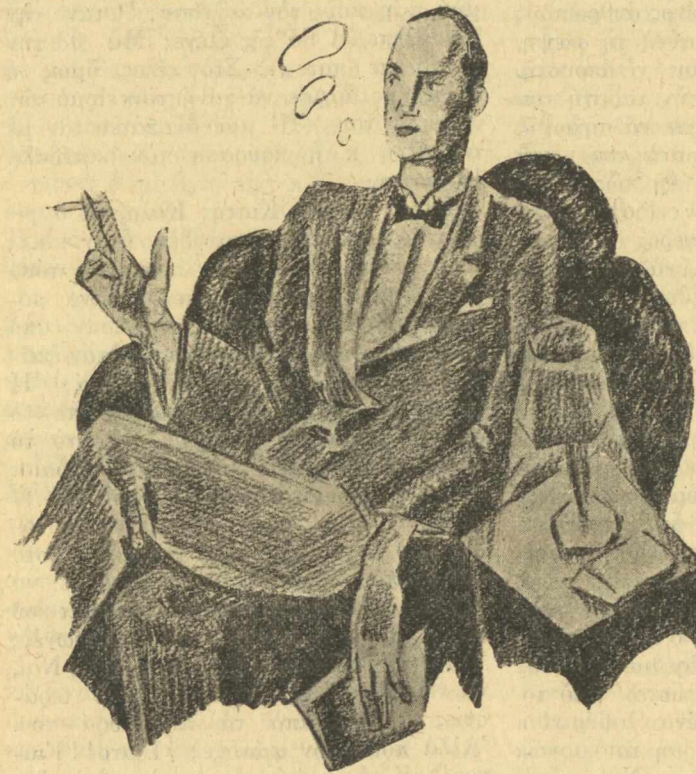
Πατώντας στὶς μύτες, γύριζε τώρα στὸ δωμάτιό του, μὰ κάθε φορὰ, ποὺ χτυποῦσε τὸ κουδούνι, ἀνατιναζόμενος τρομαγμένος, σάμπως ὁ ἦχος ἐκεῖνος νᾶχε συνείδησιν καὶ νᾶνοιωθε ὅλη τὴν κρυφὴ αὐτὴ σκηνὴ τοῦ σκοτεινοῦ διαδρόμου. Κ' ἐνῶ θᾶπρεπε νᾶναι πὺρ ἡσυχος τώρα, μιὰ παράξενη ταραχὴ τὸν εἶχε κυριεμένο καὶ τὸ δωμάτιό του τοῦ φαινόταν ἄδειο πιά, γιατί κανένας δὲν τὸν περιέμενε, γιατί ἦταν μόνος, ἐντελῶς μόνος.

«Μὰ δὲν εἶναι σὰς ξαναλέω στὸ σπίτι», ἄκουσε τὴ φωνὴ τῆς γρηᾶς.

«Εἶναι ἀνάγκη, μεγάλη ἀνάγκη—,» ἐπέμενε ἡ ἀνδρική φωνή. Κι' ὁ Μερλέμης, σὰ νὰ μετάνιωσε τώρα γιὰ ὅ,τι ἔκανε, στενοχωριόταν τόσο, ποὺ τοῦροχόταν ν' ἀνοίξῃ τὴν πόρτα καὶ νὰ φωνάξῃ κάτω στὶς σκάλες: «Ἐδῶ εἶμαι! Ἐρχομαι, ἔρχομαι!» Μὰ ἦταν ἀργὰ πιά. Ἡ πόρτα ξανάκλεισε καὶ τ' ἄμαξι ἀκούστηκε ποὺ ξεκινούσε. Ἐτρεξε στὸ παράθυρο καὶ βλέποντας κάτω στὸ δρόμο τ' ἄμαξι ν' ἀπομακρύνεται, σὰ νᾶκουγε πὺρ δυνατό, ὅσο αὐτὸ ἀπομακρυνόταν, τὸ πνιχτὸ κλάμα

τῆς κόρης τοῦ ἀσθματικοῦ γέροντος, ποὺ τοῦσφιγγε τ' ἀπόγεμα μὲ τόσην ἀγωνία τὸ χέρι του, σὰν τὸν ρωτοῦσε, ἂν ἀπομένε πιά καμμιά ἐλπίδα γιὰ τὸν πατέρα της... Κι' ὁ Μερλέμης θυμόταν τώρα τὸ χλωμό της πρόσωπο καὶ τὰ μεγάλα ὕγρα τῆς μάτια καὶ κείνα τὰ λακκάκια, ποὺ σχημάτιζαν τὰ μάγουλά της, σὰ χαμογελοῦσε πονεμένα τὸ χαμόγελο κείνο, ποὺ τοῦ ἔκανε, τὴν πρώτη κ' ὄλας μέρα ποὺ τὴν εἶδε, νὰ σκεφτῆ... Μὰ δὲν ὑπῆρχε τώρα τέτοιο ζήτημα. Τὸ ζήτημα ἦταν ἄλλο...

Κι' ὁ Μερλέμης βηματίζει τώρα νευ-

ρικὰ μὲς στὸ δωμάτιό του κ' ἐνοιωθε μιὰ παράξενη ντροπή. Σὲ μιὰ στιγμὴ μάλιστα ποὺ συλλογίστηκε πὼς ἡ γρηᾶ πιθανὸν νᾶρχόταν μέσα νὰ φλυαρήσῃ, σχολιάζοντας τὸ φέρεσίμο του, ἢ νὰ τοῦ πῆ λεπτομέρειες τῆς σκηνῆς, στενοχωρήθηκε τόσο, ποὺ πῆγε σιγὰ στὴν πόρτα τοῦ διαδρόμου γιὰ νὰ καθισχηχάσῃ τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὴ βεβαίωσιν πὼς ἡ Γραμματικὴ εἶχε γυρίσει στὴν κάμαρά της κ' ἴσως

εἶχε πλαγιάσει κ' ὄλας, χωρὶς νὰ θελήσῃ νὰ τοῦ πῆ τίποτα.

Μὰ σιγὰ-σιγὰ μιὰ ἀσυνείδητη ἀντίδραση ἄρχισε νὰ γεννιέται μέσα του. Καὶ δὲν μπορούσε τάχα νᾶλειπε πραγματικά; Δὲν μπορούσε νὰ βροσκειται ἀκόμα μὲ τὴν Καίτη καὶ τὸ φίλο της. Τὴν Καίτη;—Θέ μου! Μὰ τί εἶχε συμβῆ μὲ τὴν Καίτη;... Καὶ σάμπως τὸ σκοτάδι νὰ τὸν ἐμπόδιζε τώρα νὰ βάλῃ σὲ τάξιν ἕνα σωρὸ σκέψεις, ποὺ πλημμύρισαν ξαφνικὰ τὸ μυαλό του, ἔτρεξε ν' ἀνάψῃ πάλι τὸ φῶς.

Κοίταξε τὸ ντιβάνι, ποὺ ἔφερε ἀκόμα τὰ ἴχνη τοῦ κορμιού του, ὕστερα τὸ βιβλίον ποὺ διάβαζε καὶ παραξενεύτηκε ποὺ ἦταν μόνος... Μὰ χαμογέλασε ἀμέσως σὲ μιὰ σκέψη του, πῆρε τὸ βιβλίον ἀπ' τὸ τραπέζι, τ' ἀκούμπησε πάνω στὸ κομοδίνο του κ' ἄρχισε νὰ γδύνεται! Διάβολε! Κι' ὁ γιατρὸς ἄνθρωπος εἶναι. Μπορεῖ νᾶχῃ λίγες ὥρες δικές του!

—Τώρα διάβαζε ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι του, καταβάλλοντας μιὰν ἀντίθετη προσπάθεια ἀπὸ πρὶν. Τώρα ζητοῦσε, βοηθούμενος ἀπὸ τὶς παραστάσεις τοῦ βιβλίου; νὰ φέρῃ στὸ νοῦ του πράγματα πὺρ δικά του, πὺρ ἀληθινά... Ἄν ἐπρόκειτο γιὰ τὴν Καίτη τὴν ἴδια; Ὁχι, αὐτὸ δὲν μπορούσε νὰ συμβαίῃ, δὲν ἦταν ποτὲ δυνατόν, ὅσο ὠραία κ' ἂν ἦταν. Ἄνῆκε σ' ἕναν ἄλλο καὶ

σ' ἕνα φίλο του μάλιστα. Μήπως αὐτὸς δὲν εἶχε γνωρίσει τάχα τόσες γυναῖκες; Ποιές; Πολλές! Κι' ὁμοῦ ἦταν περιέργο νὰ μὴ θυμᾶται καμμιά κείνη τὴν ὥρα, ἢ μᾶλλον νὰ τις θυμᾶται ὅλας μαζί, σὲ τρόπο ποὺ νὰ μὴ μπορῆ νὰ ξεχωρίσῃ καμμιά! Κ' εἶχε τόση ἀνάγκη ἀπὸ τὴ συντροφιά μιάς καὶ μόνο, γιατί δὲν μπορούσε, ἦταν ἀδύνατο νὰ κοιμηθῆ.

Προσπάθησε νὰ θυμηθῆ μὲ ποιοῦ τρόπο

είχε καθησυχάσει πριν τον εαυτό του, με ποιό τρόπο κατανίκησε την επιμονή, με την οποία συλλογιζόταν τη μαιτρέσσα του φίλου του κ' ἐνῶ περίμενε νὰ δῆ πάλι μέσα στοῦ του τὸ πονηρὸ κλείσιμο τῶν ματιῶν της, ξαφνικὰ ἀνατρέχασε, γιατί ἐκεῖνα ἐκεῖ τὰ μάτια, πού τὸν κοίταζαν, δὲν ἦταν τῆς Καίτης κ' οὔτε μισόκλειναν πονηρά. Ἦταν τὰ μάτια, τὰ δυὸ μεγάλα ὑγρά μάτια τῆς κόρης τοῦ ἀσθματικοῦ γέρου, τῆς Χαρίκλειας, πού καρφώνονταν στὰ μάτια του μὲ μιὰ ζητιάνικη ἐπιμονή...

Κι' ὁ Μερλέμης ἔτρεμε τώρα. Ἐφερνε τὴν εὐθύνη τοῦ θανάτου ἐνὸς ἀνθρώπου; Καὶ γιὰ ν' ἀντιδράσῃ σ' αὐτὴ τὴ σκέψη, γέλασε δυνατὰ, τόσο πού ν' ἀκουστῆ. Μ' αὐτὸ δὲν ἠσύχασε τὴν ταραχὴ του καὶ σκεφτόταν πὼς θάπρεπε νὰ σηκωθῆ, νὰ ντυθῆ καὶ νὰ τρέξῃ στοῦ σπίτι τοῦ γέρου. Θὰ μπορούσε νὰ πῆ πὼς μόλις γύρισε σπίτι του καὶ τὸν εἰδοποίησε ἡ γρηά, ἔτρεξε... Μ' ἂν ὁ γέρος εἶχε πεθάνει; Μήπως ἐπρόκειτο νὰ τοῦ προσφέρει καμμιὰ θετικὴ βοήθεια; Ὁχι, ὁ γέρος ἔτσι ἢ ἀλλιῶς θὰ πέθαινε. Ἦταν παράξενος μάλιστα, πού δὲν εἶχε πεθάνει ἀκόμα. Λοιπὸν...; Κ' ἔπειτα καθόταν τόσο μακριά...

Μὰ ξαφνικὰ ἀνατινάχθηκε. Σὰ νᾶκουσε σὲ μιὰ στιγμή τὸ πνιχτὸ κλάμα τῆς Χαρίκλειας ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα του. Εἶχε λοιπὸν πυρετὸ ἢ μήπως ἦταν τρελλός; Ἦταν τὸ κλαμὰ τῆς Χαρίκλειας αὐτὸ ἢ ἡ γρηά ἀπὸ δίπλα, πού ἀναστέναζε μέσα στὸν ὕπνο της;... Καὶ ξαναγέλασε νευρικό. Ἦταν πολὺ φυσικὸ ὅτι τοῦ συνέβαινε. Ἐνας νευρικός ἐρεθισμὸς του, ὕστερ' ἀπὸ τὴ σαμπάνια, ὕστερ' ἀπὸ τὸ γλέντι τὸν εἶχε ρίξει σ' ἓνα λαβύρινθο νοσηρῶν σκέψεων, κ' ἡ τόση του μοναξιά, σὲ μιὰ στιγμή πού... Ναί, αὐτὸ ἦταν καὶ θάπρεπε μὲ κάθε τρόπο νὰ κοιμηθῆ.

— Θᾶχε περάσει μισὴ ὥρα πού εἶχε σβύσει τὸ φῶς, κ' ὁ Μερλέμης ἀγωνιζόταν, χωρὶς νὰ μπορῆ νὰ κοιμηθῆ. Σάμπως μὲς στοῦ σκοτάδι καὶ τὴ σιωπῆ, πού ἀπλωνόταν στοῦ δωμάτιό του, νὰ βούζιαν τώρα χιλιάδες, ἀμέτρητα μικρὰ ἔντομα. Μόλις ἔκλεινε τὰ μάτια του, τότε ἢ Καίτη, πότε, κάποιες ἄλλες παράξενες γυναῖκες μὲ ἀρχαῖες ἀμφιέσεις καὶ πότε,

εὐκρινέστερα ἀπ' ὅλες, ἢ Χαρίκλεια μὲ τὸ χλωμὸ της πρόσωπο καὶ τὰ μεγάλα, ὑγρά μάτια της παρουσιαζόνταν μπροστά του, γιὰ νὰ τὸν κάνουν νὰ γυρίσῃ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ κρεββατιοῦ του. Μ' αὐτὸ δὲν τὸν βοηθοῦσε σὲ τίποτα καὶ παραδινότρην πάλι σ' ἓναν ἀσυγκράτητο χείμαρρο σκέψεων. Στὸ τέλος ἄρχισε νὰ συλλογίζεται τὴν κόρη τοῦ ἀσθματικοῦ γέρου, σὰ νὰ μὴν τὴν εἶχε δεῖ τρεῖς ἢ τέσσερες φορὲς μονάχα, μὰ σὰ νὰ τοὺς ἔβλεπε κάποιον ἀπαρξένη σχέση ἀπὸ πολὺν καιρὸ. Κι' ἀπορούσε, πού δὲν εἶχε προσέξει πόσο ὁμορφὴ ἦταν... Γιατί νὰ μὴν πᾶῃ πού τὸν κάλεσαν; Ὅταν τὴν ξανάβλεπε, τὴ θὰ τῆς ἔλεγε; Μὰ θὰ τὴν ξανάβλεπε ποτέ;... Στὸ τέλος ὅμως ὁ Μερλέμης ἄρχισε νὰ χάνῃ τὸν εἰρμὸ τῶν σκέψεῶν του. Ἡ μιὰ ἀνακατευτόταν μὲ τὴν ἄλλη κ' ἡ κούραση τὸν κατέβαλε. Κοιμόταν.

Ἦταν μὲ τὴν Καίτη; Καλά, μὰ ὁ φίλος της, ὁ Πιέρης γιατί δὲν ἦταν μαζί; Καὶ ταυτοκίνητο γιατί περνοῦσε τόσο σιγὰ ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ στενά ἐκεῖνα σοκάκια; Τουλάχιστον ἂν περνοῦσαν ἀπὸ τὴ δεντροστοιχία! Μὰ τί φωνὲς ἦταν ἐκεῖνες; Φωτιά; Ποῦ ἦταν ἡ φωτιά; Ἡ Καίτη τὸν κοίταξε χαϊρέκακα καὶ εἶπε στοῦ σωφὲρ νὰ τραβήξῃ ἀριστερά. Μ' αὐτὸ τὸ δρόμο τὸν ἤξερε. Πὼς ὅμως ἦταν βέβαιος ὅτι ἦταν ὁ δρόμος, πού ἤξερε, ἀφοῦ δὲν ἔβλεπε τὰ σπῖτια, πού εἶχε; Ἐνα μόνο; Μ' αὐτὸ τὸ σπῖτι πάλι βρισκόταν στοῦ δρόμο, πού ἤξερε καὶ δὲν μπορούσε νὰ γελιέται. Ἦταν τὸ σπῖτι τοῦ ἀσθματικοῦ γέρου. Μ' ἀπὸ πού ἔρχονταν οἱ φωνές; Ἀπὸ κεῖ; Ὅστε ἐκεῖ ἦταν ἡ φωτιά; Ναί, νὰ τώρα πού ξεπετάχτηκαν κάτι τεράστιες φλόγες ἀπὸ τὰ παράθυρά του. Ἀλλὰ ποῖς τὸν φώναζε; «Γιατρέ! Γιατρέ!» Κ' ἡ φωνή, ἡ φωνὴ αὐτὴ δὲν ἦταν τῆς Χαρίκλειας; «Πᾶμε νὰ δοῦμε;» Τώρα τοῦ μιλοῦσε ἡ Καίτη. Γύρισε καὶ τὴν εἶδε. «Σὲ φωνάζουν,» τοῦ εἶπε γελώντας. «Πυροσβέστης εἶσαι; Τὶ τὸν χρειάζονται τὸ γιατρὸ στὴ φωτιά;»... Δὲν ἦταν στοῦ αυτοκίνητο; Καὶ ἡ Καίτη ἔφυγε;... Θέ μου, νά, στοῦ μπαλκόνι, πού τὸ περιζῶναν οἱ φλόγες, ἢ Χαρίκλεια πού τὸν φώναζε ἀπελπισμένα. «Χριστο! Χριστο! Πὼς τὸν φώναζε μὲ τὸ μικρὸ τοῦ νομα; Μὰ πὼς ἀλλιῶς νὰ τὸν φωνάζῃ, ἀ-

φοῦ γνωρίζονταν τόσο καιρὸ; Νὰ τρέξῃ; Μὰ οἱ φλόγες περιζῶναν τὸ σπῖτι καὶ δὲν ὑπῆρχε τρόπος νὰ μπῆ. Δὲν ἦταν κανένας ἐκεῖ; Θέ μου, τὶ μοναξιά! Τὶ τρομερὴ μοναξιά! Καὶ τώρα;... Ἀκουγε τὸ τρίξιμο τῆς φωτιάς καὶ τὸν κρότο πού ἔκαναν τὰ παράθυρα καὶ οἱ τοῖχοι, πέφτοντας χάμω. Κι' αὐτὸς δὲν μπορούσε ν' ἀνασάσῃ. Εἶχε ἓνα κόμπο στοῦ λαιμοῦ καὶ τὰ πόδια του σὰ νᾶχαν καρφωθῆ στὴ γῆ. Καὶ κείνη τὸν φώναζε πάντα. Βλέποντάς τὴν ἔτσι, θυμύθηκε μιὰν ἄλλη πυρκαϊά, πού εἶδε ὀλόκληρο τὸν ἐξώστη τοῦ σπιτιοῦ, πού καιγόταν, νὰ γκρεμίζεται μ' ἓνα δαιμονισμένο πάταγο καὶ μὲ μιὰ θανατερὴ ἀγωνία, πού δὲν μπορούσε νὰ κἀνῃ τίποτα, περίμενε, περίμενε νὰ γκρεμισθῆ. Ποιὰ; Ἡ Χαρίκλεια; Μὰ δὲν ἦταν ἢ Χαρίκλεια στοῦ μπαλκόνι. Ἦταν ὁ γέρος, ὁ πατέρας της, πού κρατοῦσε τὸ λαιμὸ του, γιατί τὸν ἔπνιγαν οἱ καπνοί. Τὶ ἔκανε ἔτσι; Τὸ μπαλκόνι θὰ γκρεμιζόταν...

... Ὁ Μερλέμης πετάχθηκε ἀπ' τὸ κρεββατίου του κ' ἀνοίγοντας τὰ μάτια του, κοίταξε σαστισμένος γύρω του. Μὰ γιατί, ἀφοῦ ἦταν ὄνειρο, ὁ κρότος τοῦ μπαλκονιοῦ, πού γκρεμιζόταν, ἀκουγόταν πάντα;

Ἐπιασε τὴν καρδιά του, πού χτυποῦσε δυνατὰ καὶ προσπάθησε νὰ συγκεντρώσῃ τίς σκέψεις του. Ἐνα κάρσο περνοῦσε κάτω στὸν πλακόστρωτο δρόμο μὲ μεγάλη ταχύτητα, κἀνοντας ἓνα δαιμονισμένο θόρυβο, πού ὅσο πῆγαινε καὶ σβυνόταν...

Ὁ ἥλιος θᾶχε βγῆ ὥρα, μὰ δὲ θάταν κ' ἀργά, ἀφοῦ ἢ Γραμματικὴ κοιμόταν ἀκόμα. Κάθησε λίγο ἀνασηκωμένος στοῦ κρεββατίου του καὶ σάμπως στὶς λίγες αὐτὲς

στιγμὲς νᾶχε ἀναμετρήσει ὅλα ὅσα τοῦ συνέβηκαν ἀπὸ χτὲς τὸ βράδυ καὶ νὰ πῆρε τὴν ἀπόφαση, πού ἔπρεπε, πήδησε ἀπὸ τὸ κρεβάτι του κ' ἄρχισε νὰ ντύνεται βιαστικά.

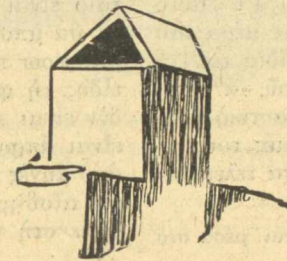
— Σὰ βγῆκε ἀπὸ τὸ σπῖτι του, βάλθηκε νὰ τρέξῃ πρὸς τὴ μικρὴ πλατεῖα, γιὰ νὰ βοῆ κανένα ἀμάξι. Θὰ πῆγαινε, θᾶλεγε πὼς ἔλειψε ὅλη τὴ νύχτα ἀπὸ τὸ σπῖτι καὶ τώρα μόλις γύρισε κ' ἔμαθε πὼς τὸν ζήτησαν. Καὶ ἢ Χαρίκλεια ἔπρεπε νὰ τὸν πιστέψῃ. Ἦταν ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ τὸν πιστέψῃ. Ἄλλωστε θάταν τὸ πρῶτο καὶ τὸ τελευταῖο ψέμα πού θὰ τῆς ἔλεγε...

Στὴ γωνιά τοῦ δρόμου εἶδε κολλημένον στὸν τοῖχο ἓνα νεκρῶσιμο καὶ σταμάτησε ἀνήσυχος νὰ διαβάσῃ. Τὰ τέκνα. Δὲν ἦταν τέκνα, δὲν ἦταν λοιπὸν αὐτός; αὐτὸς μπορεῖ καὶ νὰ μὴν εἶχε πεθάνει ἀκόμα. Τί καλὰ πού θάταν, ἀλήθεια, ἂν ζοῦσε ἀκόμα ὁ γέρος. Ἦξερε πὼς ὁ θάνατός του θάταν πάντα ζήτημα λίγων ὥρων, μὰ ἤθελε, ἤθελε πολὺ νὰ βρισκόταν τὴ στιγμή τοῦ θανάτου του κοντὰ στὴν κόρη του. Εἶχε ἀνάγκη τῆς ἐπίσημης αὐτῆς στιγμῆς.

Μπήκε σ' ἓνα ἀμάξι κ' εἶπε στὸν ἀμαξῆ τὴ διεύθυνση. Τάχατε θὰ τὸν πίστευε ἢ Χαρίκλεια; Γιατί τὸ ζήτημα δὲν ἐνδιέφερε τώρα πιά τὴν ἐπαγγελματικὴ του συνείδηση μόνο. Δὲν εἶχε τόσες τύψεις μπροστά σ' αὐτὴ, ὅσες μπρὸς στὴ Χαρίκλεια. Αὐτὴν, πρὸ πάντων, εἶχε ἀδικήσει, ἔτσι σκεφτόταν ὁ Μερλέμης, καὶ γιὰ χάρη μιᾶς γυναίκας, πού δὲν τοῦ ταίριαζε καὶ πού ἔφερε τώρα στοῦ νοῦ του μὲ περιφρόνηση.

«Οὔτε ὁ πατέρας μου εἶχε μαιτρέσσα,» συλλογίστηκε καὶ φώναζε στὸν ἀμαξῆ, νὰ κἀνῃ τὸ ἄλογο του νὰ τρέξῃ.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

EDGAR A. POE

ΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΠΟΥ ΒΡΕΘΗΚΕ ΜΕΣΑ ΣΕ ΜΙΑ ΜΠΟΤΙΛΙΑ

(Συνέχεια και τέλος)

Ἐκείνη τὴ στιγμῇ, δὲ ξαίρω καὶ γὰρ πῶς τὰ κατάφερα καὶ δὲν ἔχασα τὴ ψυχραϊμία μου. Ρίχτηκα ὅσο πειδὶ πίσω μπόρεσα κατὰ τὴν πρύμνη, καὶ περίμενα, χωρὶς νὰ τρέμω, τὴν καταστροφή. Τὸ καράβι μας δὲν πάλαψε πειὰ μὲ τὴ θάλασσα, ἀλλὰ βούταγε μὲ τὴν πλώρη. Γιὰ τοῦτο, ὁ ὄγκος ποὺ ἔπεσε ἀπάνω του τὸ βάρεσε στὰ βρεχάμενα,⁽¹⁾ καὶ τ' ἀποτέλεσμα εἶτανε νὰ μὲ σφεντονίσῃ ἀνάμεσα στὰ ξύστια τοῦ ξένου καραβιοῦ.

Τὴν ὥρα ποὺ ἔπεφτα, αὐτὸ τὸ καράβι ἀνασηκώθηκε σταματώντας γιὰ μιὰ στιγμῇ, κ' ὕστερα πῆρε βόλτα· γι' αὐτὸ, ὑποθέτω πῶς δὲ μὲ ἀντελήφθηκε τὸ πλήρωμα, χάρη στὴ φασαρία ποὺ γίνεται πάντα μέσα στὸ καράβι, σὰν γυρίζουνε τὰ πανιά. Χωρὶς πολὺν κόπο ἄνοιξα δρόμο, δίχως νὰ μὲ δοῦνε, ἴσαμε τὸ μεγάλο ἀμπάρι, ποὺ εἶτανε μισάνοιχτο, κ' ὕστερα ἀπὸ λίγο εἶμωνα κομμμένος μέσα στὰ κατάβαθα τοῦ καραβιοῦ. Γιατὶ κρύφθηκα; Κ' ἐγὼ δὲ ξαίρω. Ἴσως τὸ ἔκανα ἀπὸ κάποιον παράξενο φόβο ποὺ μ' ἔπιασε εὐθὺς μόλις ἔπεσα ἀνάμεσα σὲ κείνους τοὺς ἄγνωστους θαλασσοπόρους. Φοβόμωνα νὰ ἐμπιστευθῶ σὲ μιὰ ράτσα ἀνθρώπων, ποὺ μὲ τὴν πρώτη γρήγορη ματιὰ ποὺ ἔρριξα ἀπάνω τους, μοῦ φανήκανε τρομερὰ παράξενοι χωρὶς νὰ ξαίρω τὸ γιατί, καὶ ποὺ ἢ ὄψη τους μέρριξε σὲ μιὰν ἀκατανόητη ἀμφιβολία. Γι' αὐτὸ ἔπιασα νὰ κάνω μιὰ κρυψώνα μέσα στὸ ἀμπάρι. Ξεκάρφωσα κάτι σανίδια ἀπ' τὸ μέσα πέτσωμα τοῦ καραβιοῦ, κ' ἔτσι ἔφτιαξα ἓνα κρυψόγηγο ἀναπαυτικὸ ἀνάμεσα στὶς πελώριες στραβοξυλιές του.

Μόλις κείνη τὴ στιγμῇ εἶχα τελειώσει

τούτη τὴ δουλειά, ὅπου ἄκουσα κάτι πατήματα μέσα στ' ἀμπάρι ποὺ μὲ κάνανε νὰ χωθῶ εὐθὺς μέσα στὴν τρύπα μου. Ἐνας ἄνθρωπος πέρασε πλάγι ἀπ' τὴν κρυψώνα μου, μ' ἓνα βῆμα τρεμουλιαστὸ καὶ τρικλιστό. Δὲ μπόρεσα νὰ δῶ τὸ πρόσωπό του, ἔλαβα ὅμως ὄλον τὸν καιρὸ νὰ περιεργασθῶ μὲ προσοχὴ τὸ ὄλο του. Φαινόταν ὄλος ἀδυναμία καὶ γερατειά. Τὰ γόνατά του λυγίζανε ἀπ' τὸ βάρος τῶν ἐτῶν, κ' ὄλο του τὸ εἶναι ἔτρεμε. Παραμίλαγε μονάχος του, μουρμούριζε μὲ μιὰ φωνὴ χαμηλὴ καὶ τσακισμένη κάτι λόγια ἀπὸ μιὰ γλώσσα ποὺ δὲ μπόρεσα νὰ καταλάβω, καὶ σκάλιζε χαρχαλεύοντας σὲ μιὰ γωνιά ποὺ βρισκόντανε στοιβαγμένα κάτι ὄργανα παράξενα στὴν ὄψη κ' ἓνα σωρὸ χάρτες ναυτικοὶ κουρελιασμένοι. Τὸ παρουσιαστικὸ του εἶτανε ἓνα περίεργο ἀνακάτωμα ἀπὸ ξαναμωράματα κ' ἀπὸ ἀξιοπρέπεια ἑνὸς θεοῦ. Στὸ τέλος ξαναέβηκε ἀπάνω στὴν κουβέρτα καὶ δὲν τὸν ξαναεἶδα πειὰ.

Ἐνα αἶσθημα γιὰ τὸ ὁποῖο δὲ βρῖσκω λόγια νὰ τὸ ἐκφράσω, κυρίεψε τὴ ψυχὴ μου,—μιὰ αἶσθηση ποὺ δὲν ἐπιδέχεται ἀνάλυση, ποὺ δὲ μεταφράζεται μὲ τὰ λεξικά τοῦ παρελθόντος, καὶ γιὰ τὴν ὁποία, πολὺ φοβᾶμαι, πῶς κ' αὐτὸ τὸ μέλλον δὲ θαῦρει τὸ κλειδί. Γιὰ ἓνα πνεῦμα σὰν τὸ δικό μου, αὐτὸ τὸ τελευταῖο εἶναι ἓνα ἀληθινὸ μαρτύριο. Ποτὲ δὲ θὰ μπορέσω,—αἰσθάνομαι πῶς δὲ θὰ μπορέσω ποτὲ νὰ ἀποδώσω μὲ λόγια τὸ εἶδος, τὴ φύση τῶν ιδεῶν μου. Ὅσο δὲν εἶναι παράξενο τὸ ὅτι αὐτὲς οἱ ιδέες εἶναι ἀπροσδιόριστες, ἀφοῦ ἀναβρῖζουν ἀπὸ πηγὲς τόσο ὀλότελα καινούργιες. Ἐνα νέο αἶσθημα—μιὰ νέα ὄντοτης—φανερώθηκε στὴ ψυχὴ μου.

Φοβερὰ παγοφράγματα ποὺ ὑψώνονται πρὸς τὸν ἔρημο οὐρανὸ καὶ μοιάζουνε σὰν νᾶναι τὰ τεῖχη τοῦ Κόσμου.

(1) τὸ μέρος τοῦ καραβιοῦ ποῦναι μέσα στὸ νερό.

Ἐχει περάσει πειὰ πολὺς καιρὸς πὺν πάτησα γιὰ πρώτη φορὰ ἀπάνω στὸ τρομερό τοῦτο καράβι, καὶ οἱ ἀχτῖδες τῆς μοίρας μου, συγκεντρώνονται, μοῦ φαίνεται, καὶ καταπίνονται μέσα σὲ μιὰ ἐστία. Ἀκατανόητοι ἄνθρωποι! Βυθισμένοι σὲ σκέψεις πὺν δὲ μπορῶ νὰ μαντεύσω τί λογῆς εἶναι, περνᾶνε ἀπὸ δίπλα μου χωρὶς νὰ μὲ πᾶρουν εἶδηση. Τὸ νὰ κρυφῶ θάτανε ἀνοησία, γιὰτὶ τοῦτοι δῶ οἱ χριστιανοὶ δὲ θέλουνε νὰ δοῦνε. Δὲν εἶναι ἓνα λεπτὸ πὺν πέρασα μπρὸς ἀπ' τὴ μύτη τοῦ καπετάνιου. Λίγο πρὶν, ἔκανα κουράγιο καὶ πήγα ἴσαμε μέσα στὴν καμπίνα τοῦ ἴδιου τοῦ καπετάνιου, κ' ἀπὸ κεῖ προμηθεύτηκα πέννα καὶ χαρτὶ γιὰ νὰ γράψω αὐτὸ ἐδῶ τὸ χειρόγραφο. Θὰ ἐξακολουθῆσω τοῦτο τὸ ἡμερολόγιο ἀπὸ καιροῦ σὲ καιρό. Εἶναι ἀλήθεια πὺν δὲ μπορῶ νὰ βρῶ καμμιάν εὐκαιρία γιὰ νὰ τὸ μεταβιβάσω στὸν κόσμο. Ἐν τούτοις θὰ δοκιμᾶσω. Τὴν τελευταία στιγμή θὰ κλείσω τὸ χειρόγραφο μέσα σὲ μιὰ μπουτλίνα καὶ θὰ τὴ ρίξω στὴ θάλασσα.

Ἐνα νέο συμβᾶν μοῦδωσε πάλι ἀφορμὴ νὰ σκεφθῶ. Τέτοια πράγματα μπορεῖ νὰναι τάχα ἀποτέλεσμα κάποιας τύχης πὺν δὲν ὑπακούει σὲ τίποτα; Εἶχα ξετρομπῶσει ἀπ' τὸ ἀμπάρι καὶ πήγα καὶ ξάπλωσα στὴν κουβέρτα, ἀπάνω σ' ἓνα σωρὸ παλιὰ ξάρτια καὶ πανιά, πὺν κοιτώντανε μέσα σὲ μιὰ βάρκα τοῦ καραβιοῦ. Χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω, βυθισμένος σὲ σκέψεις σχετικὰ μὲ τὴν τύχη μου, ἔπιασα νὰ πασαλεῖβω, ἔτσι ἄθελα, μὲ μιὰ κατραμόβουρτσά, μιὰ τουρτελάτσα, (1) πὺν εἶτανε διπλωμένη μὲ προσοχὴ καὶ βαλμένη πλάγι μου ἀπάνω σ' ἓνα βαρέλι. Τούτῃ τῇ στιγμή πὺν γράφω, αὐτὴ ἢ κουρτελάτσα εἶναι βαλμένη ἀπάνω στὸ κατάρτι, καὶ κείνες οἱ βουρτσιᾶς πὺν εἶχα κάνει ἀπάνω στὸ διπλωμένο πανί, ἔτσι ἀσυλλόγιστα, παριστάνουν γράμματα πὺν ἀποτελοῦν τὴν λέξη ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ.

Τὸν τελευταῖο καιρὸ ἔκανα πολλὲς παρατηρήσεις γιὰ τὸν τρόπο πὺν εἶναι φτιαγμένο τὸ καράβι. Μολονότι εἶναι καλὰ ἀρματωμένο, δὲν μου φαίνεται γιὰ πολεμικὸ σκάφος. Ἡ ἀρματωσιά του, ἢ κατασκευὴ του, ὅλο τὸ πλήρωμά του ἀποκλείουνε μιὰ τέτοια εἰκασία. Τὸ τί δὲν εἶναι, τὸ

βλέπω καθαρά: μὰ τὸ τί εἶναι, μοῦ φαίνεται πὺν δὲ θὰ μπορέσω νὰ τὸ ἐκφράσω. Δὲν ξαίρω πὺν εἶναι δυνατὸ ἓνα τέτοιο πρᾶγμα, μολαταῦτα, ἐξετάζοντας μὲ προσοχὴ τὸ παραῆξο σχέδιό του, καὶ τὸ ἰδιότροπο σχῆμα πῶχουνε οἱ γάμπιες του, τίς κολασσιαιῆς διαστῖσεις του, τὰ μέτροντο πλήθος τῶν πανιῶν του, τὴ σκέτη καὶ σοβαρὴ πλώρη του, καὶ τὸ παμπάλαιο σχέδιο τῆς πρύμης του, μοῦ φαίνεται ὄρες ὄρες πὺν περνᾶνε ἀπ' τὸ πνεῦμά μου, σὰν ἀστραπή, κάποια πράγματα πὺν δὲν μοῦ εἶναι ἀγνωστα, καὶ μαζί μ' αὐτὲς τίς σκιᾶς πὺν σαλεύουνε μέσα στὴ μνήμη μου, ἀνακατώνεται καὶ ἡ ἐνθύμηση παλιῶν ξένων θρούλων καὶ παμπάλαιων αἰώνων.

Περιεργάστηκα καλὰ-καλὰ τὴ ξυλεία πὺνναι καμωμένο τὸ καράβι. Μέσα στὸ ξύλο ὑπάρχει κάτι πὺν μοῦ κάνει ἐντύπωση, κάτι πὺν μοῦ φαίνεται πὺν δὲ κάνει ἀκατάλληλο γιὰ τὸ σκοπὸ πὺν προωρισθῆκε. Θέλω νὰ πῶ γιὰ τίς πυκνὲς τρυπὲς πὺνναι γιομάτο, ἀνεξάρτητα ἀπὸ κείνες πὺν ἀνοίγει τὸ σκουλίκι, πρὸ πάντων σ' ὅσα καράβια ταξιδεύουνε σ' αὐτὲς τίς θάλασσες, καθὼς κ' ἀπὸ τὴ σαπίλα πὺνναι ἀποτέλεσμα τῆς παλιοσύνης. Ἴσως ὁ ἀναγνώστης βρῆ τὴν παρατήρησή μου λίγο λεπτολόγο, ὡστόσο, μοῦ φαίνεται πὺν αὐτὸ ἐδῶ τὸ ξύλο εἶναι ἀπαράλλαχτο μὲ τὴν ἰσπανικὴ βαλανιδιά (1), ἂν βέβαια ἢ ἰσπανικὴ βαλανιδιά εἶτανε δυνατὸ νὰ διασταλῆ μὲ κάποια τεχνικὰ μέσα. Ἐαναδιαβάζοντας τὴν προηγουμένη φράση, μοῦρχεται στὸ νοῦ ἓνα περίεργο ρητὸ πῶλεγε κάποιος ὀλλανδὸς θαλασσόλυκος: «Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἶναι σίγουρο, ἔλεγε πάντα, ὅταν κανένας δυσπιστοῦσε στὰ λέγοντά του, ὅπως εἶναι σίγουρο πὺν ὑπάρχει κάποια θάλασσα πὺν μέσα της τὸ καράβι μεγαλώνει ὅπως τὸ ζωντανὸ σῶμα ἐνὸς θαλασσινοῦ».

Εἶναι ἀπανακάτω μιὰ ὥρα, πὺν πήρα τὸ θάρρος νὰ γλυστρήσω ἀνάμεσα σ' ἓνα γροῦπο ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ πληρώματος. Δὲν φαίνεται πὺν δίνουνε καμμιά προσοχὴ στὴν παρουσία μου, καὶ, μολονότι κάθουμαι ἀκριβῶς στὴ μέση, κάθονται σὰν τὰ μὴν μὲ πήρανε εἶδηση. Ὅπως ἐκεῖνος πὺν εἶχα πρωταεῖδῆ μέσα στ' ἀμ-

(1) Ἐνα πανὶ τοῦ καραβιοῦ.

1) Ἀπ' αὐτὸ τὸ δέντρο βγάζουν τὸ φελλό.

πᾶρι, καὶ τοῦτοι δῶ εἶχανε ἀπάνω τους ὅλα τὰ σημάδια ἀπὸ βαθειὰ γηρατειά. Τὰ γόνατά του, τρέμανε ἀπ' τὴν ἀδυναμία, οἱ ὄμοι τους εἶτανε καμπουριασμένοι ἀπ' τὰ χρόνια, τὸ ζαρωμένο πετσί τους ἀνατρίχιαζε στὸν ἄνεμο, ἢ φωνὴ τους εἶτανε χαμηλὴ καὶ τσακισμένη, τὰ μάτια τους λαμπικάρανε τὰ κατακάθαρα δάκρυα τῶν γηρατειῶν, καὶ τὰ γροῦζια μαλλιά τους ἀνεμίζανε φοβερὰ μέσα στὴ θύελλα. Ὀλόγυρά τους, σὲ κάθε μεριά τῆς κουβέρτας, κειτόντανε σκόρπια πλήθος ὄργανα μαθηματικὰ μῖς κατασκευῆς πολὺ παλιάς κ' ὀλότελα πεσμένα σὲ ἀχρηστεία.

Μίλησα λίγο παραπάνω γιὰ μιὰ κουρτελάτσα πὺν ἰσάραμε στὸ κατάρτι. Ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή, τὸ καράβι, κνηγμένο ἀπ' τὸν ἄνεμο, δὲν ἔκοψε ὀλότελα τὸν τρομερὸ δρόμο του ἴσια κατὰ τὴ νοτιὰ, μ' ὅλα τὰ πανιά ἀνοιχτά, ἀπ' τὸ πόμουλο τοῦ παπαφίγκου ἴσαμε τὴ μούμα, βουτώντας τίς μανέλλες τῆς γάμπιας του μέσα στὴ πειὸ φριχτὴ ρευστὴ κόλαση πὺν μπόρεσε ποτὲς νὰ πλάση ἀνθρώπινο μυαλό. Πρὸ λίγη ὥρα κατέβηκα ἀπ' τὸ κατάρτι γιὰτὶ δὲ μπορούσα πειὰ νὰ σταθῶ στὰ πόδια μου. Μολαταῦτα, τὸ πλήρωμα δὲ φαίνεται καὶ πολὺ στενοχωρημένο. Γιὰ μένα εἶναι τὸ θαῦμα τῶν θαυμάτων τὸ πὺν ἓνας τέτοιος πελώριος ὄγκος δὲν ἔχει βουλιάξει ἀκόμα μιὰ γιὰ πάντα. Εἶμαστε καταδικασμένοι, χωρὶς ἀμφιβολία, νὰ περιπλέουμε αἰωνίως ἀπάνω στὰ χεῖλια τῆς αἰωνιότητος, χωρὶς νὰ πάροουμε τὴν τελευταία βουτιά μέσα στὴν ἀβυσσο. Γλυστράμε μὲ τὴ γοργότητα τοῦ θαλασσοχειλιδονιοῦ ἀπάνω σὲ κάτι κύματα χίλιες φορὲς πειὸ φοβερὰ ἀπ' ὅσα ἔχω δεῖ ποτὲς. Κολοσσιαῖα νερόβουνα ὑψώνουνε τὰ κεφάλια τους ἀποπάνω μας, σὰν δαιμόνοι τῆς ἀβύσσου, μὰ σὰν δαιμόνοι πὺν περιορίζονται σὲ ἀπλὲς φοβερὲς, καὶ πὺν τοὺς εἶναι ἀπαγορευμένο νὰ καταστρέφουν. Πᾶω νὰ πιστέψω πὺν ξεφεύγουμε τὸ θάνατο ἀπὸ τὴ μόνη αἰτία στὴν ὁποία μπορεῖ

νὰ ἀποδοθῆ ἓνα τέτοιο ἀποτέλεσμα: Ὑποθέτω πὺν τὸ καράβι κρατιέται ἀπὸ κάτω ἀπὸ κάποιο δυνατὸ ὑποβρύχιο ρεῦμα.

Εἶδα τὸν καπετάνιο φάτσα μὲ φάτσα, καὶ μάλιστα μέσα στὴν καμπίνα του. Ἄλλὰ, ὅπως δὰ καὶ περίμενα, δὲν ἔδωσε καμμιά προσοχὴ σὲ μένα. Ἄν καὶ ἡ φυσιογνωμία του γενικὰ δὲν εἶχε τίποτα, πὺν νὰ δείχνει ἄνθρωπο ἀνώτερο ἢ κατώτερο

Εἶχε τὸ κεφάλι ἀκουμπισμένο στὸ χέρι του καὶ μ' ἓνα μάτι φλογερὸ κ' ἀνήσυχο ἔτρωγε κάποιο χαρτὶ.

ἀπ' τοὺς συνειδησίμους, ἐν τούτοις ἢ ἐκπληξῆ πὺν δοκίμασα βλέποντάς τον, εἶτανε ἀνακατεμένη μ' ἓνα αἶσθημα ἀνεκφραστο σεβασμοῦ καὶ φόβου. Ἐχει πάνω—κάτω τὸ ἀνάστημά μου, δηλαδὴ πέντε πόδια καὶ ὀχτὼ δάχτυλα περίπου. Εἶναι καλοφτιαγμένος, καλοδεμένος στὸ κορμί, ὡστόσο, τὸ φτιάξιμό του δὲν μαρτυρεῖ οὔτε καμμιά ἰδιαίτερη δύναμη, οὔτε τίποτε ἄλλο τὸ ἀξιοσημείωτο. Ἄλλ' ἐκεῖνο

πού γεννᾶ μέσα στη ψυχὴ μου ἓνα αἰσθημα — μιὰ αἰσθησι ἀνείπωτη, εἶναι ἢ ιδιότροπη ἔκφραση πού βασιλεύει στὸ πρόσωπό του, — ἢ ἔντονη, ἢ τρομερή, ἢ καταπληκτικὴ σφραγίδα τῶν γηρατειῶν, τόσο ἀπόλυτη, τόσο ὀλότελη, πού δὲ μπορῶ νὰ πῶ τίποτα. Τὸ μέτωπό του, μολονότι ὄχι καὶ πολὺ ζωηρό, φαίνεται πὼς ἔχει τὴ βούλα μυριάδων ἐτῶν. Τὰ γκριζία μαλλιά του εἶναι τὰ ἀρχαῖα τοῦ παρελθόντος, καὶ τὰ μάτια του, ἀκόμα πειδ γκριζία, εἶναι οἱ σίδυλλες τοῦ μέλλοντος. Τὸ πάτωμα τῆς καμπίνας του εἶναι γιωματό ἀπὸ παραξένα ἔγγραφα μὲ κάτι σιδερένια μάνταλα πῶχουνε τὰ παλιὰ βαγγέλια, ἀπὸ παμπάλαια ἐπιστημονικὰ ὄργανα, ἀπὸ ἀρχαίους χάρτες χαραγμένους μ' ἓναν τρόπο ὀλότελα λησιμονημένον. Τὸ κεφάλι του εἶτανε ἀκουμπισμένο ἀπάνω στὰ χέρια του, καὶ μ' ἓνα φλογερὸ κι' ἀνήσυχο μάτι καταβρόχιζε κάποιο χαρτί πού μοῦ φάνηκε σὰν συμβόλαιον, καὶ πού, ὅπως ὅποτε, εἶχε μιὰ σφραγίδα βασιλική. Παραμιλοῦσε μονάχος του, — ὅπως ὁ πρῶτος ναύτης πού'χα δὴ μέσα σ' ἀμπάρι, — καὶ μονομιλοῦσε μὲ μιὰ φωνὴ χαμηλὴ καὶ θλιβερή, μερικὲς λέξεις ἀπὸ μιὰ ξένη γλῶσσα. Καί, μολονότι στεκόμουνα πλάγι του, μοῦ φαινότανε πὼς ἢ φωνή του ἔφτανε σ' αὐτὶ μου ἀπὸ ἓνα μίλι μακρῶν.

Τὸ καρᾶβι μαζὶ μ' ὅ,τι ἔχει μέσα, εἶναι βυθισμένο μέσα στη μούχλα τῶν ἀρχαίων ἐποχῶν. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ πληρώματος γλυστράνε ἐδῶ καὶ κεῖ σὰν σιῆς θαμμένων αἰῶνων — στὰ μάτια τους μέσα ζεῖ κάποια σκέψη φλογερὴ καὶ ἀνήσυχη. Κι' ὅταν, κεῖ πού περπατῶ, τὰ χέρια τους πέφτουνε μέσα στὸ τρεμουλιαστὸ φῶς πού βγάζουνε τὰ φανάρια, καταλαβαίνω κάτι πού δὲν τὸ δοκίμασα ἴσαμε τὰ τώρα, ἂν καὶ σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ εἶχα μανία μὲ τὰ ἀρχαῖα, καὶ βυθίσθηκα μέσα στη σκιά πού ρίχνουνε οἱ ἐρειπωμένους κολῶνες τοῦ Μπαλμπέκ, τοῦ Ταδμόρ καὶ τῆς Περσέπολης, ὡς πού στὸ τέλος ἢ ἴδια ἢ ψυχὴ μου κατάντησε κι' αὐτὴ ἐρείπιο.

Ὅταν κυτᾶζω γύρω μου, ντρέπομαι γιὰ τὸ φόβο πού μ' εἶχε πιάσει τὶς πρῶτες μέρες. Ἄν ἢ θύελλα πού μᾶς κυνηγοῦσε ἴσαμε τώρα μ' ἔκανε νὰ τρέμω, δὲν

ἔπρεπε νὰ κοκκαλώσω μπροστὰ σὲ τούτη τὴ φοβερὴ μάχη τοῦ ἀνέμου μὲ τὸν ὠκεανό, γιὰ τὴν ὁποία οἱ χιλιοεπιτωμένες λέξεις «ἀνεμοστρόβιλλος καὶ σιμούν», δὲ μποροῦν νὰ δώσουνε μιὰ παραμικρὴ ἰδέα; Τὸ καρᾶβι εἶναι κυριολεκτικὰ σαβανωμένο μέσα στὰ σκοτάδια μιᾶς αἰώνιας νύχτας καὶ σ' ἓνα χάος ρευστὸ πού δὲν ἀφρίζει πειά. Ἄλλὰ, σὲ ἀπόσταση μιᾶς λεύγας ἀπάνω-κάτω, ἀπὸ κάθε μεριά μας, μποροῦμε καὶ διακρίνουμε, ἀχνὰ κι' ἀπὸ ὦρα σὲ ὦρα, κάτι φοβερὰ παγοφράγματα πού ὑψώνονται στὸν ἀπελπιστικὸ οὐρανὸ καὶ μοιάζουνε σὰν νᾶναι οἱ τοῖχοι πού περικλείουνε τὸν κόσμον!

Ὅπως τῶχα σκεφθῆ, τὸ καρᾶβι φαίνεται πὼς βρίσκεται μέσα σ' ἓνα ρεῦμα, — ἂν μπορεῖ νὰ ὀνομάσει ἔτσι κανεὶς μιὰ φουσκοθαλασσία πού χυμίζει ἀνάμεσα στοὺς κάτασπρους πάγους, καὶ βγάζει, κατὰ τὸ μέρος τῆς νοτιᾶς, μιὰ βουή ὁμοια μὲ κερυνό, σὰν νὰ χύνεται κάποιος καταρράκτης πού πέφτει κατακέφαλα.

Μοῦ φαίνεται πρᾶγμα ἀπολύτως ἀδύνατο, νὰ μπορέση κανένας νὰ καταλάβῃ τὴ φρίκη πού μὲ πάγωσε. Ὅσῳ, ἢ περιέργεια νὰ εἰσχωρήσω μέσα στὰ μυστήρια αὐτῶν τῶν φρικαλέων ἐκτάσεων, εἶναι ἀκόμα πειὸ δυνατὴ ἀπὸ τὴν ἀπελπισία μου, κ' εἶναι ἱκανὴ νὰ μὲ συμφοβώσει μὲ τὴ πειὸ ἀποκρουστικὴ ὄψη τοῦ θανάτου. Εἶναι φανερὸ πὼς ὁμοῦμε πρὸς κάποια ἀνακάλυψη πού μᾶς τραβά, — πρὸς κάποιο μυστικὸ ἀνομολόγητο, πού ἢ γνώση του ἐπιβάλλει τὸ θάνατο. Ἴσως αὐτὸ τὸ ρεῦμα μᾶς πάει πρὸς τὸν ἴδιο τὸν πόλον. Πρέπει νὰ παραδεχθῆ κανεὶς ὅτι αὐτὴ ἢ εἰκασία, μολονότι εἶναι τόσο ἐξωφρενικὴ, εἶναι πολὺ πιθανή.

Τὸ πλήρωμα σουλατσάει ἀπάνω στὸ κατὰστρωμα μ' ἓνα βῆμα τρεμουλιαστὸ κι' ἀνήσυχο. Ὅσῳ, ἀπάνω σὲ ὅλα τὰ πρόσωπα, ὑπάρχει κάποια ἔκφραση πού μοιάζει περισσότερο μὲ τὴ φλόγα τῆς ἐλπιδας παρὰ μὲ τὴν ἀπάθεια τῆς ἀπελπισίας.

Ἐντούτοις ἔχουμε πάντα πρῶτον τὸν ἀέρα, κι' ὅπως τὰ πανιά μας εἶναι ὀλινοῖχα, τὸ καρᾶβι σηκώνεται πολλὰς φορές στὸν ἀέρα, ἔξ' ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ὡ!

Φρίκη τῆς φρίκης! — ὁ πάγος ἀνοίγει ξαφνικὰ δεξιὰ κι' ἀριστερά, καὶ γυρίζουμε μὲ ζάλη μέσα σὲ κάτι τεράστιους ὁμόκεντρος κύκλους, ὀλόγυρα ἀπὸ τὰ χεῖλη ἑνὸς γιγάντιου ἀμφιδεᾶτρου, πού οἱ τοῖχοι του χάνονται μέσα στὸ σκοτάδι καὶ στὸ χάος. Μὰ δὲν μοῦ μένει πολὺς καιρὸς γιὰ νὰ συλλογιστῶ τὴν τύχη μου! Οἱ κύκλοι στενεύουνε γρήγορα, — βουτᾶμε τρελλὰ μέσα στὸν ἀνεμοστρόβιλλο, — καί, μέσα στὰ μονοκρίσματα, στὰ οὐρλιάσματα καὶ στὶς βροντὲς τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῆς θύελλας,

τὸ καρᾶβι τρέμει, — ὦ! Θεέ μου! — γονατίζει, — βουλιάζει! (1).

(1) Τὸ «Χειρόγραφο πού βρέθηκε μέσα σὲ μιὰ μποτίλια» δημοσιεύθηκε γιὰ πρώτη φορά στὰ 1831, καὶ πολὺ ἀργότερα, ἕστερ' ἀπὸ κάμποσα χρόνια, εἶδα γιὰ πρώτη φορά τοὺς χάρτες τοῦ Μερκάτορ, τοὺς ὁποίους βλέπει κανεὶς τὸν ὠκεανὸ νὰ χύνεται μὲσ' ἀπὸ τέσσερα στόμια στὴ γούβα τοῦ πόλου (στὸ βορρῶν) καὶ νὰ χωνεῖται μέσα στὰ ἔγκατα τῆς γῆς ὁ πόλος παριστάνεται ἐκεῖ μέσα σὰν ἓνας βράχος κατὰμαυρός, πού ὑψώνεται σ' ἓνα τρομερὸ ὕψος. — Ε. Α. Π.

ΤΟ ΧΩΡΙΟ

ΣΤΟΝ Θ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΝ

Ἄσπρα στὴ ράχη τοῦ βουνοῦ τὰ σπῖτι' ἀραδιασμένα
καὶ φτάνουν ὡς τὴ ρεματιὰ τὴν πλατανοθρεμμένη.
Βουτίζει ὁ ἀγέρας πάνω του τρελλὰ, δαιμονισμένα
τὸ θρόισμα κάτον τ' ἀπαλὸ σὰν προσευχὴ ἀνεβαίνει.

○○○

Τ' ἀγερικὰ ξαφρίζουνε τοῦ θυμαριοῦ τὸ μῦρο,
μοσκοβολιὰ γεμίζοντας ἀγιωτικὴ τὰ πλάγια.
Τὰ δέντρα, ἀτέλειωτη σειρά, ὑψώνονται τριγύρω,
σὰ μαγεμμένοι γίγαντες στοῦ δειλινοῦ τὰ μάγια.

○○○

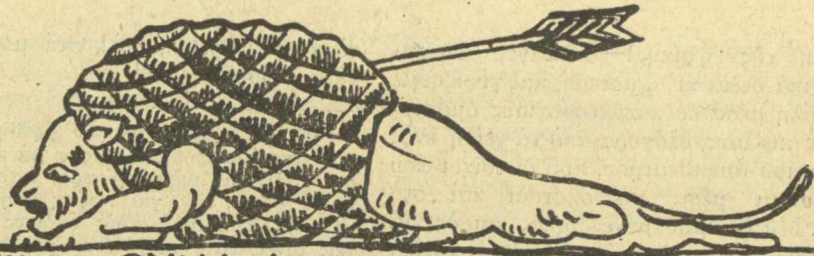
Νερὰ καθάρια, γάργαρα, τρεχούμενα ἀπὸ βρύσες,
πού κλαῖδουν ἀστεῖρευτες ἀπ' τὸ πρῶτ' ὡς τὸ βράδυ.
Νανουριστὰ λὲς ἔρχονται οἱ μαγεμμένες δύσες
κι' ὁ ὕπνος κλεῖ τὰ βλέφαρα σὰ βελουδένιο χᾶδι.

○○○

Ὡ! κι' ἢ ψυχὴ ἀπ' τὴν κόλαση τὴ μονοκλασμένη πόλη
βαρυστημένη, ξαναζεῖ στὸ θεῖο παράδεισό της.
Στὸ ἀπλοῖκὸ βρῖσκει χωρὶ γαλήνιο ἀραξοβόλι,
γλυκὰ θαρρῶντας τὴ ζωὴ κάποι' ὄνειρο χρυσὸ της.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

ΜΙΓΚΕΛ ΟΥΝΑΜΟΥΝΟ ΕΝΑΣ ΣΩΣΤΟΣΑΝΔΡΑΣ

(Συνέχεια από το προηγούμενο).

—Τὸ σπίτι μου;... ἡ οἰκογένειά μου;... ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξαντρος. Ἐγὼ δὲν ἔχω οἰκογένεια ἔξω ἀπὸ σέ, οὔτε χρειάζομαι. Ἡ φαμελεία μου εἶμαι ἐγὼ, ἐγὼ κι' ἐσύ, ποὺ εἶσαι δική μου.

—Μὰ οἱ γονεῖς σου;

—Πές πὼς δὲν εἶχα. Φαντάσου πὼς γεννήθηκα μοναχός.

—Κάτι ἄλλο ἤθελα νὰ σὲ ρωτήσω Ἀλέξαντρε, ἀλλὰ μοῦ λείπει τὸ θάρρος.

—Γιατί; Γιατί σοῦ λείπει τὸ θάρρος; Φοβᾶσαι πὼς θὰ σὲ φάω; Ἐδειξα καμμιὰ φορὰ δυσαρέσκεια γιὰ τὶς ἐρωτήσεις ποὺ μοῦ κάνεις;

—Ἄ, ὄχι! Μὲ τὴ συνείδησή μου δὲ μπορῶ νὰ εἰπῶ τέτοιο πράγμα.

—Αὐτὸ μᾶς χρειάζεται!

—Ὅχι, δὲ μπορῶ νὰ παραπονεθῶ. Ἀλλά...

—Ἄς τελειώνουμε. Ἐμπρός. Λέγε!

—Ὅχι, ὄχι δὲ σ' ἐρωτῶ.

—Θὰ μ' ἐρωτήσεις.

Τὸ εἶπε μὲ τέτοια φωνή, μὲ τέτοια επιτακτικὴ δύναμη, ὥστε ἡ Τζούλια, τρέμοντας, ἀπὸ τὸ φόβο καὶ συγχρόνως ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς εὐνοουμένης σκλάβας, ἀναστένναξε.

— Πές μου, Ἀλέξαντρε, εἶσαι χῆρος λοιπόν;

—Σὺν ἓνα σύννεφο ἐπέρασε ἀπὸ τὸ μέτωπο αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τῆς εἶπε:

—Ναί, εἶμαι χῆρος.

Καὶ ἡ πρώτη σου γυναῖκα;

—Σοῦπανε τίποτε;

—Ὅχι, μά...

—Ἀπάντησε. Σοῦ διηγήθηκαν τίποτε;

—Αἶ λοιπόν ναί, ἄκουσα κάτι.

—Καὶ τὸ πιστεύεις;

—Ὅχι, δὲν τὸ πιστεύω.

—Φυσικά. Ὅποιος μ' ἀγαπᾷ, ὅπως μ' ἀγαπᾷς ἐσύ, κι' εἶναι δικός μου, ὅπως εἶσαι δική μου ἐσύ, δὲ μπορεῖ νὰ πιστέψῃ σ' αὐτοὺς τοὺς μύθους.

—Καὶ βέβαια πὼς σὲ ἀγαπῶ... —ἐπρόσθεσεν ἡ Τζούλια, ἐλπίζοντας ἔτσι νὰ προκαλέσῃ κι' ἀπ' αὐτὸν μιὰ ἐκδήλωση τρυφερότητος.

—Σοῦ τῶπα χίλιες φορὲς πὼς δὲν μ' ἀρέσουν οἱ φράσεις τῶν αἰσθηματικῶν μυθιστορημάτων.

Καὶ μετὰ μικρὴ παύση ἐξηκολούθησε:

—Σοῦ εἶπαν πὼς παντρεύτηκα στὸ Μεξικὸ ὅταν ἦμουν ἀκόμα παλληκάρι, μὲ μιὰ γυναῖκα πολὺ πλούσια καὶ πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ μένα, μιὰ βαθύπλουτη γηρά. Αὐτὰ δὲ σοῦπαν; Καὶ πὼς ἐγώ, ἀφοῦ τὴν ἀνάγκασα νὰ μὲ κάμῃ κληρονόμο τῆς, τὴ σκοτώσα. Ἔτσι;

—Ναί, μοῦ τὰ εἶπανε.

—Καὶ τὰ πιστεύεις;

—Ὅχι. Σοῦ ξαναλέω δὲν τὰ πιστεύω.

Δὲ μπορῶ νὰ πιστέψω πὼς ἐσύ ἐσκοτώσας τὴ γυναῖκα σου.

—Βλέπω πὼς σκέπτεσαι περισσότερο ἀπ' ὅσο εἶχα φαντασθῆ. Πὼς μποροῦσα νὰ σκοτώσω τὴ γυναῖκα μου, ἀφοῦ ἦτανε πράγμα δικό μου;

Γιατί ἡ Τζούλια ἔννοιωσε νὰ τρέμῃ τὸ σῶμα τῆς ἀκούοντας τὰ λόγια αὐτά; Τίποτε δὲν τῆς ἐχτύπησε φοβερώτερα, ὅσο αὐτὴ ἡ λέξη «πράγμα» ποῦ ἐπρόφερε ὁ Ἀλέξαντρος μιλώντας γιὰ τὴν πρώτη του γυναῖκα.

—Θὰ ἦτανε μιὰ κουταμάρα, ἐξηκολούθησεν ὁ Κομέθ. Γιατί; Γιὰ νὰ τὴν κλη-

Ἐπαιξε σκάκι μὲ τὸν Κόμη

ρονομήσω; Μ' ἀφοῦ ἐγὼ χαιρόμουνα τὸν πλοῦτο τῆς, ὅπως τὸν χαιρούμαι καὶ τώρα! Νὰ σκοτώσω τὴ γυναῖκα μου; Δὲν ὑπάρχουν λόγοι νὰ σκοτώσῃ τὴ γυναῖκα του κανείς!

Ἐποῦ ὑπῆρξαν ἄνδρες ποῦ σκοτώσανε τὶς γυναῖκες τους—ἐπεχείρησε νὰ πῆ ἡ Τζούλια.

—Γιατί;

—Ἀπὸ ζυλοτυπία. Ἡ γιὰ τὸν ἀπατήσανε.

—Ἄ, ἄ, ἡ ζυλοτυπία εἶναι γιὰ τοὺς κουτούς. Μόνον οἱ ἠλίθιοι ἠμποροῦν γὰ εἶναι ζηλότυποι, γιὰτὶ μόνον αὐτοὺς μποροῦν ν' ἀπατᾶνε οἱ γυναῖκες. Ἀλλὰ ἐμένα; Ἐμένα; Ἐμένα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μ' ἀπατήσῃ ἡ γυναῖκα μου. Δὲν ἐτόλμησε νὰ μ' ἀπατήσῃ ἐκεῖνη, οὔτε μπορεῖ νὰ μ' ἀπατήσῃς κι' ἐσύ.

—Μὴ λές τέτοια πράγματα σὲ παρακαλῶ. Τίποτ' ἄλλο.

—Γιὰ ποῦ λόγος;

—Μοῦ κάνῃ κακό. Θάλεγε κανεὶς ὅτι ἐπέρασε ἀπὸ τὸ μυαλό μου, ἢ ἀπὸ τὸ

ὄνειρό μου, ἢ σκέψῃ νὰ σ' ἀπατήσω...

—Τὸ ξέρω. Τὸ ξέρω πολὺ καλά. Χωρὶς νὰ μοῦ τὸ πῆς. Ἐσύ ποτε δὲν θὰ μ' ἀπατήσῃς.

—Βέβαια.

—Γιατί δὲ μπορεῖς νὰ μ' ἀπατήσῃς. Ἐμένα; Ἡ γυναῖκα μου; Ἀδύνατο! Ὅσο γιὰ τὴν πρώτη μου γυναῖκα, ἐπέθανε, ὅπως σοῦ εἶπα, ἀπὸ ἀρρώστεια. Δὲν τὴν ἐσκοτώσα.

Αὐτὴ ἦτανε μιὰ ἀπὸ τῆς ἐλάχιστες φορὲς ποῦ ὁ Ἀλέξαντρος ἐμιλοῦσε κάπως περισσότερο μὲ τὴν Τζούλια. Ἀλλὰ ἐκεῖνη ἔμεινε τρομαγμένη καὶ σκεπτικὴ. Τὴν ἀγαποῦσεν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; Ἡ δὲ τὴν ἀγαποῦσε;

Φτωχὴ Τζούλια! Καὶ ἡ νέα ἐστία τῆς φαινότανε ἐπίσης φοβερή, σὰν τοῦ πατέρα τῆς. Ἦταν ἐλεύθερη, ἀπολύτως ἐλεύθερη. Μποροῦσε νὰ κάνῃ ὅ,τι τῆς ἄρεσε. Νὰ βγαίνῃ, νὰ γυρίσῃ, νὰ δέχεται τὶς φίλες τῆς καὶ τοὺς φίλους τῆς. Ἀλλὰ τὸ παράξενο πρόβλημα ἔμενε ἄλυτο πάντα: ὁ ἀφέντης τῆς τὴν ἀγαποῦσε; ἢ...

Ἡ ἀβεβαιότης τοῦ ἔρωτα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου τὴν κρατοῦσε σὰν φυλακισμένη σὲ μία πάμφωτη πολυτελεστάτη φυλακὴ μὲ δλάνοιχτη πόρτα.

Μία ἀχιτίδα ἡλίου ἔπεσε μεσα στὰ ταραγμένα σκότη αὐτῆς τῆς σκλαβωμένης ψυχῆς, ὅταν κατάλαβε πὼς εἶναι ἔγγυος μὲ αὐτὸν τὸν ἄντρα.

— Τώρα θὰ καταλάβω ἂν μ' ἀγαπᾷ, ἢ δὲν μ' ἀγαπᾷ—σκέφθηκε.

Ὅταν τοῦ ἀνήγγειλε τὴν εὐχάριστη εἶδηση, ἐκεῖνος ἀπήντησε.

— Τὸ περίμενα! Νὰ λοιπὸν ὁ διάδοχος. Για νὰ κάνουμε ἕναν ἄνθρωπο σὰν κι' ἐμένα. Τὸν περίμενα.

— Κι' ἂν δὲν ἐρχότανε, ἐρώτησε ἡ Τζούλια.

— Ἀδύνατον. Ὁφείλε νὰρθῆ! Ἐγὼ πρέπει νὰ ἔχω ἕνα γιουί.

— Ἐν τούτοις πολὺς κόσμος παντρεύεται χωρὶς νὰ κάνη καὶ παιδιὰ...

— Ἄλλοι, ναί. Ἐγὼ ὅμως ὄχι. Ἐγὼ ἔπρεπε νὰ ἔχω ἕνα γιουί!

— Γιατί;

— Γιατί ἐσὺ δὲ μποροῦσες νὰ μὴ μοῦ τὸν δώσης.

Γεννήθηκε τὸ παιδί. Ἄλλὰ ὁ πατέρας ἐξηκολούθησε νὰ μένη ἐρμητικός, ὅπως πρῶτα. Μόνον πού δὲν ἤθελε νὰ τὸ θυλάζῃ ἢ μητέρα του.

— Δὲν ἀμφιβάλλω πὼς ἔχεις καὶ τὴ δύναμη καὶ τὴν υγεία γιὰ νὰ τὸ κάνης. Μὰ οἱ μητέρες πού θηλάζουν λένε πὼς χαλοῦν, πὼς παραμορφώνονται. Κι' ἐγὼ δὲ θέλω νὰ χαλάσης. Πρέπει νὰ μείνης νέα καὶ ὠραία, ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερο.

Μόνον ὅταν ὁ γιατρός τὸν ἐβεβαίωσε ὅτι ἡ Τζούλια, ὄχι μόνον δὲ θὰ χαλάση, ἀλλὰ θὰ γείνη ἀκόμη ἁμωρότερη θυλάζοντας τὸ παιδί της, ἔδεδεχθη.

Ὁ πατέρας δὲν ἤθελε νὰ φιλήσῃ τὸ βρέφος.

— Μ' αὐτὰ τὰ φιλήματα τίποτ' ἄλλο δὲν κάνουμε παρὰ νὰ τὸ ἐνοχλοῦμε — ἐσυνείθιζε νὰ λέγη.

Κάποτε τὸ ἔπερνε στὴν ἀγκαλιά του καὶ τὸ κύτταζε καλὰ-καλὰ.

— Δὲ μ' ἐρώτησες πρὸ καιροῦ ποιά εἶναι ἡ οἰκογένειά μου; Εἶπε μιά μέρα στὴ γυναῖκα του. Τῆ βλέπεις τώρα. Ἐνα παιδί πού θὰ μὲ κληρονομήσῃ καὶ θὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργο μου.

Ἡ Τζούλια ἤθελε νὰ ρωτήσῃ τὸν ἄντρα της ποῖο ἔργο ἐννοεῖ. Ἄλλὰ δὲν εἶχε τὸ θάρρος. «Τὸ ἔργο μου!» Ποῖο ἦτανε λοιπὸν, τὸ ἔργον αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου; Κι' ἄλλες φορὲς ἡ Τζούλια εἶχε κάμει τὴν ἴδια ἐρώτηση στὸν ἑαυτὸ της.

Μεταξὺ τῶν κυρίων πού περισσότερο ἐσύχναζαν στὸ σπίτι τοῦ Κομέθ, ἦταν ὁ κόμης ντὶ Μπορνταβιέλλα. Χρωστοῦσε στὸν Ἀλέξαντρο, κι' ἀπὸ τὶς ὑποθέσεις αὐτὲς ἔκαμαν σχέσεις. Ὁ κόμης συνείθιζε νὰ ἔρχεται γιὰ νὰ παίξῃ σκάκι μὲ τὴ Τζούλια, πού τῆς ἄρεσε πολὺ. Καὶ παίζοντας ἀνεκοίνωνε στὴ φίλη του, τὴ γυναῖκα τοῦ πιστωτοῦ του, διάφορα οἰκογενειακὰ ἀτυχήματα.

Γιατί τὸ σπίτι τῶν Μπορνταβιέλλα, εἴτανε, ἂν καὶ μὲ λίγες φλόγες, μιά μικρὴ κόλαση. Ὁ κόμης μὲ τὴ κόμησση δὲ μπορούσαν νὰ ἐννοηθοῦν, οὔτε ν' ἀγαπηθοῦν.

Ὅσο γιὰ τὴν κόμησση μάλιστα, μιλοῦσε παραπολὺ καὶ ὁ κόσμος. Ἐνα αἰνίγμα γύριζε σ' ὅλα τὰ στόματα τῆς Μαδρίτης: «Ποῖος κορτάκιας, θὰ πάρῃ σειρὰ στὴν καρδιά τῆς κοντέσσας ντὶ Μπορνταβιέλλα;» Ὁ κόμης ἐπήγαινε στὸ σπίτι τῆς Τζούλιας γιὰ νὰ κάμῃ μιά παρτίδα σκακιού, καὶ γιὰ νὰ παρηγορηθῆ ἀπὸ τὴν ἀτυχία του, ζητοῦσε νὰ τὴν προκαλέσῃ σὲ ἄλλους:

— Φαντάζουμαι πὼς θὰ ἦρθε καὶ σήμερα αὐτὸς ὁ ἀγαπητὸς κόμης—ἐρωτοῦσε ὁ Ἀλέξαντρος τὴ γυναῖκα του.

— Ποῖος κόμης;

— Ποῖος κόμης; Δὲν ὑπάρχει παρὰ ἕνας κόμης, ἕνας μαρκήσιος, ἕνας δούξ! Ἄ, γιὰ μένανε ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀνόητοι εἶναι τὸ ἴδιο σὰν νὰ ἀποτελοῦν ἕναν ἄνθρωπο.

— Καλὰ. Ἡρθε!

— Εἶμαι εὐχαριστημένος μιά καὶ περναῖς τὴν ὥρα σου. Γιὰ τί ἄλλο χρειάζονται οἱ κόμητες σ' αὐτὸ τὸν κόσμο;

— Ἄλλὰ ὁ κόντες ντὶ Μπορνταβιέλλα μοῦ φαίνεται ἕνας ἄνθρωπος εὐφυῆς, μορφωμένος καὶ καλοαναθεραμμένος. Ἐπίσης τόσο συμπαθητικός!

— Ναί, ναί. Εἶναι κι' αὐτὸς ἀπὸ ἐκεῖνους πού διαβάζουν μυθιστορήματα. Φτάνει πού σὲ διασκεδάζει...

— Καὶ τόσο δυστυχής.

— Μπά! Λάθος δικὸ του.

— Πῶς;

— Μόνον στοὺς ἡλιθίους μπορεῖ νὰ

συμβαίνει ὅτι συμβαίνει μ' αὐτὸν. Σ' ἕνα ἄνθρωπο πού κάνει τίς δουλειές του σὰν κι' ἐκεῖνον, ἢ σύζυγος εἶνε πολὺ φυσικὸ νὰ τοῦ στολίξῃ τὸ μέτωπο. Δὲν εἶνε ἄντρας. Δὲ μπορῶ νὰ καταλάβω πὼς μπόρεσε νὰ βροῖ γυναῖκα πρόθυμη νὰ τὸν παντρευτῆ. Βέβαια, ἡ κυρία κόμησση δὲν ἐπαντρεύτηκε μ' αὐτὸν, ἀλλὰ μὲ τὸν ἄλλον. Ἐπρεπε νὰ κάνῃ μιά γυναῖκα σὲ μένα, ὅτι κάνει ἡ δική του σὲ δαύτονε!

Ἡ Τζούλια, ἔμεινε μὲ τὸ βλέμμα τῆς καρφωμένο ἀπάνω στὸ σύζυγό της κι' ἄξαφνα, χωρὶς νὰ σκεφθῆ τὰ λόγια πού ἐπρόκειτο νὰ πῆ, ἐφώναξε:

— Κι' ἂν σοῦ τῶκανα ἐγὼ; Κι' ἂν ἡ γυναῖκα ἢ δική σου ἔκανε τὸ ἴδιο μὲ τὴν κόμησση;

— Ἀηδίες! — ἀπήντησε ὁ Ἀλέξαντρος χαμογελώντας. Ἐσὺ θέλεις σώνει καὶ καλά νὰ ἀλατίξῃς τὴ ζωῆ μας μὲ τὸ ἀλάτι τοῦ μυθιστορήματος. Ἡ ζητᾶς νὰ προκαλέσης μὲ τρόπο τὴ ζηλοτυπία μου: Ἀπατάσαι! Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀπ' αὐτονοῦς τοὺς ἀνθρώπους. Δὲ σοῦ τῶκα τόσες φορὲς; Σ' ἐμένα τέτοιες φοβέρες; Σ' ἐμένα; Διασκεδάζε ὅσο θὲς μὲ τὸν κόντε Μπορνταβιέλλα.

— Ἀλήθεια λοιπὸν, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν αἰσθάνεται τὴ ζηλοτυπία;—ἔλεγε ἡ Τζούλια ἀπὸ μέσα της. Δὲν τὸν νοιάζει καθόλου ἂν ὁ κόμης μου κάνει κόρτε, ὅπως ἄρχισε νὰ μοῦ κάνῃ; Εἶνε πεποίθησι στὴν πίστη μου, ἢ ἀγάπη; Ἡ εἶνε γιὰ ἐξέρε τὴ δύναμή του; Ἡ ἀδιαφορία; Μ' ἀγαπᾷ, ἢ δὲ μ' ἀγαπᾷ;

Ἐτσι ἄρχισαν τὰ νεῦρα της νὰ ἐρεθίζονται. Ὁ ἀφέντης, ὁ σύζυγος, τῆς ἐβασάνιζε τὴν καρδιά. Νά!

Ἡ φτωχὴ γυναῖκα ἔκανε ὅτι μποροῦσε γιὰ νὰ προκαλέσῃ τὴ ζήλεια του. Ἄλλὰ τοῦ κάκου.

— Θέλεις, νὰ ἐρθῆς κι' ἐσὺ μὲ τὸν κόντε;

— Γιατί;

— Γιὰ τὸ τσαί.

Δὲ μοῦ πονεῖ τὸ στομάχι μου. Στὸν καιρὸ μου αὐτὸ τὸ παληόνερο, τὸ ἔπαιρνα μονάχα γιὰ τὸ στομάχι. Κάνει καλὸ. Καὶ παρηγόρησε κομμάτι τὸν καῖμένο τὸν κόντε. Θὰ εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ κοντέσσα μὲ τὸ στερόν της τῆς φίλο; Ἄ, ἢ κοινωνία! Τί πράγματα!

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ κόντες ἔξακολουθοῦσε νὰ περισφιγγῇ τὴ Τζούλια. Ἐπροσποιοῦταν ὅτι ὑπέφερε ἀπὸ τὰ οἰκογενειακὰ του ἀτυχήματα γιὰ νὰ ἀνάβῃ ἔτσι τὴ συμπάθεια τῆς φίλης του καὶ μὲ τὴ συμπάθεια νὰ καλλιεργῆ τὸν ἔρωτα ἔνοχο, κάνοντας τάχα πὼς

ἔξερει ὅτι συνέβαινε μεταξὺ τῆς Τζούλιας καὶ τοῦ Κομέθ.

— Ναί Τζούλια, τὸ σπίτι μου εἶναι βασανιστήριο, μιά κόλαση σωστή. Σ' εὐχαριστῶ πού συμπάσχεις. Ἄ, ἂν γνωρίζομαστε πρῶτα! Προτοῦ νὰ ὑποταχθῶ στὴ δυστυχία. Κ' ἐσὺ...

— Κ' ἐγὼ στὴ δική μου. Δὲν εἶν' ἀλήθεια;

— Ὅχι, δὲ θέλω νὰ πῶ αὐτό...

— Τί θέλετε νὰ πῆτε, λοιπὸν;

— Προτοῦ δεθῆτε μ' αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο, τὸ σύζυγό σας...

Θὰ γινόνταν ὁμορφότερη θυλάζοντας τὸ παιδί της

— Καὶ σκέπτεσθε πὸς ἂν δὲν γινότανε αὐτό, θὰ ἐδενόμουν μὲ σᾶς;

— Ὡ, χωρὶς ἀμφιβολία... χωρὶς ἄλλο...

— Τί ἔπαρση ποῦ ἔχετε ἐσεῖς οἱ ἄντρες!

— Ἐπαρση;

— Ναί. Γιατί νομίζετε ἀνίκητο τὸν ἐαυτό σας.

— Ἐγώ, ὄχι βεβαία.

— Τότε ποιός;

— Μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ σᾶς τὸ πῶ;

— Πῆτε ὅτι θέλετε.

— Τότε ἄς μιλήσω καθαρά. Δὲν θὰ ἦμιον ἀνίκητος ἐγὼ ἀλλὰ ὁ ἔρωτάς μου. Μάλιστα, ὁ ἔρωτάς μου:

— Μιά ἐρωτικὴ ἐξομολόγησι μὲ ὅλους τοὺς τύπους, κύριε Κόντε! Ξεχνᾶτε πὸς εἶμαι ἔντιμη γυναῖκα, παντρεμένη καὶ ἐρωτευμένη μὲ τὸ σύζυγό μου.

— Αὐτὰ κατόπιν...

— Δηλαδή ἀμφιβάλλετε; Ἐρωτευμένη, βαθεῖα μάλιστα, τρομερά, ἀληθινά.

— Καλὰ σεῖς. Ἐκεῖνος;

— Τί θέλετε νὰ πῆτε; Ἀκούσατε μήπως ὅτι δὲ μ' ἀγαπᾷ;

— Ἡ ἴδια μοῦ τὸ εἶπατε.

— Ἐγώ; Πότε σᾶς εἶπα ὅτι ὁ Ἀλέξαντρος δὲν μ' ἀγαπᾷ; Πότε;

— Μοῦ τὸ εἶπατε μὲ τὰ μάτια σας, μὲ τὴν ἔκφρασή σας, μὲ τὶς χειρονομίες σας. Μ' ὅλη τὴ συμπεριφορὰ σας.

— Τώρα θέλετε δηλαδή νὰ πῆτε ὅτι ἐγὼ ἐπροκάλεσα τὸ κόντε σας. Κύριε κόντε, αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία φορὰ ποῦ ἔρχεσθε στὸ σπίτι μου.

— Μὰ τί λέτε, Τζούλια;

— Εἶπα. Ἡ τελευταία φορὰ!

— Τοῦλάχιστον ἀφήστε με νὰ ἔρχομαι γιὰ νὰ σᾶς βλέπω σιωπῶντας, γιὰ νὰ σᾶς κυττάζω, γιὰ νὰ στεγνώνω μὲ τὴν παρουσία σας τὰ δάκρυα τῶν ἐσωτερικῶν μου στεναγμῶν...

— Τί ὁμορφο πράμα!

— Τί σᾶς εἶπα γιὰ νὰ προσβληθῆτε τόσο πολύ;

— Μὲ ἐπροσβάλετε, νά!

— Μποροῦσα ἐγὼ νὰ σᾶς προσβάλω;

— Κύριε κόντε!

— Αὐτὸ ποῦ σᾶς εἶπα καὶ σᾶς κακοφάνηκε τόσο, εἶναι τοῦτο: ὅτι ἂν τύχαινε νὰ γνωριστοῦμε προτοῦ πάρο ἐγὼ γυναῖκα καὶ σεῖς σύζυγο, θὰ σᾶς ἀγαποῦσα μὲ τὸ ἴδιο πάθος ποῦ σᾶς ἀγαπᾷ τώρα. Ναὶ Τζούλια, ἀφήστε ν' ἀνοίξω τὴν καρ-

διά μου! Θὰ σᾶς ἀγαποῦσα μὲ τὴν ἴδια τρέλλα ποῦ σᾶς ἀγαπᾷ σήμερα καὶ θὰ κατακοῦσα τὴν καρδιά σας μὲ τὴ δική μου. Ὅχι μὲ τὴν ἀρετή μου, ὄχι μὲ τὶς ἀξίες μου, ἀλλὰ μονάχα μὲ τὴ δύναμη τῆς ἀφοσίωσής μου! Ἐγὼ δὲν εἶμαι, Τζούλια, ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους ποῦ πιστεύουν ὅτι κατακοῦν μιὰ γυναῖκα μὲ τὰ προτερήματά τους, γιὰ νᾶναι ὕστερα ὅπως εἶναι. Ὅχι ἀπὸ ἐκείνους ποῦ ἔχουν τὴν ἀπαίτησι νὰ τοὺς ἀγαποῦν, χωρὶς νὰ δίδουν εἰς ἀντάλλαγμα τὸν ἑρωτά τους. Σὲ μένα, φτωχὸ ξεπεσμένον εὐγενῆ, δὲν ὑπάρχει τόση ὑπερηφάνεια!

Ἡ Τζούλια ἔπινε, λίγο-λίγο, σταλαγματιὰ-σταλαγματιὰ, τὸ δηλητήριο.

— Γιατί ὑπάρχουν ἀνθρώποι—ἐξακολούθησεν ὁ κόντες—ἀνίκανοι νὰ ἀγαποῦν, ἀνθρώποι ποῦ ἀπαιτοῦν ὥστόσο νὰ τοὺς ἀγαποῦνε καὶ πιστεύουν πὸς ἔχουν τὸ δικαίωμα τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς πίστεως ἀπὸ τὶς δυστυχισμένες ἐκεῖνες γυναῖκες ποῦ ὑπέταξαν. Εἶναι ἐκεῖνοι ποῦ παίρνουν μιὰ ὁμορφὴ γυναῖκα, γιὰ νὰ τὴν ἔχουν κοντὰ τους, ὅπως μποροῦσαν νᾶχουν μιὰ ὁμορφὴ λέαινα... Καὶ νὰ λένε: «Ἡ λέαινά μου! Βλέπετε πόσο τὴν ἔχω ἡμερωμένη!» Εἶναι ἀγάπη αὐτό;

— Κύριε κόντε... κύριε κόντε... παίζετε ἀπάνου σ' ἓνα ἔδαφος...

Ὁ κόντε ντὲ Μπορντοβιέλλα ἐπλησίασε τὴ Τζούλια πειὸ πολὺ καὶ κἀνοντάς τὴ νὰ νοιώσῃ στ' αὐτὴ τῆς (ὠραιότατο κοχύλι ρόδινο ἀνάμεσα στὰ λαμπρὰ καστανά της μαλλιά) τὸ γαργαλητὸ τῆς ἀναπνοῆς του, τῆς ἐψιθύρισε:

— Μπαίνω στὴ συνειδησὴ σου Τζούλια.

Ἐκεῖνο τὸ «σου» ἔκαμε νὰ κοκκινίσῃ τὸ ἔνοχο αὐτάκι τῆς τὸ στήθος τῆς Τζούλιας ἐφρούσκωνε, καθὼς φουσκώνει ἡ θάλασσα ὅταν ἔρχεται τὸ μαϊστράλι.

— Ναί, Τζούλια, ἐγὼ ἀρχίζω νὰ μπαίνω στὴ συνειδησὴ σου.

— Ἀφήστε με, κύριε κόντε, ἀφήστε με, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ἄν ἔμπαινε κείνος καθὼς μιλάμε!

— Ὅχι, δὲ θὰ μπῆ! Αὐτὸν δὲν τὸν νοιάζει γιὰ σένα. Μᾶς ἀφήνει μόνους γιὰτὶ δὲν σὲ ἀγαπᾷ... ὄχι, Τζούλια, δὲ σ' ἀγαπᾷ!

— Ἐχει ἀπόλυτὴ ἐμπιστοσύνη σὲ μένα!

— Ὅχι σὲ σένα ἀλλὰ στὸν ἑαυτό του. Εἶναι τυφλωμένος ἀπὸ ἐγωϊσμό. Πιστεύει,

πὸς αὐτόν, τὸν Ἀλέξαντρο Κομέθ, ποῦ ἔκαμε πλούτη... δὲ θέλω νὰ πῶ μὲ ποῖόν τρόπο... καμμιά γυναῖκα δὲ μπορεῖ νὰ τὸν ἀπατήσῃ. Ὅσο γιὰ μένα, τὸ ἔξρω πὸς μὲ περιφρονεῖ.

— Ναί, σᾶς περιφρονεῖ!

— Τὸ ἤξερα. Μὰ σύ, πιστεύεις πὸς δὲν σὲ περιφρονεῖ τὸ ἴδιο;

— Σωπάτε, σωπάτε, σᾶς παρακαλῶ!

Σεῖς θέλετε νὰ μὲ σκοτώστε!

— Ἐκεῖνος ποῦ θὰ σὲ σκοτώσῃ εἶναι

δὲν ἤθελα νὰ εἰπῶ στὸν ἑαυτό μου! Νᾶνε ἀλήθεια πὸς μὲ περιφρονεῖ; Νᾶνε ἀλήθεια πὸς δὲν μ' ἀγαπάει;

**

Σὲ λίγο ἄρχισε νὰ ψιθυρίζεται ἀπὸ ὅλους τοὺς κακολόγους τῆς πρωτεύουσας ἡ σχέσις τοῦ κόντε Μπορντοβιέλλα μὲ τὴ Τζούλια Κομέθ. Ὁ Ἀλέξαντρος δὲν ἤσχολεῖτο καθόλου μ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι, ἢ ἔκανε πὸς δὲν ἀσχολεῖται. Σὲ κάποιον φίλο

— Ἐσεῖς, ὁ Ἀλέξανδρος Κομέθ δὲν εἶσθε ἰπότης

ὁ ἄντρας σου. Καὶ δὲ θὰ εἶναι ἡ πρώτη.

— Αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀτιμία, κύριε κόντε! Ὁ ἄντρας μου δὲν ἐσκότωσε καμμιά γυναῖκα. Πηγαίνετε, πηγαίνετε, καὶ μὴν ξαναγροῖστε.

— Πᾶω ἀλλὰ θὰ ξαναγροῖσω. Καὶ θὰ μὲ καλέσῃς ἐσὺ ἢ ἴδια.

Ἐφυγεν ἀφήνοντας τὴν ψυχὴ τῆς πληγωμένης.

— Νᾶχη δίχρη αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος; ἔλεγε μέσα της. Νὰ εἶναι ἐστὶ τάχα; Γιατὶ μοῦ ἀπεκάλυψε στ' ἀληθινά, ἐκεῖνο ποῦ

ποῦ ἄρχισε νὰ τοῦ μιλᾷ σχετικῶς, τοῦ-κοψὲ τὴν κουβέντα στὸ στόμα:

— Ξέρω τί θέλετε νὰ μοῦ πῆτε, μὰ πειὸ καλὰ ἀφήστε τὴ συζήτησι. Εἶναι φλυαρίες τοῦ κόσμου. Σὲ μένα; Σὲ μένα τέτοια πράγματα; Ἐτὸ εἶναι οἱ ρωμαντικῆς γυναῖκες τῆς ἐποχῆς μας. Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ τὶς ἐμποδίζουμε. Τοῦναντίον μ' αὐτὸ τὸ τρόπο τοὺς δίνουμε ἓνα ἐνδιαφέρον. Νὰ γίνω ἓνας... Νὰ γίνω λοιπὸν ἓνας ἀνανδρος;

— Ὅσοτὸς μιὰ μέρα ποῦ μέσα στοῖς Κλουμπ

ἐτόλμησε κάποιος νὰ μιλήσῃ μπροστὰ στὸν Ἀλέξαντρο μὲ διαφορετικὸν τρόπο, κἀνοντας ὑπαινιγμοὺς γιὰ τὰ συζυγικά... μέτωπα, ἄρπαξε μιὰ μοτιλία καὶ τοῦ τὴν ἐτραβήξε στὸ κεφάλι πληγώνοντάς τον. Τὸ σκάνταλο εἶτανε τρομερό.

— Σὲ μένα; Σὲ μένα αὐτὰ τὰ μασκαραλίκια! — Ἔλεγε μὲ τὴ μεγαλείτερη ἀταραξία στὴ φωνή. Σὰ νὰ μὴν καταλάβαινα ἢ νὰ μὴν ἤξερα τίς ἀνόητες κουβέντες ποῦ κυκλοφοροῦν ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς παληανθρώπους, σχετικὰ μὲ τίς κουτοῖδιοτροπίες τῆς φτωχῆς γυναικῆς μου. Εἶμαι διατεθειμένος νὰ κόψω τίς ρίζες ἀπὸ ὅλα τὰ μωρολογήματα.

— Ἀλλὰ ὄχι μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, Ντὸν Ἀλέξαντρο—τοῦ παρετήρησεν ἓνας φίλος.

— Πῶς λοιπόν. Πές μου τοῦ λόγου σου.

— Κόβοντας τὰ λόγια ἀπὸ τίς ρίζες.

— Ἐννοῶ: Θέλετε νὰ ἀπαγορεύσω στὸν κόντε νὰ ἔρχεται στὸ σπίτι μου.

— Θὰ ἦταν προτιμώτερο.

— Ἔτσι θὰ ἔδιδα δίκην στοὺς κακολόγους. Ἐγὼ δὲν εἶμαι τύραννος. Ἄν ἢ φτωχὴ γυναικῆ μου διασκεδάζει μὲ τὴ συντροφιά τοῦ κόντε, ὁ ὁποῖος εἶναι γιὰ μένα, σὰς τὸ βεβαῖω, ἓνα πλάσμα ἀπολύτως ἀνόητο, μιὰ κοῦκλα ἐντελῶς ἀβλαβή, πρέπει ἐγὼ νὰ τῆς στερῶ τὴ διασκέδαση γιατί μιλάνε οἱ ἄλλοι ἀνόητοι τῆς Μαδρίτης; Ἔτσι; Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε! Ὅσο γιὰ τὸν κίνδυνον νὰ μὲ ἀπατήσῃ!... Ἐμένα; Δὲ μὲ ξέρετε!...

— Ἐν τούτοις Ντὸν Ἀλέξαντρο... τὰ προσήματα.

— Ἐγὼ δὲ ζῶ μὲ προσήματα, ἀλλὰ μὲ πραγματικότητας.

Τὴν ἐπομένην ἦρθαν στὸ σπίτι τοῦ Κομέθ δύο κύριοι γιὰ νὰ ζητήσουν ἱκανοποίησιν ἐκ μέρους τοῦ προσβληθέντος.

— Πῆτε του—ἀπήνησεν ὁ Ἀλέξαντρος—νὰ μοῦ στείλῃ τὸ λογαριασμὸ τοῦ γιατροῦ ἢ τοῦ χειρουργοῦ ποῦ τὸν ἐκουράρησε, καὶ θὰ τὸν πληρώσω, ὅπως εἶμαι πρόθυμος νὰ πληρώσω, ἂν θέλῃ καὶ τίς ζημίαι ποῦ τοῦκαμα καὶ ὅτι ἄλλο ἐπιθυμῶ.

— Μά, Ντὸν Ἀλέξαντρο...

— Τί θέλετε, λοιπόν;

— Ἐμεῖς, τίποτε. Ὁ προσβληθεὶς μονάχα ζητάει ἐπανόρθωση... συμφώνως πρὸς τὰ ἔθιμα τῆς τιμῆς.

— Δὲ σὰς καταλαβαίνω... ἢ δὲ θέλω νὰ σὰς καταλάβω.

— Μονομαχία!

— Πολὺ καλά, πολὺ καλά. Ὅποτεν θέλει. Πῆτε του εἶμαι πρόθυμος. Ἀλλὰ γιὰ νὰ κάνωμε αὐτὴ τὴ δουλειά, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἐνοχλεῖσθε τοῦ λόγου σας. Δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη μαρτύρων δηλαδή. Πῆτε του, ὅταν γίνῃ καλὰ τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὴν μοτιλία ποῦ τὸ τραβήξα στὸ Κλούμπ, νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ. Θὰ πάμε ὅπου θέλει, θὰ κλειστοῦμε σὲ μιὰ κάμαρα καὶ θ' ἀρχίσωμε νὰ χτυπιώμαστε μὲ γροθιῆς καὶ μὲ κλωτσιῆς. Δὲ δέχομαι ἄλλα ὄπλα. Τότε θὰ ἴδῃ τί ἄνθρωπος εἶναι ὁ Ἀλέξαντρος Κομέθ.

— Ντὸν Ἀλέξαντρο, ἐσεῖς θέλετε νὰ ἀστευθῆτε,—εἶπεν ἓνας ἀπὸ τοὺς μάρτυρας.

— Καθόλου. Σεῖς ἀνῆκετε σὲ ἓναν κόσμον καὶ ἐγὼ ἀνῆκω σὲ ἄλλον. Σεῖς κατὰγεσθε ἀπὸ ἐνδόξους προγόνους, ἀπὸ οἰκογένειαις μὲ τίτλους. Ἐγὼ μπορῶ νὰ εἰπῶ τουναντίον ὅτι δὲν εἶχα οὔτε γονεῖς. Ἐγὼ δὲν ἔχω ἄλλη οἰκογένεια ἐκτὸς ἀπ' αὐτὴ ποῦ ἐφτείαξα ὁ ἴδιος. Κατάγομαι ἀπὸ τὸ μηδὲν καὶ γι' αὐτὸ δὲ θέλω νὰ ξέρω τίποτε ἀπ' αὐτὲς τίς μπερδευσουλαιῆς ποῦ λέγονται κώδικες τῆς μονομαχίας. Αὐτὰ ἔχω κύριοι νὰ σὰς πῶ!

Οἱ μάρτυρες ἐσηκώθησαν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς δύο, πέρνοντας τόνο πολὺ σοβαρό, μὲ κάποιον ἔξαψη, ἂν καὶ πάντοτε μετὰ σεβασμοῦ (ἦτο ἓνας ἑκατομμυριοῦχος μὲ μυστηριώδη προέλευση) παρετήρησε.

— Λοιπόν, κυριε Ἀλέξαντρο Κομέθ, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σὰς τὸ πῶ...

— Πέστε ὅτι θέλετε. Ἀλλὰ μετρημένα τὰ λόγια σας γιατί ἀρπάζω τὴν ἄλλη μοτιλία.

— Λοιπόν—ἐπανέλαβεν ὁ ἄλλος σηκώνοντας τὴ φωνή—ἐσεῖς, ὁ Ἀλέξαντρος Κομέθ, δὲν εἶσθε ἱππότης!

— Ἴππότης; Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Οὔτε κουβέντα, κύριοι! Ἀσφαλῶς δὲν εἶμαι ἱππότης. Πότε καὶ ποιὸς μ' ἔκαμε ἱππότη; Ἐγὼ εἶμαι φτιαγμένος γαϊδουρολάτης καὶ ὄχι ἱππότης. Κι' αὐτὸ πολὺ. Οὔτε μὲ γαῖδαρον δὲν κουβαλοῦσα τὸ κολατσὸ σ' ἐκείνον ποῦ ἔλεγαν πατέρα μου, ἀλλὰ μὲ τὰ πόδια, μὲ τὰ πόδια, περπατώντας. Εἶναι καθαρὸ τῶρα πῶς δὲν εἶμαι ἱππότης; Ἴπποτισμός; Ἴπποτισμός

Ο ΚΥΚΝΟΣ

Πολλοὶ ἀναγνώστες μᾶς ἔγραψαν, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἱστορικῶν τοῦ Νουμᾶ, νὰ δημοσιεύσωμε τὸ ἀλησμόνητο αὐτὸ τραγοῦδι τοῦ Περούλη. Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ πρωτοδημοσιεύθηκε στὸν ἀριθ. 167 τοῦ Νουμᾶ, 9 Ὀκτωβρίου 1905.

Ἦθελα κύκνος νὰ γενῶ
Ν' ἀρθῶ στὸ περιγιάλι
Στὰ μυρισμένα ἀνάμεσα
Λουλούδια νὰ κρυβῶ,
Καὶ σὰν διαβαίνεις νὰ πετῶ
Στὴν τρυφερῆ σου ἀγκάλῃ
Νὰ παίρνω ἀπὸ τὰ χεῖλή σου
Ἐνα φιλὶ ἀκριβό.

Καὶ τὰ φτερά ἢ ἀγάπη σου
τ' ἀδύνατα νὰ βιάσῃ
Ποῦ ν' ἀνεβῶ στὰ σύγνεφα
Στὰ βάρη τ' οὐρανοῦ,
Κι' ἀκόμα πῶς ψηλότερα
Ἐκεῖ ποῦ στίνει ἢ πλάση
Νὰ πάγω νᾶβρω τὴν πηγῆ
τ' ἀθάνατου νεροῦ.

Καὶ νὰ στὸ φέρω νὰ τὸ πιεῖς
Ἀθάνατη νὰ γένης,
Βασίλισσα πεντάμορφη
Ὅσο δὲ βάζει ὁ νοῦς.
Κι ἐμένα ὁ τάφος ἄς δεχθῇ
Μὰ σὺ πάντα νὰ μένης
Τοῦ κόσμου τὸ προσκύνημα
Σὲ χρόνους μακρυνούς.

ΣΠΡ. ΠΕΡΟΥΛΗΣ

σὲ μένα; Ἄντε ἀδερφέ! Δὲ ντρεπόμαστε. Ἀκοῦς ἱππότης, ἐγὼ;... ἱππότης;

— Πᾶμε! εἶπε ἓνας ἀπ' τοὺς μάρτυρας εἰς τὸν ἄλλον. Ἐδῶ δὲ γίνεται τίποτε. Ἀλλὰ σεῖς, κύριε Κομέθ, θὰ ὑποστήτε ὅλας τὰς συνεπειὰς αὐτῆς ἀχαρηκτιχοῦ διαγωγῆς σας.

— Σύμφωνος, μέινετε ἡσυχοί, σὰς παρακαλῶ. Ὅσο γιὰ κείνον, γιὰ τὸν κύριον ἱππότη ποῦ τοῦσπασα τὸ κεφάλι, σὰς ἐπαναλαμβάνω ὅτι σὰς εἶπα πρὸ ὀλίγου. Πῆτε του νὰ μοῦ στείλῃ τὸ λογαριασμὸ τοῦ γιατροῦ καὶ εἰς τὸ ἔξις νὰ προσέχῃ τὰ λόγια του. Ὅσο γιὰ σὰς, ἂν

καμμιά φορὰ—ὅλα συμβαίνουν—λάβετε ἀνάγκη ἀπὸ κανέναν ἄνθρωπον χωρὶς ἱποτικῆ ὑπόληψη, καὶ χρειασθῆτε αὐτὸν τὸν ἀγροῦχο ἑκατομμυριοῦχο, τὸν Ἀλέξαντρο Κομέθ, τὸν ἀπολύτως ἐστερημένον ἱπποτισμοῦ, μπορεῖτε νὰ ρθῆτε σὲ μένα καὶ νὰ εἰσθε βέβαιοι ὅτι θὰ σὰς περιποιηθῶ ὅπως ἔχω περιποιηθῆ καὶ περιποιηθῆμαι ὅλους τοὺς ἱππότες!

— Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν ὑποφέρεται. Πᾶμε! ἐμφυδύριεν ἓνας ἀπὸ τοὺς μάρτυρας.

Καὶ ἔφυγαν.

(Ἀκολουθεῖ)

ΕΙΝ ΠΕΛΙΝ

Λ Α Σ Π Η

Αυτό το πρωινό ο δάσκαλος Νικόλα Νόνιν ξύπνησεν αδιάθετος πάλι. Το κεφάλι του ήταν βαρύ, τάντικείμενα στο δωμάτιο, μαζί με τους τέσσερες τοίχους του, στριφογυρίζαν πάλι γύρω του και τόν έσερναν σε κάποια μαύρη άβυσσο. Μια όδυνηρή αρρώστεια παρέλυε το κορμί του και του φαινόταν, πώς όλες του οι αρθρώσεις ξεχώρισαν και πώς ή μέση τους από στιγμή σε στιγμή θα ξεκολλούσε. Στο στόμα του ανέβαινε κάποια πικράδα κι' όλοένα κάτι άναδευόταν άνοστο στο στομάχι του.

Ψές, όταν έπεσε, ένοιωθε πώς ήταν τόσο καλά, τόσο γερός.

Στην άρχη ο Νόνιν δέν έδωσε προσοχή στην αδιαθεσία του αυτή, γιατί υπόθεσε πώς θα ήταν από το πιτσι. Μά όταν θυμήθηκε πώς όλην την ήμέρα και το βράδυ δέν ήπια τίποτα, τόν έπηρε κάποιος φόβος.

—Τί να πεί αυτό; Σκέφτηκε. Θα πεθάνω τάχα; Ο θάνατος πότε-πότε τόσο ξαφνικά κι' άθόρυβα έρχεται.

Και σάν άπλωσε τó χέρι του στην καρδιά, πάσκισε να δει αν τάχα άκόμα χτυπούσε.

—Ένα... δύο... τρία! Μέτρησης τούς παλμούς της.

—Τέσσαρα... τέσσαρα... τέσσαρα! περιμένε ν' άκούση, μά ή καρδιά του δέν έδωσε τέταρτο παλμό. Ο δάσκαλος ειδη πώς αυτή έπαψε πια να χτυπά.

—Πεθαίνω, ναι, πεθαίνω! σκέφτηκε πάλι. Καί, καθώς ήταν πλαγιασμένος στη ράχη του, στηρίχθηκε στους άγκωνές του, προσπάθησε να όρθωθί και φοβισμένα φώναξε, με τά μάτια στηλωμένα στην πόρτα:

—Βοήθεια!

Μά ή φωνή του, ψιλή κι' αδύναμη, πνίχτηκε στο λαρύγγι του και στο μεγάλο δωμάτιο κάτι άντήχησε σαν υπόκουφη κι' άσχημη βουή.

Ο ήχος αυτός της ίδιας του φωνής του φάνηκε σαν ξένος, άλλόκοτος και γελοίος. Ο δάσκαλος έριξε τó βλέμμα όλόγυρά του, κοίταξε τó παραθύρι, απ' όπου πηχτό όρμούσε τó φως της αυγής και χαμογέλασε μέσα του. Λίγο πιο ύστερα σάν άφησε τó κεφάλι του να πέση πάλι πάνω στο προσκέφαλο, άρχισε να σκέφτεται:

—Γιατί φωνάζω; —ρωτήθηκε.—Γιατί φωνάζω και ποιόν φωνάζω; Κι' αν πεθάνω, ποιός θα μπορέση να με βοηθήση; Ποιός;!... Θα πεθάνω και πάει! Ο δάσκαλος Νικόλα τέλειωσε τó δρόμο της ζωής του και γλύτωσε από τόν έναντό του, και οι άνθρωποι γλύτωσαν απ' αυτόν. Χαχαμογέλασε πάλι. Τί είναι οι άνθρωποι για μένα και τί είμαι εγώ γι' αυτούς; Τίποτα... τίποτα—ναι! Μά στο φόβο μου άπάνω σε ποιόν εγώ έκανα έκκληση για να με μισηση; Στους ανθρώπους; Έγώ γι' αυτούς μπορει να μην είμαι και τίποτα, μά οι άνθρωποι είναι χρησιμοι σε μένα. Ναι!... Ποιός θα τρέψη τή φιλοδοξία μου, τά όνειρά μου;...

Ο δάσκαλος συνοφρυώθηκε. Τράβηξε κατόπι την παλιά σκονισμένη κουρτίνα του παραθυριού, πού ήταν στην άκρη του κρεβατιού του και κοίταξε όσω άνάμεσα από τ' άκάθαρα τζάμια του. Τό άχαρο φτινοπωρινό τοπειό του χωριού, τού φάνηκε άσχημο όσο ποτε ως τά τώρα. Γυμνά, χωρίς φύλλα, τά δέντρα, πού στα κλαδιά τους πετούσαν κοράκια. Συννεφιασμένος ούραγός, βουρκαμένος, πέρα μόνο πίσω από τόν όρίζοντα λίγο άνοιχτός και

... λάσπη. Άπαίσια, πηχτή, μαύρη, κολητική, αδιάβατη χωριάτικη λάσπη, πού μέσα της βυθιζόταν τó πών: σίπια, άνθρωποι και ζώα. Μές απ' τή λάσπη αυτή από καιρό σε καιρό, αριά, προσεχτικά, σα να βυθιζόταν σ' αυτήν και μονολογώντας, περνούσε κανένας χωριάτης ή καμιά γριά, ντύμένοι με τά κυριακάτικα τούς και χάνονταν κάτω απ' τó μικρό υπόστεγο της εκκλησιάς.

Από εκεί ακατάπανστα άπλονώταν ή βραχνιασμένη φωνή της ραγισμένης καμπάνας και στην ύγρη άτμοσφαιρα άντηχούσαν ταπεινά οι θεϊκοί της ήχοι.

—Τί λάσπη, πού να πάρ' ό διάολος, τί λάσπη! Είπε φωναχτά ο δάσκαλος και, σάν πήρε ένα βιβλίο από την ντουλάπα πού ήταν στην Ίκρη, άρχισε να τó φυλλομετρά.

Στην αυλή όσω άκούσθηκε καθάγια παιδική φωνή, πού ήσυχά και συλλαβιστά διάβαζε Κατήχηση, χωρίς άλλο.

—Δά-σκα, σκα-λε, δά-σκαλε, ά-γα, άγαπη-μένε... δάσκαλε άγαπημένε...

Ο Νόνιν τέντωσε τάρτι του νάκούση και γέλασε.

Κ' ή φωνή, ύστερ' από λίγο, ξανάρχισε χαρούμενα και ζωηρά να τραγουδά:

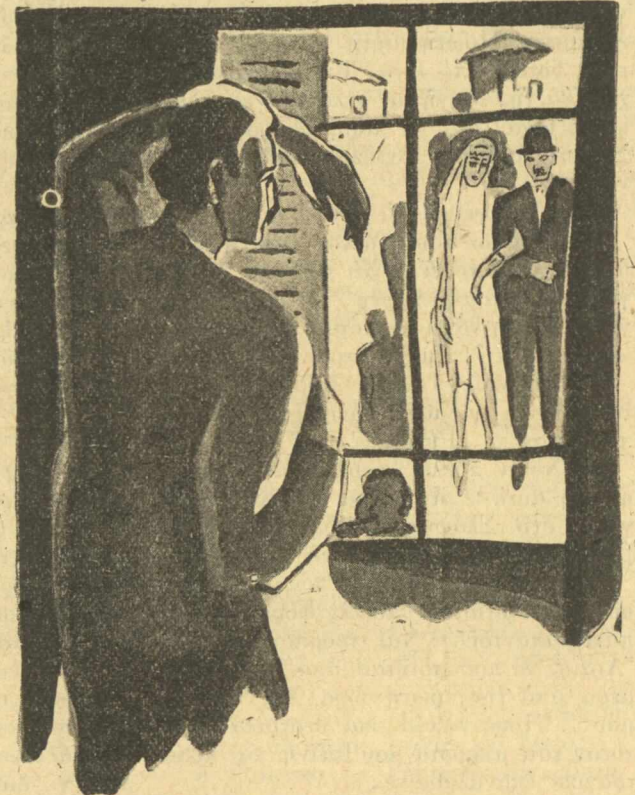
Δά-σκα-λε άγαπημένε,
Δάσκαλε άγαπημένε!

Και σιγά-σιγά χάθηκε. Φάνηκε τού Νόνιν, πώς κ' ή παιδική αυτή φωνούλα επνίχτηκε κάπου μέσ στην αδιάβατη λάσπη. Τώς άρχισε να σκέπτεται πάλι ο Νόνιν.

—Και ή Σλάφκα πνίχτηκε στη λάσπη, άθελά του, σκέφτηκε. Ναι...

Άφάνταστη άγωνία κατέλαβε τó Νόνιν. Τό πρόσσωπον της Σλάφκας παρουσιάστηκε όλοζώντανο μπροστά του κ' άρχισε με τή σειρά να τού θυμίζη ένα ευτυχισμένο παρελθόν. Ίσαμε χτες άγαπούσε αυτός τή Σλάφκα κ' εκείνη τόν άγαπούσε. Η Σλάφκα δέν είναι και πολν όμορφη, μά είναι συμπαθητική και ζωηρή κοπέλα, ζλαφριά σαν πουλί, με μαύρα ζωηρά μά-

τια, πού δέν ξανάειδε άλλα. Ο Νόνιν καμιά φορά δέν μποροϋσε να καταλάβη πώς, πρώτα-πρώτα, έρωτεύτηκε τή Σλάφκα και γιατί. Μά πολν καλά θυμάται τή στιγμή πού για πρώτη φορά της ξεμυστηρέυτηκε όλη του τήν άγάπη, μ' όλο πού και πριν γίνει αυτό, όλος ο κόσμος τ'όξαιρε πώς αυτός είναι έρωτευμένος

Ο Νόνιν κρυμμένος πίσω από τó παράθυρο...

μαζί της. Και πάντα όταν μιλούσε γι' αυτήν, οι φίλοι του τού έλεγαν: «Δάσκαλε, τó πέτυχες τó λαυράκι».

—Τί άνόητη ιστορία, με πόσο άχαρο τέλος! Άναστέναξε ο Νόνιν.

Ήταν τó περασμένο φτινόπωρο, όπως τώρα. Ο Νόνιν, όπως πάντα, πήγε ναρός στο σχολείο, σίγουρος πώς θα τήν ευρισκε κεί, όπως κάθε μέρα, μά τώρα άποφασισμένος πια να της τó άποκαλύψη. Είχε λογαριάσει όλες τις πιθανές περιπτώσεις και είχε κανονίσει για τήν κάθε περίπτωση τή σχετική ένέργεια.

Θυμάται ο Νόνιν πόσο αδύνατο ένοιωθε

τὸν ἑαυτὸ του νὰ κρούη τὴ φοβερὴ τα-
ραχὴ, ποὺ τὸν εἶχε καταλάβει ὅταν ἀνέ-
βαινε τὰ πέτρινα σκαλιὰ τοῦ σχολείου καὶ
πόσον καιρὸ συλλογιζόταν στὴν πόρτα
μροστὰ τῆς αἴθουσας. Καὶ ὅταν μπῆκε
μέσα δὲν μπορούσε ν' ἀκούσῃ οὔτε τὰ
ἴδια του λόγια τῆς «καλημέρας» του. Μὰ
κ' ἡ Σλάφκα ταράχτηκε καὶ ντράπηκε.
Γιὰ πολὺν καιρὸ κ' οἱ δύο τους δὲν εἶχαν
τί νὰ ποῦν, οὔτε τολμοῦσαν νὰ ἰδωθοῦν
κατάματα. Πρῶτὴ αὐτὴ κάτι τὸν ἐρώ-
τησε, ὅστερ' ἀπὸ λίγο. Ἐκείνος κάτι ἄρ-
χισε νὰ τῆς διηγῆται γελαστὰ κ' ἀδιά-
φορα τάχα, γιὰ νὰ πάρῃ θάρρος, μὰ ἡ
Σλάφκα ἀπότομα τὸν ἔκοψε καὶ τοῦ φώ-
ναξε:

— ὦ, τί ψέμα! Τί ψέμα!

Καὶ πήδησε χάριτωμένα. Ἔτσι ἦταν ἡ
ἀρχὴ! Δὲν μπορεῖ νὰναί ἄλλοιως... Μὰ
γιατί τάχα αὐτὴ πρῶτὴ νὰ κἀνῃ ἀρχὴ,
γιατί; Αὐτὴ νάχει περισσότερο θάρρος ἀπὸ
κεῖνον; Αὐτὴ... μὰ τιποτένια κοπέλλα!

— Ναί, ναί... ἐκείνη πρόστρυχα κοξε-
ταριζόταν... γιομάτῃ πονηριὲς καὶ προσ-
ποιοῦνταν... Γυναίκα!

Ὁ Νόνιν πολλὰς φορὰς ἐπανέλαβε τὴ
φράση αὐτὴ κ' οἱ σκέψεις του τυλίχτηκαν
γύρω στὴ Σλάφκα, σὰ δίχτυ γύρω σὲ
βάτο, χωρὶς νὰ μπορούν νὰ ξετυλιγοῦν.

— Εἶναι ἀλήθεια τάχα πὼς προσποι-
οῦνταν; Ρωτιόταν πολλὰς φορὰς... Καὶ
πάντα ἀπαντοῦσε: Ναί, προσποιούνταν...
Ἄρχισε νὰ προσποιῆται ἀπὸ τὴν πρῶτὴ
μέρα, ἀπὸ τὴν πρῶτὴ ὥρα τῆς ἀγάπης
μου... Πόσο γελοῖα καὶ θεατρικὰ στε-
κόταν τότε μπροστὰ μου ἐκείνη, καὶ πόσο
τραγικὰ ἐπαναλάβαινε:

— ὦ, τί ψέματα! τί ψέματα!

Ὁ Νόνιν ξαναύρισε πάλι στὶς ἀνα-
μνήσεις κείνης τῆς στιγμῆς καὶ τὸ δίχτυ
τῶν σκέψεών του τίλιξε καινούργιο βάτο,
ποὺ γύρω του ὄφες στριφογύριζε, χωρὶς
ν' ἀποσπαστῆ.

— Ἀνοήσιες! Μίλησε δυνατά.

Ἡ λέξη αὐτὴ ἔκανε νὰ ξανατηθήσουν
οἱ ἀναμνήσεις του... Νὰ ἡ σκηνή, ἡ γε-
λοῖα σκηνή τοῦ θριάμβου τοῦ ἔρωτά του.
Ἡ Σλάφκα ἀδιάκοπα ἐπαναλάβαινε.

— Λές, ψέματα!

— Ὁχι, δεσποινίς, δὲν λέω ψέματα!
Καὶ ὀρθώθηκε στὰ πόδια του ὁ Νόνιν.

— Ψέματα!

— Ὁχι!

— Ψέματα.

— Ὁχι! Χτυπάει τὸ πόδι του καὶ κάνει
πὼς τὴν τρομάζει. Ἐκείνη φεύγει, αὐτὸς
τὴν κνηγᾷ, τὴ φτάνει καὶ τρελλὰ τὴν
ἀγκαλιάζει...

— Ναί... ναί... Μονολογοῦσε ὁ Νόν-
νιν... Τὴν ἀγκάλιασε κ' ἐκείνη ἄλλαξε,
ἀνατρίχιασε, ἔκρουσε τὸ ἑξάισιο πρόσωπο
στὰ ὄμορφα χέρια τῆς καὶ συμμαζεύτηκε
... Οἱ ἔχιδνες ἔτσι κάνουν... Ἀγκαλιά-
ζουν τὰ θύματά τους καὶ τοὺς ροφοῦν
τὸ αἷμα.

Θυμᾶται ἀκόμα ὁ Νόνιν, μὲ πόση θέρμη
τῆς ψιθύριζε: «Σάγαπῶ, τρελλὰ σὲ ἀγαπῶ,
μικρὴ μου Σλάφκα, Σλάβο μου!»!

Κ' ἐκείνη γιὰ πολὺν καιρὸ δὲν ἀπαν-
τοῦσε. Ἐκρουσε μόνο τὸ πρόσωπό τῆς στὰ
χέρια, ἔτρεμε καὶ σώπαινε.

Πολὺν καλὰ ἀκόμα θυμᾶται μὲ πόσο
κουρασμένη φωνὴ τῆς μίλησε:

— Κλαῖς, Σλάφκα;

Ἡ Σλάφκα ἀνατρίχιασε μὲ μιᾶς καὶ
τῆς ζέφνυγαν ἀναφυλλητά... Αὐτὸ τὸν
ἐφόβισε. Ἄν ἔμπαιναν αἱ ἄλλοι συνά-
δελφοι;

— Σλάφκα, μὴν κλαῖς! Σὲ λύπησα;...

Σὲ πρόσβαλα μὲ τὸν ἔρωτά μου;... Σχῶρα
με, παιδί μου!...

Οἱ σκέψεις τοῦ Νόνιν σταμάτησαν γιὰ
πολὺν καιρὸ γύρω στὴ σκηνή αὐτῆ. Πὼς
τὴν παρακαλοῦσε, πόσο ἤθελε κ' ὁ ἴδιος
του νὰ κλάψῃ! Πὼς κατόπι πῆρε θάρρος,
πὼς ἐκείνη τράβηξε τὰ χέρια ἀπὸ τὸ
πρόσωπό τῆς, χαμογέλασε καὶ ἔσκυψε πίσω
ἀπὸ τὸ τραπέζι. Ὅλη αὐτὴ ἡ εἰκόνα, ἀκέ-
ρια, ἀλλόκοτα χρωματισμένη μὲ τίς σκο-
νισμένες διακοσμῆσεις τῶν μαθητῶν, ζων-
τάνεψε μπρὸς του. Μὲς στὴν εἰκόνα αὐτῆ
ἔβλεπε κείνος τὴν ταραγμένη καὶ φοβι-
σμένη σιλουέττα του, νὰ στέκῃ ἀμήχανα
μπρὸς στὴ συμπαθητικὴ μαυρομάτα, ὀλο-
κόκκινη ἀπὸ ντροπῆ...

— Χμ, χαμογέλασε πάλι ὁ Νόνιν. Σὺν-
ἀξιολύπητος σκλάβος εἶχα ταπεινωθῆ μπρο-
στά τῆς, κατέκρινα καὶ καταριόμουν τὸν
ἑαυτό μου καὶ μετάνοιωνα φοβερὰ γιὰ
τὴν πράξη μου αὐτῆ... Κ' ἐκείνη; Θυ-
μᾶμαι ἀκόμα, πὼς στὰ μάτια τῆς οὐτ' ἕνα
δάκρυ γιάλιζε. Δὲν ἦταν κλαμένη. Προσ-
ποιῦνταν αὐτῆ, γεμάτῃ πονηριὲς, ἔκανε
τὴ συγκινημένη τάχα.

Καὶ ἀπ' τὴ φαντασία του πέρασαν ξά-
στερα, ὅσο ποτέ, ὅλες ἐκείνες οἱ σκηνὲς

καὶ εἰκόνας, ποῦ τοῦ ἦταν τόσο ἀγαπη-
μένες! Πόσην ὑποκρισία, πόσες γυναικίες
πονηριὲς εὗρισκε τώρα σ' ὅλα αὐτὰ... Τοῦ
ἔλεγε κείνη, πὼς τὸν ἀγαπᾷ καὶ σύγ-
καιρα ἔγραφε ἔρωτικά γράμματα γιὰ τὸν
ἀπαίσιον ἐκεῖνο ἄνθρωπο, ποὺ μαζί του
σήμερα θὰ στεφανωθῆ, αὐτὸν ποὺ ἔψεγε
καὶ κοροῦδευε.

— Τυλίχτηκα σὲ μεγάλα ψέματα, πολὺ
μεγάλα! Πὼς ἔγιναν ὅλα αὐτὰ; Πὼς
ἔγιναν; Νὰ τί δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω...

Πέρα κάτ' ἀπ' τὸ χωριό, ξαφνικὰ ἀκού-
στηκε τὸ φιλό καὶ σερτὸ σφύριγμα κλα-
ρίνου. ὅστερ' ἀπ' ὀλίγο βρόντησε τύμπανο.
Ὁ θόρυβος κ' οἱ φωνὲς αὐτὲς σιγὰ-σιγὰ
δυναμώναν.

Ὁ Νόνιν ἀνατρίχιασε. Ἄρχισε ὁ γάμος
τῆς Σλάφκας.

— Ὁνειρο δὲν εἶναι; Δὲν ὄνειρεύομαι;
Ρωτήθηκε.

Δὲν ὑπάρχουν πιά οἱ ἴσαμε χτὲς χα-
διάρες ἐλπίδες, οἱ ὀλοζώντανοι ρεμβασμοί,
ποὺ πετοῦσαν ψηλὰ τυλιγμένοι μ' ἕναν
τέτοιον ἔρωτα; Κατάρρευσαν;

Ζήλια καὶ προσβολὴ ἄρχισε νὰ τρώῃ τὸ
δάσκαλο καὶ στὴν ἀνημπορία του αὐτὴ
δὲν ἤξαιρε τί νὰ κἀνῃ.

— Νὰ τὴν σκοτώσω ἢ νὰ τὴν κλέψω
ἀπὸ τὸ γάμο, ὅστερ' ἀπὸ τὸ στεφάνωμα;
Σκέφτηκε. Κ' ἡ ἀδύνατη ὑπαρξὴ του βυ-
θίστηκε σὲ ρεμβασμούς...

— Αὐτὴ τάχα δὲν εἶναι γελασμένη! Δὲν
ἔπεσε τάχα θῦμα κάποιος ἀπάτης! Ὁχι
λοιπόν, ἐγὼ πρέπει νὰ τὴν σώσω! Νὰ,
ἄρραβωνιάστηκε μόλις πρὶν ἀπὸ μιὰ
βδομάδα. Ἀραβωνιάστηκε μιὰ μέρα,
ὅστερ' ἀπὸ τὸ πιὸ εὐτυχημένο μου ραν-
τεβοῦ μαζί τῆς. Πὼς τόκανε αὐτὸ ἐκείνη!
Ὁχι λοιπόν, αὐτὴ εἶναι θῦμα! Μπορεῖ
νὰ μὲ θέλει, μπορεῖ νὰ ποθῆ τὴν ψυχὴ
μου, τὸ χέρι μου! ὦ, νὰ πάρ' ὁ διάολος,
θὰ κάνω κάνα θάμα!

Κ' ὁ δάσκαλος σὰ ντύθηκε κ' ἔρριξε
πάνω τὸν τὸ παλτό, ἄρχισε βιαστικὰ καὶ
νευρικὰ νὰ βηματίζῃ στὸ δωμάτιο, βαν-
καλιζόμενος μὲ τὸ ἐλκυστικὸ ὄνειρο νὰ
γίνῃ ἦρωας: νὰ κλέψῃ τὴ Σλάφκα ἢ νὰ
τὴν σκοτώσῃ!

— Ἀντίο καρδιά καὶ λογική, τώρα χει-
ρίζομαι δύναμη. Καὶ δύναμη θὰ βρῶ.

Σταμάτησε στὴ μέση στὸ δωμάτιο. Ὁρ-
θώθηκε κορδαμένος καὶ τοῦ φάνηκε πὼς
ψήλωσε, ψήλωσε... Μὰ μὲ μιᾶς ζαλί-

στηκε, τὰ μάτια του θάμπλωσαν, τὰ πό-
δια του ἔτρεμαν καὶ σιγὰ-σιγὰ ἄρχισαν νὰ
κλονίζονται κάτω ἀπ' τὸ κορμί του. Σά-
πλωσε στὸ κρεβάτι κ' ἔκλεισε τὰ μά-
τια του.

— Εἶμαι ἄρρωστος, εἶμαι ἄρρωστος;

Ἐξω, στὴν ὑγρὴ ἀτμοσφαῖρα, ἀκού-
στηκε πάλι ἡ βραχνὴ φωνὴ τῆς ραγισμέ-
νης καμπάνας. Στὸ φτωχὸ τὸ δάσκαλο
φάνηκε πὼς κ' αὐτῆ, ὅπως τὸ πᾶν, εἶ-
ναι βυθισμένη στὴ φοβερὴ λάσπη καὶ ἀγω-
νιᾶ κάτ' ἀπ' αὐτὴν.

Τὰ ὄργανα κάτω στὸ χωριὸ δυνάμο-
ναν. Τὸ κλαρίνο θορυβώδιστα τσίριζε καὶ
τὸ τύμπανο ἀργὰ καὶ μονότονα κροτοῦσε.

Ἄδύνατος κ' ἄρρωστος ὁ Νόνιν πλά-
γιαζε. Ἐφαναζόταν πὼς εἶναι βυθισμέ-
νος στὴν ἀπαίσιον ἐκείνη χωριάτικη λά-
σπη καὶ πὼς βυθίζεται βαθιά... Στὴν
ἐρεθισμένη του φαντασία θαμπὰ ἀναδεν-
όταν ἡ χαμένη του νιότη... Χαμένη...

Ναί, χαμένη! Αὐτὸς πολὺ ἐπόθησε, πολὺ
ὑπόφερε, πολὺ ἀγάπησε, πολλὰ ἔμαθε...

Μὰ ποῦ εἶναι ὅλα αὐτὰ; Καταπίσθηκε
μὲ τίποτα καὶ τί ἔκανε; Τίποτα, οὔτε γιὰ
τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε γιὰ τὸν ἑαυτό του...

Σὲ κάθε του βῆμα, σὲ κάθε του προσπά-
θεια, ἀντὶς νὰ βρεθῆ ὄξω, ὀλοένα καὶ πιὸ
βαθιά βυθίζόταν στὴν ἄσημη αὐτὴ λά-
σπη τῆς ζωῆς... Οὔτε ἕναν του πόθο
δὲν ἐπραγματοποίησε, οὔτ' ἕνα ἔργο δὲν

ἔφερε σὲ πέρας γιὰ τοὺς ἄλλους, οὔτε ἕνα
λεπτὸ τῆς ζωῆς του δὲν ἀφιέρωσε γιὰ
τὸν ἑαυτό του... Ἠλείριζε καὶ κοροῦ-
δευε ὅλους, ἐνῶ κ' ὁ ἴδιος ἦταν ὁμοιος

τοὺς: ἀδύνατος, ἰσχνὸς καὶ δειλὸς... Νὰ
ἡ Σλάφκα... Τὴν ἀγαποῦσε αὐτὸς καὶ
μποροῦσε νὰ τὴν πάρῃ... Μὰ τί ἔγινε;

Κάποιος χτύπησε τὴν πόρτα.

Ὁ δάσκαλος πήδησε τρομαγμένος καὶ
ἀσυναίσθητα φώναξε:

— Ἐμπρός!

Ἄνοιξε ἡ πόρτα καὶ, μιὰ-μιὰ, μπῆκαν
δύο ἀδύνατοι καὶ μιὰ παχιά δασκάλα καὶ
πίσω τους ὁ κοιλαρᾶς διεθυντῆς, κόκκι-
νος μὲ κοντά, γιομάτα λάσπες, παντελό-
νια, μὲ τριμμένη παλιά ρεντιγκότα, κω-
μικὰ τσαλακωμένη.

Ὁ Νόνιν ταράχτηκε ἀπὸ τὴν ξαφνικὴ
αὐτὴ ἐπίσκεψη καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ κἀνῃ.

Οἱ δασκάλες τὸν περικύλωσαν καὶ σὺν
ἔσκυψαν τὰ πουντραρισμένα τους πρό-
σωπα, ἄρχισαν, ἢ μιὰ ὅστερ' ἀπ' τὴν

ἄλλη νὰ τοῦ μιλάνε καὶ νὰ τὸν ρωτοῦν.
—Ἐ-ἔ, κύριε Νόνιν, τί χάλια εἶναι αὐτά!... Σήμερα γάμος στὸ χωριὸ καὶ σὺ δὲ σηκώθηκες ἀκόμα;

—Εἶμαι ἀδιάθετος, ἀπάντησε ὁ Νόνιν καὶ αἰσθάνθηκε φοβερὴ δυσαρέσκεια.

—Ξαίρουμε τὴν ἀρρώστια σου... μὰ κάνε καρδιά! Καὶ ἡ παχιά δασκάλα χαλάνισε μὲ μισόκλειστα μάτια καὶ πλατιά ἀνοιγμένο στόμα.

Τὰ χάχανα αὐτὰ πείραζαν τὸ Νόνιν, μὰ χαμογέλασε. Καὶ μέσα του σκέφτηκε: Νὰ ποῦ δὲν εἶμαι λεύτερος νὰ τοὺς διώξω... Καὶ σὰν εἶδε τὰ λασπομένα τους παπούτσι πειράχτηκε περισσότερο.

Ὁ διευθυντὴς μὲ τὰ κοντὰ παντελόνια μίλησε μὲ τὴ βραχνή φωνή του.

—Δάσκαλε, κανένας δὲν πεθαίνει ἀπ' τὴν ἀρρώστια αὐτή!... Ἡ Σλάφκα παντρεύτηκε—ἄς παντρεύτηκε. Στ' ἀνάθεμα! Κοπέλλες πολλές, νάτες—ἔδειξε μὲ τὸ μάτι τὶς δασκάλες—ἄσχημες εἶναι;

—Ἄ, σὰς εὐχαριστοῦμε, σὰς εὐχαριστοῦμε, κύριε διευθυντή, ἀπάντησαν μαζί οἱ δασκάλες καὶ ὑποκλίθηκαν χαριτωμένα.

Κι' ὁ Νόνιν χαμογέλασε. Μὰ ἔνοιωθε μέσα του τόση στενοχώρια, τόση δυσαρέσκεια. Κοίταξε τὸ χοντρό του μπαστοῦνι στὴ γωνιά καὶ σκέφτηκε: νὰ σηκωθῶ, νὰ τὸν ἀρπάξω!

Ἡ παχιά δασκάλα γύρισε πάλι στὸ Νόνιν.

—Κύριε Νόνιν, μπαρεῖς νὰ μᾶς ἐξηγήσεις πὼς ἔγινε ὅλη αὐτὴ ἡ δουλειά;... Ἄλλοκοτο, ἄλλοκοτο πρᾶμα!

—Ποιὰ δουλιὰ;

—Ἐ, κάνεις πὼς δὲν καταλαβαίνεις...

Ὁ Νόνιν δὲν ἀποκρίθηκε.

—Ἐμένα μού τὰ εἶπαν... Κι' ἐγώ, δὲν μπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε, πόσο ἀπόρροια...

Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ ἄξιον ἀπορίας, ἀπάντησε ὁ διευθυντής. Τὴν ἀγαποῦσε ὁ Νόνιν, παντρεύτηκε τὸν Βαμπάνωφ... Αὐτό, ξαίρεται, εἶναι ὀλότελα φυσικό, βρίσκεται στὴ φυσικὴ σειρά τῶν πραγμάτων... Ὀλότελα λογικό.

—Ἄ, πὼς ἔτσι, πὼς τόσο λογικό, κύριε διευθυντή, εἶπε ἡ πιὸ ἀδύνατη ἀπὸ τὶς δασκάλες. Καθόλου δὲν ὑπάρχει λογικὴ ἔδω, μὰ ἀπλῶς...

—Αἴσθημα, θὰ πῆς;

—Ἄ, αἴσθημα! Θεὸς φυλάξει!

Οἱ ἄλλες δύο γέλασαν.

Οὔτε λογικὴ, οὔτε αἴσθημα ἀπάντησε ἡ παχιά δασκάλα, μὰ ἀνοησίες... Νὰ τί γίνεται: ὁ Βαμπάνωφ εἶναι, λέει, ἐργατικὸς ἄνθρωπος, φρόνιμος, δὲν κάνει θόρυβο, ὅπως μερικοὶ χόχηδες... Ἐχει καὶ λεφτά... Θὰ ζήσω ὁμορφα μαζί του. Δὲ θὰ γυρίζω ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ, νὰ γίνωμαι περιέγελο καὶ νὰ μὴν ἔχω καμμιά φορὰ δικό μου σπίτι καὶ ἡσυχία. Ὄστε νὰ ὄνειρεύεται ὁ Νόνιν καὶ νὰ πετᾷ στοὺς δυνατώτερους ἀέρες, ὁ Βαμπάνωφ ἔχει σπείρει ἓνα περιβόλι ἀπὸ κάμποσες δεκάρες...

—Κι' ἔχει δίκαιο! Ἐτσι εἶναι αὐτό, ἀπάντησε ὁ διευθυντής.

—Ἀνοησίες! Εἶπε ἡ μιὰ ἀπ' τὶς δεσποινίδες.

—Πὼς ἀνοησίες; Ἐσεῖς μιλάτε, μὰ δὲ κρίνετε. Ὁ Νόνιν εἶναι πολὺ ὁμορφος γιὰ νὰ τὸν ἀγαπήσῃ κανένας, γιὰ νὰ τὸν ἐρωτευθῆ. Νάτος, ἡ μεγάλη του ἀφέλεια μπορεῖ νὰ τὸν κινή παιδί. Ὁ Βαμπάνωφ εἶναι ἄλλος. Ὁξω ποῦ εἶναι πολὺ ὁμορφος γιὰ νὰ νὸν ἀγαπήσῃ κανένας, εἶναι τρεῖς φορὲς πιὸ ὁμορφος νὰ τὸν πάρῃ γι' ἄντρα. Τίποτα τὸ ἀνόητο δὲν ἔχει πάνω του. Ἐχει λεφτά, δὲν τὰ σκορπάζει, δουλεύει σὰ βόδι, κρατάει κυψέλες, ἔχει περβόλια... Ὅλα αὐτὰ εἶναι λογικὴ. Γιατί δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερη ἀνοησία ἀπὸ τὸ νὰ νομίζῃ κανένας πὼς τὸ μυαλό χρειάζεται μονάχα γιὰ νὰ τὸ ἐπιδεικνύῃ μπροστὰ στοὺς ἄλλους...

—Ναί, μὰ αὐτὸς εἶναι ἀπλῶς ἓνας χοντροκέφαλος. Δὲν εἶναι παράξενο ποῦ ἡ Σλάφκα παντρεύτηκε αὐτόν; Αὐτὴ, μὲ τόσες, ὡς χτές, ἀξιώσεις, ἀδιάλλαχτη, περήφανη, μὲ πόθους νὰ πετάξῃ ὡς τὰ οὐράνια... Καὶ τόσο ξαφνικὰ γίνεται διαλλαχτικὴ, λογικὴ, πραχτικὴ... Εἶπε ἐρρονοντας τὰ λόγια τῆς ἡ παχιά δασκάλα καὶ χτύπησε τὸ πόδι.

Ἡ Σλάφκα θὰ μετανοιώσει, εἶπεν ἡ ἀδύνατη συνάδελφός τῆς.

—Αὐτὴ τὸ κάνει αὐτὸ χωρὶς πίεση, χωρὶς βία, δὲν ἔχει νὰ μετανοιώσει, κοίτατε τὴ δουλειά σας.

—Ὅλοι, ὅλοι κάνουν ἔτσι, εἶπεν ὁ διευθυντὴς γυρνώντας στὶς δασκάλες. Καὶ σεῖς τὸ ἴδιο θὰ κάνετε, ἀξιώτιμες δεσποινίδες! Εἶπε κι' ἄρχισε νὰ γελᾷ ἡθερὰ καὶ δυνατὰ.

—Ποιός, ἐγώ; Εἶπεν ἡ ἀδύνατη, ποτέ...

Λόγο τιμῆς, σὰς λέω, πὼς προτιμῶ νὰ μείνω γιὰ πάντα ἀνύπαντρη, παρὰ νὰ πουληθῶ τόσο φτηνὰ, τόσο ταπεινὰ νὰ γελαστῶ...

—Ὁ, ὦ, γιὰ τίποτα στὸν κόσμον! Εἶπεν ἡ παχιά καὶ τὸ κόκκινο πρόσωπό τῆς γέλασεν, ὀλόγιομο σὰ φεγγάρι.

Ὁ διευθυντὴς ἄρχισε νὰ τὶς πειράζῃ, μαζί μὲ τοὺς δυὸ νεαροὺς συναδέλφους, ποὺ μόλις εἶχαν ἔρθει, ὥσπου στὸ τέλος κᾶλωσαν κι' οἱ δασκάλες θύμωσαν.

Ὁ Νόνιν, μισοπεσεμένος στὸ κρεβάτι,

—Ὅλα, ὅλα βυθίζονται στὴ λάσπη: καὶ ψυχὲς καὶ καρδιὲς καὶ μυαλὰ καὶ ἄνθρωποι καὶ ζῶα, τὸ πᾶν... Αἰώνια ἀθλιότητα, αἰώνια ἄχαρη δουλιὰ, αἰώνιο ἀπαίσιο σύμφυγμα μέσα σ' αὐτὸν τὸν βόρβορο. Οὔτε φτερά, οὔτε ἄπειρο ὑπάρχει... Ἐνῶ ἡ σκλαβωμένη ψυχὴ θέλει νὰ ζήσῃ λεύτερα, πλατιά καὶ γιομάτα... Λεύτερα πλατιά καὶ γιομάτα! Ποιὸ βάθος κρύβουν οἱ λέξεις αὐτές!

Κάτω στὸ χωριὸ μὲ καινούρια τῶρα δύναμη ἀκούστηκε τὸ κλαρίνο, συνοδευ-

Ἀπλωσε τὸ χέρι του στὴν καρδιά.

ἄκουγεν ἀδιάφορα τὶς ἀλαφρὲς αὐτὲς συζητήσεις, τὰ κοροεῦματα αὐτὰ μπροστὰ στὴ ζῶη κι' ἔνοιωθε μιὰ ἀπέχθεια. Οἱ πουντοραρισμένες ἐκεῖνες φυσιογνωμίες κι' οἱ μποῦκλες τῶν μαλλιῶν τους ἔκαναν τρεῖς φορὲς ποῖο ἀνόητες τὶς δασκάλες.

Ἐβλεπεν, ὁ Νόνιν, ἀπ' τὸ παράθυρο τὴ μικρὴ ἔχταση, ἀπ' ὅπου, πατώντας στὴ λάσπη καὶ βλαστημώντας τὸν καιρὸ, περνοῦσαν κάμποσοι διαβάτες, μαζί μὲ τὶς ἀδρὲς καὶ μικρὲς τοὺς ντάμες, ποὺ σήκωναν πάντα τὰ φορέματά τους καὶ σκεφτόταν:

μὲνο ἀπὸ τὸ μονότονο κρότο, τοῦ τύμπανου.

Ὁ Νόνιν ταράχτηκε λὲς καὶ βρόντησε μὲς τὸν ἐγκέφαλό του ἡ φοβερὴ αὐτὴ μουσικὴ.

Οἱ φίλοι του, ὕστερ' ἀπὸ τὰ πειράγματα, τὶς φλυαρίες καὶ τὶς φιλονικίες, γιομάτοι ἐλαττώματα καὶ ἀνοησίες, σηκώθηκαν μὲ μᾶς...

—Νόνιν, ντύσου νὰ πᾶμε στὸ γάμο, εἶπεν ἡ παχιά δασκάλα.

—Δὲ θέλω, εἶπε ὁ Νόνιν, εἶμαι ἄρρωστος.

—Γιὰ τέτοιες, σὲ παρακαλῶ... μικρο-

δουλειές! Νά εἶχα τὰ νειάτα σου! Τὸν χτήπησε στὸν ὄμο ὁ διευθυντῆς κι ἄνοιξε τὴν πόρτα. Δὲ θέλω, ἔ; Ὑστερα ὅμως ἐσένα θὰ κοροϊδεύουν, πού εἶσαι βοητημένος στὸν αἰσθηματισμό, σὰν κανένα γραῖδιο.

— Δὲ μπορῶ ν' ἄρθω, ἀφήστε με!

— Ἐσὺ ξαίρεις.

Καὶ οἱ φίλοι βγήκαν.

Ὁ Νόνιν κάθησε μελαγχολικὸς στὸ παράθυρο.

Τὸ σφύριγμα τοῦ κλαρίνου κι' ὁ κρότος τοῦ τύμπανου ὀλοένα ἐπλησίαζαν καὶ περισσότερο. Πολὺ γρήγορα στοὺς δρόμους χύθηκε τὸ γαμήλιο πλῆθος, βουτώντας στὴ λάσπη καὶ τράβηξε πρὸς τὴν παλιὰ ἐκκλησία. Καὶ νάτοι, ἀπέναντι, πρῶτοι-πρῶτοι οἱ ὄργανοπαῖχτες, γύφτοι, πού ξένοιαστα τσαλαβουτοῦσαν στὴν κολητικὴ λάσπη καὶ στὶς γοῦρνες. Πίσω τους ἔτρεχαν σωρὸ τὰ παιδιὰ μὲ τὶς χαρούμενες φωνές τους. Πίσω ἀπ' τὰ παιδιὰ ἦταν ἡ νύφη μὲ τὸν ἐκλεκτό της. Πίσω ἀπὸ αὐτοὺς ἀκολουθοῦσαν κουμπάροι, συμπεθέροι, κόσμος. Κι' ὅλο αὐτὸ τὸ πλῆθος τσαλαπατοῦσε στὴ λάσπη, βουτοῦσε μέσα της, λασπώνονταν, μιλοῦσε, βούιζε. Ὁ οὐρανὸς σκοτινιασμένος πάντα καὶ συνεφιασμένος ἔπεφε πάνω στὴ γῆ. Στὴν ὑγρὴ ἀτμοσφαῖρα τσίριζε τὸ κλαρίνο καὶ χοντρὰ ἤχουσε ὁ κρότος τοῦ τύμπανου κ' οἱ φωνές τους ἔφταναν ἐνοχλητικὲς στ' αὐτιά.

Τὸ πλῆθος ἔηθε τώρα κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρο.

Ἡ Σλάφκα στὰ ὀλοάσπρα ντυμένη,

μ' ἓνα μακριὸ καὶ ψιλὸ νυφικὸ πέπλο, στηριζόταν ἐλαφρὰ στὸ χερί τοῦ ἀντρός της, ἀνασήκωνε τότε-τότε τὸ φρόσμά της καὶ βιάδιζε προσεχτικὰ γιὰ νὰ μὴ λασπωθῆ κι' ὀλοένα φώναζε:

— Οὐφ, τί λάσπη!...

Ὁ ἀντρός της, φαρδύς, στρουμπουλός, περασμένος ἄνθρωπος, μὲ χοντρὰ κρεμασμένα χεῖλη, μὲ ἄσπρα γάντια περπατοῦσε ἀργά, κάνοντας μεγάλα βήματα, κρατοῦσε τὴ Σλάφκα καὶ ἔλεγε:

— Κι' οὔτε ἓνας δρομάκος...

Ὁ Νόνιν, κομμένος πίσω ἀπ' τὸ παράθυρο ἄκουσε τὸν διάλογό τους αὐτὸν καὶ μελαγχόλησε πιότερο. Ἡ Σλάφκα ἦταν ὅμοια πάντα ὁμορφη, νόστιμη καὶ μικρούλα κι' ὁ Νόνιν φαντάστηκε πὼς τὴν ἀγαπᾷ ἀκόμα. Μὰ αὐτὴ τώρα ἦταν ξένη. Ἡ ἰδέα νὰ τὴν κλέψῃ ἔλαμψε πάλι στὸ μυαλό του, μὰ δὲν τολμοῦσε νὰ βγῆ ὀξω ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ἐνοιωθε φοβερὴ ἀγωνία γιὰ ὅ,τι δὲν ἔκανε κι' οὔτε θάκανε καμμιά φορὰ. Καὶ στὴ σκέψη αὐτὴ ἔνοιωσε ἀκόμα πὼς ἦταν γελοῖος, ἀξιολύπητος, ἀδύνατος...

Τὰ μάτια του θάμπῶσαν. Ὁ κόσμος φαινόταν χαμένος γι' αὐτόν. Τὸ δωμάτιο μ' ὅλα του τ' ἀντικείμενα—γύριζε μὲρὸς του, γύριζε κι' αὐτὸς μαζί τους, ἔπεσε στὸ κρεβάτι καὶ μαζί μ' αὐτὸ ἄρχισε νὰ βυθίζεται σὲ μιὰ ἀπύθμηνη λάσπη κολητικὴ, νὰ βυθίζεται ὀλοένα καὶ πιὸ βαθιά, πιὸ βαθιά καὶ βαθιά.

Μετάφραση ἀπ' τὸ Βουλγαρικόν

ΠΕΤΡΟΥ ΒΑΦΕΙΔΗ

ΕΙΔΥΛΛΙΟ

Ὁ κάμπος, θεριστὴ καρδιῶν καὶ μένα,
μὲ δέχτηκε στοὺς ἄλλους θεριστάδες.
Τὰ μάτια μου ἔτσι δὰ φλογισμένα
κοιτώντας σε, σὲ ξάφνισαν ὡς τὰδες.

Σὲ λίγο, καστανὴ θερίστρα,
ἡ ἀγκάλη μου καλά, γερὰ σ' ἐκράτει,
καὶ τὸ κορμί μας χάμω ἐγλύστρα
στὴ θεμωνιά, ὡσὰν σταχοδεμάτι.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

ΠΑΝΟΥ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ»,

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΟ 1906

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ «ΝΕΟΝ ΠΝΕΥΜΑ»,

Μὲ τὸν ἀριθμὸ 179 καὶ μὲ στίχους τοῦ Παλαμᾶ στὴν πρώτη σελίδα ἀπὸ τὴ «Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ»:

«Καὶ εἶταν ὁ Βάρδας ὁ σκληρός,
τῆς ἀντρεῖξ κορόνα...»

μπῆκε ὁ «Νουμᾶς» στὸν τέταρτο χρόνο του.

Ὁ Ἀλιμπέρτης χαιρετᾷ ἀπὸ τὴ Λέρο τὴν εἰσοδό του μὲ τ' ἀκόλουθο γράμμα:

«Φίλιπτε, Μπῆκε λοιπὸν καὶ στὸν τέταρτο χρόνο τοῦ ὁ «Νουμᾶς». Μὲ τὸ καλὸ νὰ τὸν κλείσει.

Ὁ Πάλλης λέει γιὰ σένα-καθὼς μᾶς εἶχε πει ὁ Ἐφταλιώτης— πὼς κρούεις μέσα σου κάτι μεγάλο, πού δὲν τὸ εἶπες ἀκόμα. Δὲν ξέρω ἂν εἶπες, δὲν ξέρω ἂν θὰ πεις. Μὰ βλέπω τι ἔκανες. Ἐργο σου εἶναι ὁ Νουμᾶς. Ἄς καμώνονται κι' ἄς μὴν τ' ἀναγνωρίζουν οἱ φτονεροί, ἄς μὴν τὸ βλέπουν οἱ κοντόθωροι κ' οἱ Ξερόπουλοι. Ὁ Νουμᾶς ἔργο σου εἶναι, καθὼς τὰ Παναθήναια εἶναι τὸ ἔργο τοῦ Μουχλῆδη...»

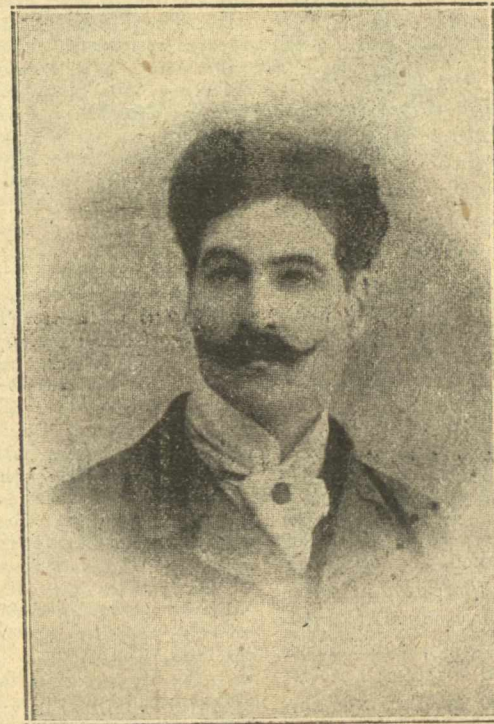
Καὶ ὁ Ἰδρυτῆς του γράφει τὰ ἐξῆς, λιγόλογα καὶ σεμνὰ (Παραγραφακί, 5 σελ.):

«Ἐνα ψηφί θ' ἀλλάξει πάνου στὸ τίτλο, τὸ «Χρόνος Γ'» θὰ γίνει «Χρόνος Δ'»...»

Τίποτ' ἄλλο. Ἐνα ψηφί.

Ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ αὐτὸν ὁ «Νουμᾶς» μπαίνει στὴ φλογερότερη καὶ μεστότερη περίοδο του, πού κορυφώνεται μὲ τὴ συ-

ζήτηση πού γιὰ πρώτη φορὰ ἀνοίγεται ἀπὸ τὶς στήλες Ἑλληνικοῦ, τὴν ἐπίδραση τοῦ Δημοτικισμοῦ στὶς ἐργατικὲς μάζες, τὴν ἐξέλιξη πού πρέπει νὰ πάρει τὸ Γλωσσικὸ ζήτημα παράπλευρα μὲ τὴν κίνηση τῶν Νέων Ἰδεῶν, μὲ τὸ Σοσιαλισμὸ. Τὸ χτύπημα πού κατάφερε τοῦ Σχολαστικισμοῦ ὁ Ψυχάρης, γενικεύεται ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ «Νουμᾶ», ὅπως πολὺ σωστὰ τὸ παρατήρησε καὶ στὴ νέα του μελέτη ὁ κ. Ἀδ. Παπαδημάς*. Κάθε μου-

Περικλῆς Γιαννόπουλος

* Ἡ Δημοτικὴ γλῶσσα καὶ ἡ αἰσθητικὴ της σελ. 14. Ἐκδόση περιοδικοῦ «Καινούρια Ζωή», 1928.

χλα και κάθε σαπίλα λογοτεχνική ξετινάζε-
ται. Όπως είδαμε κι από το γράμμα του
"Αλιμπέρτη, ο μακαρίτης ο Μιχαηλίδης,
διευθυντής των «Παναθηναίων», αποκαλεί-
ται από τους Νουμαδικούς για τη συντη-
ρητικότητα του Μουχλίδης, ο κ. Ξενοπού-
λος—Ξερόπουλος, ο κ. Καλογερόπουλος
της «Πινakoθήκης»—Πινakoπιθήκος και
τράβα κορδέλλα. Ημίμετρα δε μεταχειρί-
ζονται στον αγώνα τους οι δημοτικιστι-
στές. Όλα για όλα. Λυσασμένη αντιπί-
θεση ενάντια στη λυσασμένη μαχητικό-
τητα των άλλων.

Η πολεμική τους αυτή διάθεση και η
προσπάθεια του πλουτισμού της Δημοτι-
κής με νέα στοιχεία, κάποτε τους οδηγεί
ως τις ακρότητες ενός φανατισμού, που,
δυστυχώς, κλείνει μέσα του όλες τις κα-
θαρευουσιάνικες άμκρτίες που χτυπάνε.
Γιατί αλλιώς, δεν ξαίρω πώς θα μπο-
ρούσε να δικαιολογηθεί ένα σύγγραμμα—
μετάφραση διάβαζε καλύτερα—της κ. Αλε-
ξάντρας Παπαμόσκου που φάνηκε στους
αριθ. 184—197 του 1906, και που έδωσε
δικαία και σίγουρα όπλα στα χέρια των
καθαρευουσιάνων κατά των όπαδων της
Δημοτικής. Κάποιες ακρότητες, όπως λ.χ.
αυτή του *άνθρώπινου μηχανισμού* της
κ. Παπαμόσκου, το βλάψανε το ζήτημα
χωρίς ίσως να τ' όφελίσουνε στο παραμι-
κρό. Μονάχα ως *Πανσίλυπο*—καθώς λέμε
γελώντας με αγαπητό φίλο μου, δημοτι-
κιστή,—μπορούσε να σταθούνε «τά τυφλάν-
τερα και μεγαλύτερα και το θρεπτικό
άβλακι το παραστημένο σαν απλό θρεπι-
ληνάρι με άχναρικιά όψη ανθρώπινου κορ-
μιού κοιμένου του μάκρους κατά μέσα, κ.τ.λ.
κ.τ.λ.» διαβάζονται σήμερα. Μπορεί όμως
—δεν ξαίρω—νάτανε χρήσιμα και αυτά,
από μιάν άποψη στον Άγώνα. Με όλα τα
μέσα έπρεπε να διαμορφωθεί ο γραπτός λό-
γος, ο καθάρις κι άνεπηρεάστας Δημοτικός.

Την ίδια σχεδόν εποχή που δημοσιεύ-
ταγε στο «Νουμά» ο «Ανθρώπινος μηχαν-
νισμός» της κ. Παπαμόσκου, κυκλοφορούσε
ένα καινούριο βιβλιαράκι, γραμμένο κι αυτό
σ' ένα σαλατοποιημένο γλωσσικό κατα-
σκεύασμα, από την αντίθετη όμως όψη:
Το «*Νέον Πνεύμα*» του Περικλή Γιαννό-
πουλου. Οι πολεμικές του σελίδες, που έρ-
χόνταν τόσο κοντά προς το γενικότερο
πνεύμα του «Νουμά», κάνουν βαθειά εντύ-
πωση και, όπως είναι επόμενο το βιβλίο

αυτό, κινεί το ενδιαφέρον πολλών να το
διαβάσουνε και να το συζητήσουνε.

Ο Γιαννόπουλος δίνει μιá πιστή εικόνα
της Έποχής. Χτυπάει την πατριδοκαπη-
λεία, τον ξενολατρισμό, τα μουχλιασμένα
και καθυστερημένα πνεύματα,—ζητώντας
με μιá λέξη το ζύπνημα του Ρωμού. Ένας
δροσερός άέρας πνέει από τις σελίδες του
βιβλίου του. Η μαχητικότητα του όμως
κάπου-κάπου τον παρασέρνει. Και χτυπάει
κι' αυτόν τον Ψυχάρη, βλέποντάς τον μο-
νάχα ως ένα κατάστεγνο και κατάξερο
σχολαστικό γλωσσολόγο τίποτα περισσό-
τερο. Είναι το μοναδικό του σφάλμα. Γιατί
αλλιώς, αν είτανε γραμμένο στη Δη-
μοτική το βιβλίο του, κι' αν λείπανε οι κατά
του Ψυχάρη άφορισμοί, θάτανε αληθινά
ένα Ευάγγελιο της Ίδεας, όπως είναι απλω-
μένο ένα ευεργετικό μελετάκι εκεί μέσα.

Ίδου τί γράφει στη σελίδα 27, «*Νέον
Πνεύμα*», 1906, όπου στο τέλος, καθώς είπα,
—σφάλμα του μεγάλο!—καυτηριάζει τον
Ψυχάρη:

«Τό Έπιστημονικόν Πνεύμα, μεταδιδθέν εις Μπα-
καλικόν Πνεύμα προς πενταρολογίαν, ούτε πρωτό-
τυπος Έπιστημονική Έργασία, ούτε κανενός είδους
έργασία πρωτότυπος. Ένας πανελλαδικός διωγμός
κάθε Άξιας. Ένας Μισονείσμος των Έριων. Ένα
Θανατικόν κάθε Άνθρώπου και μιá άπελιπτική
επιδημία μακροδιότητος, κάθε Μηδενικού. Κάθε Γύ-
ζης πεθάνειον, κάθε Μιστριότης κορακιάζων. Ένας
σεδάσμος κάθε άρρώστιας, κάθε ξεμωραμένου Γε-
ροντάματος, κάθε νερολιτισμένου μισθογράφου. Δα-
σκάλοι κουκουθαγιάζοντες, Πατριώται Ιερεμιάζοντες,
με πεσμένα βρακιά και κλαίοντες σβέρκους. Ζωγρά-
φοι Μπογιατζήδες, Γλύπται Μαρμαράδες. Αρχιτέ-
κτονες Κτίσται. Ίδεολόγοι άεροκοπανίζοντες τα αί-
όνια προγονικά συννεφολογήματα. Έθνορήτορες πά-
σχοντες από την άνάτον Έλλαδικήν Πατριδοσυρίαν.
Φιλολόγοι βατραχιάζοντες, λογοκοπούντες, φρασσο-
ποιούντες, λεξοποιούντες, πάσχοντες από την Γλωσ-
σόλισσα. Ποιηται Γκιονίζοντες. Μία πνευματική ξε-
ράζα με καλογηρισμόν άκριδογράφου, μία τευμα-
τική άκινήσιá Άχαιρουσίας λίμνης, όλα τα μυαλά
σάπια, όλα τα κεφάλια τυλιγμένα με καταπράσινη
μοδύλα. Όλα τα Πανελλήνια και τα Έλλαδικά Ίδα-
νικά, μετά ενός αιώνος δράμου, μεταμορφωμένα
και μεταποιημένα και φανερονόμενα ως... *Γλωσ-
σολογία!!!* Και όταν ύπάρξη κινήσις, άνατίναγμα
προς τι, γίνεται διά Γλωσσολογίας, διά Ψυχάριδος.
Οί νέοι άφημένοι εις τον Παρισινόν... ΜΕΛΑΧΡΟΙ-
ΝΟΝ, και ό Ψυχάρης πετών τα γλωσσικά του βι-
τριόλια εις τα μάτια κάθε νέου που τά ανοίγει εις
την ζωήν, κουμπουριάζων με τη βλακοθαγαποντιάν
του κάθε Νέον, βροντών την κουμπούρα του εις τα
άνοίγοντα χείλη κάθε Νέου, του όποιου τα μυαλά,
φυσικά, πετούνται εις τον άέρα.»

Και σε άλλη σελίδα, όπου ο ίδιος κρίνει
το ίσαμε τότε τυπωμένο και άναγγελλό-

μενο άνέκδοτο έργο του, γράφει για τα
γλωσσικά καλούπια που φαίνεται τόσο να
τόν στενοχωρούνε, χαρακτηρίζοντας ό ίδιος,
την γλώσσα του * ως γλώσσα κυριολεκτικώς
«*Αρχαιο - χυδαίο - βλακο - παλιανθρωπική*»,
κατ' έξοχήν άποδεικτική του πανσαλατεύ-
ματος, του Έλλαδικού γλωσσικού, όπως
το νόμιζε.

Και επιβάλλεται να γνωστοποιηθί έντεθεν ότι
είνε (το έργο του αυτό) μία Κεφαλοκρουστική και
Κεφαλοσπαστική Πολεμική, ιδίως Γεροσαβανωτική
και Γεροθανατική. Και είναι όλόκληρον εις Γλώσσαν
άχαλινώτως έλευθεριάζου-
σαν γραμματικώς, διά την
όποιαν ζητείται ή άληθινή
μακροθυμία διά την στρέ-
βλωσιν και άποβαρβαρισίν
της, ήτις άηδιάζει κάθε
Έλληνα, διότι ό κάθε Έλ-
λην αισθάνεται και ποθει
φυσιολογικόν τ ό κάθε
ε γραφόμενον είδος γλώσ-
σης και θέλει την ώραίαν
μαρφήν. Άλλ' ή Έργασία
αυτή (δηλ. τα συγγράμ-
ματά του) θέλει να γίνη
πρώτον ή *Συντριπτική
Μηχανή* των ήλιθίων κα-
λουπιών και των Άρχαιο-
βλακογραμμαικίων καιτών
Νεοβλακογραμμαικίων.θέ-
λει να παρουσιάση τέλος
πάντων όσον τό δυνατόν
περισσότερον γλωσσικόν
ύλικόν, διότι νομίζει ότι,
όπως όλα τα άλλα, και ή
Γλώσσα πρέπει να γίνη
τρίμητα και Πρώτη Έγλη
πρώτα, διά να άναπλασθί
επειτα Νέα Μορφή ΑΛΗ-
ΘΙΝΗ άποτελουμένη από
όλα όσα άποτελούν αυτήν
και έμας**.

Μ' αυτές τις γλωσ-
σικές θεωρίες, φυσικά,
το έργο του Γιαννό-
πουλου δεν μπορούσε
να κριθί εύνοικά από το «*Νουμά*». Άναπο-
δογύριζε από τη βέση του όλόκληρο το σύ-
στημα του Ψυχάρη και μ' όλη την άηδία
που αισθανότανε ό ίδιος ό δημιουργός του
προς τα έκφραστικά μέσα που μεταχειρι-

* Έκκλήσις προς τό Πανελλήνιον κοινόν, 1907.
** Την ίδια άκριβώς θεωρία ύποστηρίζει 12 χρό-
νια άργότερα ό Γ. Σκληρός στα «*Σύγχρονα Προβλή-
ματα του Έλληνισμού*», 1919, λέγοντας πως «*Η
λαοική άποστολή της πρώτης γενεάς είναι μάλλον να
χαλάσθι τα παλαιά γλωσσικά καθέστετα και, όχι να
χρίσθι καινούρια τελειωτική γλώσσα. Άμα γλωσσισθί
τό οικοδόμημα της καθαρεύουσας, τότε από τα χαλά-
σματά της και από τό ύλικό της δημοτικής θα μορφοθί
σινά σινά ή νέα μας γλώσσα...*» Ας προσπαθήσθι λοιπόν

Ο κ. Πάνος Ταγκόπουλος

ζότανε, είτανε σα να μπόλιαζε με το μι-
κρόβιο της γλωσσικής άναρχίας, του «*γράφου*»
όπως μου κατεβαίνει κι' όπως μου έρχε-
ται καλύτερα», αυτές τις τάξεις των νεο-
φώτιστων Δημοτικιστάδων. Ο Παλαμξ
μ' ένα του γράμμα προς τό Γιαννόπουλο,
έξάστηλο και διεσέλιδο, (αριθ. 213 του
1906) του γράφει «*πόσο άφιλοσόφητα και
με τί τρόπο χονδροειδέστατο μιλάει για
τό γλωσσικό ζήτημα και την ιδέα*» μολο-
νότι τό μικρό του βιβλίο είναι συνθεμένο

έτσι «*που να δείχνει
όρίζοντες, να σπέρνει
στοχασμούς, να κηρύ-
χνει αλήθειες, να γαρ-
γαλάει την περιέργεια,
να τεντώνει τα μάτια
της κριτικής*». Ο
Πάλλης, πιο ξάστε-
ρος και δίχως γάντε
και πολιτική, ντρίτα
και άβαντίτικα, του
γράφει (15 του Όκτω-
βρίου 1906) * «*Νομί-
ζω, παιδί μου, πως άε-
ροκοπανάς και τολμάς
να σοϋ τό πώ, αφού
τόσο μεγαλόφωνα ζη-
τάς την αλήθεια*».
Κ' ένας που κρύβεται
με τό ψευδώνυμο κα-
τακεφαλιές—για και-
ρό νομιζότανε πως εί-
τανε ό Μαλακάσης—
του σηκώνει τό έξής
έπίγραμμα : (αριθ.
214 του 1906).
Για τ' Ίξιο «*Νέο Πνεύμα*» σου
Σοϋ πρέπει Περδαλλέα
Ένα μπουγαδοκόφνο
Για περικεφαλαία...

Μονάχα ό κ. Ξενοπούλος με άρθρο του

ό καθένας μας να χαλινάη με ό,τι μπορεί και όποιος
μπορεί τη νεκρή και ψεύτικη καθαρεύουσα. Είναι ή
καλύτερη ύπηρεσία που μπορεί να προσφέρη στη γλωσ-
σική και κοινωνική μας άνάγννηση» (σελ. 14). Η μόνη
διαφορά μεταξύ Γιαννοπούλου και Σκληρού είναι ότι
ό πρώτος μεταχειρίζεται καθαρεύουσα δημοτικίζουσα ή
μάλλον χυδαίζουσα ά ή Γαβριηλίδη, ένώ ό δεύτερος
μεταχειρίζεται δημοτική καθαρευουσιανίζουσα που ξε-
περνάει και αυτά τα όρια της μιχτής. Ο Γιαννόπουλος
όμως τον τελευταίο καιρό προτού πεθάνει (1910) είχε
πιά κηρυχθί άνεπιφύλαχτα για τό δημοτική.

* Ο Πάλλης φαίνεται πως είχε πεθαχτεί και από
μιá φρόση του Γιαννόπουλου (σελ. 31. Νέον Πνεύμα)
άκριτα δεκτική γι' αυτόν, όποτε λίγο, όποτε πολύ, ό Γιαν-
νόπουλος τον άποκαλούσε «*Μουρόλο κουκουλέμπορο* του
Λονδίνου».

που φέρνει τον τίτλο: «Ένα σύστημα» (ἀριθ. 214) ἔρχεται ν' ἀποδείξει πὺς σὲ ὅλα του ὁ Γιαννόπουλος, — αἰσθητικὸς καὶ ὄραιομανθής, — εἶναι ἕνας ἀληθινὸς καινοτόμος, πὺς γκρομίζει γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ἀπάνω στὰ ἑρείπια.

Ὅμως τὸ «*Νέον Πνεῦμα*» τοῦ Γιαννόπουλου χροίζει ἕναν πολῦτιμο συνεργάτη στὸ «*Νουμᾶ*» πὺς ἐξ αἰτίας του πρωτοφανερώνεται ἀπὸ τῆς σελίδος αὐτῆς, γιὰ νὰ ὑπερασπίσῃ κηθὺς φαντάζεται, τὸ ἀδικημένο βιβλίον: Αὐτὸς εἶναι ὁ ἰδεομαρτυρας, ὁ Ἴδας, πὺς ὀλόκληρος θαρρεῖς κ' ἔχει ἀναπηδήσει ἀπὸ τὰ κηρύγματα τοῦ Γιαννόπουλου, σὰ νὰναι τὸ δεῦτερο ἐγὼ του, πῶ φῖνο καὶ λαμπικαρισμένο:

Γράφει μὲ τὴν ὑπογραφή του Ἰων Δραγούμης στὸν ἀριθ. 217, σελ. 5.

«Δὲν ξέρω ἂν λέει σωστὰ πράματα ἡ στραβὰ τὸ βιβλίον τοῦ Γιαννόπουλου, μὰ ὅταν τὸ διάβαζα ἦταν σὰν ἄνεμος νὰ φυσομανοῦσε μέσα μου τρομαχτικὰ καὶ νὰ συντάραζε τὸν Ἑλλητισμὸν μου ὅλον καὶ νὰ μὲ λευθέρογε, κ' ἀφοῦ τὸ διάβασα μὲ φάνηκε σὰν τὸ θαρρῖὰ τὸν παγωμένο πὺς μανιασμένος σαρόνει τοὺς βρώμιους ἀπὸ μικροδία ἀερίδες, καὶ ἀπὸ κάθε βρώμα καὶ σκουπίδι καθαρίζει τὸν κόσμον. Τὸ βιβλίον του καθαρίζει τὸν Ἑλλητισμὸν πὺς ἔχει νὰ τὸ διαβάσῃ, καὶ ὁ Ἑλλητισμὸς τώρα εἶναι τόσο φάφιος, εἶναι τόσο γεμάτος βρώμα καὶ μικροπρέπεια πὺς σκουλικιάζει. Μπορεῖ νὰ τὸν εἶπαν τρελλὸν, ἐκεῖνον πὺς τὸ ἔγραψε. Καὶ ὅμως εἶναι πῶ σωστός καὶ πῶ γνωστικός ἀπὸ κάθε Ἑλλητισμὸν σημερινό. Ἡ φρονιμάδα εἶναι τῶν πολλῶν, αὐτὴ μὰς ἔφαγε καὶ μὰς τρώει. Τὴν «*τρέλλα*» θέλω, αὐτὴ μὲ καθαρίζει ἀπὸ τὰ τρεῖς θαρρῖα καὶ βρώματα κατακαθίσματα, πὺς ἀφίνει μέσα μου περνώνας ἢ συγκατηρῖν, ἢ ταπεινωμένη Ἑλλητισμὸν ζωὴ καὶ μὲ φαρμακόνει. Ἡ τρέλλα ἔχει μάτια καὶ βλέπει. Ἡ φρονιμάδα εἶναι *τύφλα*. τρελλοὶ εἶταν οἱ προφήτες καὶ γνωστικὰ τὰ ξεπεσμένα πλήθη.

Τὸν ἀσυμβίβαστο ζητῶ καὶ τὸ σκληρό, γυρεύω τὸν τρελλό, τὸ σιδερένιο, τὸν Ἀλύγιστο *αὐτοῦ* τὰ μάτια καὶ τὰ λόγια καὶ τὴν κίνηση καὶ τὴ σωπὴ ἀκολουθῶ σ' αὐτὸν τὸ ρυθμὸ τῆ ζωῆ μου τονίζω.»

Λίγο καιρὸ ἀργότερα, μετὰ τὴν ἔκδοση τοῦ βιβλίου του, κατὰ τοὺς πρώτους μῆνες τοῦ 1907, φαντάζομαι, πὺς ὁ «*Νουμᾶς*» δημοσίευσε, δυστυχῶς, ἕνα ἀποτυχημένο ρομάντζο τοῦ ψυχάρη, τὴν *Ἀρρωστη Δούλα*, ὁ Γιαννόπουλος, ἀκακος σὰν ἀρνὶ καὶ φίλος πάντα τοῦ Ταγκόπουλου, τοῦ ἔστειλε τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτο σημαντικὸ γράμμα, πὺς φανερώνει μ' αὐτὸ — κ' ἄς μὴν τὸ παραδέχονται πολλοὶ ἀπὸ τοὺς δημοτικιστῆς — πόσο εἶταγε κοντὰ, καθὼς τὸ εἶπα, στὸ πνεῦμα τοῦ «*Νουμᾶ*», πὺς τὸ ἤθελε ἀκόμη πῶς ξελαγαρισμένο καὶ πλατύτερα δημο-οιργικό.

Ἴδου τὶ γράφει ντόμπρα καὶ καλληκω-
ρίσια:

Ἀθήναι

Νουμᾶ μου,

Λυποῦμαι πὺς δὲ μπορῶ νὰ ἐπιφελθῶ διὰ νὰ σοῦ στελεῶ ἄλλα πῶς ἑκατομῦρια!! ρούβλια.

Ὁ Νουμᾶς δὲν πρέπει νὰ ἀπέπεται Ἑλλαδικά — *Συνοικιακά*, ἀλλὰ γενικά, ἀλλὰ Πανελλήνια.

Τὰ ἀφοροῦντα ἐμᾶς καὶ τοὺς περὶ ἐμᾶς δὲν ἀφοροῦν κανένα καὶ δὲν ἔχουν τόπον εἰς τὸν γραπτὸν λόγον.

Πᾶρε τὸν κατάλογον τῶν ἀναγνωστοσυνοδρομητῶν σου καὶ βλέπε πῶς οἰκογενειακοελλαδικὰ μὰς δὲν ἐνδιαφέρουν διόλου, οὔτε αὐτοὺς οὔτε κανένα.

Ἔργα καὶ πράγματα λογαρίαζε μόνον.

Ὁ Νουμᾶς δὲν εἶναι *Ἐφημερίς*! λάθε ἄλλο.

Ὁ Νουμᾶς δὲν πρέπει νὰ δημοσιογραφεῖ.

Ὁ Νουμᾶς δὲν πρέπει νὰ πολιτικίζει.

Δὲν πρέπει νὰ *Μερκουροπυρρίζει*.

Νὰ ραπίζει μόνον τοὺς Μερκουροπυρρίδες κατ' ἐξί-
ρεσιν καὶ μὲ ἐλάχιστα λόγια.

Δι' ὅλα τὰ Ἑλλαδικὰ καὶ διὰ τὸ καθ' ἕνα ξεχω-
ριστὰ, μιά, καλοπιασμένη, δυνατοδοσμένη τσεκουρικὴ
φράσις ὑπεραρκεῖ*

Ἡ πολεμικὴ τοῦ Νουμᾶ κατὰ τὸ εἶδος, τὸ κόφι-
μον καὶ τὸ ρυθμὸν, σὰν τὸ τελευταῖον παραγραφάκι
διὰ τὴν Κρητικὴν βράκκα, κόφεται καὶ ἔχει τὸ ἐμπρᾶς
σου ὅταν γράφεις τέτοια.

Αὐτὰ πρέπει νὰ βλέπῃ «ὁ Νουμᾶς». Ἀπὸ τῆς
ἐκλογῆς, τέτοια πρέπει νὰ συμπεραίνει καὶ διδάσκει.
Καὶ αὐτὰ ἐνδιαφέρουν.

Ὁ Ἑλλαδικὸς ἄνθρωπος εἶνε Σαρδάβαλο Ἐσχάρ-
βαλο. Κτύπα τὸν ἀλύπητα κατάστηθα, καταπρό-
σιπα...

Μὴν ἀκούς τοὺς φίλους σου. *Θὰ σὲ θάψουν*.
Ὁ ἄνθρωπος πὺς ἀκούει τοὺς Ἑλλαδικούς τοῦ φί-
λους εἶνε χαμένος.

Γλυκὸ τραγοῦδι ὁ «*Μισερμός*» τοῦ Α. Παλαμᾶ γιὰ
τὸν Νουμᾶ. Ἐγὼ θὰ τόβαζα καὶ σὰν κόσμημα
πρῶτον πρῶτον.

Αὐτὴ ἢ «*Ἀρρωστη Δούλα*» ἐφτάψυχη εἶνε; δὲν
θὰ πεθάνῃ τέλος πάντων μιά φορά;

Στὴν Πόλιν μὴ σαπισχοριστιανίζεις μὲ ἀυλοσύνης:
Βούτα τον, μούσκευε τον καὶ τραγοῦδα τον.

Μοῦ λέγει: Ἐπερε νὰ τὴν *ἰδῶ* τὴν Πόλιν, νὰ
τὴν *πιᾶσω*, γιὰ νὰ τὴν αἰσθανθῶ νὰ τὴν πιστέψω.
Αὐτὸ ἐστὶ: ΕΛΛΗΝ ὅσα πάντα. Πόλιν θέλει, πιάσε
λοιπὸν τὴ λατρεμένη Κόρη καὶ *στίγνε τὴν*. Αὐτὸ
ἐστὶ ποιήσις Ἑλλητικὴ. Τὸ κρασί πὺς βγαίνει ἀπὸ
τὸ στίψιμον τῆς *πραγματικότητος*. Τὰ ἄλλα εἶνε
Φραγκοσάργες.

Μὴ ξεχνᾶς ὅτι δὲν εἶνε μόνον ἐκεῖνοι πὺς ἀμκα-
ρώνονται χρόνια κ' ἔπειτα βομβαρδίζου. Εἶνε κ'
ἐκεῖνοι πὺς ἀρχίζουν νὰ τραγοῦδοῦν μὲ τὸ Μαμᾶ.
Φυσικὰ καὶ τὰ δύο. Καὶ μάλιστα γιὰ τοὺς Ποιητᾶς
— Πουλιᾶ.

Ζήτα ἀπὸ τοὺς συνεργάτες σου πραγματικὴ Ἑρ-
γασία, πραγματικὴ σκέψις, πραγματικὴ Φιλολογία,
ἀπὸ τῆ ζωῆ πὺς βλέπουν μὲ τὰ μάτια των ὅπου

* Ἀπὸ τὸ γράμμα αὐτὸ τοῦ Γιαννόπουλου ἀφαιρέθη-
καν μερικῆς πολὺ ἐλευθερόστομος φράσεις πὺς δὲν
μποροῦνε νὰ φανθοῦνε σὲ περιοδικό. Ἄν βγοῦνε — ὅπως
τὸ ἐλπίζομε — ξαναετοιμασμένα σὲ βιβλίον τὰ ἱστορικὰ
τοῦ «*Νουμᾶ*» τὸ γράμμα καθὼς καὶ ἄλλα ντοκουμέντα
θὰ δημοσιευθοῦν ὅπως ἔχουνε.

εἶνε, ὅπου γυρίζουν, μάλιστα στὸν Ἑλλητισμὸν, στὶς
ἀποικίες. Τουλάχιστον αὐτὰ εἶνε στοιχεῖα γιὰ νὰ
ἐγνωστοῦμε τὸν ἑαυτὸν μὰς. Γιατὶ, γιὰ Φιλολο-
γικὸ Κρασί δὲν βλέπω παρὰ ἕναν Ἑρμονα, κ' αὐ-
τὸς τὴν περισσότερὴν ἡμέρα γνέθει μπαμπάκι. Καὶ
χωρὶς *Ζωῆ* Χρυσολουσμένη *Θανασιμῶς*, Ἡδονικῆ,
τολημηρότητα τετωμένη πρὸς ὅλες τῆς Ἡδονῆς τῶν
Αἰσθητικῶν ὅλων, δὲν εἶνε δυνατόν. «*Νουμᾶ μου*»,
νὰ γίνῃ «*Φιλολογικὸ Κρασί*» πραγματικὴ «*Τέχνη*»
Ἄνασταίνουσα. Ζωογονοῦσα τὸ τωρινὸ Ἀνθρωποκό-
φαρο.

Τέτοια καὶ ἄλλα θὰ σοῦ ἔγραφα ἐπ' ἄπειρον —
γνώμη μου εἶνε πάλι, δὲν εἶνε ἐντολή, καὶ συγχώ-
ρει μὲ ἂν δὲν σ' ἀρέσει — διὰ τὴν Κοινὴν Ἑργασίαν
πὺς εἶνε ἐπιβεβλημένη σ' ὅλους μὰς ἀπὸ τὸν καιρὸ.

Χαῖρε

Περικλῆς

Γ. Γ.

«Τὰ τέτοια ἀπολύτως μετὰξὺ μὰς. Οὔτε κουβέν-
τιασμα μὲ κανένα ἄλλον, ἐκτὸς Δραγοῦμη.»

Ἀπὸ τὸ ὑστερόγραφο φαίνεται πὺς μο-
νάχα στὸ Δραγοῦμη, ἀπὸ τοὺς Νουμαδι-
κούς, εἶχε ἐμπιστοσύνη καὶ πὺς δὲν τόνε
πεῖραζε, σ' αὐτόνε νὰ σκύψῃ καὶ νὰ τοῦ
πῆ τὰ ἂν δὲν ἔδινε σταράτα λόγια. Ἡ εὐνοϊκὴ
κρίσις τοῦ Ἴδα γιὰ τὸ πρῶτον βιβλίον του,
τοῦ ξεθάρρευε τὴν ψυχὴν, συγγενικὴ ἄλλωστε
μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ Δραγοῦμη. Καὶ τὸ ἔργο
τοῦ Ἴδα, δὲν τὸν ἄφηνε κ' αὐτὸν ἀσυγκί-
νητο. Ἡ Σαμοθράκη πὺς ἐβγήκε στὰ
1909, μετὰ τὸ «*Μαρτύρων καὶ Ἠρώων*
αἵμα», τὸν εἶχε ὡς τὰ κατὰβάθρα τοῦ
μαγέφει:

Ὀλυμπος,

Νουμᾶ μου,

Τὰ ἄλλα 5 ἑκατομῦρια ρούβλια (5 δραχμῆς δη-
λαδὴ) πὺς σοῦ χροιστῶ.

Εὐτυχῆς θὰ εἶμαι τὴν ἡμέρα πὺς θὰ μπορῶ νὰ
πληρώσω καὶ τὴ συνδρομὴν γιὰ ἕνα ἔργο, πὺς μόνος
ἴσως ἐγὼ εἶδα *σταθερὰ* πόσο ὠραῖο εἶνε.

Χάρρει.

Τὸν καταχαίρομαι τὸ «*Νουμᾶ*».

Τὴ Ἀττικὴ (ἀρχαία) ἀφέλεια καὶ εὐγένεια ἢ Σα-
μοθράκη. Καὶ σὰν ὑφὸς Δάφνη καὶ Χλόη κάποτε.

Φιλῶ

Περικλῆς

Ὁ Γιαννόπουλος ἔμεινε πιστὸς φίλος τοῦ
«*Νουμᾶ*» καὶ τοῦ πατέρα μου ὡς τῆς τε-
λευταίας ὁμορφῆς ἀλλὰ καὶ τραγικῆς συ-
νάμα στιγμῆς του. Πρωτοῦ ἀποφασίσει νὰ
παρρηθῆσι τὸν «*ἠθικὸ καὶ ἀγγελικὰ πλα-
σμένον αὐτόνε κόσμον*» μαζὶ μὲ διάφορα
δῶρα πὺς ἔστειλε σὲ στενοὺς φίλους,
ἔστειλε καὶ σ' ἐμᾶς, μίαν ἐταζέρα ἀπὸ
τὸ γραφεῖο του «*γιὰ τὸ γραφεῖο σου*
«*Νουμᾶ*» μου» κ' ἕνα θαυμάσιο γύψινο
κεφάλι τοῦ Ἀντίνοου, πὺς τῶχομε σὰν
κόσμημα καὶ σὰν ἀνάμνηση, πάντα, δική
του. Εὐτύχημα εἶναι πὺς βρέθηκε μιά φω-

τογραφία του στὴν οἰκογένεια Κατσὶμπαλῆ
κ' ὕστερ' ἀπὸ τόσα χρόνια τὴν φέρνομε
στὸ φῶς. Μαζὶ μ' ἕνα σκίτσο τοῦ Ἰωαν-
νίδη, κανωμένο σὲ στιγμὴ πὺς ὁ Γιαννό-
πουλος ἀναπαύεται, εἶναι ἡ μοναδικὴ πὺς
ὑπάρχει.

Καὶ ὡς ἐπαναστάτης καὶ σὰν ἕνας ἀπὸ
τοὺς πρώτους συνεργάτες τοῦ «*Νουμᾶ*», ὁ
Γιαννόπουλος ἔχει τὴ θέσις του στὴν ἱστο-
ρία, πὺς γράφομε*.

Τὴν ἴδια χρονικὴν περίοδο, ἐμφανίζεται
ἀπὸ τῆς σελίδος αὐτῆς, ἕνας δυνατὸς ζω-
γράφος τοῦ Θεσσαλικοῦ κάμπου, ὁ Δημο-
σθένης Ζῆλος, μὲ τὸ ψευδώνυμον *Σπήλιος*
Ἀνθίας. Δημοσιεύει στὰ 1906 δύο διη-
γήματά του, τὴν Ἀσπρη Γενιά καὶ τὸ Λι-
βακωμένο Σπίτι, πὺς κάνουνε κατὰπληξη.
Πλουτίζει τὴ δημοτικὴν μὲ ἄγνωστες θεσ-
σαλικῆς λέξεις, πὺς τῆς ἐξηγεῖ στὸ τέλος
κάθε ἱστορίας. Ἀδρότερες πινελιῆς δὲν εἶδε
τὸ Νεοελληνικὸ διήγημα. Κάποτε μίλησε
γι' αὐτὸν ἡ κ. Καζαντζάκη, πὺς ἔτυχε νὰ
τὸν γνωρίσει στὴ Δεξαμενὴ Ἀλλά οἱ νεώ-
τεροι — εἶμαι βέβαιος — πὺς θ' ἀγνοοῦνε καὶ
τ' ὄνομά του.

Στὸν ἀριθμὸ 196 τοῦ 1906 ὁ Μήτσος
Καλαμᾶς — ὁ ἀρχαιολόγος Κ. Εὐαγγελίδης
— γνωστὸς ὡς ποιητῆς, ἐμφανίζεται μ' ἕνα
διήγημά του, τὸν «*Πράσινο βιοτὸ*» πὺς
μεταφράζεται μετὰ τὴ δημοσίευσιν τοῦ ἀμέ-
σως στὰ Γερμανικά. Καὶ τὴν ἴδια χρονιά,
ὁ Σπήλιος Παπαγιάννης δίνει δύο Μανιά-
τικῆς κουβέντες, τὴν «*Ἄρνα*» καὶ τὸ «*Αἶμα*
πίσω» πὺς δὲν εἶναι καθόλου κατώτερες ἀπὸ
τὴ δραματικὴ περιγραφή τοῦ «*Πέτρακα*»
— δημοσιεύτηκε τελευταῖα στὸ «*Λόγος*» τῆς
Πόλης — πὺς σ' ἀνεβάζει τὸ δάκρυ στὰ μάτια.

Στὸν ἀριθμὸ 193 δημοσιεύονται οἱ πρῶ-
τοι «*Σκληροὶ καὶ δεῖλοι στίχοι*» τοῦ
Παλαμᾶ, πὺς καθὼς εἶνε γνωστὸ, τυπώνον-
ται τώρα στὴν Ἀμερικὴ ἀπὸ φίλους τοῦ
Ποιητῆ, σὲ βιβλίον. Ἀλλὰ καὶ πόσα ἔργα,
πρωτοφανερῶς στὸ «*Νουμᾶ*», δὲ βγή-
κανε ἀργότερα σὲ βιβλία, πὺς σήμερα στο-
λίζουνε τὴ βιβλιοθήκην κάθε ἀληθινοῦ
φιλαναγνώστη!

(Συνέχεια στὸ ἐπόμενο).

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

* Στὸ δραματικὸν τοῦ ἔργου «*Ἄλκιος ὁ Νέος*» (1915) ὁ
κ. Ζενόπουλος ἐπῆρε ὡς θέμα τὴν ὄραιοπάθεια καὶ τὴν
Ἑλλαδολατρεῖα τοῦ ἀεξακτοῦ Περικλῆ Γιαννόπουλου,
καὶ προσπάθησε νὰ διαφορῆσῃ τὸ δράμα τῆς ζωῆς του
καὶ τὸ μυστήριον τῆς αυτοκτονίας του. «Ὁ προορισμὸς
του» — λέει — ἔχει ἐκπληρωθῆ, οἱ ἰδέες του ἔχουν καρπο-
θήσει, μίαν ἐπανάστασιν σωτηρίας ἐτοιμάζεται ἀπὸ κεί-
νον πὺς διάβασαν τὰ βιβλία του. Δὲν ἔχει λόγον πῶς νὰ
εἶ. Καὶ θεληματικὰ, πεθαίνει ὄραια, ὅπως ἔφησε. . .

ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ

Ο ΚΥΡ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Θά ήταν 10 ή ώρα όταν πάτησα τη σκάλα τη Σκιάθου. 10 ή ώρα στις 14 του Μαγιοῦ του 1900. Μᾶς καλοσώρισαν ὁ δήμαρχος, ὁ τελώνης, ὁ εἰρηνοδίκης, ὁ ἀστυνόμος καὶ ὁ καφετζῆς μετὰ τὶς παντόφλες του καὶ τὴν ποδιά του, ὅλοι δηλαδὴ οἱ ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἀντιπρόσωποι τοῦ νησιοῦ. Ὅχι ἐμένα βέβαια· τὸ νομάρχην καὶ τὴν ἄλλη συντροφιά του.

Ἐγὼ μόλις πάτησα τὸ πόδι στὴ στεριά κι' ἀπὸ τὴ βάρκα, μπορῶ νὰ εἰπῶ, κι' ἀπ' τὸ βαπόρι ἀκόμη, γύριζα τὸ μάτι μου ψαχουλεύτᾳ στοὺς δρόμους γιὰ ν' ἀπαντήσω τὸ φίλο μου. Εἶχα χρόνον καὶ περισσότερον νὰ τὸν ἰδῶ! Καθίσαμε στὸ καφενεδάκι γιὰ καφέ, μὰ τὸ μάτι μου δούλευε. Ἐβλεπᾶ ναύτες, καπετάνιους ὀξωμάχους λογίς-λογίς, δίχτυα καὶ πανιά στὸ ἥλιο· ἐργαστήρια καὶ κρασοπωλιὰ ὀρθάνοιχτα, μπαλκονάκια καὶ παράθυρα στολισμένα μετὰ γλάστρες, δρόμους ἀνηφορικοὺς καὶ μονοπάτια χυτὰ στὸ γυαλό, μὰ τὸ ζωγράφου τους ὄχι. Ὁ νομάρχης ρωτοῦσε γιὰ τὸ κάθε τί καὶ ὅλοι τ' ἀπαντοῦσαν ἀμέσως· πόσο λάδι βγάζει τὸ νησί, πόσο κρασί, τί σωδεύει τὸ τελωνεῖο, τόσο ψῆφοι· μὰ κανεὶς οὔτε ρωτοῦσε οὔτε μιλοῦσε γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη. Ἄκουα ἐγὼ καὶ δὲν παραξενευόμουν· διόλου ἦταν τόσο φυσικὸ τὸ πρᾶμα! Ἐκεῖ ὅμως ποὺ κῦτταζα ζερβόδεξα, σκάλωσε ἡ ματιά μου σ' ἓνα μαγαζὶ πέρα. Μοῦ φάνηκε πὼς ἄρπαζε ἄξαφνα ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸ γινώριμο πανοφόρι, ἀπὸ τὸ καπέλο τὸ ἡμίψηλο, ἀπὸ τὴν τραχειὰ καὶ αὐστηρὴ φυσιογνωμία τοῦ φίλου μου. Ἐκεῖνος ἦταν χωρὶς ἄλλο· στήριζε τὸ ἓνα του πλευρὸ στὸν παραστάτη τῆς πόρτας καὶ πρόβαλλε φυλαχτὰ τὸ κεφάλι νὰ μᾶς ἰδῆ καὶ πάλι τὸ μπαζε, σὰν ἐραστὴς ποὺ κατασκοπεύει τὴν ἐρωμένη του. Ἀρχισα κ' ἐγὼ ν' ἀλοιθωρίζω ἀπὸ φόβον μὴ φύγη. Παίζαμε τὸ παιχνίδι ἔτσι ὡς ἓνα τέταρτο. Ἐπειτα, σὰ νὰ πῆρε τὴν ἀπόφασιν, φάνηκε θαρρετὰ στὴ

πόρτα διόσωμος· ἔπειτα βγήκε στὸ δρόμον καὶ βᾶδισε ἴσα πάνω μας μετὰ τὸ συνειθισμένο του περπάτημα, μετὰ τὸ μαστοῦνι ὀρθὸ στὴν ἀριστερὴ μασχάλη, τὸ ἀριστερὸ χέρι κλείνοντάς τὸ πανωφόρι στὸ στήθος, μετὰ τὸ ἡμίψηλο κατεβασμένο στὰ φρύδια, χαμωθῶρης καὶ ὀρθόκορμος σὰν κυπαρίσι. Κάθε ἄλλος θὰ νόμιζε πὼς ἐρχόταν νὰ μᾶς χαιρετήσῃ. Ἐγὼ ἄλλο περίμενα. Καὶ δὲν ἄργησα. Μόλις ἔφτασε εἰκοσι-τριάντα βήματ' ἀπὸ μᾶς ἔκαμε δεξιὰ κατὰ τὸ γυαλό, πάντα χαμηλοβλέποντάς καὶ ὀρθόκορμος, σὰν τὸν καλὸ καπετάνιο ποὺ καβατζάρει τὶς ξέρες. Σηκώθηκα, πῆγα, χαιρετηθήκαμε. Φαινόταν πολὺ συγκινημένος.

— Ναρθῆς στὸν τόπον μου καὶ νὰ μὴ μπορῶ νὰ σὲ περιποιηθῶ! νὰ πᾶς ἄλλου! νὰ μὴ σὲ πάρω σπίτι μου! Εἶπε κι' ἄρχισε νὰ δακρῶζῃ.

— Βρὲ ἀδερφέ Ἀλέκο, ντροπή! Εἶναι νὰ σκέφτεσαι τέτοια πράγματα! δὲν ξέρουμε ἓνας τὸν ἄλλον;

— Τί νὰ σοῦ κάμω, δὲ μπορῶ, τί νὰ σοῦ κάμω! Ξανάλεγε.

— Τίποτα νὰ μὴ μοῦ κάμης, τὴ συντροφιά σου μονάχα, εἶπα γιὰ νὰ τοῦ ρίξω ἄλλου τὸ νοῦ· πᾶμε νὰ καθίσουμε.

— Ἀἰ κάτσε, δὲν ἐρχομαι· πὼς νᾶρθω ἐγὼ σὲ τέτοια συντροφιά; τί εἶμαι ἐγὼ; δὲν ἔπρεπε καὶ νᾶρθω νὰ σὲ χαιρετήσω μάλιστα.

Ἐστριψε ἀπότομα, πῆρε τὸν ἴδιον δρόμον καὶ χώθηκε πάλι στὸ μαγαζὶ.

— Μωρὸ τὸν γνωρίζεις; μετὰ ρώτησε ὁ νομάρχης μετὰ ἀπορία.

— Πὼς εἶνε φίλος μου.

— Μωρὸ εἶνε μεγάλος ἄνθρωπος λέω! εἶπε μετὰ Μεσολογγίτικη προφορά καὶ ἀφέλεια. Τούτος δὲν εἶνε ποὺ τοῦκαμε ἡ Πριγκίπισσα Μαρία στὸν Παρνασσὸ τὴ γιορτὴ; Πῆγε ὁ Διάδοχος, πῆγαν οἱ Πρίγκηπες καὶ τὸ ἄνθος τὸ Ἀθήνας. Μωρὸ εἶνε μεγάλος

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας
(Σκίτσο Π. Σουόν)

ἄνθρωπος! Κ' ἔτσι νᾶνε ντυμένος, κ' ἔτσι νᾶνε ντυμένος! Νὰ μὴ βαστάῃ τὴ θέση του!

Ἀρχισε τότε γενικὴ κουβέντα γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη. Ἐνας μετὰ τὸν ἄλλον ὅλοι οἱ ἐπίσημοι τὸν ἐθαύμαζαν, ὅλοι τὸν ἀγαποῦσαν, τὸν τιμοῦσαν, τὸν περιποιούνταν μὰ... δὲ βαστοῦσε θέση, ὁ εὐλογημένος! Ποτὲ δὲν πῆγαινε μετὰ τοὺς καλοὺς τοῦ τόπου, μετὰ τὸν δήμαρχον, (ὁ δήμαρχος, ἀλήθεια, τοῦ ἔχει ὑποθήκη τὸ πατρικὸ του γιὰ χίλιες δραχμὲς, μὰ εἶναι δήμαρχος!) μετὰ τὸν εἰρηνοδίκην, μετὰ τὸν τελώνην, ποτὲ! Ὅλο μετὰ ψαλτάδες, μετὰ καντηλανάφτες, μετὰ ναυτικούς καὶ στίς ταβέρνες.

— Ἄ δὲν κάνει καλά· ἐπίμενε ὁ νομάρχης. Ἐγὼ θὰν τοῦ τὸ εἰπῶ ἓνας μεγάλος ἄνθρωπος!...

Ἐμεινα στὴ Σκιάθον κάπου ὀχτὼ ἡμέρες. Ὁ Παπαδιαμάντης σύντροφός μου. Ἀλήθεια δὲν μετὰ πῆγαινε στὸν καλὸν κόσμον, μετὰ σύσταινε σὲ κείνους ποὺ τὸν ἔσερνε ἡ ψυχὴ του. Γυρίζαμε στοὺς τασαρνάδες, στὰ ἐξωκλήσια, στὴ λίμνη, στὰ περιβόλια, στ' ἀποκρυφα λιμανάκια καὶ στὰ στενοσόκακα τῆς χαριτωμένης μικρῆς πατρίδας του «δίπλα εἰς τὴν ἄμμον τοῦ χειμαδιοῦ, παραπέρα ἀπὸ

τὸ μικρὸ μουράγιο τῆς Πιάτσας, κάτω ἀπὸ τὸν βραχώδη κρημὸν τοῦ Πανωμαχαλά». Μ' ἔσμιγε μετὰ καραβοκῦρηδες, μετὰ καλαφάτες, μετὰ ψαλτάδες, μετὰ κρασοπούλους, μετὰ συνταξιούχους ὑπαλλήλους ἢ ἀπόμαχους ναυτικούς, μετὰ γριῶν μαυρομαντηλοῦσες, μετὰ ὄρφανὰ ποὺ ἔβρισκαν ἀπόμερα τὶς κατσίκες τους, μετὰ σταχομαζῶχτρες, ἐληνομαζῶχτρες «χιλιοβασανισμένη ἡ ζωὴ μας, ἀδερφοῦλα μ' μπλιό!...». Ὅλοι κι' ὅλες μόλις πλησιάζαμε προσηκόνονταν καὶ τὸν χαιρετοῦσαν μετὰ σεβασμὸν τὸν κύριον Ἀλέξανδρον. Δὲν πιστεύω πὼς τὸν ἤξεραν σωστὰ τί ἄξιζε, ὅπως τὸν ἤξερε ὁ καλὸς κόσμος· ἔδειχναν ὅμως τὸ σεβασμὸν τοὺς στὸν ἄνθρωπον· σ' ἐκεῖνον ποὺ πέρασε τὴ ζωὴ του στὴ ἐκκλησιαὴ καὶ στοὺς ψαλμούς, ποὺ ἔχυνε γύρω του μιὰν ἀξιοπρέπεια ἱερατικὴ καὶ μιὰν ἀπλότητα παιδιὰτικη.

— Καλῶς τὸν κύριον Ἀλέξανδρον μας. Πὼς περᾶς κύριον Ἀλέξανδρον μας;— Ὁ κύριον Ἀλέξανδρος μας εἶσαι, μαθές; Ἐτσι ἀναφωνοῦσαν ὅλοι κι' ὅλες στὸ διάβα μας. Κ' ἐκεῖνος μοῦ ἤλεγε, μοῦ ἔλεγε. Γιὰ κάθε τί, πρόσωπον ἢ πρᾶμα, ἄνθρωπον, χτίριον, δέντρον, ρεματιά, βουνάκι εἶχε μιὰν ἱστορίαν νὰ διηγηθῇ· ἱστορία ὄχι μακρονή, ὄχι παράδοση, ἀλλὰ σύγχρονη. Ἐκεῖ τὸ Μελάχρῳ,

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης
(Σκίτσο Ε. Ἰωαννίδου)

τὸ Βαϊνογλώ, τὸ Λαχώ, τὸ Πασώ, τὸ Οὐρανώ, τὸ Διόμικο· ἐκεῖ κί ὁ Μπάρμπα Μοναχάκης, ὁ Γιώγης τῆς Μπούρμπαινας, ὁ Σημαδιακός, ὁ Νταλτογιάννης. Ἴδιοι ἢ συνόμοιοί τους. Καί ἀπὸ τότε σκέφτομαι πὼς ὁ Παπαδιαμάντης ποτὲ ἢ πολὺ λίγο ἀγγάρεψε τὴ φαντασία του. Ἄμα ἤθελε διήγημα ἔφτανε νὰ ξεφυλλίσῃ τὴ μνήμη ζευγαρόνοντάς τη μὲ τὸ βαθὺ αἰσθημά του. Τόπος, χρόνος, πλοκή, ἐπεισόδια, λόγια, χωρατά, θρήνος, λύπη, ἔρχονταν μανάχα τους κορδέλλα. Καί ἂν καμμιά φορά ἔλειπαν μερικὰ τέτοια στολίδια ἢ καὶ ὅλα μαζί, δὲ στενοχωριόταν διόλου, ἀφοῦ ἔλειπαν κί ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ ζωὴ τῶν προσώπων του. Τότες εἶδα καὶ τὴ διαφορὰ ποῦ ἔχει ὁ Παπαδιαμάντης ἀπὸ ἄλλο γνωστό μου διηγηματογράφου, ποῦ σχεδὸν ὅλη ἡ ἐργασία του ξέρω πὼς εἶναι πλάσμα τῆς φαντασίας του. Γιατὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς πατρίδας ἐκείνου ζοῦν καὶ πεθαίνουν σχεδὸν ὅλοι τὸ ἴδιο, ὅπως τὰ χόρτα τοῦ βουνοῦ, μὲ κοινὲς θλίψεις, κοινὸς ἀγῶνες, κοινὲς χαρὲς καὶ κοινὸς ἔρωτες. Ξεχωριστοὶ τύποι δὲν ὑπάρχουν καὶ διὰ τοῦτο δὲν τοὺς ἐζήτησε. Τοὺς ἔπλασε μοναχὸς του λιὰ νὰ ντύσῃ τίς ἰδέες του.

Ὡς τόσο ὁ κύρ Ἀλέξαντρος μέρα μὲ τὴν ἡμέρα μαλάκωσε. Γνωρίστηκε μὲ τὸ Νομάρχη, ἤρθε καὶ στὸ καφενὲ ποῦ σύχναζε ὁ καλὸς κόσμος καὶ καθότανε μαζί του. Τὴ δευτέρη-τρίτη μέρα τοῦρριξα πόντους πὼς ἤθελα νὰ πάω σπίτι του. Ταράχτηκε.

— Σπίτι μου! ποῦ τῶβρα ἐγὼ τὸ σπίτι; δὲν ἔχω σπίτι ἐγὼ δὲν ἔχω! κ' ἔφυγε ἀπότομα ἀπὸ κοντά μου.

Ὁ νομάρχης ὅμως ἤθελε κί αὐτὸς νὰ τοῦ κάμῃ ἐπίσκεψη.

— Τέτοιοι ἄνθρωποι νὰ τὸν τιμήσουμε, λέω νὰ πᾶμε ἐν σώματι εἶναι μεγάλος ἄνθρωπος!... Ὁὰ νάρθῃς κί ἐλόγου σου Παντελέω, νὰ τὸν τιμήσουμε!

Ὁ ἀγαθὸς νομάρχης ἐπίστευε πὼς μὲ τὴν ἐπίσκεψή του θὰ χαλοῦσε τὴ Σκιάθο καὶ θὰ συγχينوῦσε τὸν κόσμο.

— Βέβαια νὰ πᾶμε, ἀποκρίθηκε ὁ δι-

καστῆς, Μεσολογγίτης κ' ἐκεῖνος. Τὸν τίμησε, ἀκοῦς, οὔλο τὸ Παλάτι καὶ νὰ μὴν πᾶμε μεῖς!...

Ὁ Παπαδιαμάντης ὅταν ἄκουσε γιὰ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ νομάρχου, στὴν ἀρχὴ ἔκαμε τὰ συνηθεισμένα του, καὶ τέλος δέχτηκε νὰ μᾶς ὠρίσῃ μέρα. Πήγαμε μᾶς δέχτηκε κάτου στὴ σκάλα ξέσκεπος ἀπάνου μᾶς δέχτηκαν οἱ ἀδερφάδες του· μιὰ χήρα ναυτικοῦ, ἡ ἄλλη ἀνύπαντρη· δυὸ γυναικάρες καλοπασμένες, μεγαλόσωμες, εὐγενικὲς σὰν κ' ἐκείνον. Τὸ σπίτι του ἀπὸ τὰ συνηθεισμένα στὶς ἐπαρχίες, μὲ σκάλα ξύλινη, μὲ ταράτσα μεγάλη, ἄσπροι κάτασπροι οἱ τοῖχοι του, ἀσβεστωμένη ἡ αὐλὴ του. Μᾶς ἔβγαλαν γλυκὸ τῆς κούπας ὁ Παπαδιαμάντης ὀρθός, περιποιητικὸς, ὀμιλητικὸς, — ἄλλος ἀπὸ τὸ γνωστὸ μας τοῦ δρόμου. Ἀπάνω στὸ τραπέζι τὸ στρωμένο μὲ ντόπιο τραπεζομάντυλο, ἕνας τόμος τοῦ Σαιξπήρου στὸ ἀγγλικό. Κάτι μᾶς μετάφρασε ἔτσι στὸ πόδι.

Ὅταν φύγαμε μᾶς συνέβγαλαν ὡς τὴν αὐλὴ, ἐκεῖνος μπροστά, οἱ ἀδερφάδες του κατόπιν. Ὁ νομάρχης, ὁ δικαστῆς, μαγεμένοι.

Ἔτσι φύγαμε ἀπὸ τὴ Σκιάθο ἕνα βράδυ. Πρὶν μᾶς δώσουν τὸ χέρι τους οἱ ἐπίσημοι, μᾶς ἀποχαιρέτησε ὁ Παπαδιαμάντης καὶ βιαστικὰ χάρισε ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τράβηξε γιὰ τὸ μαγαζὶ ποῦ τὸν πρωτοεῖδα. Σὰν ἔφτασε στὴν πόρτα γύρισε ἀπότομα, κούτταξε τὸ λιμάνι, σταυρώθηκαν τὰ μάτια μας καὶ τὸν ἔχασα μέσα στὴν πυκνὴ ἀτμοσφαῖρα τοῦ οὐχοῦ.

Τώρα διαβάζω στὸ σημειωματάρει μου αὐτὰ τὰ λόγια. — «Ἡ φύση ἐδῶ εἶναι κομψή, λεπτοκαμωμένη. Τίποτα μεγάλο, φοβερό, ἐκπληχτικό. Βουνάκια, ρεματιές, ἀνηφοράκια, γεφυράκια, βρυσούλες, ἐξωκκλησιάκια. Οἱ ἐλιές, οἱ συκιές, ὅλα τὰ φύλλα καὶ τὰ φύτρα σὰν Γιαπωνέζικα κομψοτεχνήματα».

Καὶ παρακάτω:

«Ὁμορφὴ εἶναι ἡ Σκιάθος τοῦ Θεοῦ μὰ ἡ Σκιάθος τοῦ Παπαδιαμάντη μοῦ φαίνεται ὠμορφώτερη!»

Giuzia Deledda Γιατὶ ἀμάρτησε

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Μιὰ ἄγρια καὶ ἀνταρτικὴ δύναμη ξυπνοῦσε μέσα του. Ὅπως ἄλλοτε κατώρθωνε νὰ ἐπιβάλλεται στὸν ἑαυτὸ του, καὶ νὰ θέλῃ τὸ καλὸ τῶν ἄλλων, ἔτσι τώρα αἰσθανότανε ὅλη τὴν ἀδιαντροπιὰ τοῦ κακοῦ καὶ ἤθελε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰ χειρότερα του ἐνστικτα. Ἐνοιωθε τὸ πρόσωπό του νὰ πετᾷ φλόγες κάτω ἀπ' τὴ μάσκα, τὸ στενὸ κομποῦμι του τὸν ἔσφιγγε καὶ τοῦ ἄναβε ὅλο τὸ κορμί. Καὶ μαζί μὲ ὅλα αὐτὰ ἡ μέρα εἶτανε ζεστὴ καὶ συννεφιασμένη καὶ μέσα στηγλῦκα τῆς ἀτμοσφαιρας αἰσθανόσυνα πὼς ἡ ἀνοιξὴ πλησιάζει.

Οἱ δρόμοι εἶτανε γεμάτοι κόσμο. Παρέες ἀπὸ μασκαράδες τριγουρίζανε ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ἐνῶ σύννεφο τὰ χαμίνια τρέχανε ξοπίσω τους κάνοντας τρομερὸ θόρυβο καὶ πειράζοντάς τους μὲ ἄσεμνα πειράγματα. Μοναχοὶ μασκαράδες περνοῦσαν ντυμένοι μὲ φανταχτερὰ κοστοῦμια, καὶ ὁ ἄλλος κόσμος τοὺς παρακολουθοῦσε μὲ βλέμματα ἐξετάστικα, περιγελαστικά. Γυναῖκες, παιδιὰ, ὑπηρέτριες μὲ ἄλικα μπουστάκια, παρέες ἀπὸ μεθυμένους χωριάτες στριμωγόντανε σὰν σαρδέλλες σὲ μερικὰ σημεία τοῦ Κόρσο. Καὶ οἱ μελαγχολικοὶ ἦγοι μιᾶς φουσα-

μόνιας ἀνέβαιναν καὶ χυρόντανε στὸν ζεστὸ ἀέρα.

Αὐτὸ εἶτανε ἀρκετὸ γιὰ νὰ ζαλιστῇ ἡ ψυχὴ τοῦ Ἡλία, συνηθισμένη στὴ μεγάλη μοναξιά τῆς στάνης. Τοῦ κακοῦ νόμιζε πὼς τὸν γνώριζε τὸν κόσμο, καὶ πὼς

εἶτανε προετοιμασμένος γιὰ κάθε τι, ἐπειδὴ εἶχε περάσει τὴ θάλασσα καὶ εἶχε πάει φυλακὴ. Ἀλοῖμονο! ἔφτασε τώρα ἐκεῖνο τὸ μικρὸ καρναβάλι τοῦ Νογόρο, τὸ παρδαλὸ ἐκεῖνο πλήθος, ἡ μελαγχολικὴ αὐτὴ καντρούλια ποῦ ἔβγαυε παραπονιάρικη ἀπὸ τὴ φουσαρόνικα, γιὰ νὰ χαθῇ ἡ ψυχὴ του μέσα σ' αὐτὸ τὸν κόσμο ποῦ δὲν εἶτανε δικὸς του, καὶ τὰ πράματα τοῦ φανήκανε ἄλλιώτικα. Φανταζότανε πὼς ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος ποῦ τὸν ἔβλεπε νὰ περπατᾷ, νὰ κουβεντιάζῃ, νὰ γελᾷ, εἶτανε εὐτυχισμένος, καὶ μάλιστα μεθυμένος ἀπὸ εὐτυχία καὶ παραδινότατε κί αὐτὸς χωρὶς διαταγμὸ

στὴν τρέλλα τοῦ πόθου του, στὴν ἀνίκητη ἀνάγκη ποῦ αἰσθανότανε γιὰ χαρὰ καὶ ἡδονή.

Τώρα ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἡλίας εἶχανε

Χτύπησε ἀλαφρὰ τὴν πόρτα

βάλει στη μέση τις γυναίκες, γὰ νὰ τις προφυλάξουν ἀπὸ τὰ σκουντήματα καὶ τὰ πειράγματα τῶν χαιμινιῶν. Ἡ Μανταλένα εἶτανε ἀκριβῶς στὴ μέση, μὰ κάθε τόσο ἔγευρε μπροστὰ καὶ κοιτάζε ἄλλοτε τὸν ἄντρα της καὶ ἄλλοτε τὸν Ἡλία.

— Δὲ στεκόμαστε, νὰ κάνουμε τίποτα; Εἶναι κοῦτὸ νὰ πηγαίνοσεχόμαστε ἔτσι δᾶ—εἶπε ὁ Ἡλίας στὴν ντάμα του.

— Ὅπως θές—ἀπάντησε ἐκεῖνη καὶ εἶπε στὴ Μανταλένα τὴν ἐπιθυμία τοῦ Ἡλία. Σταθῆκανε ὅλοι.

— Τι θές νὰ κάνουμε; ρώτησε ἡ Μανταλένα.

— Νὰ χορέψουμε. Νὰ κοίτα, ἐκεῖ κάτω χορεύουν. Πᾶμε.

— Ὁ ἀδερφός σου θέλει νὰ χορέψῃ, εἶπε ἡ Μανταλένα στὸν Πέτρο.

— Ὅχι.

— Ναί!—εἶπαν ὅλες μαζί οἱ γυναῖκες.

— Ἡ μητέρα μου δὲ θέλει.

— Θὰ χορέψουμε τοὺς δικούς μας χορούς.

Καὶ οἱ τρεῖς γυναῖκες χυθῆκανε, ὅλο χαρά, κατὰ τὸ μέρος ὅπου χορεύανε μὲ τὴ φυσαρμόνικα. Ἐνας κύκλος ἀπὸ χωριάτες, χαμίνια, ἐργάτες εἶχε σχηματιστεῖ γύρω ἀπὸ μερικὰ ζευγάρια μασκαράδες ποὺ χορεύανε λέφτοντας ὁ ἕνας ἀπάνω στὸν ἄλλο γελώντας.

Ἐνας ἄντρας ντυμένος γυναικεῖα, μὲ κόκκινο πρόσωπο, μὲ γένεια, μὲ τὴ μάσκα ριγμένη πίσω, ἔπαιζε φυσαρμόνικα μὲ ὕφος σοβαρό, ἔχοντας τὰ μάτια καρφωμένα στὰ κόκκαλα τῆς φυσαρμόνικας. Ἐπαιζε μιὰ πόλκα λυπητερὴ καὶ μελαγχολικὴ.

Ἡ παρέα μας ἔσπασε τὸν κύκλο καὶ χώθηκε ἐκεῖ ποὺ χορεύανε, ἐνῶ μερικὰ ζευγάρια σταματήσανε τὸ χορὸ, λαχανιασμένα, κουρασμένα. Κανένας δὲ διαμαρτυρήθηκε, μάλιστα ἕνας μασκαρᾶς ντυμένος καλόγερος, μὲ τὸ πρόσωπο βαμμένο κίτρινο, πλησίασε καὶ ζήτησε νὰ χορέψῃ μὲ μιὰ ἀπ' τὶς γυναῖκες καὶ κείνη δέχτηκε χωρὶς πολλὰ κοπλιμένα. Ὁ Ἡλίας βρόδηκε πλᾶ στὴ Μανταλένα. Περιμένε πὼς καὶ εἰς αὐτὴ τὴ στιγμή καὶ τώρα ποὺ ἦρθε ἡ ὥρα νὰ χορέψῃ δὲν τολμοῦσε, γιατί φοβότανε τὸν Πέτρο.

— Παῖξε μας κανὰ δικόμας χορὸ!—φώναξε ὁ Πέτρος στὸ μουζικάντη.

Ἐκεῖνος σήκωσε τὰ μάτια, κοιτάζε

μιὰ στιγμή τὸν Πέτρο καὶ ἔξακολούθησε νὰ παῖξῃ.

— Σῶπα!—φώναξαν τὰ ζευγάρια ποὺ περνοῦσαν χορεύοντας.

— Καλὰ λοιπόν, σωπαίνω!—εἶπε σὰ νὰ μιλοῦσε μονάχος του, πολὺ πειραγμένος.

— Ἐμπρός, τί καθόσατε, χορέψτε καὶ σεῖς!—εἶπε αὐτὴ ποὺ χόρευε μὲ τὸν καλόγερο περνώντας μπρὸς ἀπ' τὴν παρέα της.

— Ναί, ναί, ἔλατε νὰ χορέψουμε! τί καθόμαστε καὶ κάνουμε ἐδῶ;—παρακαλοῦσε χαϊδευτικὰ ἡ ἄλλη γυρίζοντας στὸν Πέτρο.

Ἐκεῖνος τὴν κοιτάξε στὰ μάτια, ἄνοιξε τὰ χέρια του καὶ εἶπε:

— Καλὰ. Ἐλα νὰ χορέψουμε. Ἄς μὴ σοῦ χαλάσω τὸ χατήρι, γιατί ἀλλοιώτικα θὰ σκάσης ἀπ' τὸ κακό σου. Μὰ γιὰ νὰ-μαστε ἐξηγημένοι, σὲ εἰδοποιῶ πὼς δὲν ξαίρω χορὸ, κ' ἂν σὲ πατήσω δικός σου λογαριασμός.

Τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὴ μέση κ' ἄρχισε νὰ χοροπηδάη κομικὰ καὶ νὰ γυρίξῃ σὰ σβούρα. Εὐτυχῶς γιὰ τὴν κοπέλλα, πλησίασε κάποιος ἄλλος μασκαρᾶς καὶ ζήτησε τὴν ἄδεια νὰ χορέψῃ μαζί της. Ὁ Πέτρος δέχτηκε, τραβήχτηκε πάρα πίσω καὶ τότε εἶδε πὼς ὁ Ἡλίας καὶ ἡ Μανταλένα χορεύανε μαζί.

— Μπά, βλέπω ξαίρου χορὸ!—εἶπε ἀπὸ μέσα του μὲ ἀφέλεια. Ἐ! ἂν τοὺς ἔβλεπε ἡ Θεῖα-Ἀννέτα, μὰ τὴν πίστη μου, δὲ θὰ καλοπερνάγανε. Θὰ τοὺς ἔσπαζε στὸ ξύλο.

Ὁ Ἡλίας καὶ ἡ Μανταλένα χορεύανε καλὰ. Μὰ τώρα ποὺ βρεθῆκανε, σχεδὸν χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν, ὁ ἕνας στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἄλλου, μεθυσμένοι ἀπὸ ἀνείπωτη εὐτυχία, δὲν προσέχανε καὶ πολὺ στὸ χορὸ. Ὁ Ἡλίας ἐνοιωθε νὰ χτυπήθῃ δυνατὰ ἡ καρδιά του καὶ ἡ Μανταλένα ἔβλεπε νὰ στριφογυρίζουν γύρω της ὅλα ἐκεῖνα τὰ κίτρινα, ἄσχημα καὶ ἀδιάντροπα πρόσωπα.

— Θᾶθελα νὰ τῆς μιλήσω, μὰ τί νὰ τῆς πῶ;—σκεπτότανε ὁ Ἡλίας, σφίγγοντας ἀπελπισμένα τὸ κορμὶ τῆς Μανταλένας. Μὰ τοῦ κάκου. Ὅσο κ' ἂν προσπαθοῦσε δὲν μποροῦσε νὰ βρῇ οὔτε ἕνα λόγο νὰ τῆς πῇ. Αἰσθανότανε μονάχα τὴν τρελλὴ ἐπιθυμία νὰ τὴν ἀρπάξῃ στὴν ἀγκαλιὰ του, νὰ σπάσῃ αὐτὸ τὸν κύκλο

τῶν χαζῶν ποὺ παρακολουθοῦσαν περιέργω, καὶ νὰ φύγει γρήγορα, μακρυνά, ἀφίνοντας νὰ ξεσπάσῃ ὄλος ὁ πόθος του καὶ τὸ πάθος του σὲ μιὰ δυνατὴ κραυγὴ. Μὰ ὁ Πέτρος στεκότανε ἐκεῖ πέρα, ὀρθιος, τρομερὸς σὰν σφίγγα κάτω ἀπὸ τὴ μάσκα του ποὺ γελοῦσε κομικὰ καὶ ὁ Ἡλίας, τώρα καὶ κάμποσο καιρὸ, τὸν φοβότανε τὸν ἀδερφό του.

Ἐξείρε τίποτα ὁ Πέτρος; Μάντευε τίποτα; Ἦτανε δυνατόν νὰ εἶναι τόσο ἠλίθιος, ὥστε νὰ μὴ διαβάξῃ μέσα στὰ μάτια του τὸ τρομερὸ πάθος ποὺ τὸν ἔλυνε;

— Καὶ τί μὲ μέλει;—σκεπτότανε ὁ Ἡλίας.—Ἄς δῆ καὶ ἄς μὲ σκοτώσῃ! Θὰ μοὺ κάνῃ χάρη.

Ἄν τοῦ φύλαγε κάκια τοῦ Πέτρον, μονάχα τὸν φοβότανε, καὶ συχνὰ πάλι αἰσθανότανε μιὰ παράξενη καὶ παιδικὴ συμπόνια γιὰ τὸν ἀδερφό του.

— Εἶναι πιὸ δυστυχημένος ἀπὸ μένα, γιατί τὴν ἀγαπάει τὴ γυναῖκα του κ' ἐκεῖνη δὲν τὸν ἀγαπάει, καθόλου.—σκεπτότανε.—Πέτρο, ἀδερφέ μου, τί σφάλμα ποὺ κάναμε!..

Καθὼς χόρευε, ὅλες αὐτὲς οἱ σκέψεις ξαναρχόντανε μεροδεμένες στὸ μυαλό του καὶ δοκίμαζε μαζί τὴν ἴδια τὴ στιγμή, πάθος, συμπόνια, φόβο, λύπη καὶ χαρά. Οἱ ἦχοι τῆς φυσαρμόνικας, ἡ ὀχλοβοή, καὶ αὐτὴ ἡ φαντασμαγορία ἀπὸ πρόσωπα καὶ πράγματα, ἡ κίνηση, οἱ μασκαράδες, τὸ ἀγγιγμα τῆς Μανταλένας, τὸν ζαλιζανε καὶ τοῦ ἄναβανε τὸ αἷμα. Ἦρθε στιγμή ποὺ δὲν εἶδε πιά τίποτα. Ἦγειρε στὴ Μανταλένα καὶ μὲ λαχανιασμένη φωνὴ τῆς ψιθύρισε κάτι τι, ποὺ αὐτὴ δὲν τὸ κατάλαβε μὰ σήκωσε τὰ μάτια της στὸν Ἡλία. Ἐκεῖνος τὴν κοιτάζε πολλὴν ὥρα, ἀπελπισμένα κ' ἀπὸ ἐκεῖνη τὴ στιγμή μιὰ μοναχὴ σκέψη τοῦ καρφώθηκε στὸ μυαλό.

Ὁ χορὸς ἔπαψε, οἱ περιεργοὶ σκορπιστήκανε καὶ ἡ παρέα μας ἄρχισε πάλι νὰ τριγυρνᾷ στοὺς δρόμους, μέσα στὸ πλήθος. Σὲ λίγο πῆρε τὸ βράδυ, χλωμὸ καὶ συννεφιασμένο. Καὶ ὁ Ἡλίας, ποὺ ἀκολουθοῦσε τὴν παρέα του σὰν μέσα σὲ ὄνειρο, ξαναβρέθηκε στὸ σοκκάκι, μπροστὰ στὸ σιωπηλὸ σπιτάκι, μπροστὰ στὸ φράχτη τοὺς ποὺ φάνταζε ἀκίνητος μέσα στὸ σούρουπο. Ἡ φωτιὰ ἔκαιγε στὸ τζάκι καὶ ἡ γάττα καθισμένη στὸ παραθυράκι

μὲ τὰ μάτια καρφωμένα μακρυνά, φαινότανε σὰν νὰ κοιτάξῃ τὰ σταχτιὰ καὶ μαβιά βουνα ποὺ κλείνανε τὸν ὀρίζοντα.

Ἡ θεῖα-Ἀννέτα τοὺς περιέμενε καθισμένη ἔξω στὴ μικρὴ αὐλὴ, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα κάτω ἀπὸ τὴν ποδιά της. Προσευχότανε γιὰ νὰ ξερκίση τὸν πειρασμό, ποὺ μποροῦσε νὰ παρασύρῃ τὰ παιδιὰ της (γι' αὐτὴν ἡ μάσκα εἶτανε σύμβολο τοῦ δαίμονα). Καὶ ὅταν ἡ παρέα χύθηκε μέσα τρέχοντας, ἡ γριὰ τινάχτηκε ἀπάνω λιγάκι τρομαγμένη. Ἴσως κάποιο πονηρὸ πνεῦμα νὰ τῆς ψιθύριζε μέσα της, πὼς ἡ προσευχὴ της δὲν ὠφελοῦσε σὲ τίποτα, πὼς ὁ δαίμονας νικοῦσε, πὼς μὲ τὸ γυρισμὸ τῶν μασκαρεμένων παιδιῶν ἡ θανάσιμη ἀμαρτία ἔμπαινε στὸ σπιτάκι, ποὺ ὡς τα τώρα εἶχε μεῖνῃ ἄγνῳ.

— Γλεντήσατε καλά; Καιρὸς ἦτανε νὰ γυρίσετε! εἶπε ἡ θεῖα-Ἀννέτα κλαψιάρικα.

— Ἀλήθεια, ἀργήσαμε—εἶπε ἡ Μανταλένα, χωρὶς νὰ δεῖξῃ μετάνοια—ἔλατε, κορίτσια, κοντεύω νὰ σκάσω ἀπ' τὴ ζέστη.

Καὶ ἀνέθηκε πρώτη τὴν ἔξωτερικὴ σκάλα. Ὁ Ἡλίας στὸ μεταξὺ ἔβγαξε τὴ μάσκα του καὶ ὁ Πέτρος ποὺ τὴν εἶχε βγάλει μόλις μπήκανε μέσα, ἔτρεξε στὸ κανάτι μὲ τὸ νερό, τὸ σήκωσε καὶ ἤπιε ἀχόρταγα.

— Δίψα ποὺ τὴν ἔχεις!—εἶπε ἡ θεῖα-Ἀννέτα.

— Διψᾶω καὶ πεινάω, μάννα! Δὸς μου γρήγορα κάτι νὰ φάω, γιατί ἔχω νὰ πάω στὸ χορὸ:

Πῆγε στὸ τραπέζι ποὺ βρισκότανε τὸ πανέρι μὲ τὸ ψωμί καὶ τὸ κρέας ποὺ εἶχανε περισσέψει ἀπ' τὸ μεσημέρι.

— Μὰ καὶ τρελλάθηκες!—εἶπε ἡ θεῖα Ἀννέτα.—Ὁ Ἄη-Φραγκίσκος νὰ σὲ φυλάξῃ! Θὰ φᾶς μαζί μας καὶ ὕστερα θὰ πᾶς νὰ πλαγιάσῃς. Τὶς ἀπόκορες δὲν βγαίνουν ἔξω τὸ βράδυ, ἄντε, πῆγαινε νὰ γδυθῆς!

— Ἐλα, ἔλα, μάννα! Μιὰ φορὰ τὸ χρόνο ἔχουμε ἀπόκορες! Θὰ πάω στὸ χορὸ καὶ θάρρη μαζί μου κ' ὁ ἀδελφός μου ὁ Ἡλίας. Ἐ, πέρσου δὲν κάναμε μαζί ἀπόκορες!

Τὸ πρόσωπο τοῦ Ἡλία, ποὺ μέσα στὰ γυναικεῖα φορέματα εἶτανε τριανταφυλένιο καὶ ὀμορφο, σκοτεινίασε. Τὸν λυπήσανε τὰ λόγια τοῦ Πέτρον; Ἦ ντροπῆκε γιὰ τὴν ἀπότομη χαρὰ ποὺ ἐνοιωσε, ὅταν

ἄκουσε τὸν Πέτρο νὰ λέη πὼς θὰ ξενυ-
χτοῦσε ἔξω;

— Ἄν νομίζης πὼς θάρθω στὸ χορὸ,
γελιέσαι—εἶπε: Ἐπειτα πρόσθετε. βιά-
ζοντας τὸν ἑαυτὸ του.

— Θάτανε καλλίτερα νὰ μὴν πᾶς οὔτε
σὺ στὸ χορὸ.

— Ἀκούς, Πέτρο;

— Ὁχι, ἐγὼ θὰ πάω. Θὰ φάω πρῶτα
καὶ ὕστερα θὰ πάω. Καὶ θάρθης καὶ σὺ,
Ἥλια. Θὰ δῆς τί γλέντι ἔχει νὰ γίνῃ! Φάε κί ἔλα!

— Ὁχι, ὄχι, πηγαίω κί ὄλας νὰ γδυθῶ.

— Δὸς μου κρασί, μάννα. Ἄ! ἂν ἤξαι-
ρες τὸ γλέντι πὸς κάναμε! Χορὸ... ὄχι,
δὲν χορέψαμε! Καὶ νὰ σοῦ ποῦν πὼς
χορέψαμε, ἐσὺ νὰ μὴν τὸ πιστέψης!—
φώναζε ὁ Πέτρος κατεβάζοντας κάτω με-
γάλες μπουκιές. — Κί ἔπειτα νὰ σοῦ πῶ,
δὲν εἶναι καὶ κανένα κακό. Ἐγὼ δὲν
ξαίρω χορὸ, καὶ ὅμως διασκεδάζω. Κί
αὐτὲς οἱ γυναῖκες, ἔ, ἔ, ἂν τίς ἔβλεπες
πὼς γλεντᾶνε! Ἄμ' ἐκεῖνος ὁ καλόγερος!
Τί σοῦ λέει κί αὐτός! Κί ὁ ἄλλος πάλι
ὁ ψηλός; Χά, χά, χά!— ἔλεγε γελώντας
μονάχος του.

— Καλά, πρόσεχε, γιὰ τόνομα τοῦ Θεοῦ,
νὰ μὴ ρίξης καμιά λίγδα στὸ γιλέκο σου!...
Ὁ Ἄη—Φραγκίσκος νὰ σὲ φυλάῃ!... Θὲς
τυρί;... Ἀχ! παιδιὰ μου, ὁ πειρασμὸς
σᾶς παρασέρνει, εὐτυχῶς ὅμως πὸς μπαί-
νει ἡ μεγάλη σαρακοστή... Θὰ πᾶτε βέβαια
νὰ ἱερομολογηθῆτε;

Ὁ Ἥλιος ταράχτηκε ὀλόκληρος. Εἶχε
κάμποση ὥρα πὸς στεκότανε ὄρθιος στὴν
πόρτα, ἀναποφάσιτος, σάν νὰ πρόσεχε
σὲ κάποια μακρινὴ φωνή.

— Δὲν τοῦς μαζὺ μὲ τὸν Πέτρο καὶ
ὕστερα νὰ βγῆς ἔξω μαζὺ του—τοῦ ἔλεγε
αὐτὴ ἡ φωνή. — Ἀκουσες τί εἶπε ἡ μη-
τέρα σου; Θὰ πᾶς στὸν πνευματικὸ νὰ
ἱερομολογηθῆς;

Μὰ δὲν μποροῦσε, δὲν μποροῦσε νὰ
ὑπακούσῃ σ' αὐτὴ τὴ φωνή. Ὁ πειρα-
σμὸς τὸν νικοῦσε, εἶτανε πολὺ δυνατότε-
ρός του. Πῆγε καὶ γδύθηκε. Ὑστερα κα-
τέθηκε καὶ καθίσε στὴν αὐλή, στὴν ἴδια
θέση πὸς καθότανε πρὶν ἢ μητέρα του
καὶ τὸν κωρίεψε μιὰ μονάχα ἐπιθυμία:
νὰ φύγῃ ὁ Πέτρος, καὶ ἕνας μονάχα φό-
βος! νὰ μὴν τύχῃ καὶ μείνῃ σπίτι ὁ Πέ-

τρος. Μὰ ὁ Πέτρος μόλις φύγανε οἱ φι-
λενάδες τῆς Μανταλένας, βγήκε στὴν αὐλή
καὶ εἶπε στὸν ἀδερφό του.

— Δὲν θάρθης λοιπόν;

— Ὁχι.

— Εἶσαι κοντός. Ἐγὼ πάω νὰ γλεν-
τήσω. Θὰ μ' ἀνοίξης τὴν πόρτα;

Ὁ Ἥλιος δὲν ἀποκρίθηκε. Κουλουρια-
σμένος, μὲ τοὺς ἀγκῶνες στὰ γόνατα καὶ
τὸ κεφάλι ἀνάμεσα στὰ χέρια, ἔτρεμε
μέσα του ἀπὸ λύπη καὶ χαρὰ. Ἀπὸ τώρα
κί ὄλας δὲν τολμοῦσε νὰ κοιτάξῃ τὸν
ἀδερφό του. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφυγε.

— Ἐλα νὰ φᾶς—τοῦ εἶπε δυὸ φορὲς
ἡ Θειά— Ἄννέτα, βγαίνοντας στὴν πόρτα.

— Δὲν ἔχω ὄρεξη, εἶμαι ἀδιάθετος—
ἀπάντησε ὁ Ἥλιος, καὶ ἔμεινε πολλὴν
ὥρα ἀκίνητος, στὴν ἴδια στάση, κουλου-
ριασμένος καὶ μὲ τὸ κεφάλι ἀνάμεσα
στὰ χέρια.

Ἀκουγε μέσα τὴν Μανταλένα νὰ πο-
λυλογᾷ χαρούμενα, μὲ ἀλλαγμένη φωνή.
Διηγότανε στὴ Θειά— Ἄννέτα, ὅτι κάνανε
μὲ τὸ νι καὶ μὲ τὸ σίγμα καὶ γελοῦσε,
καὶ τὰ μάτια τῆς θὰ πετοῦσαν φωτιές,
τὸ πρόσωπό τῆς θὰ εἶτανε ἀναμμένο, ἡ
ψυχὴ τῆς μεθυσμένη. Ἐπειτα ἀπὸ λίγο
οἱ δύο γυναῖκες πήγαν νὰ κοιμηθῶν
καὶ ὄλα γύρω σωπάσανε. Ἡ φωτιὰ ἔκαιγε
ἀκόμα στὸ τζάκι. Τρομερὴ ἡσυχία βασι-
λευε παντοῦ στὸν ἀγέρα, στὴν ἡσυχὴ αὐλή,
στὴ συννεφιασμένη νύχτα.

Ὁ Ἥλιος σηκώθηκε. Ἡ ραχοκοκα-
λιά του ἦτανε τσακισμένη, ἡ καρδιά του
χτυποῦσε, τὸ αἷμα του κυκλοφοροῦσε ὀρ-
μητικὰ, ἀνεβαίνοντας στὸ κεφάλι. σκοτι-
ζοντάς του τίς σκέψεις. Σ' αὐτὴ τὴν
κατάσταση, ἀνέβηκε, ἀσυνείδητα, χω-
ρὶς νὰ κἀνθ θόρυβο, τὴ μικρὴ σκάλα καὶ
χτύπησε πολὺ ἀλαφροῦα στὴν πόρτα τῆς
Μανταλένας. Αὐτὴ, καθὼς φαίνεται, καθό-
τανε ξάγρυπνη, γιατί ἀπάντησε ἀμέσως:

— Ποιὸς εἶναι;

— Ἀνοίξε εἶπε ὁ Ἥλιος μὲ πνιγμένη
φωνή— ἐγὼ εἶμαι. Πρέπει νὰ σοῦ πῶ
κάτι.

— Περίμενε—ἀπάντησε ἡ Μανταλένα
χωρὶς νὰ ἀνησυχῆσῃ. Καὶ ὕστερα ἀπὸ
λίγο ἀνοίξε.

(Ἀκολουθεῖ)

MAURICE ΠΕΡ' ἈΠ' ΤΟΝ ΤΑΦΟ

(Συνέχεια τοῦ προηγουμένου.)

— Ναί; ρώτησε πάντα ἀφηρημένη ἡ
Φάνυ.

— Σοῦ θυμίζει τὰ βιβλία του;

— Τὰ βιβλία του;... Νὰ ἰδῆτε... Τὰ
ἔεχασα ὀλωσδιόλου. Εἶν' ἀλήθεια, πὼς
δὲν ἔχω γνωρίσει ἄλλους ἄγγλους συγγρα-
φεῖς.. Μόνο ξένους..

— Εἶναι πάντοτε δειλὸς μὲ τοὺς ἀγνώ-
στους του.. μὰ φαίνεται, πὼς τοῦκανε
μεγάλῃ ἐντύπωση.

— Ἐγώ. Γιατί;

— Μὰ γιὰ νὰ ντραπῇ τόσο.. Δὲν τὸ
κατάλαβες;

— Ναί.. ἴσως..

Ἄλλ' ἡ Φάνυ ἔλεγε ὅλ' αὐτὰ τὰ λό-
για ἐντελῶς μηχανικὰ, γιατί τίποτα δὲν
μποροῦσε νὰ τὴν ἀνακαλέσῃ στὴν πραγ-
ματικότητα. Ἐξακολουθοῦσε νὰ ζῆ, σ' ἕναν
ἄλλον κόσμον, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἴσως ἀφυ-
πνιζόταν μιὰ ἄλλη στιγμή..

— Ποῦ εἶναι ὁ Τζώρτζ; ρώτησε.

— Δὲν ξέρω ποῦ πῆγε. Ἡ ἀγαπημένη
του ἄλλοστε δὲν εἶναι στὸ Λονδίνο. Ἐφυγε.

— Ἡ Λουίζα Σάμιερ; εἶπε ἀφηρημένα
ἡ Φάνυ.

— Ὁχι. Μπᾶ τὰ χάλασε μαζί τῆς, πάει
καιρός.. Σώπασαν μιὰ στιγμή. Κί οἱ δυὸ
σκέπτονταν τώρα τὴν Ἰακίνθη. Ἐξαφνα
ἡ λαίδη Ζάρβιλ εἶπε: Τί λυπηρὸ πρᾶγμα,
ὁ θάνατος τῆς Ἰακίνθης ἔ;

— Καὶ πόσο ξαφνικός! Ἀπὸ τί πέθανε;

— Φαίνεται πὼς θὰ ἦταν ἄρρωστη ἀπὸ
καιρὸ, μὰ κανεὶς δὲν τὸ ἤξερε. Τῆς ἔκα-
ναν ἐγχείρηση ἀλλ' αὐτὴ πέτυχε. Ποιὸς
ἔξερε..

Τὴν ἴδια στιγμή ἡ Φάνυ συλλογιζόταν:

«Πόσο δυστυχισμένος θὰ εἶναι ὁ
Μισέλ».

Τῆς ἦρθε ἡ ἐπιθυμία νὰ πῆ δυνατὰ
τὴ σκέψη τῆς αὐτῆ. Ἀλλὰ πρόσθεσε:

— Πόσο δυστυχισμένος θὰ εἶναι ὁ
Μπαζιλ.

— Ναί.. ναί.. τὴν ἀγαποῦσε τόσο!

Ὅταν ἔπεσε στὸ χρεβάτι τῆς ἡ
Φάνυ γιὰ νὰ κοιμηθῆ, ὁ ὕπνος δὲν ἔκλεινε
τὰ ματόκλαδά τῆς. Μπροστὰ τῆς παρουσι-
άζονταν ἡ μορφή τῆς Ἰακίνθης κί ἔπειτα

τοῦ Λέο Ντέρικ.. Θυμόταν ὄλα τὰ λό-
για, πὸς εἶχε πει ἐκεῖνος, θυμόταν τὴ
δειλία του.. Τί περιεργὸς ἄνθρωπος! Κί
ἔπειτα νὰ, παρουσιαζόταν μπροστὰ τῆς ὁ
Μισέλ, μὲ θλιμμένο ὕφος, ἀπαρηγόρητος.

***

Ὁ Μισέλ μόλις βγήκε ἀπὸ τὴ Βουλὴ
πῆγε εἰς τὸ Σαιν-Τζέμς-Πάρκ. Ἦταν ἕνα
γλυκὸ καὶ ζεστὸ βράδυ καὶ τὸ πάρκο ἦταν
γεμάτο ἀπὸ κόσμον. Μιὰ ἀπὸ τίς μουσι-
κὲς τῆς φρουρᾶς ἔπαιζε στὸ κίβουκι. Ὁ
Μισέλ κάθησε κοντὰ στὴ μουσική. Εἶχε
μάθει, πὼς ἡ Ἰακίνθη ὑπέστη ἐγχείρηση
καὶ πὼς πέθανε ἔπειτα ἀπὸ λίγον καιρὸ
ξαφνικά... Ἀτέλειωτη πικρία πλημμύ-
ριζε τὴν ψυχὴ του... Ἡ μουσικὴ ἔπαιζε
τὸ Γαμήλιο Ἐμβατήριον... Ἄ, πόσες φο-
ρὲς εἶχε ἀκούσει τὸ κομμάτι αὐτὸ μὲ τὴν
Ἰακίνθη!... Ἡ καρδιά του σφίχθηκε,
τὰ μάτια του δάκρυσαν... Γύρω τοῦ
ἔπαιζαν τὰ παιδάκια, στὴ γλῶσση. Ζευγάρια
ἔρωτευμένων γλυστοῦσαν στίς γωνίες,
μέσα ἀπὸ τὰ δέντρα. Δὲν μπόρεσε νὰ ὑπο-
μείνῃ περισσότερο τὴ γαλήνια καὶ χαρού-
μενη ἀτμόσφαιρα καὶ σηκώθηκε ἀπότομα..

Ὁ ἥλιος ἔγερνε στὴ δύση του τώρα...
Ἐξαφνα τοῦ ἦρθε στὸ νοῦ κάποιος στί-
χος τοῦ Χάινε, πὸς ἀπαγγέλλε συχρὰ ἡ
Ἰακίνθη... Ὡ, μὲ τί τρόπο ἐκφραστικό,
πὸς τὸν ἔλεγε! Καὶ τί χαριτωμένο ἀνά-
βλεμμα παίρνει τὰ μάτια τῆς! Κ' ἔπειτα
τὰ χεῖλιά τῆς ἀνοιγόκλειναν, σά νὰ περ-
νοῦσε μιὰ πνοὴ ἀνάμεσόν τους, μιὰ πνοὴ
λαχτάρης, πόθου... Τὸ χαρούμενο γέ-
λιο τῶν παιδιῶν, πὸς ἔπαιζαν στὴ γλῶσση
τοῦ πάρκου, τὸν ἔφερνε ξανά στὴν πραγ-
ματικότητα. Τώρα περνοῦσε ἀπὸ ἕνα
τιμῆμα φυλακῶν, μπροστὰ στὸ ὁποῖο
πηγαίνεσθόταν ὁ σκοπὸς μὲ ἔφ' ὄπλου
λόγη.

Οἱ τελευταῖες ἀχτίνες τοῦ ἡλίου ἀντι-
φέγγιζαν πάνω στὴν ἀστραφτερὴ κόψη
τῆς λόγγης.

Ἦθελα νὰ μὲ σημάδευε καὶ νὰ μὲ
σκότωνε ἔλεγε σὲ κάποιο ποίημά του ὁ
Χάινε. Ὁ Μισέλ ἐπανέλαβε τὸ στίχο,
κατεβάζοντας τὸ κεφάλι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Χ

Ἐνα χρόνο ἔπειτα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά, ὁ Λέο Ντέτρικ ἀπεφάσισε νὰ ξαναγυρίσῃ στὴν ἔξοχί, γιατί κάθε ἀπόπειρά του νὰ συγγράψῃ, στὸ Λονδῖνο ἢ στὸ ἔξωτερικό, ἀπέτυχε. Σ' αὐτὸ μάλιστα πάνω συμβουλευθῆκε καὶ τὴν παλιά του φίλη τὴ λαίδη Ζάρβις, ἡ ὁποία ἐνέκρινε τὴν ἀπόφασί του. Ἔτσι νοίκιασε μιὰ ἀγροικία, ὄχι μακριὰ ἀπὸ τὸ Κέϋστον, ἀπὸ τὸν Ἰούνιο μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἀπὸ κεῖ ἔγραψε τὸ ἀκόλουθο γράμμα, στὸ φίλο του Φράνσις Γκρόιν.

Θόρινκ Φέρι Ἰούνιος 1910.

Ἀγαπητέ μου φίλε μόλις γύρισα αὐτὴ τὴ στιγμή ἀπὸ τὸ Κνέϋστον, ὅπου ἔμεινα ἀπὸ τὴν παρασκευή, στοὺς Λίλει. Σήμερα μοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἔργασθῶ, γι' αὐτὸ προτιμῶ νὰ σὲ ἀπασχολήσω μὲ κάποιες ἐντυπώσεις μου. Ἄν τώρα βρῆς ἀνιαρὸ τὸ γράμμα μου, μὴν τὸ διαβάζεις. Εἶμαι καταμαγευμένος λοιπὸν ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐπίσκεψιν. Τὸ σπῖτι τους δὲν παρουσιάζει κανένα ἐνδιαφέρον, ἀλλ' ἡ ἀτμόσφαιρά του εἶναι πολὺ εὐχάριστη. Ἐκεῖ μένει καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Λίλει, ἡ κυρία Τρέϊσον, ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Τσόγισ καὶ ἡ μητέρα τῆς κυρίας Τσόγισ, ἡ λαίδη Γουέστον, ἡ ὁποία κρατεῖται ἀκόμη. Ὁ Τσόγισ εἶναι μέλος τοῦ Κοινοβουλίου καὶ ἰδιαιτέρος γραμματεὺς ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ποῖο σημαίνοντας πολιτικούς μας. Περνάει τὸν περισσότερο καιρὸ του ἐδῶ μὲ τὴν ὀρνιθολογία, οἱ δύο γριὲς βρίσκονται ὅλο μαζί κι' εἶται ἡ μόνη συντροφιά πού μοῦ ἀπομένει εἶναι ἡ κυρία Τσόγισ. Ἡ κυρία Τσόγισ τοῦ μοιᾶζει. Δὲν μπορῶ νὰ πῶ σὲ τί, μὰ πάντα τοῦ μοιᾶζει. Βέβαια εἶναι πῶ ξανθὴ ἀπ' αὐτὸν κι' ἔχει θωριά μεσημβρινοῦ τύπου. Εἶν' ὁμορφὴ θὰ μὲ ρωτήσῃ; Ναι, πιστεύω, πὼς θὰ μποροῦσε νὰ ἦταν πολὺ ὁμορφὴ... γιατί ἔχει δυὸ ὑπέροχα μάτια, ἀλλ' ὅταν μὲν σιωποῦν, φαίνεται κουρασμένη, θλιμμένη. Ἐχει δυὸ παιδιὰ ἕνα ἀγόρι κι' ἕνα κορίτσι, μὰ κανένα δὲ βρίσκειται μαζί της. Ὅταν σωμαίνῃ λοιπὸν ἔχει λυπητερὴ ἔκφρασι, ὅταν μιλάει ὁμοῦς ἡ φουογνωμία της φωτίζεται. Μὲ λίγα λόγια εἶναι ἡ προσωποποίηση τῆς ἀπλότητος κι' ἔπειτα ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον θωρῆ ὅλα τὰ πράγματα γύρω της, ἡ αὐθόρμητη εἰλικρινεία της, ἡ εὐθύτης της, ὅλ' αὐτὰ δίχνουν ἕναν

σπάνιο χαρακτήρα. Ἐέρεις, δὲν κάνει καμιὰ συνθηκολόγησιν... Τὴν πρώτη βραδιά κάθησα κοντὰ της στὸ τραπέζι... Μὰ φάνηκε πολὺ διαφορευτικὴ, ἀπὸ τότε πού συναντηθήκαμε, τὸ βράδι ἐκεῖνο στὸ Λονδῖνο. Τότε ἦταν ἀφηρημένη στενοχωρημένη, ἐνῶ τώρα ἦταν ζωηρὴ, εὐθυμῆ, χαρούμενη. Μιλήσαμε γιὰ πολλὰ πράγματα κι' ἔπειτα ἤρθε ἡ κουβέντα γιὰ τὰ βιβλία. Τὴ βρῆκα πολὺ ἐνήμερη, γιατί ἔκρινε τὸ καθενα σύμφωνά μὲ τὴν ἀξία του. Ἐξαφνα τῆς εἶπα:

— Ἀντιπαθῆτε τὸν αἰσθηματισμὸ;

— Δὲν τὸν ἀντιπαθῶ, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸν συμπαθῶ. Ἴσως ἔχω ἄδικο, μὰ τί νὰ σᾶς πῶ προτιμῶ τὰ ἀπαισιόδοξα βιβλία, ἀπὸ τὰ αἰσιόδοξα! Τὸ τελευταῖο σάββατο ἔκανε μιὰ θαυμασία ἡμέρα. Εἶμεθα στὸν κῆπο μὲ τὴ λαίδη Γουέστον καὶ κουβεντιάζαμε, εἶναι πολὺ ἔξυπνη γυναίκα ἡ λαίδη Γουέστον καὶ ξαίρει καλὰ τὸν κόσομο. Ἐχει διαβάσει πολλὰ πράγματα, μὰ χωρὶς νὰ τὰ πάρῃ καθόλου ὑπ' ὄψει της... Κατάλαβα καλὰ ὅμως ὅτι βρίσκει πὼς ἡ κόρη της δὲν ζῆ πολὺ... Κι' αὐτὸ τὴν ἐξεγείρει... Τὴν ἐξεγείρει ἀκόμη τὸ ὅτι βλέπει τὴν κόρη της νὰ ἐκπληρώνῃ μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια τὰ καθήκοντά της—πρᾶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο τὴν θαυμάζουν ὅλοι οἱ ἄλλοι... Ἡ λαίδη Γουέστον λοιπὸν νομίζει πὼς ἡ κόρη της ἐκτελεῖ ὅλ' αὐτὰ τὰ πράγματα μηχανικά, σὰ νὰ σκέπτεται:

«Τι μ' ἐνδιαφέρουν στὸ κάτω-κάτω τῆς γραφῆς. Ἄν δὲν ἦταν τοῦτο, θὰ ἦταν ἄλλα...» Κι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὴν ἐρεθίζει. Ἡ κυρία Τσόγισ ὁμοῦς δὲν εἶναι εὐτυχημένη—ὡ ναι φαίνεται καλὰ—πρᾶγμα ὁμοῦς πὸν δὲ θέλει νὰ παραδεχθῆ ἡ μητέρα της, γιατί θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸ της ὑπεύθυνο γιὰ τὸν γάμο αὐτόν. Σὲ τί ἀπάνω σχηματίσα αὐτὴ τὴ γνώμη, δὲν ξέρω, ἀλλὰ βρίσκω, πὼς ὁ Τσόγισ εἶναι «καλὸ παιδί». Εἶναι εὐχάριστος, γεμᾶτος ζωὴ, καλοσυναιθημένος, εὐθυμὸς, ἔξυπνος καὶ καλλεργημένο μυαλό... Τι τὰ θες—ὁμοῦς, φίλε μου, ὑπάρχει κάτι ἀνάμεσό τους καὶ νομίζει κανεὶς πὼς ζῆ κοντὰ της σὰ νὰ βρισκεται ὁ ἔξοχος καὶ ἀκόμη τῆς φέρεται, σὰ νὰ ὑφίσταται τίς συνέπειες ἐνὸς λάθους. Αὐτὴ εἶναι, τοῦλάχιστον ἡ ἐντύπωσή μου. Ἀκόμη πιστεύω, πὼς κι' ὁ Λίλει ἔχει σχηματίσει τὴν ἴδια γνώμη—ὡ ναι, δὲ γελιέμαι ὁ αὐτὸ—καὶ καταλαβαίνει κι' ἐκεῖ-

νος τὴν ἀσυμφωνία. Ἡ λαίδη Γουέστον δὲν ἔχει πάρει εἶδησιν, ἀπ' ὅλ' αὐτὰ τὸ ἴδιο καὶ ἡ κ. Τρέϊσον, παρὰ τὴ μεγάλη φνέτσα της...

Τὸ ἀπόγευμα τῆς δευτέρας ἡμέρας πήγαμε νὰ κάνουμε ἕναν περίπατο στὸ δάσος, ἐγώ, ὁ Λίλει, κι' ὁ Τσόγισ κι' ἡ γυναίκα του.

Ὁ Λίλει, κι' ὁ Τσόγισ κουβεντιάζαν πάντοτε γιὰ τὸ αἰώνιο θέμα τους: τὴν

Ἐπῆγε στὸ πάρκο.

ὀρνιθολογία κι' ἔλεγαν ἐνδιαφέροντα πράγματα, γιατί μιλοῦσαν γιὰ ἄγνωστα πουλιά, γιὰ τίς περίεργες συνήθειές τους κ. λ. π. Ἄν ἤμουν μόνος θὰ τοὺς ἄκουγα μ' εὐχαρίστηση... Ἀλλ' ἡ κυρία Τσόγισ μ' ἔκανε νὰ παραξενεύομαι τώρα, λέγοντάς μου ὅτι εἶχε ν' ἀνοίξῃ βιβλίον ἀπὸ τὰ μικρὰ της χρόνια. Μὲ κοροῖδενε, ἀσφαλῶς. Αὐτὴ κι' ἡ «ἀμάθεια» ἦταν ὑποκριτικὴ. Δὲν τὸ βάστηξα κι' ὅταν ἄρχισε νὰ μοῦ μιλῆ γιὰ τὸν Ἀγαμέμνονα τοῦ Αἰσχύλου, τὴν διέκοπα:

— Βλέπετε πὼς τὰ ξέρετε!

— Ξεχνᾶτε, μοῦ ἀποκρίθηκε, πὼς μεί-

ναμε καιρὸ στὴν Ἀθήνα; Εἶχα γκουβερνάντα λοιπὸν καὶ καθηγητὴ εἰδικῶς γιὰ τὴ νεοελληνική... Αὐτὸς μούμαθε τοὺς κλασσικούς...

— Σᾶς ἀρέσουν;

Ναι, τοὺς προτιμῶ γιὰ τὴν ἔλληψιν κάθε αἰσθηματικότητος ἀπὸ τὰ ἔργα των... αὐτὸς ὁ τρόπος ν' ἀντικρίζουν ἀπ' εὐθείας τὰ πράγματα... Ὅλα εἶναι φωτεινά, σαφῆ.

— Ναι, δὲν ξέρω δυστυχῶς ἑλληνικά καὶ τοὺς κλασσικούς δὲν τοὺς διάβασα, παρὰ μόνο ἀπὸ μεταφράσεις... Ἀλλὰ τί νὰ σᾶς πῶ, ὅλ' αὐτὰ μοῦ φαίνονται πολὺ... ἑλληνικά. Ἐνῶ διαβάστε ἕνα μοντέρνο μυθιστόρημα: τὴν Ἄννα Καρενὶν τοῦ Τολστόϊ ἔξαφνα... τί βαθεῖα ἐντύπωση σᾶς κάνει...

— Ὅτι ἐντύπωση κάνει σὲ σᾶς ἡ Καρε-

νὶν, κάνουν σὲ μένα οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, εἶπα γελώντας.

— Δὲν σᾶς ἀρέσει ὁ Τολστόϊ;

— Ὅχι καὶ τόσο... δὲ μ' ἀρέσουν οἱ χαρακτηριστικὲς, πὸν παρουσιάζει. Αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἡρωίδα του, ἡ Ἄννα κι' ὅλες οἱ γυναῖκες τῶν βιβλίων, δὲ μ' ἀρέσουν καθόλου.

— Τὰ γαλλικὰ ἔργα σᾶς ἀρέσουν;

— Ὁ, ναι... πολὺ...

Τὴ στιγμή ἐκείνη, πὸν ἡ συνομιλία μας γινόταν πῶ ἐνδιαφέρουσα, μᾶς πλησίασαν, ὁ Λίλει κι' ὁ Τσόγισ. Στὸ γυρισμὸ πήγαμε μὲ τὸν Τσόγισ. Εἶναι εὐχάριστος ἄνθρωπος, ὅπως σοῦ εἶπα. (Ἀκολουθεῖ).

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

“ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,”
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΗΣ - ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: { Κ. ΜΠΡΑΤΣΙΤΣ
                  Β. ΜΑΛΑΤΣΗΚΗΣ

ΟΡΟΙ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΤΗΣΙΑ ..... ΔΡΧ. 100
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ..... ΦΡ. 60
ΔΙΕΦΗΜΙΣΕΙΣ Ο ΣΤΙΧΟΣ ..... ΔΡΧ. 7

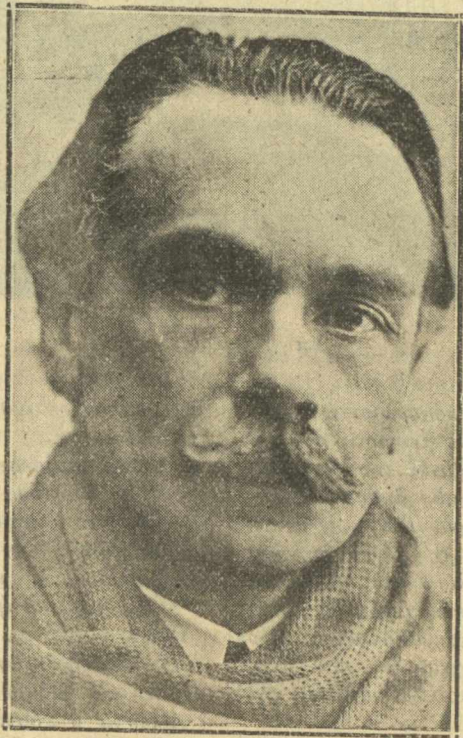
ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

“ΣΤΟΝ ΙΣΚΙΟ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ,”

ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ Κ. Ε. ΛΕΝΟΡΜΑΝ

Μία πρόοδος εσημειώθηκε στο Έλληνικό θέατρο κι' είναι ανάγκη να την προσέξουμε. Επί οχτώ τώρα βραδύς παίζεται στο θέατρο της κ. Μαρίκας Κοτοπούλη «Ο Ίσκιος του κακού» έργο καθαρώς φιλολογικό, καθαρώς διανοητικό που άλλοτε, τη δεύτερη μέρα κι' όλες ε ί τ α ν καταδικασμένο, από την παγερή αδιαφορία του κοινού να τιλοφορηθῆ ὡς άποτυχημένο θεατρικώς και να περάσει άπαρατήρητο με τη γνωστή έτικέττα στη ράχη «Δέν έπιασε». Και δέν είνε μόνο τοῦτο. Τό κοινό παρακολούθησε τό έργο με ένδιαφέρον συζήτησε, τό σχολίασε και αναμίχθηκε μάλιστα στη μέση της παραστάσεως, τη στιγμή που ὁ ἥρωας του έργου ανέλυε σκέψεις του συγγραφέα, και φώναξε: «Λές ψέμματα». Αὐτά είναι έπεισόδια μηδαμικά και τυχαία που όμως μέσα στη μικρότητα τους αὐτήν παρέχουν, γιά κείνον που θά τά προσέξῃ, παρήγορα σημάδια... Ἄς τά προσέξουν λοιπόν οἱ διάφοροι λέοντες της θεατρικής τέχνης που κρατούν στα χέρια τους κάθε θεατρική μας κίνηση και ἄς παύσουν πιά να μάς σερβίρουν αδιόκοπα τά γλοιώδη κατασκευά-

σματα, με τους παχλούς αισθησιασμούς, κάθε άποτυχημένης υπάρξεως μιά και τό κοινό, αὐτό που πλήρωνε όλα τά σπασμένα, τό κοιμισμένο θηρίο, ὁ γήταυρος, αρχίζει να ξυπνά, να ενδιαφέρεται...

H. Lenorman

Ο Λένορμαν, ὁ συγγραφέας του έργου, μάς είναι γνωστός από τό «Ο χρόνος είναι Όνειρο» που ανέβασε τό θέατρο Τέχνης. Είναι ένας τους καλλιτέρες συγχρόνους Γάλλους ποιητές και μάλιστα μαζί με τόν Μπέρναρ Σόου άποτελούν τις ισχυρότερες σύγχρονες ποιητικές μορφές ή καλλίτερα θά έλεγα είναι οἱ αντιπρόσωποι της εποχής μας.

Ο σκεπτικισμός, ή άμφιβολία, ένα διονυσιακό κέντρισμα πόθων, μιά άκαταμάχητη λαγύρα, σκοτεινές επιθυμίες και σπαραχτική άγωνία διαπερνά ὄλο του τό έργο. Διαφέρει από τόν Μπέρναρ Σόου στο ὅτι είναι ποιητής περισσότερο από διαθέσεως από υπερεκχείλισμα καρδιάς, θά έλεγα, παρά από έγκεφαλική ανάγκη που καθώς νομίζω χαρακτηρίζει την ισχυράν προσωπικότητα του Ίρλανδός Μεριστοφελή. Έκτός αὐτοῦ ὁ Σόου είναι

περισσότερο «κοινωνικός», οἱ ἥρωές του ζοῦνε μέσα σ' ένα στενό κοινωνικό περιβάλλον, τό δράμα τους ή ή νίκη τους πηγάζει από τις συνθήκες που εδημιούργησαν μέσα στο περιβάλλον αὐτό. Πολλές φορές τά πρόσωπά του μάς δίνουν την έντύπωση πώς παρέχουν συνταγές άπλως «εὐτυχούς κοινωνικής διαβιώσεως» και πραγματικά γι' αὐτό και μόνο ενδιαφέρεται ὁ Σόου, ἐνῶ τά πρόσωπα τῶν έργων του Λένορμαν είναι καθαρώς ποιητικές μορφές, είναι χαρακτηριστές ὁμοιοι στη φύση των με της αρχαίας τραγωδίας. Γυμνοί στέκονται ἐναντία στη Φύση. Η δυστυχία ή αγάλλιαση του πηγάζει από τόν ἴδιο τους εαυτό. Τό πάθος τους σέρνει στον ὄλεθρο ὄχι γιατί ἦρθε σέ σύγκρουση με άλλα πρόσωπα της κοινωνικής ομάδος αλλά γιατί προσέβαλλε τους θείους νόμους της ἐνότητος και της ἁρμονίας που κυριαρχεί γύρω της μέσα των... Οἱ ἥρωές τους μεταμορφώνουν τη ζωή τους γιατί την ερευνούν και την κοιτάζουν προσεχτικά με τη βαθειά ἐπίγνωση πώς κάτι τό σοβαρό και τό άπροσδόκητο συμβαίνει γύρω των. Σέ στιγμές άποκαλυπτικές χωρίς καμμιόν ἐξωτερική ἐνέργεια κατορθώνουν να ζήσουν μιά από τις αιώνιες στιγμές μέσα στα γόνιμα βάθη της σιωπής, μιλάνουν μ' ένα τους κρυφό δάκρυ τό ἀδιάσπαστο της Μοίρας.

Οἱ χαρακτηριστές τῶν δραμάτων του είναι σιωπηλοί και προσπαθοῦν να διακρίνουν μέσα στην «άτέλειωτη οσία» τά χέρια που κινούν τις αόρατες δυνάμεις του κόσμου αὐτοῦ... Ἄπό τις ἐνέδρες των όμως αὐτές δέν γυνοῦν παρά με περισσότερη άμφιβολία, πείσμα και άπογοήτευση... Δέν μάς φεραν από την ἐνέδρα των κανένα παρήγορο λογό και δέν άνοιξε ή περιουλογή των κανένα φεγγίτη από ὅπου να χυθῆ πῶς από τό ὄρατο στο ἀόρατο. Τό ὄμοιο μόνον διά του ὄμοιου γνωρίζεται. Τους έλεπτε ή βαθειά αγάπη, ή πίστη, τό ανέσπερο φῶς, που θά ὀδηγήσει στους σκοτεινούς λαβύρινθους του άγνώστου και γι' αὐτό δέν μπόρεσαν να φτάσουν στις κορφές ἐκείνες άπ' ὅπου ή ζωή ὀλοκάθηρη χύνεται μέσα στην ψυχή και από ὅπου μπορεῖ κανείς να διακρίνῃ πῶς κάθε τι παράξενο, ἄρρυθμο, ἄδικο και τυχαίο που γίνεται στη ζωή μας ἐνώνεται στενά με κάτι τό αἰώνιο και τό ἀθάνατο... Ἄλλά ή ἀθλιότης τῶν προσώπων αὐτῶν καθώς μάς ἐμφανίζονται λυμφατικά και ἀνάπηρα μάς παρέχουν και την εικόνα την παρήγορη, της αδιόκοπτης λαγύρας να προσεγγίσουν κάτι, να ὑποθοῦν, προς την ἀλήθεια και την ὁμορφιά που παρ' ὄλον ὅτι ἐπιφανειακά την άρνούνται ὅτι υπάρχει, μυστικά ὅμως την πιστεύουν... Με αὐτόν τόν τρόπο ἐπεχείρησα να δώσω μιά εικόνα της ποιητικής ὀντότητας του Λένορμαν... Είναι ἀκόμη ὁ ἀνθρωπος που ἀγωνίζεται, που μοχθεῖ, που τυραγιέται να ἐλευθερωθῆ από σκοτεινές δυνάμεις και από τις ἀρρώστιες που του κληρονόμησε ή πόρωση του αἰῶνα μας. Ἄπό τά έργα του δέν ὑπνώνεται ἀκόμη ή λαγαρή φλόγα που θά φωτίσῃ χαρμόσυνα γύρω αλλά καπνοί άμφιβολίας και άγωνίας στροβιλίζονται, ἀφίνοντας που και που γλωσσίστρες φωτιάς να παρέχουν την παρήγορη παρουσία των.

«Στόν Ίσκιό του κακού» περισσότερο από κάθε άλλο έργο του ἐκδηλώνεται ή άπαισιοδοξία και άμφιβολία του... Εἶδε στη ζωή πῶς πρόσωπα δίκαια, χαρωπῶι ἄγγελοι του καλοῦ, ἦσαν τό πιο οίχτρο τέλος και χτυπήθηκαν πιο άνίλεες από τό σιδερένιο χέρι της Μοίρας ἐνῶ άλλες ὑπάρξεις τυραννικές, κακντροχεῖς και ἄδικες με τό να σκορπίζονται γύρω τους τό κακό προφυλάσσονται από αὐτό, άπομακρύνοντας ἔτσι από κοντά τους τη συμφορά... Τό φαινόμενο αὐτό ὁ Λένορμαν τό έντυσε με τό φῶρεμα της τραγωδίας και παραστατικά τό ἐξέφρασε «Στόν Ίσκιό του κακού» ὅπου διαλαλείται μ' ένα τρόπο μανιακό και ἔξαλλο ὁ ἐρωτας προς τό κακό, ὡς προς τό μόνο δυναμικό στοιχείο της ζωής... Η δικαιοσύνη και τό ἀγαθό δέν είναι, μάς λέει κάποιος ἥρωας του έργου, παρά κατασκευάσματο ἀνθρώπινα, λέξεις που τις ἐφκιασε από μιά αὐταπάτη του ὁ ἀνθρωπος. Μόνο τό κακό και ή ἀδικία είναι δυνάμεις που πηγάζουν άπ' εὐθείας από τά σπλάχνα της ζωής αὐτής.

Βέβαια αὐτές οἱ σκέψεις δέν γεννήθηκαν στο πνεῦμα του Λένορμαν ἔτσι τυχαία και ἄσκοπα και από μιά κοῦφια διάθεση να παραδοξολογήσῃ. Η ἴδια ή ζωή με την ἀντινομία της, με τά δραματικά της γεγονότα, που ἴσως στην τρομερή τους δεινή να τόν παρέσυρε θῆμα τους κι' αὐτόν, να του μόρφωσε ὕστερα από βαθύ πόνο τις παρδόξες κι' άπαισιόδοξες αὐτές σκέψεις... Του έλλειπε ὅμως, κατά την ταπεινή μου γνώμη, την ὥρα που ἀντίκρουσε τό θέμα του τό κάτι ἐκεῖνο, που ὑπάρχει ἴσως και σέ ἀνάξίες ἀνθρώπινες ὑπάρξεις, που διαβαίνουν ἀπαρτηρητες στη ζωή αὐτή, τό κάτι ἐκεῖνο που είναι ή πίστη στο αἰώνιο του κόσμου αὐτοῦ, που ὅταν τά γεγονότα τά τυχαία, τά ἄδικα και ἐπιπόλαια της ζωής κριθοῦνε μ' αὐτό πένρον, νόημα, περιεχόμενο, ἀναγκαιότητα... Ἄν ὁ Λένορμαν ζύγναζε με τό μέτρο αὐτό θά μάς ἔλεγε τό ἀντίθετα ἄπ' ὅτι μάς εἶπε στο προχθεσινό του ὄραμα... Η σκληρότης τότε και ή ἀδικία θά ἐμφανίζονται σαν τις ἀκριβές και ἀνήσυχες ἀδελφές της αγάπης. Γιά να ὑπάρξῃ αγάπη στον κόσμο αὐτόν, πρέπει να ὑπάρξῃ πόθος... Τά δάκρυα που θά χυθοῦνε και θά βρέξουνε στα σπλάχνα της ζωής ἀκριβούς σπόρους αγάπης που τό βλάστημά τους είναι ή ὁμορφιά και τό νόημα του κόσμου αὐτοῦ. Η ἀδικία είναι ή τροφή της δικαιοσύνης. Τί τά θέλετε! Πιστεύω πῶς ὅλες οἱ ἄγιες και οἱ δίκαιες μορφές που ὑπάρχουν στο πάνθεον της ἀνθρώπινης ἱστορίας ἔγιναν τέτοιες γιατί ἀξιώθηκαν από τη μοῖρα να κάνουν στη ζωή τους ένα μεγάλο κακό και να φέρουν σπαραχμό στην ψυχή του διπλανοῦ τους. Οἱ λυγμοί που ὑψώθηκαν ἀκριβῶς τη στιγμή ἐκείνη σφυριλάτησαν τις ἀλυσίδες της αγάπης και της δικαιοσύνης. Και γιά να ἐπανελθῶ πάλι στο έργο μου φαίνεται πῶς ή κ. Λέ Κορμε ή ἀγνή ἐκείνη ὑπαρξούλα της στιγμῆ που ἔσπαράσσοτο από τους ἐξαργιωμένους μαύρους θά ἦξευρε στα κατάβαθα του δίχηνου της ὅτι τά σγαλινά δάκρυα της δοκιμασμένης αγάπης της δέν θά ἔπεφταν μονάχα στο χῶμα αλλά θά πότιζαν μερικῶς μυστικές δυνάμεις την ψυχή του

διαλαλητού της αδικίας, του Ρουζέ, που θα τον ελευθέρωναν από το κακό όνειρο που είχε πέσει... «Πρέπει να υποφέρει κανείς, λέει ο Μαιτεργίγκι, για να μάθω να είναι καλός. Αλλά ίσως πρέπει κά κάμη τους άλλους να υποφέρουν για να γίνω καλύτερος».

Ποιός ξέρει ίσως και ο Λένορμαν σ' ένα του καινούργιο δράμα να μās εμφάνιση τον ήρωά του από το σημείο που μās τόν άφησε «Στόν ίσκιου του κακού». Μά τότε ώρισμένως θα γνωρίζω πως υπάρχει κάποια άθνατη δύναμη στη ζωή που ξέρει να προσαρμόζει στα δάκρυα μιας άγάτης που πεθαίνει, τη δημιουργική δύναμη

μιας άγάτης με νέους χυμούς που γεννιέται...

Το έργο ανεβάσθηκε άπως δήποτε καλά στη σκηνή της κ. Μαγ. Κοτοπούλη με την επιφύλαξη και την παρατήρηση, ότι αν και ξεδουτηχαν πολλά για τις ψάδες αυτές και μόνο δίνουν την άτμόσφαιρα που χρειάζεται σε τέτοια έργα... Έλεγε η ψυχή του σκηνοθέτη που θα έδινε πνευματικότητα και ύπαρξη σ' όλο εκείνο το σκηνογραφικό ύλικό. Οι ήθοποιοί, εκτός της κ. Κοτοπούλη και του κ. Μήτσου Μυράτ, που πραγματικά δημιούργησε, ήσαν κάπως κατώτεροι από τους ρόλους των.

Π. ΚΑΤΣΕΛΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΕΙ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Φώτη Κόντογλου: «Ταξείδια» Έκδοση Γάνυιαρη.—Γιά το τελευταίο βιβλίο του Φώτη Κόντογλου «Τά Ταξείδια» δεν φτάνει ένα σύντομο κριτικό σημείωμα. Από την κριτική δεν έχει τίποτα να ώφεληθή ένας άληθινός τεχνίτης όπως είναι ο Κόντογλου, έχουν όμως να ώφεληθούν οι άλλοι που μέσω της κριτικής θα κατανοήσουν τη βαθύτερη σημασία του έργου του καλλιτέχνη. Και το έργο του Κόντογλου έχει ανάγκη από τον κριτικό γιατί είναι έργο βγαλμένο από τα χέρια άληθινού τεχνίτη που δεν κάνει κανένα συμβιβασμό με τον άναγνώστη του. Ο τρόπος που είναι εικονογραφημένο το βιβλίο, ή κάπως ιδιοματική γλώσσα του συγγραφέως θα ξενίσουν ίσως τον άναγνώστη που δεν νοιάζεται παρά μόνο για τη δική του εύκολια και που δεν είναι σε θέση τις περισσότερες φορές να καταλάβη την όμορφιά ενός έργου. Για το λόγο αυτόν έχει χρέος ή κριτική να γνωρίσει στο κοινό τον καλλιτέχνη να φέρη αυτό το κοινό κοντά στον ποιητή. Έργα σαν το βιβλίο του Φώτη Κόντογλου δεν γράφονται κάθε μέρα. Σπανίζουν κι αποτελούν εξαιρεσεις έλπιδοφόρες μέσα σε μια περίοδο που ή προχειρολογία, ή άλληλοθαυμασμός και οι αυτοσχεδιασμοί αρχίζουν να θεωρούνται άξίες μπροστά στις όποιες καλείται το νοήμον κοινό ν' αποκαλυφθή. Ο Κόντογλου δεν κάνει ξερες περιγραφές κάστρων, ούτε μās δίνει πράγματα ή επεισοδια χρονολογικά ταξινομημένα. Προχωρεί βαθύτερα και μās δίνει την ψυχή των πραγμάτων και των εποχών και μάζυ μ' αυτό μās φανερώνει την άγάτη και τη στοργή του καλλιτέχνη προς ό,τι κρύβει ψυχή, πνευματικότητα, προς ό,τι πλαισιώνει τον ίδιο τον έαυτό του όσο κι αν ζή σε άλλη εποχή όπου κυριαρχούν άλλες συνήθειες και θαυμάζονται άλλα πράγματα. Λεπτομερέστερα όμως θα μιλήσω με προσεχώς για τα «Ταξείδια» που είναι βιβλίο όπως είπαμε πολύτιμο και μοναδικό.

Δ. Ν. Ροδοκανάκη «Ο Έρωσ και το Κοράνι». Ηθογραφίες. Εικόνες Α. Μαρή. Βιβλίο

γιομάτο από ανατολίτικη ήδυπάθεια. Η άξια του ή λογοτεχνική δεν είναι όση ή ήθογραφική. Ο συγγραφέας ξαίρει καλά, μέχρι στις πειδ μικρές λεπτομέρειες, όλα τα μυστικά της τούρκικης ζωής, που το πειδ χαρακτηριστικό της μέρος είναι το σχετικό με τη γυναίκα. Θέση προλόγου έχει κάποιο κομμάτι μέσα στο όποιο μεταίνουσε μερικά επεισόδια από τη ζωή του Μωάμεθ. Η γλώσσα είναι καλή, εύκολοδιάβαστη, μά άτεχνη κι άπειθαόρητη. Οι εικόνες χαρακτηριστικές, αλλά πολύ μέτριες ως τεχνική εκτέλεση. Πάντως, αυτό το βιβλίο και τερπνό είναι και άξιοπρόσεχτο ως ντοκουμέντο, κ' ίσως μοναδικό στο είδος των ήθών που πραγματεύεται.

Κώστα Λαγάκου: «Η σερενάτα της Βέρας» κλπ. Τρία διηγήματα, μέσα στα όπατα συμφύρονται έντυπώσεις, κουβέντες, σχέψεις (τρόπος του λέγειν) σ' ένα χάος άόριστο. Άκατάσχετο παραλήρημα, άνουσίες ζυπνάδες, φιλοσοφίες του ποδαριού. Ο συγγραφέας αυτός είναι sui generis, Ρολάνδος μαινόμενος, θέλει να τα πη όλα μαζεμένα, δε τον χωράει ο τόπος, δε μπορεί να δαμάση τα νεύρα του, είναι πανταχού παρών και δεν έχει καιρό μήτε να συγληνηθή, μήτε να καλοκουβεντιάση, γίνεται κύμβαλον άλαλλάζον, τα περνάει όλα σαν σιδηρόδρομος, «πετώντι καλάμω». Κανένας όικτος για το δυστυχή άναγνώστη που τον πιάνει σκοτοδίνη μπρός σ' αυτόν τον Πυρροφλεγέθοντα, σ' αυτό τό, πρωτότυπο όντως, στραπατσάρισμα του παντός. Ντόμνες, Νινέττες, Βάγγοι και όλα τα επίγεια και ούράνια, περιδεινούνται, σαν ναγινε ο κόσμος όραμα του Ίεζεκιήλ. Ίσως νανα τέχνη όλη τούτη ή γλωσσολαγία άπ' την όποία πάσχει ο συγγραφέας, αλλά οι άναγνώστες που θάνθξουν να βγάλουν πέρα το βιβλίο αυτό θάναι πολύ μακρόθυμοι.

ΚΡΙΤΙΚΗ

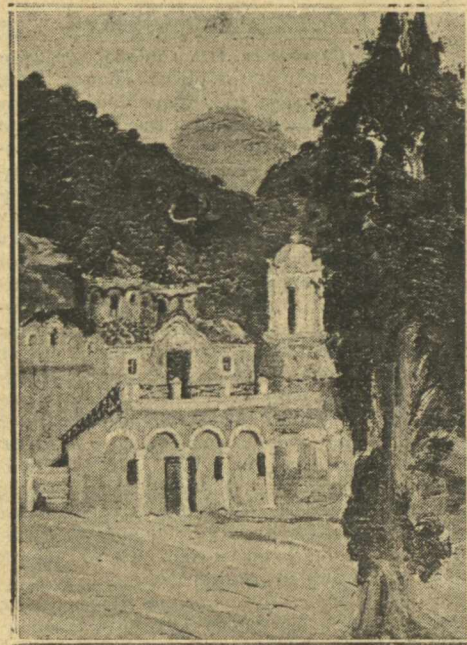
ΔΗΛΩΣΙΣ

Ξαναθυμίζομε σε όσους καθυστεροούν τη συνδρομή τους να την στείλουν το ταχύτερο για να μην διακοπή ή άποστολή του φύλλου.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Έκθεση σκισογράφων χιονοριστιών. (Αίθουσα συντακτών).—Αυτή τη φορά οι Έλληνες σκισογράφοι παρουσιάζουν μεγάλη εξέλιξη. Τα σημερινά τους έργα είναι άσυγκρίτως άνωτερα από των περασμένων εκθέσεων και ως ιδέα και ως εκτέλεση. Επίσης και ή διαγούθηση της αίθουσας είναι πολύ κομψά καμωμένη και πολύ λιτά. Από τους εκθέτας οι όποιοι υπερέχουν, κατά τη γνώμη μας, σημειώνομε τον κ. Φωκ. Δημητριάδη, παραγωγικότατο μά και έφευρετικότατο σε θέματα, τον κ. Βισώρη με τα χαρακτηριστικά και ζωγραφικώτατα σκίτσα του Γαλάνη, τον Άριφ Ντίνο Μπέη άντιπροσωπευόμενον από ένα και μόνο, αλλά δυνατό σκίτσο, τον κ. Κορογιαννάκη, τον κ. Χόροβιτς, του όποιου ή πρόοδος είναι πολύ μεγάλη, τον Νουάρ (κ. Μαυριλάκον), που, μολονότι έχει πνεύμα και διεισδυτικότητα, στην εκτέλεση πέφτει συχνά σε μανιέρα. Τα σχεδιάσματα του κ. Σ. Ξενοπούλου είναι μάλλον περιέργα για την τεχνολογία τους (το καθένα είναι καμωμένο με μια γραμμή χωρίς διακοπή), αλλά περιεχόμενο μās φαίνεται πως έχουν ελάχιστο.

Έκθεση Δνίδος Ίγγλεση (Παρνασσός).—Σ' αυτή της την έκθεση ή δνίς Ίγγλεση παρουσιάζεται άνοπλος. Η σειρά των έργων της είναι και ποσοτικά και ποιοτικά ίκανοποιητική. Ο προσανατολισμός της στις νέες κατευθύνσεις (δηλ. τις καθαρώς ζωγραφικές), στις όποιες το ένστικτο παίζει μεγάλο ρόλο, έχει φέρη πράγματι άποτελέσματα καταπληκτικά για μια γυναίκα πουχε σπουδάσει στην Ίταλία σοφή ζωγραφική. Όλες εκείνες οι σοφίες, όλο το σχολαστικό κεφάλαιο που είχε αποκομίσει από την άκαδημία, εξατμίσθηκε ως εκ θαύματος σαν κακό τελώνιο, μόλις άποφάσισε ή καλλιτέχνης να δουλέψη βάζοντας ως κεφάλαιο την ιδιοσυγκρασία της. Γιατί, τούτο είναι το σπουδαίο και το άναμφισβήτητο, ότι έχει ιδιοσυγκρασία, δύναμη έσωτερική, θέληση και θάρρος μοναδικό. Το θάρρος της κάνει έντύπωση, Ρίχνεται στο χρώμα με πάθος. Η άλήθεια είναι πως το έργο της είναι πολύ

Δνίς ΠΓΓΛΕΣΗ.—Βυζαντινή εκκλησία στο Λεοντάρι Πελοποννήσου

άνισο. Αυτό όμως δεν είναι τόσο σπουδαίο, για την ώρα. Εκείνο που έχει σημασία, είναι ότι, όπου κατορθώνει να ίσορροπήση τα χαρίσματα της, φέρνει άποτελεσμα πολύ ίκανοποιητικό. Οι φόρμες παραμορφώνονται, όχι έτσι από σκοπού, αλλά σύμφωνα με κάποιον έσωτερικό ρυθμό, που ίσως και ή ίδια δεν τον έννοιωσε ακόμα καθαρά, μά κίνηση, που συχνά γίνεται όρημή, ζωογονεί τους πίνακές της, παράξενες και όμως άρμονίες χρωματικές ξεπηδούνε εδώ και εκεί, που τη δείχνουν χρωματιστή με την κυριολεκτική σημασία. Και για να τελειώσω το μικρό αυτό σημείωμα, που συχνά γίνεται όρημή, ζωογονεί τους πίνακές της, παράξενες και όμως άρμονίες χρωματικές ξεπηδούνε εδώ και εκεί, που τη δείχνουν χρωματιστή με την κυριολεκτική σημασία. Και για να τελειώσω το μικρό αυτό σημείωμα, που συχνά γίνεται όρημή, ζωογονεί τους πίνακές της, παράξενες και όμως άρμονίες χρωματικές ξεπηδούνε εδώ και εκεί, που τη δείχνουν χρωματιστή με την κυριολεκτική σημασία. Και για να τελειώσω το μικρό αυτό σημείωμα, που συχνά γίνεται όρημή, ζωογονεί τους πίνακές της, παράξενες και όμως άρμονίες χρωματικές ξεπηδούνε εδώ και εκεί, που τη δείχνουν χρωματιστή με την κυριολεκτική σημασία.

ΝΕΜΟΣ

000

Το έργο του Σοϋμπερτ

Η συνέχεια της Μελέτης της κ. Αύρας Θεοδωροπούλου για το έργο του Σοϋμπερτ θα δημοσιευθή στο ερχόμενο φύλλον,

Δνίς ΠΓΓΛΕΣΗ — Εύρώτας και Ταύγετος

ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ

Γεωργ. Βαβαγιάννη. Πολύ δύσκολο πράγμα να βρεθῆ ὁλοσδιόλου παρθένο ἔδαφος, ὅπως τὸ ἐννοεῖτε. Βγήκανε τὸσα περιοδικὰ σ' αὐτὸν τὸν τόπο, ἀπὸ τὴν Πανδώρα ἕως τὰ διάφορα σύγχρονα, πού σπανίως τοὺς ξεφυγε ξένο λογοτέχνημα ἀπὸ ὅσα σημεῖωσαν ὀρισμένη ἐπιτυχία στὴν Εὐρώπῃ. Τὰ Ε. Γ., μολονότι προσέχουν πάντα στὸ ζήτημα αὐτό, ἀργὰ ἔλαβαν γνώση τῆς προηγούμενης δημοσιεύσεως γιὰ τὴν περὶ πιστῆ ἀπόδοσιν τοῦ πρωτοτύπου πιστεύουμε ν' ἀποζημιώσῃ τὸν ἀναγνώστη.— **Ρουμελιότην.** Λυτούμεθα πού δὲ μπορούμε, μέσα σὲ μιὰ σύντομη ἀλληλογραφία, νὰ ἀπαντήσουμε στὸ ἐρώτημά σας, πού ἀπαιτεῖ διεξοδική ἀπάντησιν. Β'. τόμος ὑπάρχει (70 δραχ. ἄδειος), χωριστὰ δὲ φύλλα ἀπὸ τοῦ ἀρ. 25 μέχρι 32 πρὸς 8 δραχ. καὶ ἀπὸ τοῦ 32 πρὸς 5 δραχ.— **Mister W.** Ὅλα καλὰ καὶ ἅγια, ἀλλὰ πὼς συμβιβάζεται νὰ γράφετε ὅτι «δὲν πολυξέρετε ἀπὸ τὴς νεωτεριστικῆς τάσεως» καὶ λίγο ὑστερότερα ὅτι «νοιώθετε ἀπὸ ζωγραφικῆ». Ὁ καθένας νοιώθει κατὰ τὸ δικό του τρόπο. Τὸ νὰ μορῆ ὅμως νὰ ζητήσῃ τὰ «καθαρώς ζωγραφικὰ στοιχεῖα» ἐνὸς ἔργου, εἶναι ζήτημα αἰσθηματικῆς μορφώσεως, κ' ὄχι ἀπλῶς γούστου ἢ εὐαισθησίας. Ἐπὶ τῆς εὐκαιρείᾳ, παρακολούθησε τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Κόττολου πού ἀναγγέλουμα ἀπὸ τὸ ἐπόμενο φύλλο.— **Μέλην Νικολαΐδην.** Τὸ βιβλίον σας ἐλήφθη καὶ θὰ κριθῆ. Μὴν πειραχτήτε γιὰ τὴν ἀργοπορεία. Πολλὲς φορὲς εἶναι περὶ εὐοίανη παρὰ μιὰ πρόχειρη καὶ γλήγορη κρίσις.— **N. Δημακίδην.** Τὰ φύλλα πού ζητᾶτε ὑπάρχουν, ἀπὸ ἀρ. 29 μέχρι 32 πρὸς 8 δραχ. καὶ ἀπὸ τοῦ 32 πρὸς 5 δραχ. Τὸ ποιήμα σας, καλὸ ὡς ἐμπνευσιν, δὲν ἔχει καλὴ τεχνικὴ ἐκτέλεσις. Πιθανὸν νὰ δημοσιευθῆ διωρθωμένον.— **Π. Μητσόπουλον.** Τὰ δύο τεύχη ἐστάλησαν. Ἐν τούτοις ἀποστέλλονται καὶ πάλιν.— **I. Θεοδωρόπουλον.** Τὸ θεατρικὸν ἔργο τοῦ γνωστοῦ σας συγγραφέως πού μᾶς ἐστέλατε, δυστυχῶς δὲν εἶναι ἄξιον προσοχῆς.— **Π. Βαλχάλλαν.** Ἡ κυρὰ Λένη» εἶναι εὐλοκιστέρο ἀπὸ τὴν «Παρομοίωσις». Τὸ πρῶτον δημοσιεύσιν ἴσως, μὲ κάποιες διορθώσεις.— **Φτέρωσιν.** Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον σας, ἀλλὰ τὸ περιοδικὸν ἀποστέλλεται μόνον τοῦ Πρακτορείου τῆς Ἐταιρείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Τύπου. Συνεπῶς καὶ αὐτὸ πηγαίνει πρὸς τὰς ἐπαρχίας ἀπὸ τὸν ἴδιον δρόμον πού πάνε καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἐντυπα, ἐφημερίδες κλπ.— **Κοτσαμάνογλου.** Καλὴματα δὲν ὑπάρχουν. Μόνον τόμοι.— **Αργ. Δίβη.** Τὰ ποιήματά σας ἄγουρα ἀκόμα. Νάστε περὶ ἀπλῶς καὶ περὶ προσεκτικὸς στὴ φράσι. Κάτι δείχνουν μολαταῦτα.— **Τίμων Φτέρωσιν.** Τὸ διήγημά σας ἄτεχνον, οἱ τύποι ἄψυχοι, νευρόσπαστα, καὶ τὸ σύνολον μπόσικο καὶ ἀνοῦσιον. Φαίνεται πὼς σὰς πῆραν στὸ λαμό τους τὰ ὑνόθη ἐγγληματικά μυθιστορήματα.— **K. Παπαζογλου.** Τὸ διήγημά σας εἶναι συνειθισμένον αἰσθηματολογίης, πού, παρ' ὅλα ταῦτα, φαντάζοντε στὰ μάτια τῆς νεότητος γιὰ πράγματα ἐξαιρετικά, μοναδικὰ, πού δὲν εἰπωθήκανε ἀπὸ κανένα. Μιὰ αἰσθηματικὴ ἐξομο-

λόγησι, (καὶ κάθε ἔργο λογοτεχνικὸ) γιὰ νὰ ναι τέχνη, πρέπει νὰ ἐνδιαφέρῃ κάθε ἄνθρωπον, σάν νάναι αὐτὸς ὁ συγγραφέας. **Κώσταν Ἐρημίτην.** Τὰ ἴδια πράγματα μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς καὶ γιὰ τὸ δικό σας διήγημα.— **Κλυσιτέχνην.** Δὲ βλέπουμε στὸ γράφημά σας χαρίσματα συγγραφικὰ κάποις ἐξαιρετικά. Τὸ θέμα σας εἶναι κοινοτοπία, μὰ ἡ ἡλικία σας ἴσως σὰς κάνει νὰ τὸ βλέπετε σάν παρθένο φιλοσοφικὸ εὔρημα.

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Φίλε κύριε Μπαστιά,

Δὲν εἶμαι ἀπὸ κείνους πού πιστεύουν πὼς οἱ γνῶμες πού ἐκφράσατε στὸ Περιοδικὸν σας γιὰ τὸν Ὀμιλό μας γράφτηκαν μὲ πνεῦμα ἀντιπολιτευσίως ἢ μὲ σκοπὸ ἀποθαρρύνσεως, ἀφοῦ εἴσατε ἀπὸ τοὺς πρῶτους πού μᾶς βοήθησαν καὶ μᾶς τόνωσαν τὴς πεποιθήσεις μας καὶ τοὺς ἐνθουσιασμούς μας.

Οὔτε θὰ ἐπιχειρήσω νὰ σὰς πείσω πὼς ὁ Ὀμιλὸς μας δὲ θρῆσκειται στὰ σύγνεφα καὶ πὼς θρῆκε τὸ ἔδαφος τὸ στερεὸ καὶ ὁμαλὸ πού τοῦ χρειάζεται γιὰ νὰ ριζώσῃ, μὰ θέλω νὰ μᾶς ξηγήσετε πὼς φθάσατε στὸ ἀθάρατο καὶ ἀπόλυτον συμπέρασμα πὼς τὸ Σωματεῖον τῶν Ἡθοποιῶν πέτυχε τὸ σπουδαιότερον σκοπὸν του, δηλαδὴ τὴν ὀργανισμένην Ἐπαγγελματικὴν συνείδησιν. Αὐτὸ θάταν κολοσιαῖον, καταπληχτικὸν καὶ περισσότερον ἀπὸ εὐχάριστον ἂν αὐτὸ εἶχε ἐπιτευχθῆ δὲν θὰ ὑπῆρχε ἡ σημερινὴ ἀναρχία τοῦ θεάτρου πού πᾶμε νὰ χτυπήσουμε καὶ ἴσως καὶ τὰ Καλλιτεχνικὰ ζητήματα θάξαν προχωρήσῃ τόσον πού καὶ ἡ σύστασις τοῦ Ὀμιλοῦ μας θὰ ἦταν περριττή.

Ἄν τὸ σωματεῖον εἶχε ποτὲς ὑπ' ὄψει του τὴν ἐπαγγελματικὴν συνείδησιν, δὲ θὰ παρουσίαζε τὸ μωσαϊκὸν τῶν πάσης τάξεως ἐπαγγελματιῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν εἰς τὰ μητρώα του τὰ ὅποια ἐξεκαθάρισε διώγωντας ὄχι ἕναν ἀριθμὸν ἠθοποιῶν ἀλλὰ τὰ ἐνεργὰ θεατρικὰ μέλη του, δηλαδὴ τοὺς πρωταγωνιστάς τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς πού ἐδημιούργησαν κ' αὐτὴν τὴν κάποια παράδοσίν του.

Κι' ἀκόμα σὰς παρακαλᾶμε νὰ μᾶς πιστέψετε πὼς ποτὲς δὲν διανοηθήκαμε ἐμεῖς, οἱ 30 ὅπως μᾶς ἀριθμεῖτε, πὼς μπορούμε ν' ἀναγεννήσουμε τὸ θεᾶτρο. Διακηρύξαμε καὶ διακηρύσσομε πὼς προσφέρουμε τὴν πίστην μας, τὴν ὑπαρξὴν μας, τὴν Τέχνην μας, σὲ μιὰ καθοδήγησιν σὲ μιὰ συστηματοποίησιν σὲ μιὰν ἀναγέννησιν μὲ τὴν συνεργασίαν κάθε εἰδικοῦ θεατρικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ παράγοντα. Ἦδη ἐξασφαλίσαμε τὴν συνεργασίαν τῶν κ. κ. Μελά καὶ Πολίτη κ' ἐλπίζομε πολὺ σύνταμα πὼς ὁ ἐνθουσιασμός μας καὶ τὸ ἔργο μας θὰ συγκινήσῃ ὄλους ὅσους μπορούνε νὰ συμβάλουν στὴν ἐξύψωσιν τῆς Τέχνης στὸν τόπον μας.

21 Ἰανουαρίου 1929

Με ἀγάπην κ' ἐκτίμησιν
Γ. ΓΛΗΝΟΣ

Γεν. Γραμμ. Καλλιτ. Ὀμ. Ἡθοποιῶν

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΙΔΙΟΥ 3
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΑΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 2.700.000

Μετοχοί: Καλλιτέχνηαι Φιλότεχνοι — ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος

ΤΜΗΜΑ ΩΔΕΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ 3

Διδάσκονται ἅπαντα τὰ ὄργανα καὶ μαθήματα Μενωδία, Δραματικῆ, Ἀπαγγελία, Ἱστορία Μουσικῆς, Prima Vista, Ρυθμικὴ σύστημα Dalcroze.

Εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ παραρτήματα ΑΘΗΝΩΝ

ΜΗΝΗ ΛΗΔΟΝΟΠΟΥΛΟΥ & Σίας Λ. Ἀλεξάνδρας 15
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΜΕΜΠΡΟΥΝΗ— Ἀχαρνῶν Σουρμελή
ΓΕΡ. ΣΤΑΒΡΩΝ—Κεραμειῶν—Ἐλευσινίων
ΛΕΟΝΤΕΙΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ—Τέρμα Πατησίων
ΡΑΕΛΕΦΟΝ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ—Πατησίων 306
ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΤΙΑ—Παγκράτι
ΡΑ. ΣΕΡΒΟΥ—ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΥ—Καλλιθέα
ΠΑΝ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ—Κηφισοῦ
Ν. ΜΠΟΡΟΥΝΗ—Πειραιᾶ
Μ. ΠΕΤΡΑΚΗ—Πειραιᾶ
ΜΑΡΚΟΥ καὶ ΜΑΚΡΗ—Ν. Φάληρον
Α. ΦΑΛΤΑΦ—Ν. Φιλαδέλφεια

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
> > ΧΑΛΚΙΔΟΣ
> > ΚΟΡΙΝΘΟΣ
> > ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΚΡΗΤΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΑΝΙΟΥ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΙΟΥ
> > ΒΟΛΟΥ

Μέσος ὄρος φοιτῶντων μαθητῶν κατ' ἔτος 2500

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΠΙΑΝΑ

ΜΟΝΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΗΜΟΤΕΡΩΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ
BLUTHNER CROTRINER STEIN WEG NEUMEYER, SORH K.A.P.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΤΕΜΑΧΙΑ

Ὅλα τὰ κλασσικὰ, παιδαγωγικὰ καὶ νεότερα. Γίνονται δεκταὶ ἰδιαιτέραι παραγγελίαι. Συνεργασία μὲ τοὺς μεγαλύτερους ἐκδοτικούς οἴκους τῆς Ἑλλάδος

ΜΟΥΣΙΚΑ ὈΡΓΑΝΑ

Βιολιά, βιόλες, βιολοντσέλλα, κοντραπάσσα, μανδολίνα, κιθάρες, ὅλα τὰ εἶδη τῶν πνευστῶν ὀργάνων, ἐξαγτήματα παντὸς εἶδους μπάντι φιλαρμονικῶν, ὄφλοι, πιανόλες, χρονόμετρα κλ.

ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ

Ἀναλαμβάνει τὴν ἐκδοσιν μουσικῶν τεμαχίων καὶ ἐκδόσεις ἔργων διαφόρων μουσουργῶν.

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΦΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΑΙΣΜΑΤΩΝ

Χορδίζονται, λουστράρονται καὶ ἐπισκευάζονται παντὸς εἶδους πιάνο, πιανόλες καὶ μουσικὰ ὄργανα ἀπὸ ἀρίστους τεχνίτας.

“ΒΟΤΡΥΣ”

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Κεφάλ. Μετοχικόν καὶ Ἀποθεματικόν
Δρ. 60.000.000 τὴν 31 Δεκεμβρίου 1927

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ:

ΟΔΟΣ [ΑΘΗΝΑΣ] ΑΡ. 27α

ΟΙΝΟΙ ΧΥΜΑ: Λευκοί, ἐρυθροί,

γλυκεῖς, μωσχάτοι

ΟΙΝΟΙ Εἰς Φιάλας: Ἐπιτραπέζιοι

ἐπιδόρπιοι, ὀρεκτικοί, τονωτικοί,

ΒΕΡΜΟΥΤ: Ἐκ παλαιοῦ μωσχάτου

Οἶνον

ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ: Ἀπαράμιλλος

ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ «ΒΟΤΡΥΣ»

ΤΥΠΟΥ ΚΟΝΙΑΚ

Ἐφάμιλλον τῶν καλλιτέρων Γαλλικῶν Κονιάκ

Πωλοῦνται εἰς ὅλα τὰ κέντρα καταναλώσεως

ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛ. ΚΑΤΑΒΕΒΑΗΜΕΝΟΝ ΔΡ. 25.500.000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡ. 830.228

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

F I L I A L E S

Τράπεζα Λαρίσεως — Λάρισσα

Τράπεζα Τρικάλων — Τρίκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς κυριώτερας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμιευτήριον μέχρι 100.000 δραχμῶν

μὲ 7 1/2% — Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως

Τραπεζητικὰς ἐργασίας

Ἡ ὀδοντόκρεμα **ΚΟΛΥΝΟΣ** καθαρίζει τους ὀδόντας, τὰ οὖλα, τὸ στόμα ὁλόκληρον.

Τὰ ἀντισηπτικά της συστατικά καταστρέφουν τὰς ἐπιικινδύνους νοσογενεῖς ἐστίας τοῦ στόματος, εἶναι προστατευτικὴ κατὰ τὴν ὀδοντολογία, τὴν σήψιν, τὴν οὐλιτιδὸς καὶ τὴν γενικὴν ἐκασθενήσεως.

Δοκιμάσατε τὴν **ΚΟΛΥΝΟΣ** ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας ψήκτρας. Θὰ αἰσθανθῆτε τὴν καθαριότητα καὶ δροσερότητα τοῦ στόματος.

ΚΟΛΥΝΟΣ

ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ

ΜΟΝΟΣ ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΩΡΙΣ ΦΑΡΑΤΖΗ

4 Εὐριπίδου 4 ΑΘΗΝΑΙ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

ΙΟΥΝΙΟΣ 1928 — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1928

ΑΡΘΡΑ	Σελίς	ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ	Σελίς
Συμπέρασμα μιᾶς Δίχης.....	2	Maurice Baring. Πέρ' ἀπ' τὸ Τάφο (μυθιστόρημα).....	374, 463, 534, 590, 705
Κωστή Μπαστιά Ἡ ἀπεργία.....	43	Ἐργ. Μπέρξον. Ἡ φιλοσοφικὴ ἐνόραση μετὰφρ. Κ. Θ. Παπαλεξάνδρου ...	605, 690
ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΜΑΤΑ			
Ἀθανασοπούλου (συλλογὴ) Δημ. Τραγοῦδ. Γορτυνίας.....	298	Tr. Bernard. Ὁ Ἐδμόνδος (διήγημα) μετὰφρ. Γ. Βουγᾶ.....	521
Α. Διαμαντάρα (συλλογὴ) Δημ. τραγοῦδια Καστελλορίζου.....	33	Roberto Bracco. Ἐνας ἄνθρωπος μετὰφρ. Μ. Κ.	669
Γιωσὲφ Ἐλιγιά Abyssus abyssum vocat (ποίημα).....	685	Amada Coomaraswamy. Ἡ συμβολὴ τῆς Ἰνδίας στὴν εὐτυχία τῆς ἀνθρωπότητος (μετὰφρ. Σ. Φίλιππα).....	30
Γιάννης Ζερβός. Χαρὰ (ποίημα).....	561	Francis de Crosset. Προτερήματα καὶ ἐλαττώματα στὸ θέατρο.....	598
Σ. Καλοκαιρινοῦ. Χωρὶὸ (ποίημα).....	179	Grazia Deledda. Γιατὶ ἀμάρτησε (μυθιστόρημα) μετὰφραση Δ. Ροντήρη. 345, 446, 508, 577, 696	
Β. Κορθιανοῦ. Ὑμέναιος (ποίημα).....	184	Gustav Falke. Ἀργοπορημένα ρόδα. (ποίημα) μετὰφρ. Α. Μουτζουριδῆ.....	424
» Παλιὸ τραγοῦδι (ποίημα).....	263	Giovacchino Forzano. Τὸ παιδί τοῦ βασιλιᾶ.....	494
Α. Κουκούλα. Ὀλβος (ποίημα).....	564	Ἀνατόλ Φράνς. Ἡ Τζέσση (διήγημα).....	702
Ἀθ. Κυριαζῆ. Δισταγμοί.— Βάλε νὰ πιούμε (ποιήματα).....	482	Georges Gaby. Ὁ Γαλιάνης καὶ τὸ ἔργο του (μετὰφρ. Δ. Π.).....	52
Σπ. Μελά. Ἀκούς Σεβαστῆ (διήγημα).....	624	Firuin Gernier. Μία διεθνὴς τοῦ θεάτρου. (μετὰφραση Μ. Κυριακιάκη).....	143
Μαρ. Μινότου. Δίπλα στὸ πηγάδι (διήγημα).....	184	Gildo Passini. Ὁ αἰώνιος δὸν Κιχώτης Ἐλὶν Πελίν. Ὀλομόναχη (μετ. Γάσου Βαφειάδου).....	490
Δώρας Μοάτσου. Κακὸ προμύνημα (ποίημα).....	695	L. Pirandello. Ἡ πραγματικότης τοῦ ὄνειρου.....	489
Ἀλ. Μουτζουριδῆ. Τοπεῖο (ποίημα).....	432	Λαδισλάου Ρεϋμόντ. Ἡ τρεῖς χαροκαμένες Ρουθ (Τὸ βιβλίον τῆς), μετὰφραση Γιωσὲφ Ἐλιγιά.....	366
Παῦλον Νερβάνου. Ἡ καϊμένη ἡ Φρόσω (διήγημα).....	549	Ἀλμπέρ Σαμαίν. Ὁρες καλοκαιριότητες, ποίημα (μετ. Σπ. Παναγιωτόπουλου) ..	593
Κ. Οὐράνη. Οἱ χίμαιρες τῆς νεότητος μου (ποίημα).....	668	Michele Saponaro. Τὸ ὠραιότερο δέντρο τοῦ κήπου μου.....	339
Σ. Παναγιωτόπουλου. Σ' ἀγαπῶ (παίημα).....	570	J. Stiquer. Τὸ φιλολογικὸ βραβεῖο τοῦ Νόμπελ.....	643
Ἀδ. Παπαδήμα. Τὸ παράπονο τοῦ σκοτωμένου (διήγημα).....	478	Ἀλμπέρτ ντε Τενεϊγ. Ἐνας Ἐρως.....	574
Σαβ. Παπαδόπουλου. Τὸ δίλημμα.— Ἐνας χαμὸς (ποιήματα).....	308	Α. Τολστόϊ. Πῶς πέθανε ὁ ἔρωτας (διήγ.).....	291, 265
Μήτσου Παπανικολάου. Ραντεβοῦ (ποίημα).....	431	» Μιὰ συζήτηση.....	294
Κώστα Πασαγιάννη. Τὰ χρυσὰ λόγια (διηγήματα).....	151	» Ἡ μακρονή ἐξορία.....	425
Αιλῆς Πριονιστῆ. Τὰ χρυσὰ γοβάκια (διήγημα).....	565	Ἀντ. Τσέχοφ. Ὁ μικρὸς καὶ ὁ μεγάλος Βολόντια.....	582
» » Ἐξομολόγησι (διήγημα).....	688	R. Guérou. Ἡ κρίσις τοῦ συγχρόνου κόσμου μετὰφραση Δ. Πόθου.....	58
Β. Ρότα. Ἡ Κούκλα (διήγημα).....	14	» Μιὰ ποθητὴ ἐποχὴ.....	155
Ἐλένης Ρότα. Δασκάλες (διήγημα).....	63, 115, 162, 192, 273	» Ἡ ἀντίθεση Ἀνατολῆς καὶ Δύσης.....	155
Χ. Σακελλαριάδου. (συλλογὴ) Δημ. τραγοῦδ. Γορτυνίας.....	263	» Γνώσις καὶ Πράξις.....	231
» » Μοιρολόγια Γορτυνίας.....	561	E. Guidin. Ἐνα ποίημα δίχως ποιητὴ.....	458
Τ. Σιωμοπούλου (συλλογὴ) Δημ. τραγοῦδ. Ἡπειροῦ.....	704		
Φρόσως Σαντοριναίου. Κατηφέδες (ποίημα).....	589		
Α. Π. Ταγκοπούλου. Προμύνημα (διήγ.).....	173		
Α. Τραυλαντώνη. Τὸ καταμεσήμερο στὸ πηγάδι (διήγημα).....	405		
Βάσου Χανιώτη. Ζαχρέ.— Ἀγάπη (ποίημα).....	480		

	Σελίς		Σελίς
H. Heine. Ὁ λαβωμένος ἱππότης.—Μιά γυναίκα (ποίημα)	323	Ἀγγ. Χατζημιχάλη. Ἑλλ. λαϊκὴ τέχνη. Σάμος	86, 130
» Ὁ ἱππότης Ὀλαφ (ποίημα)....	333	ΤΑΞΕΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ	
Emile Henrist. Μιά γυναίκα μιλεῖ γιὰ τὸν Ἴψεν	568	Abel Bonnard. Βενετία	655
Ernst Hoffmann. Ἡ δόνα Ἄννα (διήγ.)	502	Antonin Dazerques. Ἐνα βλέμμα στὴν Κοροικὴ	562
Ricarda Huch. Ἀγάτης οἰμίες (ποίημα) (μετάφρ. Ἀλ. Μουτζουρίδη).....	676	Κλ. Κλώνη. Ἡ Μύκονο.....	335
Selma Lagerloff. Τὸ ὄραμα τοῦ αὐτοκράτορος	639	» Παρνασσὸς στὰ χιόνια.	433
N. Leskov. Ἡ ἱστορία τοῦ Τιμοθέου ..	665	Cesarime Lnpati. Ἡ σημερινὴ Βηθλεέμ ..	659
Sabatino Lopez. Ἐνας Μπόμπι καὶ δύο Μπούμπι	383	Τάκη Μπαρλά. Ἡ γάτα στὴν τέχνη καὶ στὴ φιλολογία	515
Z. Loredan. Οἰνάνθη (διήγημα)	674	Κώστ. Παπαγιάννη. Τὰ Ἐφτάνησα: Ἡ Κέρκυρα.....	254, 299, 571
Henri Massis. Ὁ Paul Valery (μετάφρ. Β)	181	B. Χανιώτη. Ταξίδι στὴν Κάρπαθο	571
» » Ἄν ὁ Pigny βρισκόνταν ἀνάμεσά μας	317	ΔΙΑΦΟΡΑ	
Richard Muthel. Ὁ ζωγράφος Λέμπαχ. (μετάφρ. Δ. Εὐαγγελίδη)	171	Κ. Θ. Δημαρᾶ. Ἀνοιχτὸ γράμμα σὲ μερικὰ μέλη τῆς Φοιτητ. Συντροφιάς... ..	6
Beverleij Nichols. Στὰ παρασκήνια τῆς συγχρόνου ἀγγλικῆς μυθιστογραφίας	210, 276	Σ. Γρανίτσα. Ὁ Βενιζέλος στὸ σπῆτι του	217
Νιμπελοϋγκεν. (Μετάφρ. Α. Μουτζουρίδη)	229, 274, 320	Α. Βεάκη. Παρασκήνια.....	529, 594
ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΕΣ		Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Σοβιέτ	686
B. Βεκιαρέλλη. Χριστούγεννα	677	ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
Θ. Βελλιανίτη. Οἱ ἱππότες τῆς Μάλτας καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Ἄγων	281, 312	Σελίς 35, 72, 121, 165, 199, 247, 285, 326, 392, 467, 538, 613, 716	
N. Γρηγοριάδη. Μιά κριτικὴ γιὰ τοὺς κριτὲς τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου	96	ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ	
Α. Π. Δελμούζου. Σκέψεις γιὰ τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας στὰ ἀνώτερα σχολεῖα...	3	Σελίς 35, 73, 122, 165, 199, 247, 286, 327, 393, 468, 540, 615, 718	
Ἀπ. Δοξιάδη. Κοινωνικὴ βιολογία.—Βιολογικὴ πολιτικὴ	49	ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ	
» Βιολογικὴ πολιτικὴ μὲ βᾶση τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας	95	Σελίς 36, 74, 122, 166, 200, 249, 288, 394, 470, 542, 616, 720	
Ε. Γ. Κουρουκλή. Μιά Κεφαλλοντικὴ ἀρέσκεια	309	ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ	
Τάκη Μπαρλά. Ἡ Γέννηση στὴν τέχνη..	711	Σελίς 76, 124, 167, 202, 289, 329, 395	
Σάββα Παπαδοπούλου. Γάμος στὴν Κερασσοῦντα	176	ΕΚΘΕΣΕΙΣ	
Θ. Παπακωνσταντίνου. Πῶς πομπεύουν οἱ λαοὶ.....	454, 525	Ἡ ΜΟΥΣΙΚΗ	
Δ. Πόθου. Ἐνας ἀλλοιώτικος δρόμος... ..	25	Σελίς 398, 619	
Ε. Σταμάτη. Ὁ Ἑλληνικὸς ἀθλητισμός..	83	ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ	
Π. Ταγκοπούλου. Τὰ ἱστορικὰ τοῦ «Νουμά»	483, 553, 649	Σελίς 125, 204, 401, 474, 545, 620	
Κ. Φαλιτῆς. Οἱ πλανόδιοι τεχνίτες στὴν Ἑλλάδα	8	ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ	
» Καποτάδες, τερζήδες καὶ καζάζηδες	69	Σελίς 38, 206, 291, 404, 475, 546	
» Λοτόμοι, ταλιαδόροι, βαγενάδες.....	181	ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
Γρ. Π. Χατζηβασιλείου. Σκίτσα ἀπὸ τὴν ὄγεινὴ μας κατάστασιν	184	Σελίς 40, 80, 127	
		ΕΙΚΟΝΕΣ	
		ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ	
		Τσιμούρη: Εὐαγγέλιο	1
		» Σταυρός	12
		Δ. Γαλάνη: Ἡ Μητέρα.....	41
		» Αὐτοπροσωπογραφία	52
		» Τοπεῖο τοῦ Κασσις.....	53

	Σελίς		Σελίς
Δ. Γαλάνη: Τὸ παιδί μὲ τὸ ψεύτικο ἄτι.	54	ΓΕΛΙΟΓΡΑΦΙΕΣ	
» Λέντρα στὸν Ἅγιο Ραφαήλ.	55	Σύγχρονοι Ἀγγλοὶ μυθιστοριογρ. ..	211, 213, 215
» Σχέδιο.....	57	Ἐξω τῆς Βουλῆς	251
Luchian: Ρουμὰνα χωρικὴ	81	Πῶς ζῆ ἕνας σοσιαλιστής.....	404.
Φράντζ Λέμπαχ: Αὐτοπροσωπογραφία..	169	Τὸ τρίο τοῦ Νουμά ὑπὸ Νουάρ	481
» » Θεόδωρος Μόμσεν.....	171	Ὁ Δ. Ταγκόπολος, ὑπὸ Γαλάνη.....	489
» » Λουδοβίκος τῆς Βαυαρίας	172	Ὁ Σ. Μελάς, ὑπὸ Ἄλη-Ντίνο Βέη	538
» » Ὁ Βίσμαρκ	172	Τὰ Ναυάγια τῆς ζωῆς.....	548
Φράντζ Στούνκ: Προσωπογρ. τοῦ Λέμπαχ	171	Γρ. Ξενοπούλου, ὑπὸ Νουάρ.....	556
B. Γερμανή: Στὸ Τζάκι.....	209	ΔΙΑΦΟΡΕΣ	
G. De Clehn: Ἡ δις Gordor Douglas	253	Ἀγγ. Χατζημιχάλη, 34 εἰκόνες ἀπὸ τὸ Σαμιάτικο σπῆτι.....	89, 129
Pietro Ratani: Δυσάρεστα Νέα	293	Ὁ λέων Τολστόϊ στὸ γραφεῖο του.....	293
Κλ. Κλώνη: Σκίτσα ἀπὸ τὴ Μύκονο.....	335	Τὸ λιμάνι τῆς Κέρκυρας	254
N. Poussin: Ρούθ.....	369	Κέρκυρα.....	255
P. Caferou: Ρούθ.....	371	Κέρκυρα: Καντοῦνι τῆς Ὀθριακῆς	256
M. Τόμπρου: Σκίτσα.....	543, 544	Τὸ Ποντικονῆσι	257
Γιολλάση: Τρία ἔργα ἀπὸ τὴν ἐκθεσὶ τοῦ	619	Ὁ καλόγηρος τοῦ Ποντικονησιοῦ.....	259
Coneglano: Ἡ Ναναγία	710	Παλάτι στὴ Σπιανάδα.....	260
Botticelli: Τὸ θεῖο βρέφος.....	712	Τὸ Γραφεῖον τοῦ Κάιζερ	261
Loteuro diCredi: Τὸ προσκύνημα.....	713	Παλιοκαστρίτσα	261
Matteo Civitali: Ἡ Παναγία.....	715	»	292
ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΕΣ			
Ε. Μασσις	180	Ὁ Τολστόϊ μὲ τὸν Τσέρκωφ.....	265
Ἀλίκη Θεοδορίδη	203	Κερκυραϊκὴ ἐξοχὴ	271
Γιανίδης	203	Ὁ Τολστόϊ σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς τελευταῖες φωτογραφίες	294
Δ. Καντιώτης.....	207	Ὁ Τολστόϊ καὶ ἡ ἀδελφὴ του	295
Ὁ κ. Βενιζέλος στὰ 1610.....	218	Ὁ Τολστόϊ ἐφιππος	296
» εἰς διαφόρους ἡλικίας	219	Ὁ Τολστόϊ πεζοπόρος	296
Βιργινία Μπενάκη	247	Ἡ νεκρικὴ μάσκα τοῦ Τολστόϊ.....	297
Διονύσιος Ταβουλάρης	249	Ἡ Σπιανάδα τῆς Κέρκυρας.....	299
Francois Mauriac	290	Ἡ τράτα	300
Ἡλίας Μηνιάτης.....	353	Τὸ μάζεμα τῆς ἐλιάς.....	301
Αἴμ. Βεάκης	396	Περάτρες	302
Οἱ γονεῖς τοῦ διευθυντῆ τοῦ «Νουμά» ..	484	Σὴν πηγὴ.....	303
Ὁ Δ. Ταγκόπουλος (1853)	486	Ἡ Παναγία τῶν Βλαχερνῶν καὶ τὸ Ποντικονῆσι	304
» (1899)	487	Ψαρόβαρκες.....	305
Π. Νιρβάνας, σκίτσο Πρωτοπάτη.....	549	Τὸ οἰκογενειακὸ σπῆτι τῶν Τολστόϊ.....	316
Ὁ Ἀλέξανδρος Πάλλης, ὑπὸ Ροῦλοῦ.....	552	Ὁ γάτος ποὺ πνίγει τὸ πουλὶ μωσαϊκὸ τῆς Πομπηίας	515
Ἐρ. Κροϋγκερ	554	Ἡ γάτα τοῦ D'Aureville	516
Κάρολος Ντίντριχ	554	Γιαπωνέζικος γάτος	517
Παῦλος Γνευτός	557	Ὁ γάτος τοῦ Μερμιέ.....	519
Φ. Φωτιάδης	559	Ὁ Βεάκης «Ἀμλετ»	529
Ἐρρίκος Ἴψεν	569	» «Μιχαὴλ Κράμερ»	530
Μπέγκλυ	909	» «Καθηγητῆς Κλένωβ»	531
Ἰωσήφ Καρντοῦτσι	643	» «στὴ Φλωρεντινὴ Τραγωδία» ..	532
Λαδίσλαος Ρεϊμόν	643	» «Ὁθέλλος»	533
Οἱ λαβόντες τὸ βραβεῖον «Νόμπελ»	644-647	Δυὸ σκηνές ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Βίτκεβιτς	545
Ὁ Κ. Μάνος μὲ τὸν ὑπασιιστὴ του	649	Ἀπόψεις ἀπὸ τὴν Κορσικὴ.....	563, 564
Κωνστ. Θεοτόκης	650	Σκαλιστὸ ντουλάπι καὶ ἐσωτερικοῦ σπιτιοῦ στὴν Κάρπαθο	571, 572
Γερ. Μαρκωρᾶς	651	Δυὸ σκηνές ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Croisset 599, 601	
Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Σοβιέτ, σκίτσα	689-687	Ἡ Κυβέλη στὸ «Ρωμάντσο» τοῦ F. Croisset	604
		Ὁ κ. Σπ. Μελάς, σκίτσο Πρωτοπάτη ..	625

Rêve d'or

Poudre

Lotion

L.T. PIVER

PARIS

Γιατί τόσο καιρό δέν μοῦ ἔλεγες ὅτι
ἔχεις τόσο μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ σοῦ
ἀγοράσω μία φωτογραφική μηχανή ==

“KODAK”

ΤΙΜΑΙ ΑΠΟ 230 ΔΡΑΧΜΑΣ ΚΑΙ ΑΝΩ